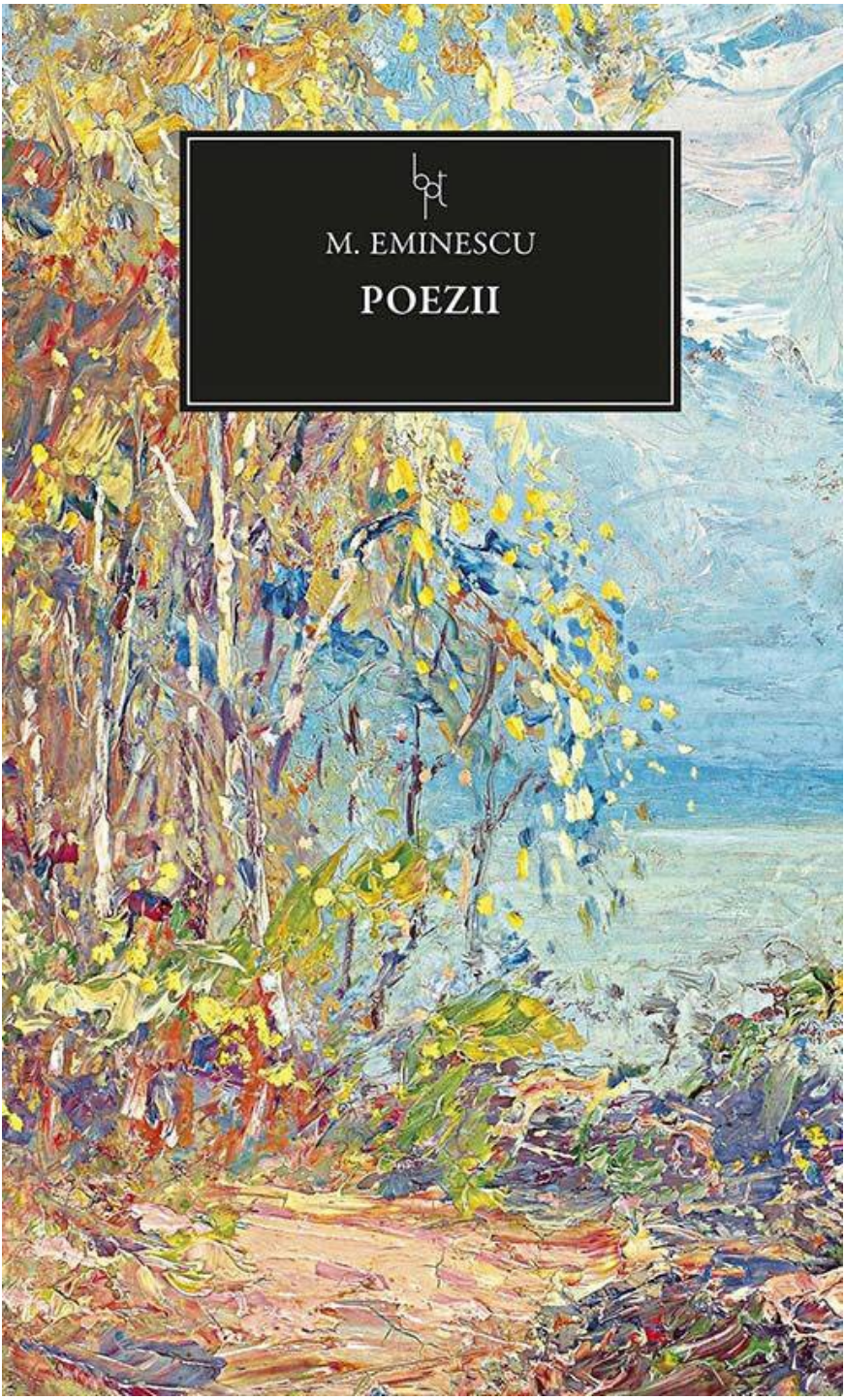
M. EMINESCU
POEZII

Mihai Eminescu

Poezii

Prefaţă de Eugen Simion

Editura LITERA

2014

LIT

Poezii

Mihai Eminescu

Tabel cronologic şi referinţe critice de

Mihai Iovănel

Fotografii din arhiva Muzeului Naţional al Literaturii Române

Copyright © 2014 Grup Media Litera, pentru prezenta ediţie

Pe copertă: Pe malul lacului (detaliu), de Kimon Loghi © Galeriile Artmark

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

e-mail: comenzi@lira.ro

Ne puteţi vizita pe **www.litera.ro**

Editor: Vidraşcu şi fiii

Redactor: Justina Bandol

Redactor: Ioan Luca

Corector: Cristiana Miu

Tehnoredactare, prepress şi prelucrare detaliu copertă: Bogdan Mitea

Coordonator colecţie: Ana-Maria Vulpescu

Date despre colecţia BIBLIOTECA PENTRU TOŢI:

www.jurnalul.ro; www.bibliotecapentrutoti.ro

ISBN ePUB: 978-606-686-878-5

ISBN PDF: 978-606-686-879-2

ISBN Print: 978-606-686-594-4

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

elefa

CRONOLOGIE

1850

Pe 15 ianuarie, la Botoşani, se naşte Mihail, fiul Ralucăi (născută Iuraşcu) şi al căminarului Gheorghe Eminovici, din Ipoteşti. „Străbunicul dinspre tată, ţăranul iobag Petrea Iminovici (1736 –?), Vasile (1780 – 1844), fiul acestuia, care deveni cântăreţ de strană şi pătrunse în tagma răzeşească, apoi cei şapte copii ai săi – între care Gheorghe, întâiul născut (1812 – 1884), era părintele poetului – sunt menţionaţi mai bine de un secol în registrele parohiale ale satului Călineşti din Bucovina. Pe linia maternă, ştirile sigure încep tot de la străbunicul poetului, boiernaşul de ţară Ion Iuraşcu, continuând cu fiul său, stolnicul Vasile Iuraşcu din Joldeşti, şi sfârşind cu una dintre numeroasele fiice ale stolnicului, Rareşa (1816 – 1876), sau Raluca, Ralù, cum îi ziceau cunoscuţii – «dulcea mamă».” (George Munteanu, Hyperion, I. Viaţa lui Eminescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, p. 21)

Copiii familiei Gheorghe Eminovici sunt numeroşi: Şerban (n. 1841), Nicolae (n. 1843), Gheorghe (n. 1844), Ruxandra (n. 1845), Ilie (n. 1846), Maria (n. 1848), Mihail (n. 1850), Aglaia (n. 1852), Harieta (n. 1854), Matei (n. 1856), Vasile (?); dar Ruxandra, Maria şi Vasile mor la vârste foarte fragede, pe când ceilalţi, cu singura excepţie a lui Matei, mor tineri şi, în câteva cazuri, alienaţi mintal. O explicaţie, pe care o oferă întâi voalat Maiorescu, acela care vorbise în articolul său din 1889, „Eminescu şi poeziile lui”, de o „fatalitate ereditară”, şi preluată apoi de G. Călinescu şi de alţi cercetători ulteriori (v. G. Munteanu, op. Cât., p. 22), vorbeşte de un sifilis ereditar; dar teza rămâne foarte discutabilă, fiind contestată de pe poziţii de autoritate medicală (pentru o trecere în revistă a biografiei, v. Ilina

Gregori, Ştim noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze, Editura Art, Bucureşti, 2008, p. 31).

Gheorghe Eminovici

Raluca Eminovici

1858

În octombrie, Mihail este înscris în clasa a treia la Naţional-Hauptschule din Cernăuţi; primele două clase fuseseră trecute, probabil, în particular. Şcoala primară o termină anul următor, în 1859.

1860

Înscris în clasa întâi la Ober-Gymnasium, din Cernăuţi (unde studiaseră sau studiau încă fraţii săi Şerban, Nicolae şi Gheorghe), Mihail îl va avea profesor de română pe Aron Pumnul, autorul crestomaţiei de texte româneşti în patru volume Lepturariu românesc. Deşi „un aşa de călduros suflet, un aşa de nobil vizionar, învietorul conştiinţii de sine a românilor bucovineni”, Aron Pumnul „era de fapt un pedant stricător al limbii pe care voia s-o îndrepte, un om straniu pentru care totul se reducea la forma artificială”. (Nicolae Iorga, Expresia integrală a sufletului românesc: Mihai Eminescu, în Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică [1929]; reprodus în Nicolae Iorga, Eminescu, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Nicolae Liu, Editura Junimea, Iaşi, 1981, p. 188)

Mihail are dificultăţi şcolare la matematică şi latină.

1862

Rămâne repetent în clasa a II-a de gimnaziu.

1863

În aprilie renunţă la Ober-Gymnasium. Situaţia sa şcolară va rămâne neclară.

1864

Din noiembrie (până în martie 1865) lucrează ca „scrietor al Cancelariei” la Consiliul permanent al judeţului Botoşani.

1866

Poezia La mormântul lui Aron Pumnul îi este inclusă în volumaşul Lăcrămioarele învăţăceilor gimnasişti din Cernăuţi la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul răpăusat într-a 12/24 ianuarie 1866.

Adevăratul său debut are loc însă în februarie, când revista Familia (scoasă de Iosif Vulcan la Pesta) îi publică poezia De-aş avea. Semnată M. Eminescu, poezia e însoţită de nota lui Iosif Vulcan, „naşul” literar al poetului: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a su [p] rins plăcut.”

În cursul acestui an îi vor mai apărea, în Familia, poeziile O călărire în zori, Din străinătate, La Bucovina, Speranţa, Misterele nopţii; de asemenea, poezia Asta vreu, dragul

meu! i-a fost publicată în Umoristul (revistă scoasă tot de Iosif Vulcan).

Între aprilie şi octombrie călătoreşte în Transilvania, ajungând la Târgu Mureş şi apoi la Blaj.

1867

În prima parte a anului se află la Cernăuţi, iar din octombrie intră – ca un fel de secretar – în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale.

Apar, în Familia, poeziile Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie şi La Heliade.

1868

Între martie şi septembrie face parte, ca „sufleur II şi copist”, din trupa de teatru a lui Mihail Pascaly, împreună cu care ajunge din nou în Transilvania (trupa dă spectacole la Braşov, Sibiu, Lugoj, Timişoara, Arad, Oraviţa).

Publică, în Familia, poeziile La o artistă şi Amorul unei marmure.

În septembrie ajunge în Bucureşti, unde, recomandat de Pascaly, este angajat sufleor la Teatrul Naţional.

1869

În Familia apar poeziile Junii corupţi şi Amicului F.I., iar într-o foaie volantă, La moartea principelui Ştirbey.

În octombrie, Eminescu se înscrie la Facultatea de Filosofie din Viena; neavând bacalaureatul, el nu poate fi decât „auditor extraordinar”. „La Viena el trăi în strâmtorare veselă ca toţi studenţii români, cunoscu pe Slavici, urmă cursurile eclectic (filosofie, istorie, drept, economie politică,

anatomie), citind mai mult în casă.” (G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini până în prezent [1941], ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, p. 444)

1870

În aprilie, Convorbiri literare (revista societăţii şi cenaclului „Junimea”, din Iaşi, îi publică poezia Venere şi Madonă; apoi, tot acolo, apar Epigonii şi basmul Făt-Frumos din lacrimă.

1871

La 1 aprilie, la Viena, ia fiinţă Societatea Academică Social-Literară „România jună”, asociaţie studenţească în cadrul căreia Eminescu a fost ales bibliotecar (Slavici fiind preşedinte).

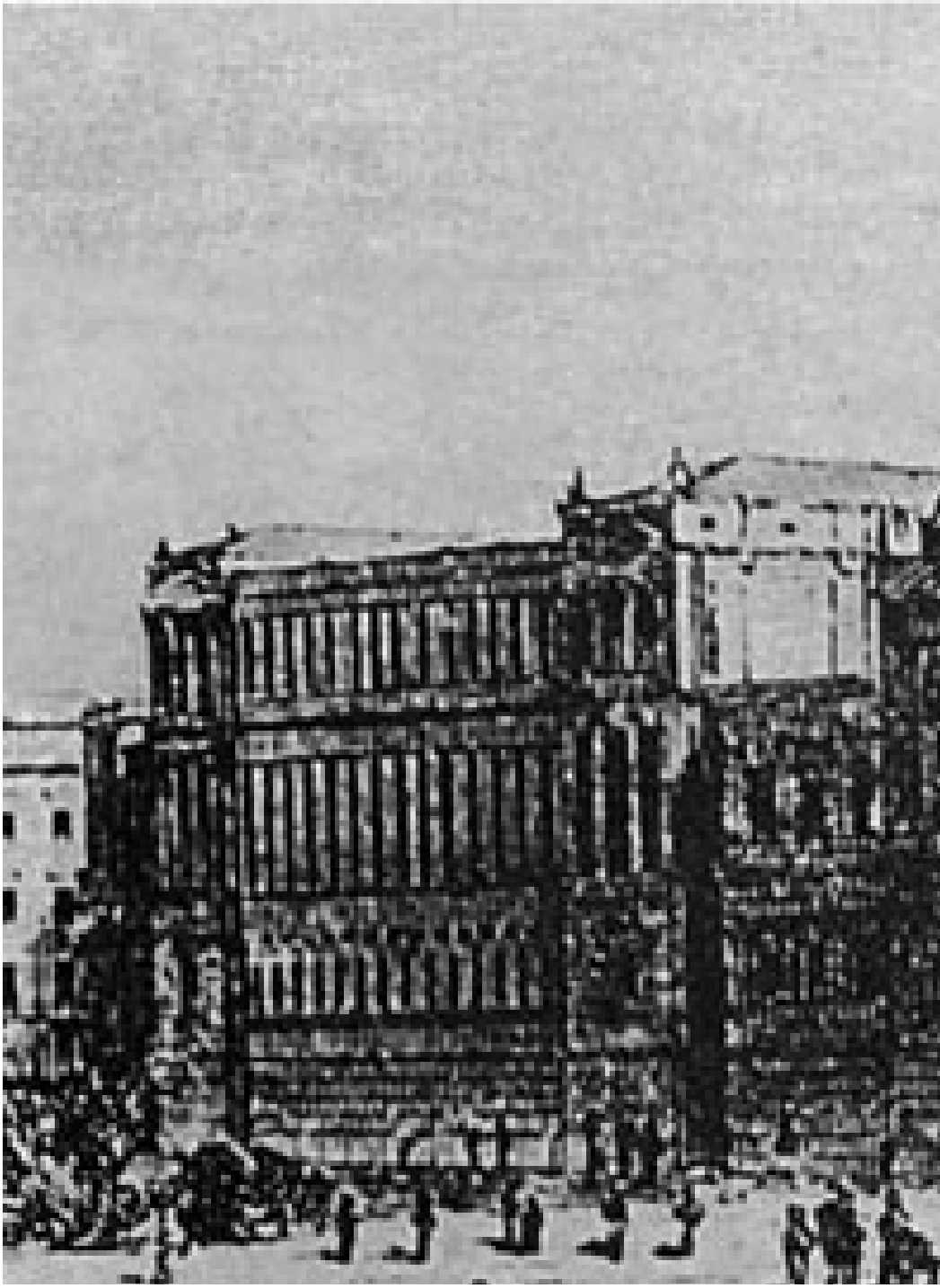

Universitatea din Viena

Între 26 şi 28 august, Eminescu participă la marea serbare a studenţilor români de la Viena, organizată la Putna, pentru a celebra împlinirea a 400 de ani de la sfinţirea mănăstirii ridicate, acolo, de Ştefan cel Mare.

Publică în Convorbiri literare poeziile Înger de pază şi Noaptea.

În octombrie se înscrie la Facultatea de Drept din Viena. Titu Maiorescu publică, în Convorbiri literare, studiul „Direcţia nouă în poezia şi proza română”, unde Eminescu este apreciat drept „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum aşa de puţin format încât ne vine greu să-l citǎm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului”.

1872

Primăvara, Eminescu o cunoaşte la Viena pe Veronica Micle.

În septembrie citeşte la „Junimea” nuvela fantastică Sărmanul Dionis şi poemele Egipetul, Înger şi demon şi Floare albastră (care vor fi publicate apoi în Convorbiri literare).

Primind o bursă de la Ministerul Cultelor şi Instrucţiei Publice (condus de Titu Maiorescu), se înscrie, în decembrie, la Facultatea de Filosofie din Berlin. Există încă anumite controverse privind în ce condiţii şi dacă Eminescu îşi trecuse totuşi bacalaureatul.

În casa memorială de la Ipoteşti

1874

Începe să traducă din Kant (Critica raţiunii pure).

În pofida insistenţelor lui Maiorescu, renunţă să-şi dea doctoratul.

Întors în ţară, poetul este numit, printr-un ordin al Consiliului de Miniştri, director la Biblioteca Centrală din Iaşi.

1875

În urma unor intrigi, este destituit din postul de la Biblioteca Centrală, fiind numit (în iulie) revizor şcolar. „De curând se pripăşise la Iaşi D. Petrino, poet pe atât de considerat în unele cercuri, pe cât de lipsit de talent, dar făcând parte din înalta nobleţe bucovineană şi primit din această pricină cu multă atenţie în societatea bună ieşeană. [...] Pentru a i se da o sinecură, îi fu oferită direcţia Bibliotecii centrale, deţinută de Eminescu, pe care o ceru – zice-se – îndemnat de Andrei Vizanti, liberal îngust şi pătimaş [...] şi duşman înverşunat al lui Titu Maiorescu [...]. Titu Maiorescu a acceptat această machiaţiune ce trebuia să izbească Junimea şi a numit, drept compensaţiune, pe Eminescu, pe ziua de 1 iulie 1875, revizor şcolar pe două judeţe, Iaşi şi Vaslui, [...] scoţându-l dintr-o funcţiune tihnită şi propice studiilor şi dându-l drumurilor de ţară şi incertitudinilor luptei de partid. [...] Cu tot scepticismul în privinţa trăiniciei noii slujbe, Eminescu se aşază la lucru cu o străşnicie aşa de lipsită de diletantism, cu atâta clarviziune pedagogică şi socială şi spirit administrativ, încât acest an reprezintă, pe o suprafaţă mică, în istoria învăţământului rural înainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conştiinţei culturale naţionale. Noul revizor avea atribuţiuni îndoite, administrative şi pedagogice, trebuia, într-un cuvânt, să conducă cancelaria revizoratului şi să facă inspecţiuni în şcoalele dependinte de circumscripţiile sale din judeţele Iaşi şi Vaslui. Pentru această muncă extinsă, dar nicidecum odioasă unui intelectual, Eminescu era retribuit cu salariul de c. 500 lei noi (212,5 de fiecare judeţ), sumă foarte considerabilă pe acele vremi.” (G. Călinescu, Viaţa lui Mihai Eminescu, introducere de Eugen Simion, ediţie îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002, pp. 131, 133)

În această perioadă, Eminescu îl cunoaşte pe Ion Creangă, de care îl va lega o trainică şi frumoasă prietenie.

1876

Guvernul liberal nou instalat îl demite pe Eminescu din funcţia de revizor şcolar.

D. Petrino îl acuză de furtul unor cărţi şi al unor piese din mobilierul Bibliotecii Centrale. Va fi absolvit însă de instanţa care a judecat procesul.

Intră în redacţia ziarului Curierul de Iaşi („foaia vitelor de pripas”, cum desconsidera el gazeta la care îi era dat să lucreze); aici, printre articolele de tot felul pe care le scrie, va strecura, în foileton, nuvela Cezara.

Moare mama sa, Raluca Eminovici (15 august).

În Convorbiri literare apar poeziile Melancolie, Crăiasa din poveşti, Lacul, Dorinţa şi Călin.

De câte ori iubito, tablou de Vespasian Lungu

1877

În octombrie, în urma unui conflict cu directorul tipografiei, părăseşte forţat Curierul de Iaşi. Curând i se găseşte un post de redactor la ziarul bucureştean Timpul, al Partidului Conservator (unde îi are colegi pe Caragiale şi pe Slavici, la care poetul va locui o vreme, după ce schimbase mai multe gazde). Se mută la Bucureşti, desfăşurând în anii ce urmează o bogată şi intensă activitate publicistică.

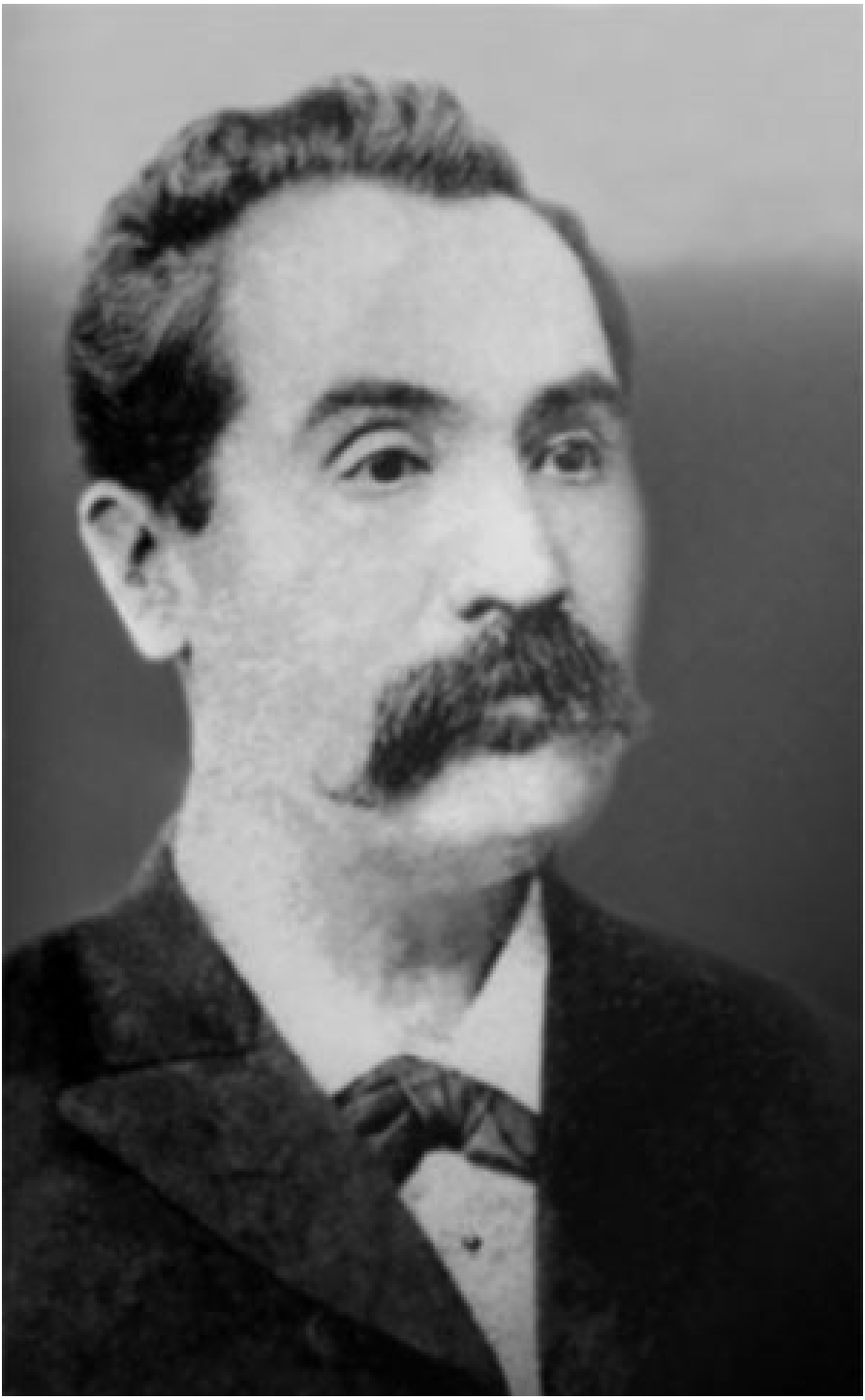

Poetul, la 37 de ani

1879

Apar în Convorbiri literare poeziile De câte ori, iubito, Rugăciunea unui dac, Atât de fragedă, Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuşi glasul, Freamăt de codru, Revedere, Foaia veştedă, Despărţire.

1880

Este numit redactor-şef la Timpul.

Apare poezia O, mamă în Convorbiri literare.

1881

În Convorbiri literare apar Scrisoarea I, Scrisoarea II, Scrisoarea III şi Scrisoarea IV.

1882

În ianuarie, ca urmare a unor mutaţii produse în politica Partidului Conservator (unii dintre membrii săi importanţi manifestau poziţii de apropiere faţă de Partidul Liberal), la Timpul este numit redactor-şef Grigore G. Păucescu, iar Eminescu se vede marginalizat în cadrul redacţiei.

În aprilie, citeşte la „Junimea” poemul Luceafărul.

1883

În aprilie, Luceafărul apare în Almanahul Societăţii Academice Social-Literare „România jună” din Viena.

În iunie, poetul ia parte, la Iaşi, la dezvelirea unei statui a lui Ştefan cel Mare.

Pe 28 iunie, la Bucureşti, se produce criza în urma căreia Eminescu e declarat alienat mintal, fiind internat, prin grija şi ajutorul lui Maiorescu, la Sanatoriul „Caritas” al doctorului Alexandru Şuţu.

Pe 1 noiembrie, poetul, însoţit de vechiul prieten Alexandru Chibici Revneanu, este trimis la Viena, la Institutul de la Ober-Döbling al doctorului Oberstein.

La sfârşitul anului apare, la Editura Socec, sub îngrijirea şi cu prefaţa lui Titu Maiorescu, volumul Poesii – primul şi singurul publicat în timpul vieţii lui Eminescu. „Colecţia de faţă cuprinde toate poesiile lui Eminescu publicate în «Convorbiri literare» de vreo doisprezece ani încoace, precum şi cele aflate până acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare – precizează prefaţatorul. Publicarea se face în lipsa poetului din Ţară. El a fost întotdeauna prea impersonal şi prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi înduplecat să se îngrijească însuşi de o asemenea culegere, cu toată stăruinţa amicilor săi literari. Poesiile, aşa cum se prezintă în paginile următoare, nu sunt dar revăzute de Eminescu şi sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puţin la cele vechi [...].”

Sunt publicate poeziile Doină (în Convorbiri literare) şi S-a dus amorul, Când amintirile... Ce e amorul?, Pe lângă plopii fără soţ, Şi dacă... (în Familia). Toate poeziile sunt anterioare declanşării crizei, ca toate versurile ce vor mai apărea sub semnătura poetului până la sfârşitul vieţii. Cu disponibilităţi intelectuale, cerebrale vizibil diminuate, în pofida periodicelor reveniri la starea de luciditate, Eminescu nu va mai scrie decât câteva pagini de publicistică.

1884

În ianuarie, moare Gheorghe Eminovici, tatăl poetului.

Boala lui Eminescu dă semne de ameliorare.

În februarie, însoţit tot de prietenul Chibici Revneanu, pleacă într-o călătorie prin Italia.

La sfârşitul anului, este numit bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi.

Apar poeziile Diana (în Convorbiri literare) şi Din noaptea (în Familia).

1885

În Convorbiri literare apare Sara pe deal.

Veronica Micle

1886

Către sfârşitul anului, boala recidivează. Poetul este internat la ospiciul de la Mănăstirea Neamţ.

În Convorbiri literare apare La steaua.

1887

După câteva luni de şedere la Mănăstirea Neamţ, se mută la Botoşani, încredinţându-se îngrijirii surorii sale Harieta.

1888

În aprilie se reîntoarce la Bucureşti, împreună cu Veronica Micle. Îşi reia activitatea publicistică, semnând articole în România liberă şi în proaspăt înfiinţatul ziar Fântâna Blanduziei.

Iacob Negruzzi cere, în Camera Deputaţilor, acordarea unei pensii viagere poetului: „Domnilor, sunt însărcinat din partea unui foarte mare număr de cetăţeni din deosebite părţi ale ţărei să depun o petiţiune pe biroul acestei Onor. Camere, prin care se roagă ca să se acorde un ajutor viager nenorocitului poet naţional, Mihai Eminescu. Domnilor, precum vă este cunoscut tuturor, Eminescu, unul din talentele noastre poetice cele mai mari, se găseşte astăzi lovit de o boală grea şi cumplită, şi în acelaşi timp în cea mai mare sărăcie. [...] cu toţii să ne unim şi să venim cât mai curând în ajutorul lui Eminescu, care nu este nici al maiorităţei, nici al minorităţei, ci este al tuturor românilor.” (Discurs citat din Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Secolul XIX, vol. I [1866-1899], ediţie critică de I.

Oprişan şi Teodor Vârgolici, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2002, p. 203)

1889

În februarie, poetul e internat din nou – la ospiciul Mărcuţa, şi apoi la Caritas, din Bucureşti.

În dimineaţa zilei de 15 iunie, Mihai Eminescu se stinge din viaţă.

„În după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, la orele 6, cortegiul, însoţit de un număr mare de studenţi, gazetari şi prieteni, în fruntea cărora se aflau primul-ministru Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Th. Rosetti, Aug. Laurian şi alţii, porni spre cimitirul Bellu, trecând pe Calea Victoriei, Calea Rahovei şi Câmpia Filaretului. O ploaie măruntă pica din cerul peste tot acoperit de nouri. Pe drum, în dreptul Universităţii şi la mormânt, se ţinură cuvântări îndurerate şi banale, după care, pe înserate, coşciugul fu coborât în groapă, între un tei şi un brad.” (G. Călinescu, Viaţa... p. 219)

*

Cea mai mare parte a poeziilor lui Eminescu au rămas în manuscrisele lui, aflate în păstrarea lui Maiorescu; donate de acesta Academiei, în 1902, cele aproximativ 14 000 de file, cuprinzând note dintre cele mai eterogene, conspecte, dar şi lungi poeme, proiecte de teatru ş.a., vor fi desluşite şi publicate la câteva decenii după moartea poetului, schimbându-i şi adâncindu-i imaginea lăsată de „antume”.

*

Pentru redactarea acestei cronologii au fost utilizate mai multe surse, între care: G. Călinescu, Viaţa lui Mihai Eminescu, introducere de Eugen Simion, ediţie îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002; George Munteanu, Hyperion, I. Viaţa lui Eminescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1973; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eminescu. Viaţă, operă, cultură, Editura Eminescu, Bucureşti, 1989; D. Vatamaniuc, Cronologie, în Mihai Eminescu, Opere, vol. I: Poezii, ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, prefaţă de Eugen Simion, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999; Ilina Gregori, Ştim noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze, Editura Art, Bucureşti, 2008.

Teiul lui Eminescu, în parcul Copou din Iaşi

Prefaţă

Am citit de multe ori în presă, în ultimele decenii, şi am fost eu însumi întrebat în mai multe rânduri, dacă Eminescu este depăşit sau nu ca poet. Nu-i o întrebare comodă, dar, în fond, chestiunea se poate discuta. Orice operă întâmpină legea mutaţiei estetice şi orice scriitor se confruntă cu sensibilitatea generaţiilor ce-i urmează. Eminescu rezistă de aproape 150 de ani acestei confruntări. Românii s-au regăsit, în partea lor cea mai frumoasă, în poezia lui şi tot ei au creat o legendă în jurul iubirilor şi suferinţelor sale. Mitul Eminescu e susţinut, desigur, de poezia lui. Continuu să cred că Eminescu este un mare poet şi, când îl citesc, nu mă lasă deloc rece (o expresie neghioabă pe care o descopăr într-un articol apărut într-o revistă reputat elitistă!). L-am citit în diferite faze ale vieţii mele şi am aflat la el, totdeauna, ceva ce m-a mulţumit esteticeşte şi nu numai. Căci întâlnirea cu Eminescu nu este numai estetică. Este o întâlnire a fiinţei în totalitatea ei, o deschidere enormă, o întoarcere la cele profunde şi esenţiale... De aceea mulţi se plâng când este vorba de a analiza poezia lui Eminescu: pentru că ei trebuie să-şi învingă un mic complex. Un complex care porneşte dintr-o mare iubire deja asumată... Am scris, la debutul meu, pentru a mă vindeca de acest complex, un studiu despre proza lui Eminescu, în 1964, după ce i-am editat (în colaborare) naraţiunile.

Revenind la întrebarea dinainte, răspund: nu, Eminescu nu este depăşit în esenţa lirismului său; marii poeţi nu sunt niciodată „depăşiţi”, pentru că, explică undeva Goethe,

marea artă nu evoluează, marea artă se fixează pe un cerc al spiralei. Sau, cum ar zice Noica, arta nu este o fiinţă pentru devenire, este o fiinţă pentru fiinţă. Nici proza lui Eminescu nu este anulată de legea mutaţiei estetice, deşi se scrie altfel de proză azi decât în epoca romantismului. Depinde ce cauţi în ea şi depinde, desigur, cu ce instrumente ale sensibilităţii te apropii de ea. Dacă, întrebând-o, nu-ţi răspunde, nu este totdeauna de vină opera literară (parafrazez un proverb zen).

Se discută mult în ultima vreme dacă Eminescu este sau nu poetul nostru reprezentativ, poetul naţional, aşa cum credea Iorga. Unii comentatori actuali, iritaţi de această sintagmă, consideră că este o eroare să-l numim astfel pe autorul Odei în metru antic şi al Scrisorilor, întrucât el este un spirit conservator şi un liric ce stă departe de modernitatea literară europeană. Cum să fie poet naţional, scrie un istoric al ideologiilor literare româneşti, un autor care se manifestă atât de vehement, în articolele sale, împotriva progresului societăţii şi vrea un stat natural, adică o evoluţie organică, lentă a societăţii şi are ideile pe care le are în ce priveşte dialectica lumii româneşti? Judecată profund greşită, pentru că valoarea poeziei (esenţială în această ecuaţie) nu ţine de conservatorismul sau de progresismul ideologiei recomandate de autor, ci de cu totul alte elemente. Se întâmplă că un mare creator (cazul Baudelaire) să fie, ideologiceşte, un spirit conservator, în timp ce poezia lui înnoieşte substanţa lirismului şi inventează limbajul modernităţii. Cineva, un important teoretician literar francez de azi, a scris o carte seducătoare despre aceşti anti-moderni care au creat modernitatea europeană în literatură.

Eminescu poate fi citit şi judecat, cred, şi din acest unghi estetic. Aşa încât nu este deloc o eroare a spune că Eminescu este un poet naţional din cel puţin două motive: 1) pentru că românii îl socotesc ca atare şi de multă vreme 2) pentru că opera lui susţine această alegere. Spirit conservator? Poate, dacă judecăm lucrurile ideologic sau

politic. Dar marea poezie nu este, mai spun o dată, nici progresistă, nici conservatoare. Şi apoi, este Goethe un spirit progresist şi, dacă ar fi fost, ar fi scris altfel Faust? Vorba lui Maiorescu: „cam fleacuri” aceste speculaţii în jurul unui mare poet...

Pe de altă parte, e adevărat, ceva se învecheşte într-o operă odată cu trecerea timpului. Se schimbă generaţiile, se schimbă şi sensibilitatea estetică. Este legea mutaţiei estetice de care vorbeşte E. Lovinescu. O parte din operă se datează, şi anume ceea ce este istorie în poezie (deşi nu este nici în această privinţă o regulă), ceva, esenţial, trece însă de la o generaţie la alta, şi anume ceea ce exprimă într-o formă superior estetică actele şi miturile existenţei individului. Din literatura lui Eminescu s-au învechit poemele de tinereţe şi o parte din poemele sale retorice. Din Gemenii sau Andrei Mureşanu rezistă doar câteva fragmente (mai precis blestemele), foarte puternice. Pe celelalte le citim ca pe nişte documente ale reveriilor, ale fantasmelor sale. Am făcut, cu trei-patru ani în urmă, o experienţă: am recitit ediţia Perpessicius şi am ales versurile care-mi plac din Eminescu. A ieşit un volum considerabil. Într-un poem am găsit, acoperite de o maşinărie retorică uriaşă, doar două sau patru versuri. Dar ce versuri! Unele dintre acelea pe care nu le uiţi niciodată.

Eminescu este un poet de geniu şi, cum am spus mai sus, românii se regăsesc în el, cu tristeţile, aspiraţiile şi nenorocul lor. Odă (în metru antic) mi se pare a fi cel mai patriotic poem scris în limba română. Am scris această propoziţie prin anii ’80, ca să sugerez că nu poemele despre patriotism (ce se scriau atunci) sunt reprezentative pentru spiritul unei naţii, ci un mare poem care spune ceva despre nefericirea şi singurătatea geniului... Nu mi-am schimbat ideea nici azi. Să ne oprim o clipă la acest splendid poem pe care Ion Barbu îl socotea esenţial pentru lirismul lui Eminescu şi-l punea, estetic, înaintea Luceafărului. Purificat, eliberat de alianţele epice şi de o filosofie uneori prea demonstrativă în alte poeme, poezia

merge, într-adevăr, aici, spre esenţe, spiritualizează emoţia şi dă un sens înalt liric ideii de suferinţă romantică. La capătul acestui lirism existenţial se află melancolia şi singurătatea geniului. Din acest poem extraordinar pleacă, am sentimentul, poezia modernă românească:

„Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată;

Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,

Ochii mei nălţam visători la steaua

Singurătăţii.

Când deodată tu răsărişi în cale-mi,

Suferinţă tu, dureros de dulce...

Pân-în fund băui voluptatea morţii

Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,

Ori ca Hercul înveninat de haina-i;

Focul meu a-l stinge nu pot cu toate

Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,

Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...

Pot să mai renviu luminos din el ca

Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,

Vino iar în sân, nepăsare tristă;

Ca să pot muri liniştit, pe mine

Mie redă-mă!”

— Un poem cu altă tonalitate şi în alt stil decât acela cu care ne obişnuise Eminescu. Nichita Stănescu spunea într-o Respirare de-a lui că din versul liminar al Odei (care arată şi o performanţă prozodică, o înlănţuire de trei verbe) începe poezia metalingvistică, adică aceea care nu se mai bizuie pe morfologia sau sintaxa versului, ci pe altceva, nedefinit şi straniu... Este un fel de a numi simplitatea maiestuoasă a unui limbaj rece şi impunător ca marmura. Este potrivită, aici, o formulă care a fost folosită în cazul Valéry: un uragan înmărmurit. Este impresia lăsată, la lectură, de Oda eminesciană, care, se ştie, a pornit prin a celebra pe Napoleon, un erou al armelor, şi a devenit o meditaţie despre singurătatea geniului mistuit de propriul vis, o rugă abstractă... Stilisticienii (precedaţi de G. Ibrăileanu şi stimulaţi de T. Vianu) semnalează, în legătură cu structura poemului, trecerea de la stilul figurat (imagé) din lirica explozivă de tinereţe la un discurs în care dominante sunt ceea ce în limbaj structural se cheamă figurile gramaticale (figurile de structură). O schimbare se petrece, dovedeşte Ioana Em. Petrescu (Modele cosmologice şi viziuni poetice, 1978), şi în privinţa limbajului. În faza Odei (în metru antic), epitetele morale şi fizice sunt abandonate şi încep să devină recurente valorile negative, un prim semn de modernitate.

Ceea ce este sigur e faptul că poemul tulbură, întâi, prin mândra lui suferinţă, prin expresia unei superioare întâlniri a spiritului cu nepăsarea tristă. Asta vrea să spună ceva despre triumful spiritului care îşi învinge, prin chiar faptul de a-l gândi şi a-l cuprinde, tragicul existenţei. Ce splendid

sună şi cât de adânc răzbat în fiinţa noastră înfricoşată de moarte aceste propoziţii din care au fost eliminate seducţiile muzicii lirice şi ale plasticităţii! Mai este ceva ce scoate în prim-plan acest poem şi atinge sensibilitatea noastră: indeterminarea obiectului liric. Cine urmăreşte evoluţia Odei, în variantele date de Perpessicius, observă progresiva ei detaşare de o cauzalitate precisă şi de un obiect de referinţă determinant. Forma ultimă este de o ambiguitate perfectă. Care este, în fond, sursa acestei dureri atât de adânci şi aşa de copleşitoare? Cititorul, obişnuit cu suferinţa erotică a poetului, bănuie că ataraxia (nepăsarea tristă) are o cauză lumească. Câteva versuri îl încurajează în acest sens: „Suferinţă tu, dureros de dulce...”, „Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus”... şi toată strofa a treia... O iubire neîmpărtăşită, trădată sau pierdută ar putea fi, dar, punctul de plecare al acestei însingurări cosmice. Dacă urmăreşti însă cu mai mare atenţie accentele poemului, vezi că chietudinea, durerea rece şi mândră, dorinţa de a intra în repausul etern, voluptatea morţii şi toate celelalte nuanţe ale versului duc gândul spre o suferinţă cu cauzalităţi misterioase de ordin ontologic. Este în discuţie chiar tragicul existenţei omului şi, în mod cert, nu este absentă nici varianta hiperioneană a suferinţei întâlnite în mai toate versurile din această perioadă...

Nu scapă, apoi, paradoxul pe care este construită această Odă, şi anume nepotrivirea între sensul enunţului şi expresia lui lirică. Poemul reclamă o mare combustie interioară („Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...”), adică suferinţe insuportabile, un chin fără capăt, în timp ce limbajul care exprimă toate acestea este bine măsurat, fără ornamente, abstract şi rece ca flăcările albastre care se ridică din comorile ascunse în pământ. Sau ca şi când, peste o groapă de jăratic, ai arunca plăci groase de marmură. Nimic nu răzbate la suprafaţă din temperatura interioară. Acest contrast este izbitor în poem şi întăreşte impresia de confesiune purificată, spiritualizată. Prin ea,

Eminescu deschide cu adevărat (avea dreptate Maiorescu) o poartă spre lirica secolului nostru.

În fine, mulţi se arată iritaţi şi de faptul că Eminescu a devenit un mit pentru români şi se întreabă dacă acest mit nu ne împiedică să ne sincronizăm cu spiritul universal. După opinia mea, nu mitul Eminescu ne împiedică să intrăm în Europa şi, în genere, acolo unde ar trebui să fim. Dimpotrivă, fiind un mare poet, Eminescu ne poate reprezenta bine în lume şi poate exprima convingător spiritul naţional, felul nostru de a ne situa în lume. Poeţi ca el sau ca Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Nichita Stănescu ne ajută să fim luaţi în seamă de alţii şi să nu pierim într-o federalitate cenuşie (dacă o fi să fie). Cultura este, totuşi, şansa noastră... Poeţii noştri nu sunt cunoscuţi aproape deloc. Dar acest fapt (întristător, desigur) nu înseamnă că ei nu există şi că, cine ştie, într-o zi, zeii nu vor sta şi în preajma lor. Până atunci, măcar să nu-i batjocorim, măcar atât să facem pentru ei.

Eugen SIMION

Notă asupra ediţiei

În prezenta ediţie, poeziile au fost ordonate cronologic, după anul scrierii: pentru cele publicate antum sunt menţionaţi atât anul scrierii (între paranteze drepte), cât şi cel al primei apariţii, iar pentru poeziile rămase în manuscris este precizat doar anul redactării lor ultime, conform reconstituirii întreprinse de Perpessicius în ediţia sa canonică. S-a renunţat astfel la împărţirea tradiţională în antume şi postume.

POEZII

[1866]

LA MORMÂNTUL LUI ARON PUMNUL

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ţi auroasă şi senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuieşte în cadenţă şi sună întristat;
Căci, ah! geniul mare al deşteptării tale
Păşi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Şi-n urmă-i ne-a lăsat!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt şi mare,
Colò unde te-aşteaptă toţi îngerii în cor,
Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Şi-ţi împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,

Te plânge-n tânguire şi locul tău natal;
Căci umbra ta măreaţă în falnica-i zburare
O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare
Ce-i simţ naţional!

Urmeze încă-n cale-ţi şi lacrima duioasă,
Ce junii toţi o varsă pe trist mormântul tău,
Urmeze-ţi ea prin zboru-ţi în cânturi tânguioase.
În cânturi răsunânde, suspine-armonioase,
Colò, în Eliseu!...

Lăcrămioarele învăţăceilor... 15/27 ianuarie 1866 [1866]

[1867]

CE-ŢI DORESC EU ŢIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
Braţele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ţi mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,

Dacă fiii-ţi mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deşi moare valul,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul
Spada ta de sânge duşman fumegând,
Şi deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricoloare,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Îngerul iubirii, îngerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte-n glorii să orbească-l face,
Când cu lampa-i zboară lumea luminând,
El pe sânu-ţi vergin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge-n braţe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Tânără mireasă, mamă cu amor!

Fiii tăi trăiască numai în frăţie
Ca a nopţii stele, ca a zilei zori,
Viaţa în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală şi mândrie,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc!

Familia, III, 14, 2/ 14 aprilie 1867 [1867]

[1870]

VENERE ŞI MADONĂ

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme şi vorbea în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tânără şi dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei.

Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie,
Braţ molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseţii de femeie,
A femeii, ce şi astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,

Suflet îmbătat de raze şi d-eterne primăveri,
Te-a văzut şi-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer

Şi-a creat pe pânza goală pe Madona dumnezeie,
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Faţa pală-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,
Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieţi de poezie,
Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc,
Şi-am făcut din tine-un înger, blând ca ziua de magie,
Când în viaţa pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut faţa ta pală de o bolnavă beţie,
Buza ta învineţită de-al corupţiei muşcat,
Şi-am zvârlit asupră-ţi, crudo, vălul alb de poezie,
Şi paloarei tale raza inocenţei eu i-am dat.

Ţi-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie
Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,
Din demon făcui o sântă, dintr-un chicot, simfonie,
Din ochirile-ţi murdare, ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vălul cade, crudo! dismeţit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale-ngheţ
Şi privesc la tine, demon, şi amoru-mi stins şi rece
Mă învaţă cum asupră-ţi eu să caut cu dispreţ!

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu-nşelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar-a cărei suflet era sunt ca rugăciunea,
Pe când inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr-o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece şi cu suflet de venin!

*

Plângi, copilă? — C-o privire umedă şi rugătoare
Poţi din nou zdrobi şi frânge apostat-inima mea?
La picioare-ţi cad şi-ţi caut în ochi negri-adânci ca marea,
Şi sărut a tale mâine, şi-i întreb de poţi ierta.

Şterge-ţi ochii, nu mai plânge!... A fost crudă-nvinuirea,
A fost crudă şi nedreaptă, fără razem, fără fond.

Suflete! de-ai fi chiar demon, tu eşti sântă prin iubire,
Şi ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

Convorbiri literare, IV, 4, 15 aprilie 1870 [1870]

EPIGONII

Când privesc zilele de-aur a scripturelor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci şi senine
Şi în jur parcă-mi colindă dulci şi mândre primăveri,
Sau văd nopţi ce-ntind deasupră-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii şi cu râuri de cântări.

Văd poeţi ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere:
Cichindeal gură de aur, Mumulean glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, Daniil cel trist şi mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuţite şi pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic.

Liră de argint, Sihleanu – Donici cuib de-nţelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb;

Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată?
S-au dus toţi, s-au dus cu toate pe o cale ne’nturnată,
S-a dus Pann, finul Pepelei, cel isteţ ca un proverb.

Eliad zidea din visuri şi din basme seculare
Delta biblicelor sânte, profeţiilor amare,
Adevăr scăldat în mite, Sfinx pătrunsă de-nţeles;
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă şi azi în faţa lumii o enigmă nesplicată
Şi vegheaz-o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cânta iobagul s-a lui lanţuri de aramă;
L-ale ţării flamuri negre Cârlova oştirea cheamă,
În prezent vrăjeşte umbre dintr-al secolilor plan;
Şi ca Byron, treaz de vântul cel sălbatic al durerii,
Palid stinge-Alexandrescu sânta candel-a sperării,
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un linţoliu zace lebăda murindă,
Zace palida verginã cu lungi gene, voce blândă –
Viaţa-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Şi din liră curgeau note şi din ochi lacrimi amare
Şi astfel Bolintineanu începu cântecul său.

Mureşan scutură lanţul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorţită,
Cheamă piatra să învie ca şi miticul poet,
Smulge munţilor durerea, brazilor destinul spune,
Şi bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,
Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar Negruzzi şterge colbul de pe cronice bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a-nvăţaţilor mireni;
Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăveşte din nou iarăşi pânzele posomorâte,
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ş-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr şi ferice,
Ce din frunze îţi doineşte, ce cu fluierul îţi zice,
Ce cu basmul povesteşte – veselul Alecsandri,
Ce-nşirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,

Cu zâmbirea de vergină, cu glas blând, duios, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O aşează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,
Şi iubind-o fără margini, scrie: „visul de poet”.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adânce şi a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deşteaptă-n sânul nostru dorul ţării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ştefan cel Mare, zimbrul sombru şi regal.

.....

Iară noi? noi, epigonii?... Simţiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,
Măşti râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;
În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
Voi credeaţi în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!

Şi de-aceea spusa voastră era sântă şi frumoasă,
Căci de minţi era gândită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, deşi voi sunteţi bătrâni.

S-a întors maşina lumii, cu voi viitorul trece;
Noi suntem iarăşi trecutul, fără inimi, trist şi rece;
Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, pierduţi în gânduri sânte, convorbeaţi cu idealuri;
Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur şi rece – marea noastră-i de îngheţ,
Voi urmaţi cu răpejune cugetările regine,
Când, plutind pe aripi sânte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéţi.

Cu-a ei candelă de aur palida înţelepciune,
Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumina a vieţii voastre drum de roze semănat.
Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră,
Ce la vântul cald ce-o mişcă cântări molcome respiră;
Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simţirea simulează,
Privim reci la lumea asta – vă numim vizionari.
O convenţie e totul; ce-i azi drept mâne-i minciună;
Aţi luptat luptă deşartă, aţi vânat ţintă nebună,
Aţi visat zile de aur pe-astă lume de amar.

„Moartea succede vieţii, viaţa succede la moarte”,
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte;
Oamenii din toate cele fac icoană şi simbol;
Numesc sunt, frumos şi bine ce nimic nu însemnează,
Împărţesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Şi pun haine de imagini pe cadavrul trist şi gol.

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri nexistente; carte tristă şi-ncâlcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia? înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane şi cu glasuri tremurate,
Strai de purpură şi aur peste ţărâna cea grea.

Rămâneţi dară cu bine, sânte firi vizionare,
Ce făceaţi valul să cânte, ce puneaţi steaua să zboare,
Ce creaţi o altă lume pe-astă lume de noroi;
Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâni în ruină,
Proşti şi genii, mic şi mare, sunet, sufletul, lumină –
Toate-s praf... Lumea-i cum este... şi ca dânsa suntem noi.

Convorbiri literare, IV, 12, 15 august 1870 [1870]

[1871]

MORTUA EST!

Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis ce îşi moaie aripa-n amar,
Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte şi flori de lumină,
Când norii cei negri par sombre palate,
De luna regină pe rând vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele,
Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.

O rază te-nalţă, un cântec te duce,
Cu braţele albe pe piept puse cruce,
Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier
Argint e pe ape şi aur în aer.

Văd sufletu-ţi candid prin spaţiu cum trece;
Privesc apoi lutul rămas... alb şi rece,
Cu haina lui lungă culcat în sicriu,
Privesc la surâsu-ţi rămas încă viu –

Şi-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială,
De ce-ai murit, înger cu faţa cea pală?
Au nu ai fost june, n-ai fost tu frumoasă?
Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă?

Dar poate acolo să fie castele
Cu arcuri de aur zidite din stele,
Cu râuri de foc şi cu poduri de-argint,
Cu ţărmuri de smirnă, cu flori care cânt;

Să treci tu prin ele, o sfântă regină,
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
În haină albastră stropită cu aur,
Pe fruntea ta pală cunună de laur.

O, moartea e-un chaos, o mare de stele,
Când viaţa-i o baltă de vise rebele;
O, moartea-i un secol cu sori înflorit,
Când viaţa-i un basmu pustiu şi urât. –

Dar poate... o! capu-mi pustiu cu furtune,
Gândirile-mi rele sugrum cele bune...
Când sorii se sting şi când stelele pică,
Îmi vine a crede că toate-s nimică.

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să văd cerul negru că lumile-şi cerne
Ca prăzi trecătoare a morţii eterne...

Ş-atunci de-a fi astfel... atunci în vecie
Suflarea ta caldă ea n-o să învie,
Atunci graiu-ţi dulce în veci este mut...
Atunci acest înger n-a fost decât lut.

Şi totuşi, ţărână frumoasă şi moartă,
De racla ta razim eu harfa mea spartă
Şi moartea ta n-o plâng, ci mai fericesc
O rază fugită din chaos lumesc.

Ş-apoi... cine ştie de este mai bine
A fi sau a nu fi... dar ştie oricine
Că ceea ce nu e, nu simte dureri,

Şi multe dureri-s, puţine plăceri.

A fi? Nebunie şi tristă şi goală;
Urechea te minte şi ochiul te-nşală;
Ce-un secol ne zice ceilalţi o dezic.
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise-ntrupate gonind după vise,
Pân’ dau în morminte ce-aşteaptă deschise,
Şi nu ştiu gândirea-mi în ce o să sting:
Să râd ca nebunii? Să-i blestem? Să-i plâng?

La ce?... Oare totul nu e nebunie?
Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?
Au e sens în lume? Tu chip zâmbitor,
Trăit-ai anume ca astfel să mori?
De e sens într-asta, e-ntors şi ateu,
Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

Convorbiri literare, V, 1, 1 martie 1871 [1871]

COPII ERAM NOI AMÂNDOI...

Copii eram noi amândoi,
Frate-meu şi cu mine.

Din coji de nucă car cu boi
Făceam şi înhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne.

Şi el citea pe Robinson,
Mi-l povestea şi mie;
Eu zideam Turnul Vavilon
Din cărţi de joc şi mai spuneam
Şi eu câte-o prostie.

Adesea la scăldat mergeam
În ochiul de pădure,
La balta mare ajungeam
Şi l-al ei mijloc înotam
La insula cea verde.

Din lut acolo am zidit,
Din stuful des şi mare,
Cetate mândră la privit,
Cu turnuri mari de tinichea,
Cu zid împresurată.

Şi frate-meu ca împărat
Mi-a dat mie solie,

Să merg la broaşte neapărat,
Să-i chem la bătălie –
Să vedem cine-i mai tare.

Şi împăratul broaştelor,
C-un oacacà de fală,
Primi – poruncì oştilor
Ca balta s-o răscoale.
Şi am pornit război.

Vai! multe broaşte noi am prins
— Îmi pare chiar pe rege –
Şi-n turnul negru le-am închis,
Din insula cea verde.
Spre sar-am făcut pace

Şi drumul broaştelor le-am dat,
Săltau cu bucurie,
În balt-adânc s-au cufundat
Ca să nu mai revie.
Noi am pornit spre casă.

Atunci răsplata am cerut
Pentru a mele fapte –

Şi frate-meu m-a desemnat
De rege-n miazănoapte
Peste popoare-ndiane.

Motanul alb era vistier,
Mârzac cel chior ministru –
Când de la el eu leafa-mi cer,
El miaună sinistru.
Cordial i-am strâns eu laba.

Şi împăratul milostiv
Mi-a dat şi de soţie
Pe fiica lui cu râs lasciv
Şi ţapănă, nurlie,
Pe Tlantaqu-caputli.

Am multămit c-un umil semn,
— Drept mantie-o prostire –
M-am dus l-amanta mea de lemn,
În sfânta mănăstire,
Într-un cotlon de sobă.

Şi ah! şi dragă-mi mai era!
Vorbeam blând cu dânsa,

Dară ea nu-mi răspundea
Şi de ciudă eu atunci
Am aruncat-o-n foc.

Şi pe şură ne primblam
Peste stuf şi paie
Şi pe munţi ne-nchipuiam.
Cu fiece bătaie
Mărşileam alături.

Şi pe cap mi se îmfla
Casca de hârtie.
O batistă într-un băţ,
Steag de bătălie.
Cântam: Trararah!

Ah! v-aţi dus visuri, v-aţi dus!
Mort e al meu frate.
Nimeni ochii-i n-a închis
În străinătate –
Poate-s deschişi şi-n groapă!

Dar ades într-al meu vis
Ochii mari albaştri

Luminează – un surâs

Din doi vineţi aştri

Sutfletu-mi trezeşte.

Eu? Mai este inima-mi

Din copilărie?

.....

Ah! îmi îmblă ades prin gând

O cântare veche.

Parcă-mi ţiuie-aiurind

Dulce în ureche:

Lume, lume şi iar lume!

[1872]

CUGETĂRILE SĂRMANULUI DIONIS

Ah! garafa pântecoasă doar de sfeşnic mai e bună!

Şi mucoasa lumânare sfârâind săul şi-l arde.

Şi-n această sărăcie, te inspiră, cântă, barde –

Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună.

Un regat pentru-o ţigară, s-împlu norii de zăpadă

Cu himere!... Dar de unde? Scârţâie de vânt fereasta,
În pod miaună motanii – la curcani vânătă-i creasta
Şi cu pasuri melancolici meditând umblă-n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea, – şi căciula cea de oaie
Pe urechi am tras-o zdravăn – iar de coate nici că-mi pasă,
Ca ţiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod – cu-a mele coate eu cerc vremea de se-nmoaie.

Cum nu sunt un şoarec, Doamne, – măcar totuşi are blană,
Mi-aş mânca cărţile mele – nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,
Un palat, borta-n părete şi nevasta – o icoană.

Pe păreţi cu colb, pe podul cu lungi pânze de painjen
Roiesc ploşniţele roşii, de ţi-i drag să te-uiţi la ele!
Greu li-i de mindir de paie, şi apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. — Într-un roi mai de un stânjen

Au ieşit la promenadă – ce petrecere gentilă!
Ploşniţa ceea-i bătrână, cuvios în mers păşeşte;
Cela-i cavaler... e iute... oare ştie franţuzeşte?
Cea ce-ncunjură mulţimea i-o romantică copilă.

Bruh! mi-i frig. — Iată pe mână cum codeşte-un negru purec;

Să-mi moi degetul în gură – am să-l prind – ba las', săracul!

Pripăşit la vreo femeie, ştiu că ar vedea pe dracul,

Dară eu – ce-mi pasă mie – bietul „îns!" la ce să-l purec?

Şi motanul toarce-n sobă de blazat ce-i. — Măi motane,

Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic şi ornic.

De-ar fi-n lume-un sat de mâţe, zău! că-n el te-aş pune vornic,

Ca să ştii şi tu odată boieria ce-i, sărmane!

Oare ce gândeşte hâtrul de stă ghem şi toarce-ntruna?

Ce idei se-nşiră dulce în mâţeasca-i fantazie?

Vreo cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,

Rendez-vous i-a dat în şură, ori în pod, în găvăună?

De-ar fi-n lume numai mâţe – tot poet aş fi? Totuna:

Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind – un Garrick,

Ziua tologit în soare, pândind cozile de şoaric,

Noaptea-n pod, cerdac şi streşini heinizând duios la lună.

Filosof de-aş fi – simţirea-mi ar fi vecinic la aman!

În prelegeri populare idealele le apăr

Şi junimei generoase, domnişoarele ce scapăr,

Le arăt că lumea vis e – un vis sarbăd – de motan.

Sau ca popă colo-n templul, închinat fiinţei, care
După chip ş-asemănare a creat mâţescul neam,
Aş striga: o, motănime! motănime! Vai... Haram
De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.

Ah! Sunt printre voi de-aceia care nu cred tabla legii,
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,
Ce destinul motănimei îl desfăşură-nainte!
Ah! atei, nu tem ei iadul s-a lui Duhuri – liliecii?

Anathema sit! — Să-l scuipe oricare motan de treabă,
Nu vedeţi ce-nţelepciune e-n făptura voastră chiară?
O, motani fără de suflet! — La zgâriet el v-a dat gheară
Şi la tors v-a dat musteţe – vreţi să-l pipăiţi cu laba?

Îi! că în clondir se stinge căpeţelul de lumină!
Moşule, mergi de te culcă, nu vezi că s-a-ntunecat?
Să visăm favori şi aur, tu-n cotlon şi eu în pat.
De-aş putea să dorm încaltea. — Somn, a gândului odină,

O, acopere fiinţa-mi cu-a ta mută armonie,
Vino somn – ori vino moarte. Pentru mine e totuna:

De-oi petrece-ncă cu mâţe şi cu pureci şi cu luna,
Or de nu – cui ce-i aduce? — Poezie – sărăcie!

Convorbiri literare, VI, 9, 1 decembrie 1872 [1872]

DEMONISM

O raclă mare-i lumea. Stelele-s cuie
Bătute-n ea şi soarele-i fereasta
La temniţa vieţii. Prin el trece
Lumina frântă numai dintr-o lume
Unde-n loc de aer e un aur,
Topit şi transparent, mirositor
Şi cald. Câmpii albastre se întind,
A cerurilor câmpuri potolind
Vânăta lor dulceaţă sub suflarea
Acelui aer aurit.
Acolo stă la masa lungă, albă,
Bătrânul zeu cu barba de ninsoare
Şi din păhare nalte bea auroră
Cu spume de nori albi. Şi îngeri dulci
În haine de argint, frunţi ca ninsoarea,
Cu ochi albaştri cari lin lucesc
Şi-ntunecat în lumea cea solară,

Cu sânuri dulci, ca marmura de netezi,
Îi mângâi barba lungă, – şi razim capul
De umerii bătrâni cuprinşi de plete.
Şi colţuroasa-i roşie coroană,
De fulger împietrit, luceşte-n aer
Sălbatec. Iar un înger... cel mai blând,
Îngenuncheat l-a lui picioare cântă
Pe arfa sa şi aerul roşeşte
De voluptatea cântecului său...
Nu credeţi cum că luna-i lună. Este
Fereastra cărei ziua-i zicem soare.
Când îngeri cântă de asupra raclei
În lumea cerurilor – ele-albesc.
Şi nu mai pătrund raze aurite
Prin vechi oblon – ci raze de argint
Şi pe pământ ajung ţăndări duioase
Din cântecul frumos – dar numai ţăndări...
Ici în sicriu, sub cel capac albastru
Şi ţintuit şi ferecat cu stele,
Noi viermuim în mase în cadavrul
Cel negru de vechime şi uscat
Al vechiului pământ care ne naşte –

Certându-ne-ntre noi, fiinţi ciudate,
Greţoase în deşertăciunea lor.
Este un ce măreţ în firea noastră,
Dar acel ceva nu din noi răsare,
O moştenim de la Titanul mort,
De la pământ, în care ne nutrim.
În moartea lui e ceva sfânt şi mare,
E o gândire-adâncă şi-ndrăzneaţă
Pentru ce el fu condamnat la moarte.
Viaţa noastră e o ironie,
Minciuna-i rădăcina ei. Dorinţa
De-a fi şi de-a-avea singur tot ce este
Principiul e de înflorire a ei.
În van pământul mort ne-nspiră câteodată
Din sântul suc al stinsei sale vieţe
Gândiri de-o nobilă, naltă răscoală:
Întoarcerea la fire şi dreptate.
Noi nu-l pricepem... o-ncercăm adese
Dar n-o putem. Făcuţi suntem
După asemănarea-acelui mare
Puternic egoist, carele singur
Îmbrăcat în mărirea-i solitară

Ridică-n cer înnourata-i frunte.
În van voim a reintra-n natură,
În van voim a scutura din suflet
Dorinţa de mărire şi putere,
Dorinţa de a fi ca el în lume:
Unici. Şi această dorinţă,
Temei la state, naţiuni şi cauza
Războaielor cumplite care sunt
Paşii istoriei, acest e... răul.
Să nu ne înşelăm. Impulsul prim
La orice gând, la orişice voinţă,
La orice faptă-i răul. Însă
Atuncea când ne naştem, răsăriţi
Abia din carnea vechiului Titan,
Noi suntem buni – până suntem copii.
O binefacere ne dă pământul,
Nepreţuită-n duioşia ei,
El ne permite ca să ne întoarcem
Dup-o viaţă vană, zgomotoasă,
În sânul lui – în sânul lui şi-al păcii.
El ne-a şi pus, bătrân-duiosul tată,
Adânc în suflet o dorinţă dulce

Şi de-ntrebăm aceast-enigmă scumpă
Ce însemnează şi dacă voim
A o pricepe, ea răspunde: pace.
Da! pace căutăm fără s-o ştim.
Ce n-o luăm de la-nceput? De ce
O căutăm în luptă? Căci în lupte
Nu e decât victorie pe de o parte,
Cădere pe de alta – nedreptate.
Şi din viaţa noastră, -ntemeiată
Pe rău şi pe nedrept şi pe minciună,
Şi din ştiinţa morţii – a renturnării
În corpul mort, din care am ieşit,
Se naşte veşnica nefericire.
Suntem copii – etern nefericiţi.
Dar în zădar, căci suntem după chipul
Şi-asămănarea lui. Noi suntem răi
Fără de-a-avea puterea lui. Răi putem fi
Mai ca şi el – dară din neputinţă
Se naşte ironia vieţii noastre.
În van Titanul mort, ce ne-a născut
Binele ni-l voieşte; în zădar
Cearcă-a vorbi cu noi în cugetări

Strălucitoare, varii, -mbălsămate,
În flori, în râuri, în glasul naturii
Ce-i glasul lui, consilii vrea a da.
În van. Viaţa, sufletul, raţiunea
— Scânteia care o numim divină –
Ne face a ne înşăla asupra firii
Şi-a n-o-nţelege...
O, demon, demon! Abia-acum pricep
De ce-ai urcat adâncurile tale
Contra nălţimilor cereşti;
El a fost rău şi fiindcă răul
Puterea are de-a învinge... —nvinse.
Tu ai fost drept, de-aceea ai căzut.
Tu ai voit s-aduci dreptate-n lume:
El e monare şi nu vrea a cunoaşte
Decât voinţa-şi proprie şi-aceea
E rea. Tu ai crezut, o, demon,
Că în dreptate e putere. — Nu,
Dreptatea nu-i nimic făr-de putere.
Cătat-ai aliaţi între titanii
Ce brăzdau caosu-n a lor răscoală,
Ai înzestrat pământul cu gândiri,

L-ai înarmat cu argumente mari
Contra lui Ormuz.
Şi el ca tine a devenit rebel,
Se zvârcoli spre ceruri spre-a le sparge,
Mişcând aripile-i de munţi de piatră,
Puterea să cumplită – contra Lui.
Dar deturnat el recăzu în caos –
Cadavru viu, l-învăli într-o raclă
Albastră.
Titan bătrân, cu aspru păr de codri,
Plânge în veci pe creţii feţii sale
Fluvii de lacrimi. De-aceea-i ca mort;
Uscat... stors de dureri este adâncu-i –
Şi de dureri a devenit granit.
A lui gândiri încremeniră reci
În fruntea sa de stânci şi deveniră:
Rozele dulci rubine; foile,
Smaralde, iară crinii,
Diamante. Sângele său
Se prefăcu în aur, iară muşchii
Se prefăcură în argint şi fier.
Din carnea-i putrezită, din noroi

S-au născut viermii negrului cadavru:
Oamenii.
Spre a-l batjocori până şi-n moarte
Ne-am născut noi, după ordin divin,
Făcuţi ca să-şi petreacă Dumnezeul
Bătrân cu comica-ne neputinţă,
Să râdă-n tunet de deşertăciunea
Viermilor cruzi, ce s-asamăn cu el,
Să poată zice-n cruntă ironie:
Pământ rebel, iată copiii tăi!

[1872]

MIRADONIZ

Miradoniz avea palat de stânci.
Drept streşină era un codru vechi
Şi colonadele erau de munţi în şir,
Ce negri de bazalt se înşirau,
Pe când deasupra, streşina antică,
Codrul cel vechi fremea îmflat de vânt.
O vale-adâncă ce-ngropa în codri,
Vechi ca pământul jumetà din munte,
Mâncând cu trunchii rupţi scările negre

De stânci, care duceau sus în palat –
O vale-adâncă şi întinsă, lungă,
Tăiată de un fluviu adânc bătrân,
Ce pe-a lui spate văluroase pare
A duce insulele ce le are-n el –
O vale cât o ţară e grădina
Castelului Miradoniz.
Iar în castel de treci prin colonade
Dai de înalte hale cu plafondul
Lor negru strălucit şi cu păduri
De flori. Păduri cărora florile
Ca arborii-s de mari. Roze ca sorii,
Şi crini, ca urnele antice de argint,
Se leagănă pe lugerii cei nalţi,
Iar aerul văratic, dulce, moale.
Ca stelele sunt musculiţele prin frunze
Şi împlu aerul cel cald cu o lumină
Verzuie, clară, aromată Fluturi –
Cu părul de-aur şi cu aripioare
De curcubău – în haine de argint
Din floare-n floare fâlfâiesc şi-şi moaie
Guriţele-umede şi roşii în potirul

Mirositor şi plin de miere-al florilor.
Tufe de roze sunt dumbrăvi umbroase
Şi verzi-întunecoase, presărate
Cu sori dulci înfoiaţi, mirositori
E-o florărie de giganţi. Într-un loc
Crăpată-i bolta de granit, de cauţi
Prin streşina de codru până sus,
Unde în ceruri lin pluteşte luna.
Ea-i o regină tânără şi blondă
În mantia-i albastră constelată,
Cu mâinile unite pe-al ei piept
De neauă... Trece luminând cu ochii
Albaştri, mari, prin straturi înflorite
De nori, ce înfoiate îi oferă
Roze de purpur, crinii de argint;
Din când în când cu mâna-i argintoasă
Ea rupe câte-o floare şi-o aruncă
Jos pe pământ ca pe-o gândire de-aur;
Colo un nor se nalţă sfânt şi sur,
Se-ncheagă, se formează -ncremeneşte,
Devine-un templu grec şi plin de umbra
Columnelor ce-l înconjor – şi prin columne

Trece-argintoasă câte-o rază-a lunei.
Ea drumul ia spre-acel castel. Diàdema-i
De diamante-n stele contopite
Brilează-n noapte – tăriile negre
A domei se-nsenină – şi ea intră
În el. — Columnele-ard sub clara ei lumină
Şi aruncă umbra una-ntr-alta.
Ea intră-n domă... stelele-o urmează.
Şi noaptea sântă plină-i de-ntuneric
Pe râul sunt ce curge-n valea mare
Care-i grădina cea din codri vechi
A lui Miradoniz. — Insule sfinte
Se nalţă-n el ca scorburi de tămâie.
Copile sunt cu ochi rotunzi şi negri,
Cu flori de aur, de smarald – cu stânce
De smirnă risipită şi sfărmată
În bulgări mari. Pe mândrele cărări,
Ce trec prin verzile şi mândre plaiuri,
E pulbere de-argint. Pe drumuri
Cireşi în floare scutură zăpada
Trandafirie a-nfloririi lor,
Vântul le mână, văluros le nalţă,

De flori troiene în loc de omăt
Şi sălcii sfinte mişcă a lor frunză
De-argint deasupra apei şi se oglindează
În fundul ei – astfel încât se pare
Că din aceaşi rădăcină creşte
O insulă în sus şi una-n jos.
Şi nu-i nimica în aceste ramuri:
Dintr-un copac într-altul numai ţes
Painjini de smarald painjinişul
Cel rar de diamant – şi greieri cântă,
Ca orologii aruncate-n iarbă.
Şi peste râul mare, de pe-un vârf
De arbore antic ţesut-au ei
Un pod din pânza lor diamantoasă,
Legându-l dincolo de alţi copaci.
Prin podul străveziu şi clar străbate
A lunei rază şi-nverzeşte râul
Cu miile lui unde, ca-ntr-o mândră
Nemaivăzută feerie. — Iară peste pod
Trece albă, dulce, mlădioasă, junǎ,
Albă, ca neaua noaptea, păru-i de aur
Lin împletind în crinii mânilor,

Ivind prin haina albă membri-angelici,
Abia călcând podul cel lung cu-a ei
Picioare de omăt, zâna Miradoniz.
Ea-ajunge în grădina ei de codri
Şi rătăceşte, – o umbră argintie
Şi luminoasă-n umbra lor cea neagră;
Ici se pleacă spre a culege o floare,
Spre-a arunca în fluviul bătrân,
Colo aleargă dup-un flutur,
Îl prinde – îi sărută ochii şi-i dă drumul;
Apoi ea prinde-o pasăre măiastră
De aur, se aşază-ntr-a ei aripi
Şi zboară-n noapte printre stele de-aur.

[1872]

TĂCEŢI! CEARTA AMUŢEASCĂ...

Tăceţi! Cearta amuţească – E-o oră grea şi mare,
Aripele ei negre în ceruri se întind,
Astfel lumea-amuţeşte la-ntunecări sobre,
Astfel marea-amuţeşte, vulcane când s-aprind;
Când prin a vieţii visuri – oştiri de nori – apare
A morţii umbră slabă cu coasa de argint

Tăceţi! Cum tace-n spaimă a Nordului popor
Când evul asfinţeşte şi dumnezeii mor.

Aduceţi-vă aminte de-acele nalte poze
De frunţile-n lumină a vechilor profeţi;
Pe un pustiu de piatră, pe cer d-azur şi roze
Trecu un stâlp de flacări ce lumina măreţ
Şi-n fruntea unui popol – pierdut în chin – e Mose,
Şi sufletul lui mare, adânc şi îndrăzneţ,
Prevede că în sânul pierdutului popor
E viitorul lumei ş-al ei mântuitor.

El n-a văzut pământul promisiei divine,
Viaţa lui se stinse în munţii slabi şi suri,
Corpul i-l poartă-ntregul pustiu fără de fine,
O ginte-ntreagă poartă a lui învăţături.
Ca-nmormântată-n secoli, cenuşa lui rămâne,
Dar spiritu-i sfăramă înalţii, vechii muri
De Iericho – şi-n gându-i şi-n biblia lui scrisă
Viaţa-ntreagă mare unui popor e-nchisă.

Astfel în noaptea noastră pierdută şi amară,
Un glas de deşteptare adânc a răsunat,
O stea a rupt puternic eclipsa cea solară.

Un stâlp pin chinuire un drum ne-a arătat.
O arpă de aramă cu coarda temerară
Trezi-n sufletul nostru simţire de bărbat:
Ca glasul Providenţei din stinsele decade,
Astfel s-auzi glasu-ţi, bătrâne Eliade!

O, limba lui! îmi pare c-aud cum ea răsună
În aspra ei mânie, zidind nor peste nor,
Din ştearsa, nenţeleasa a istoriei rună
A descifrat al ginţii puternic viitor.
El trece peste timpuri pe valuri cum furtuna,
Valuri cari în ceartă se scutură şi mor.
Os magna sonaturum! Idei c-ale lui Crist
În limba inspirată unui evanghelist.

Inima lui cea mare menită fu de soartă
Să nască-ntr-un timp rece, căzut, degenerat,
Dacă în fundul negru, adânc din marea moartă,
Cu-ape de plumb, cu valuri greoaie-n a ei pat,
Vulcan puternic, care cutremur în el poartă,
Cu razele-i de flacări ar fi acufundat,
Pân-ce deodată mândre, gândirile-i irump
Pin undele greoaie, pin apele de plumb.

[1872]

ODIN ŞI POETUL

Ei cer să cânt... durerea mea adâncă
S-o lustruiesc în rime şi cadenţe
Dulci ca lumina lunei primăvara
Într-o grădină din Italia.
Să fac cu poezia mea cea dulce
Damele să suspine, ce frumoase
Pot fi pentru oricine. Pentru mine
Nu. Şi juni nătângi cu ţigarete-n gură,
Frizaţi, cu sticla-n ochi, cu cioc sub dinţi,
Să reciteze versuri de-ale mele
Spre-a coperi cu-espresia adâncă
Unei simţiri adevărate – nişte mofturi.
Mai bine-aş smulge sufletul din mine,
Aş stoarce cu o mână crudă, rece
Tot focul sunt din el, ca în scânteie
Să se risipe, pân’ se va-njosi
Să animeze pe deşerţi şi răi.
O, şi de-aţi plânge chiar, dacă durerea

Adevărată şi neprefăcută
V-ar topi ochii şi a mea cântare
V-ar arde sufletul din voi... Atuncea
E şi mai rău – şi-atunci şi mai puţin
Va gândi cineva pe un moment
L-acel nefericit ce le-a avut.
Voi le citiţi ca să puteţi a plânge
— Căci prin izvor de lacrimi mor dureri
Voi ştiţi c-o mână – oricare-ar fi – v-atinge
Fruntea cea plină de sudori, şi dulce
Va răcori bolnava fierbinţeală
Şi stavilă la lacrime va pune
C-o sărutare... La mine,
Ce singur stau cu fruntea-ntunecată,
Ce nu pot plânge pentru că durerea
Ochii-mi a stors şi sufletul meu aspru
L-a împietrit... la mine
Nimeni nu va gândi, nici a gândit.
La ce? Au nu ştiu ei cu toţii
Că dacă vor seca a mea durere
Cu mângâieri – atuncea şi izvorul
De cânturi va seca... Nebuni! vă iert...

O, mare, mare îngheţată, cum nu sunt
De tine-aproape să mă-nec în tine!
Tu mi-ai deschide-a tale porţi albastre,
Ai răcori durerea-mi înfocată
Cu iarna ta eternă. Mi-ai deschide
A tale-albastre hale şi măreţe;
Pe scări valuri coborând în ele,
Aş saluta cu aspra mea cântare
Pe zeii vechi şi mândri ai Valhalei.
— Bine-ai venit, tânăr cu ochi din ceriuri,
Râzând Odin şi ridicându-şi cupa
M-ar saluta. — Şi haina ceea lungă
Şi albă creţii ar arunca de neauă
Şi părul lung mi s-ar îmfla de vânt.
— Un scaun pentru bard – şi-n scaunul nalt
De piatră, cu sprijoanele lui nalte,
Eu m-aş simţi că-s uriaş.
Şi zeii mângâind lungele barbe,
Nălţând privirea-n bolţile antice
Spre a-şi aminti dulci suveniri,
M-ar asculta spunându-le de lumea
Cea de pitici, ce virmuieşte astăzi

Pe ţărâna ce-au locuit-o ei.
— „Lasă-i pustiei, cine-ar fi crezut
C-atât de mizerabilă a deveni.
Seminţa cea din zei născută.”
Dar un bătrân ce sta-ntr-un colţ de masă
Ridică cupa lui cu mied: – „Ascultă,
Nu mi-i şti spune ce mai face ţara
Ce Dacia se numea – regatul meu?
Mai stă-nrădăcinată-n munţi de piatră,
Cu murii de granit, cu turnuri gote,
Cetatea-mi veche Sarmisegetuza?”
— Nicicum, o, Decebal. O văd
Pentru întâia dată acum înălţată
Prin părul tău ca o coroană mândră,
Lucrată-n pietre scumpe ca-n granit.
— Dară urmaşii acelor romani?
— Ce să vorbesc de ei? Toţi oamenii
Pigmei sunt azi pe vechiul glob... dar ei
Între pigmeii toţi sunt cei mai mici
Mai slabi, mai fără suflet, mai mişei.
Romani sau daci, daci sau romani, nimic
N-aduce aminte de-a voastră mărire.

Orice popor, oricât de prăpădit
O piatră va găsi, sau o bucată
De fier ori de aramă, ca să sape
Cu ea urmele-adânci ce le-aţi lăsat –
Voi oameni mari, ce staţi acum cu zeii
Şi ospătaţi cu ei – în colbul negru
Uitat ş-uşor al vechiului pământ.
Dar ei... De-ar merge-n sud şi nord – nimica.
Sunt ca o laie de nomazi şi de lăieţi
Ce stau deocamdată numai pre pământul
Ce l-au cuprins, spre a fi alungaţi
De alt popor mai tare, iubitor
De cele ce-au trecut, ce-s rădăcina
Şi gloria celor ce sunt.
— Ah! ce-am dori în ora morţii mele,
Roma să guste pân-în fund păharul
Mizeriei şi-a decăderii, într-atât
Încât să se despreţuiască ei pe sine –
Asta s-a împlinit... Romanii vechi şi mândri,
Învingătorii lumii, au devenit
Romunculi... Dar cu ce s-ocupă ei?
Or fi crescând căţei, or fi-nvăţând

Să strige ca cucoşii... un popor
Ce se despreţuieşte pe el însuşi trebui
S-ajungă la d-acestea.
— Nu, vorbesc franţuzeşte şi fac politică.
— E tot atâta.
— De unde vii? întreabă Odin blând.
— Am răsărit din fundul Mării Negre,
Ca un luceafăr am trecut prin lume,
În ceruri am privit şi pe pământ
Şi-am coborât la tine, mândre zeu,
Şi la consorţii tăi cei plini de glorii.
De cântec este sufletul meu plin.
De vrei s-alizi al iernii glas vuind
Şi lunecând prin strunele-mi de fier,
De vrei s-auzi cum viscoleşte-n arfa-mi
Un cânt bătrân şi răscolind din fundu-i
Sunete-adânci şi nemaiauzite,
Ordonă numai – sau de vrei ca fluviul
De foc al gândurilor mele mari
Să curgă-n volbură de aur pe picioare
De stânci bătrâne, într-o limbă aspră
Şi veche – însă clară şi înaltă

Ca bolţile cerului tău, o, Odin,
Spune-mi atunci, să-nstrun ale ei coarde
Ca să-mi câştig cununa mea de laur.
Poate-ar fi vrut ei să mi-o deie... Dară
De la pitici eu nu primesc nimica.
— Sărman copil – zice bătrânul zeu –
De ce răscoleşti tu toată durerea
Ce sufletul tău tânăr a cuprins?
Nu crede că-n furtună, în durere,
În arderea unei păduri bătrâne,
În arderea şi-amestecul hidos
Al gândurilor unui neferice
E frumuseţea. Nu – în seninul,
În liniştea adâncă sufletească,
Acolo vei găsi adevărata,
Unica frumuseţe...
(Fruntea-i înaltă,
De neauă coperită, şi coroana-i
De stele-albastre strălucea în hală,
Şi vorba lui blândă era duioasă.)
...Din cupa mea de aur bea aurora
S-între seninul blândei dimineţe

În pieptul tău. Şi ţi-oi deschide-atunci
Portalele nalte de la hale
Cu lungi coloane de zăpadă, cu-arcuri
De neauă albă, ca argint din Ophir,
Cu bolţi mai nalte decât însuşi cerul.
Acolo printr-acele lungi coloane
Suspendă lampe mari ca nişte albe lune
Ce împlu lumea visurilor mele
Cu o lumină dulce, albă, caldă.
Stâlpii sclipesc, bolţile-s strălucite,
Cărările-s de pulbere mai albă
Ca-argintul cel de viu. — Un aer
Blând argintiu îţi va îmfla tot părul,
Vei răsufla miroase dulci de crin,
Talarul tău va lumina în noapte –
Prin hale vei zări blândele-mi zâne,
Şi-atunci să cânţi. Vei şti ce e frumos.
O vorbă zice – murii cei albaştri
Ai mării, desfăcuţi în două, -mi lasă
Privirea într-un labirint de neauă:
Coloane nalte, bolţi arcate splendid,
Pe ele lune lin ardeau... şi-n umbra

Cea clar-oscură-a stâlpilor de neauă
Văzut-am o copilă dulce-înaltă,
Subţire ca-ntruparea unui crin.
Frumosu-i păr de aur desfăcut
Cădea pân-la călcâie, haina-i albă
Udă părea de moale – strălucită
Cuprindea membrii ei dulci şi zvelţi,
Mânile-i mici, ca doi crini albi, încearcă
În van a împleti părul de aur,
Gura-i o rază surâzând deschisă,
Ochii-i albaştri luminau ca stele,
Iar pe-a ei umeri albi abia se ţine
Haina cea lungă şi bogată – Vino,
Odin îi zice, blând copil al mării.
Un bard sătul de-a lumii lungi mizerii
S-au coborât în noaptea noastră clară
Să cânte roagă-l. Ca o umbră
Strălucind argintiu în clară noapte
S-apropie... — O, nu te teme, -mi zice,
Tu, ce nu temi furtuna şi durerea,
De ce să tremuri la a mea privire?
Lin tremură glasul ei blând în noapte.

— O, zână, nu de frică, de plăcere
Tremură-n mine sufletul meu bolnav.
Să cânt? Dar oare la a ta privire
Nu amuţeşte cântul de-admirare –
Nu eşti un cântec însăşi – cel mai dulce,
Cel mai frumos, ce a fugit vodată
Din arfa unui bard? O, fecioară,
Vin-lângă mine, să mă uit în ochii-ţi,
Să uit de lume, ah! să pot uita
Fierea cu care ei m-au adăpat
În lume. Cine-ar fi ştiut
Că-n fundul mării tu trăieşti, copilă,
Ca un mărgăritar, topit din visul
Mării întregi,
Şi nu te temi că aurul din plete-ţi
Se va topi în stele – şi că păru-ţi
Amestecat cu ele-ar străluci
În noapte-albastră a acestei lumi;
Şi nu te temi că glasul tău
Va-ndulci vecinicia cea amară
A mării! — Măgulitor, ea zice,
Ş-o roză ea lasă pe a mea gură,

Cu tânăr miros – raza gurei sale.
— Frumoasă eşti, ca să găsesc cuvinte
Spre-a îndulci ochii tăi mari albaştri,
Sufletul tău cel blând, nevinovat,
Aş sfărma soarele în ţăndări de-aur,
L-aş presăra-n cărarea ca de neauă:
O închinare l-a tale picioare
Mici, dulci şi albe. O, Odin,
Pune-i un sceptru-n mână, sceptrul mării,
Pe fruntea ei coroană pune, mare,
De diamante, umede, topite
În strălucirea lor cea înfocată,
Căci ea-i regina frumuseţii – a lumii.
Ea capu-şi rezemă de ai mei umeri
Şi glasul ei îmi şopti în ureche:
— Voi îndulci tot chinul, tot amarul
Cu care-n lume ei te-au adăpat
Căci te iubesc, sărmanul meu copil.

Şi Odin îşi deschise ochii albaştri
Şi mari, râzând cu ei – iar zeii
Lin şoşoteau între ei bătrâneşte
Şi surâzând îşi aduceau aminte

De-a tinereţii zile dulci a lor, ascunse
În negura secolilor trecuţi.

[1872]

MEMENTO MORI

(Panorama deşertăciunilor)

Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopţii întunerec – înstelatul rege maur –
Lasă norii lui molateci înfoiaţi în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,
Când în straturi luminoase basmele copile cresc.

Mergi, tu, luntre-a vieţii mele, pe-a visării lucii valuri,
Până unde-n ape sfinte se ridică mândre maluri,
Cu dumbrăvi de laur verde şi cu lunci de chiparos,
Unde-n ramurile negre o cântare-n veci suspină,
Unde sfinţii se preîmblă în lungi haine de lumină,
Unde-i moartea cu-aripi negre şi cu chipul ei frumos.

Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite,
Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite

Te încerci a scoate lapte din a stâncei coaste seci;
Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mândre flori de aur,
Alta unde cerci viaţa s-o-ntocmeşti, precum un faur
Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci.

Las-să dorm... să nu ştiu lumea ce dureri îmi mai păstrează
îmbătat de-un cântec vecinic, îndrăgit de-o sfântă rază,
Eu să văd numai dulceaţă unde alţii văd necaz,
Căci ş-aşa ar fi degeaba ca să văd cu ochiul bine;
De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămâne
Şi nimic nu-mi foloseşte de-oi cerca să rămân treaz.

N-au mai spus şi alţii lumii de-a ei rele să se lase?
Cine-a vrut s-asculte vorba? Cine-aude? Cui îi pasă?
Toate au trecut pe lume numai răul a rămas.
O, acele uriaşe, însă mute piramide
Cari stau ca veacuri negre în pustiuri împietrite
Câte-au mai văzut şi ele – ce-ar vorbi de-ar avea glas.

Când posomorâtul basmu – vechea secolilor strajă –
Îmi deschide cu chei de-aur şi cu-a vorbelor lui vrajă
Poarta naltă de la templul unde secolii se torc –
Eu sub arcurile negre, cu stâlpi nalţi suiţi în stele,
Ascultând cu adâncime glasul gândurilor mele,

Uriaşa roat-a vremei înapoi eu o întorc

Şi privesc... Codrii de secoli, oceàne de popoare
Se întorc cu repejune ca gândirile ce zboară
Şi icoanele-s în luptă – eu privesc şi tot privesc
La vo piatră ce însamnă a istoriei hotară,
Unde lumea în căi nouă, după nou cântar măsoară
Acolo îmi place roata câte-o clipă s-o opresc!

*

Colo stau sălbateci negri cu topoarele de piatră
În pustiu aleargă vecinic, fără casă, fără vatră,
Cap de lup e-a lor căciulă, pe-a lor umeri, piei de urs;
Colo-nchină idolatrul nenţelesul foc de lemne,
Colo magul lui îi scrie pe o piatră strâmbe semne
Să nu poat-a le-nţelege lungul secolilor curs.

Babilon, cetate mândră cât o ţară, o cetate
Cu muri lungi cât patru zile, cu o mare de palate
Şi pe ziduri uriaşe mari grădini suite-n nori;
Când poporul gemea-n pieţe l-a grădinei lungă poală
Cum o mare se frământă, pe când vânturi o răscoală,
Cugeta Semiramide prin dumbrăvile răcori.

Acel rege – o lume-n mâna-i – schimbătoarea lui gândire
La o lume dă viaţă, la un secol fericire –
Din portalele-i de aur ca un soare răsărea,
Dar puternica lui ură era secol de urgie;
Ce-i lipsea lui oare-n lume chiar ca Dumnezeu să fie?
Ar fi fost Dumnezeu însuşi, dacă – dacă nu murea.

Asia-n plăceri molateci e-mbătată, somnoroasă,
Bolţile-s ţinute-n aer de columne luminoase
Şi la mese-n veci întinse e culcat Sardanapal;
Şi sub degete măiestre arfele cugetă mite,
După plac şi-mpart mesenii a cântării flori uimite,
Vinuri dulci, mirositoare şi femei cu chipul pal.

Azi? Vei rătăci degeaba în câmpia nisipoasă:
Numai aerul se-ncheagă în tablouri mincinoase,
Numai munţii, garzi de piatră stau şi azi în a lor post;
Ca o umbră asiatul prin pustiu calu-şi alungă,
De-l întrebi: unde-i Ninive? el ridică mâna-i lungă,
— Unde este? nu ştiu, zice, mai nu ştiu nici unde-a fost.

*

Nilul mişcă valuri blonde pe câmpii cuprinşi de maur –
Peste el cerul d-Egipet, disfăcut în foc şi aur,
Pe-a lui maluri gălbui, şese, stuful creşte din adânc;
Flori, giuvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,
Alte roşii ca jăratic, alte-albastre, ochi ce plâng.

Şi prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce, dese,
Păsări îmblânzite-n cuiburi, distind penele alese,
Ciripind cu ciocu-n soare, gugiulindu-se cu-amor;
Înecat în vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,
Nilul mişc-a lui legendă şi oglinda-i galben-clară
Cătră marea liniştită, ce îneacă a lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi şi ţări ferice –
Memfis, colo, -n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă – o cetate de giganţi
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreţie,
Au zidit munte pe munte în antica lui trufie,
Le-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanţ

Şi să pară răsărită din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mişcarea vijeliei,
Ca un vis al mării sfinte, reflectat de cerul cald

Ş-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufaşe
Şi eterne ca şi moartea piramidele-uriaşe,
Racle ce încap în ele fantazia unui Scald.

Se-nserează. Nilul doarme şi ies stelele din strungă,
Luna-n mare îşi aruncă chipul şi prin nori le-alungă
Cine-a deschis piramida şi-năuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roş şi pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. — I se rumpe
A lui suflet când priveşte peste-al vremurilor vad.

În zădar guvernă regii lumea cu înţelepciune –
Se-nmulţesc semnele rele, se-mpuţin faptele bune –
În zădar caut-al vieţei înţeles nedezlegat.
Iese-n noapte şi-a lui umbră lung-întins se desfăşoară
Pe-ale Nilului mari valuri, – astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă-ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet, ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri giganteci de lungi suliţe de-argint –
Toat-a apei s-a pustiei şi a nopţii măreţie
Se unesc să-mbrace mândru vechea-acea împărăţie,
Să învie în deşerturi şir de visuri ce te mint.

Râul sunt ni povesteşte cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure;
Sunetul se-mbată-n visuri, cari-alunecă în zbor,
Palmii risipiţi în crânguri, auriţi de-a lunei raze,
Nalţă zveltele lor trunchiuri. — Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile-nşiră nori.

Şi în templele măreţe – colonade-n marmuri albe –
Noaptea zeii se preîmblă în vestmintele lor dalbe
Ş-ale preoţilor cântec sună-n arfe de argint –
Şi la vântul din pustie, la răcoarea nopţii brună,
Piramidele, din creştet, aiurind şi jalnic sună;
Şi sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică sus în frunte-i turnul maur.
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.
El în mic priveşte-acolo căile lor tăinuite
Şi c-un ac el zugrăveşte cărăruşile găsite –
A aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos şi bun.

Şi se poate ca spre răul unei ginţi efeminate,
Regilor pătaţi de crime, preoţimei desfrânate,

Magul, gard al răzbunării, a citit semnul întors.
Ş-atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupând cu dânsu-oraşe, ca gigantice sicriuri
Unei ginţi, ce fără viaţă-ngreuia pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân-ce caii lui îi crapă –
Şi în Nil numai pustiul nisipişul şi-l adapă,
Aşternându-l peste câmpii cei odată înfloriţi;
Memfis, Theba, ţara-ntreagă coperită-i de ruine,
Prin pustiu străbat sălbatec mari familii beduine,
Sorind viaţa lor de basme prin câmpie nisipiţi.

Dar şi-acum, turburând stele pe-ale Nilului lungi unde,
Noaptea, flamingo cel roşu, apa-ncet, încet pătrunde
Şi-acum luna arginteşte tot Egipetul antic;
Ş-atunci sufletul visează toat-istoria străveche,
Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche –
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Şi-atunci Memfis se ridică, argintos gând al pustiei,
Închegare măiestrită din suflarea vijeliei –
Beduini ce stau în lună, o minune o privesc,
Povestindu-şi basme mândre mestecate numa-n stele
Despre-oraşul care iese din pustiile de jele.

Din pământ şi de sub mare, s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte,
Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere d-aur coapte
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor,
Ce cu-oraşele-i deodată se trezeşte şi se duce
Sus în curţile din Memfis, unde-n săli lumină luce.
Ei petrec în vin şi-n chiot orice noapte pân-în zori.

*

Vezi Iordanul care udă câmpii verzii Palestine:
Dintre vii cu struguri de-aur se ridic mândre coline,
Pe Sion, templul Iehovei, o minune îl privim;
Codrii de maslin s-amestec printre lunci de dafin verde,
Chidron scaldă-n unda-i clară ierburi mari – şi-apoi se pierde
În cetatea ce-n văi doarme – miticul Ierusalim.

Şi în Libanon văzut-am rătăcite căprioare
Şi pe lanuri secerate am văzut mândre fecioare
Purtând pe-umerele albe auritul snop de grâu.
Alte vrând să treacă apa cu picioarele lor goale
Ridicară ruşinoase şi zâmbind albele poale,
Turburând cu pulpe netezi faţa limpedelui râu.

Am văzut regii Iudeei în biserica măreaţă,
Unde marmura în arcuri se ridică îndrăzneaţă
Şi columnele înalte către cer pare c-arat;
Văzui pe David în lacrimi rupând haina lui bogată
Zdrobind arfa-i sunătoare de o marmură curată,
Genunchind să-i ierte Domnul osânditul lui păcat.

Solomon, poetul-rege, tocmind glasul unei lire
Şi făcând-o să răsune o psalmodică gândire,
Moaie-n sunetele sfinte degetele-i de profet;
El cânta pe împăratul în hlamidă de lumină,
Soarele stătea pe ceruri auzind cântarea-i lină,
Lumea asculta uimită glasu-i dulce şi încet.

Dar ieşind din templul sacru lasă gândul lui să cadă,
Căci amorul îl aşteaptă cu-a lui umeri de zăpadă,
Raze moi în ochii negri – el dă lirei alt acord:
Căci femeile-l aşteaptă cu şireata lor zâmbire,
Brune unele ca gânduri din poveştile asire,
Alte blonde cu păr de-aur – vise tainice de Nord.

Dar venit-a judecata, şi de sălcii plângătoare
Cântăreţul îşi anină arfa lui tremurătoare;

În zădar rugaţi pieirea – muri se năruie şi cad!
Cad şi scări, ş-aurite arcuri, grinzi de cedru, porţi de-aramă
Soarele priveşte galben peste-a morţii lungă dramă
Şi s-ascunde în nori roşii, de spectacol speriat.

Şi popor şi regi şi preoţi îngropaţi-s sub ruine.
Pe Sion templul se sparge – niciun arc nu se mai ţine,
Azi grămezi mai sunt de piatră din cetatea cea de ieri
Cedri cad din vârf de munte şi Livanul pustieşte,
Jidovimea risipită printre secoli rătăceşte –
În pustiu se-nalţă-n soare desfrunziţii palmieri...

*

O, lăsaţi să moi în ape oceànici a mea liră!
Să-mbrac sunetele-i dalbe cu a undelor zâmbire,
Cu-ale stelelor icoane, cu a cerului azur;
Să înalţ munţii Greciei, scânteind muiaţi de soare,
Cu dumbrave prăvălite peste coaste râzătoare
Şi cu stânci încremenite printre nouri de purpur.

Peste văile adânce repezite-n regioane
Nourate, stau ţinute templele multicoloane
Parcă munţii-n braţ de piatră le ridică şi le-arat

Zeilor din ceriuri. Vulturi peste văi înnegurate,
Grei atârnă cu întinse aripi şi priviri ţintate
Supra lumei ce sub dânşii stă adânc, împrăştiat

Astfel Grecia se naşte din întunecata mare.
Poartă-n ceruri a ei temple s-a ei sarcini de ninsoare,
Cer frumos, adânc-albastru, străveziu, nemărginit;
Din coloanele de dealuri se întind văile pline
De dumbrave, de izvoare şi de râuri cristaline,
Cari lunec zdrumicate pe-a lor bulgări de granit

Şi din turmele de stânce, risipite cu splendoare
Pe-ntinsori de codri negri rupţi de râuri sclipitoare,
Vezi oraş cu dome albe strălucind în verde crâng.
Marea lin cutremurându-şi faţa, scutur-a ei spume,
Repezind pe-alunecuşul undelor de raze-o lume,
Jos la poarta urbei mândre a ei sunete se frâng.

Mai albastră decât cerul, purtând soarele pe faţă,
Ea reflectă-n lumea-i clară toată Grecia măreaţă.
Câteodată se-ncreţeşte şi-şi întunec-al ei vis
Nimfe albe ca zăpada scutur ap-albastră, caldă,
Se împroaşcă-n joacă dulce, mlădiindu-se se scaldă,
Scuturându-şi părul negru, înecându-se de râs.

Şi pe valuri luminoase oceànul lin le saltă,

Orice undă linguşeşte arătarea lor cea naltă,

Pe nisipul cald le-aruncă marea-n jocu-i luminos;

Oceànicele corpuri, ca statuie de ninsoare,

Strălucesc în părul negru, ce şi-l uscă ele-n soare

Pe-a lor perini nisipoase lenevite lănguros.

Apoi fug să-mpopuleze verdea noapte dumbrăvană

Şi vorbind mărgăritare culeg flori în a lor goană.

Dintr-o tuf-iveşte Satyr capu-i chel, barba-i de ţap,

Lungi urechi şi gura-i strâmbă, cârnu-i nas. — De sus îşi stoarce

Lacom poama neagră-n gură – pituliş prin tufe-o-ntoarce,

Se strâmbă de râs şi-n fugă se dă vesel peste cap.

Albe trec în bolta neagră prin a trestiei verdeaţă.

De o cracă pe-ape-ntinsă una-şi spânzur-a ei braţe,

Mişcă-n aer peste unde fructul mării de omăt;

Altele pe spate-ntinse cu o mână-noată numa,

Cu cealaltă rupând nuferi, plini de-o luminoasă spumă.

Pun în păr şi ca-necate liniştit plutesc şi-ncet.

Crenge lin îndoaie Eros – schimă face, ce văzând-o

Ele-urmează în tăcere abia apa sfâşiind-o...
Într-o tufă, sub un brustur doarme Satyr, beat de must...
Chicotind, a lui ureche cu flori roşii o-ncoroană.
Lunca râde de răsună verdea noapte dumbrăvană –
Ele pier prin bolţi de frunze, pe-un drum verde şi îngust...

Înserează şi apune greul soare-n văi de mite.
Cu un roş fir de jeratic culmi de munte sunt tivite,
Lunga lor fulgerătură în senin a-ncremenit.
Marea aerului caldă, stelele ce-ntârzii line,
Limba râurilor blândă, ale codrilor suspine,
Glasul lumei, glasul mării se-mpreună-n infinit.

Codrii aiurează negri sub a stelelor povară.
Râuri calde ca şi sara apa-n arcuri o coboară,
Prăvălind-o purpurie peste scările de stânci;
În albastru-adânc, în marea cerului cea liniştită,
Răpăd munţii cu tărie fruntea lor încremenită
Şi în valuri verzi de grâne îmblă văile adânci.

Printre cremenea crăpată, din bazaltul rupt de ploaie,
Ridica copaci monastici trunchii ce de vânt se-ndoaie,
Scoţând veche rădăcină din pietrişul sfărâmat;
Un vultur s-agaţă mândru de un pisc cu fruntea ninsă,

Nouri lunecă pe ceruri flota lor de vânt împinsă
Şi răsună-n noaptea lumei cântul mării blând şi mat.

Şi atuncea peste ape faţa sfânt-a lunei pline
Îşi ridică discul splendid în imperiul de lumine,
Mării mândre poleindu-i pânzăriile-i de-azur.
Ea doarme-ale ei spume, ca mărgăritarul, sure,
Nisipişul străluceşte, râuri scapără-n pădure
În oraş, lumini ca stele presărate-n mii de muri.

Şi-n poiana ce ridică nalţii trunchi cu frunze rare,
Raza lunei alb părează umbra verde din cărare,
Filomela împle codrii cu suspine de-amoroşi.
Joe preschimbat în tânăr, cu imobili ochi sub gene,
Pândea umbra mlădioasă unei fete pământene –
Ei se văd, ca să se mire cum de sunt aşa frumoşi.

A fi râu e-o fericire, căci în nopţile-argintie
Câte graţii tăinuite se descopăr, i se-mbie
Şi ascultă cu iubire tot ce valurile-i mint.
Lui i se descopăr nimfe de-o marmòree zăpadă,
Ce în apa lui cea clară cursului se lasă pradă,
Duse de obraznici unde cu glăscioare de argint!

Şi cuminţi frunzele toate îşi comunică misteruri.
Surâzând, clipind ascultă ochii de-aur de pe ceruri,
Crenge rele imitează pân-şi zgomotul de guri
A cărărilor pierdute de pe valea cu izvoare.
De s-ar şti... câte mâni albe rupe-ar flori mirositoare,
Câte buze ar închide gândul sântelor păduri!

Cine are-urechi s-audă ce murmùr gurile rele
Şi vorbăreţele valuri şi prorocitoare stele
De-ale graţiilor amoruri, de-ale nimfelor iubit;
Cine-ascultă şi nu-nstrună arfa-i de cântări bogată,
Căci comori de taine-ascunde orice râu... Lunca ingrată
De-ar şopti, viaţa-i toată n-ar sfârşi de povestit.
.....
Dar în camera îngustă lângă lampa cea cu oliu
Palid stă cugetătorul, căci gândirea-i e în doliu:
În zădar el grămădeşte lumea într-un singur semn;
Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede,
Adâncit vorbeşte noaptea cu-a lui umbră din părete –
Umbra-şi râde, noaptea tace, mută-i masa cea de lemn.

Orbul sculptor în chilie pipăie marmura clară
Dalta-i tremură... înmoaie cu gândirea-i temerară

Piatra rece. Neted iese de sub mână-i un întreg,
Ce la lume îşi arată palida-i, eterna-i fire,
Stabilă-n a ei mişcare, mută-n cruda ei simţire
O durere-ncremenită printre secolii ce trec.

Iar pe piatra prăvălită, lângă marea-ntunecată
Stă Orfeu – cotul în razim pe-a lui arfă sfărâmată...
Ochiu-ntunecos şi-ntoarce şi-l aruncă aiurind
Când la stelele eterne, când la jocul blând al mării.
Glasu-i, ce-nviase stânca, stins de-aripa disperării,
Asculta cum vântu-nşală şi cum undele îl mint.

De-ar fi aruncat în chaos arfa-i de cântări îmflată,
Toată lumea după dânsa, de-al ei sunet atârnată,
Ar fi curs în văi eterne, lin şi-ncet ar fi căzut...
Caravane de sori regii, cârduri lungi de blonde lune
Şi popoarele de stele, universu-n rugăciune,
În migraţie eternă de demult s-ar fi pierdut.

Şi în urmă-le-o vecie din nălţimi abia-văzute
Şi din sure văi de chaos colonii de lumi pierdute
Ar fi izvorât în râuri într-un spaţ despopulat;
Dar şi ele-atrase tainic ca de-o magică durere
Cu-a lor roiuri luminoase dup-o lume în cădere

S-ar fi dus. Nimic în urmă – niciun àtom luminat.

Dar el o zvârli în mare... Şi d-eterna-i murmuire
O urmă ademenită toat-a Greciei gândire,
Împlând halele oceanici cu cântările-i de amar.
De-atunci marea-nfiorată de sublima ei durere,
În imagini de talazuri, cânt-a Greciei cădere
Şi cu-albastrele ei braţe ţărmii-i mângâie-n zădar...

Dar mai ştii?... N-auzim noaptea armonia din pleiade?
Ştim de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimţite cade?
Oceànele-nfinirei o cântare-mi par c-ascult.
Nu simţim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană?
Poate-urmează-a arfe'-antice suspinare-aeriană,
Poate că în văi de chaos ne-am pierdut demult... demult.

*

Sau ghicit-aţi vrèodată ce socoate-un mândru soare
Când c-o rază de gândire ţine lumi ca să nu zboare,
Să nu piard-a lor cărare, să nu cadă-n infinit?
Zvârcolindu-se aleargă turburate şi rebele.
Şi să frâng-ar vrea puterea ce le farmăcă pre ele
Şi s-alerge-ar vrea în caos de-unde turburi au ieşit.

Vecinicia cea bătrână, ea la lumi privea uimită.
Mii de ani cugetă-n mite la enigma încâlcită
Care spaţiul i-o prezintă cu-a lui lumi şi cu-a lui legi;
Şi din secoli ce trecură ea s-apucă să adune
Toată viaţa şi puterea, sucul tot de-nţelepciune
Şi se pune să zideasc-un uriaş popor de regio

Şi atunci apare Roma în uimita omenire.
Gânduri mari ca sori în caos e puternica-i gândire
Şi ce zice-i zis pe veacuri, e etern, nemuritor;
Iar popoarele-şi îndreaptă a lor suflete măreţe,
A lor fapte seculare, uriaşele lor vieţe,
După căi prescrise-odată pe gândirea-ăstui popor.

Auzit-aţi de-mpăraţii stând pe tron cu trepte multe?
Fruntea-ncinsă în luceferi făcea lumea să-i asculte,
Vorba lor era o rază în viaţa lumii-ntregi,
Ţări bogate şi-nflorite, mări vuinde-n adormire,
Cetăţi vechi, popoare mândre stau sub falnica-i domnire
Şi cezarii-mpart pământul în Senatul cel de regi.

Pe sub arcuri triumfale trece mândru-nvingătorul
Şi-ameţit abia aude cum vuieşte surd poporul,

Cum a mărei glasuri multe se repetă, gem şi fug;
Iar la carul lui de aur, cu coroane pe-a lor frunte
Şi înfrânţi de umilire, cu priviri stinse şi crunte,
Regii ţărilor învinse gem cu greu trăgând în jug.

Roma arde şi furtuna chiuind în ea se scaldă
Şi frământă-n valuri roşii marea turbure şi caldă
Şi aruncă-n loc de spume nori de fum, scântei şi vânt;
Şi în nunta ei grozavă turnuri negre ea aprinde
Şi făcliile-uriaşe către stele le întinde...
Evul arde – Roma este oceànicu-i mormânt.

Norii sunt o spuză-n ceruri şi prin ei topite stele.
Şi ca oceànul negru răscolit de visuri grele,
Urbea îşi frământă falnic valuri mari de fum şi jar;
Din diluviul de flacări, lung întins ca o genune
Vezi neatins cu arcuri de-aur un palat ca o minune
Şi din frunte-i cântă Neron... cântul Troiei funerar.

*

Lângă râuri argintoase, care mişcă-n mii de valuri
A lor glasuri înmiite, printre codri, printre dealuri,
Printre bolţi săpate-n munte, lunecând întunecos,

Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,
Codrii de agint ce mişcă a lor ramuri luminate
Şi păduri de-aramă roşă răsunând armonios.

Munţi se-nalţă, văi coboară, râuri limpezesc sub soare,
Purtând pe-albia lor albă insule fermecătoare,
Ce par straturi uriaşe cu copacii înfloriţi –
Acolo Dochia are un palat din stânce sure,
A lui stâlpi-s munţi de piatră, a lui streşin-o pădure,
A cărei copaci se mişcă între nouri adânciţi.

Iar o vale nesfârşită ca pustiile Saharei,
Cu de flori straturi înalte ca oaze zâmbitoare,
Cu un fluviu care poartă a lui insule pe el,
E grădina luminată a palatului în munte –
A lui scări de stânci înalte sunt crăpate şi cărunte,
Iar în halele lui negre strălucind ca şi oţel

Sunt păduri de flori, căci mari-s florile ca sălci pletoase,
Tufele cele de raze sunt dumbrave-ntunecoase,
Presărate ca cu lune înfoiete ce s-aprind:
Viorelele-s ca stele vinete de dimineaţă,
Ale rozelor lumină împle stânca cu roşeaţă,
Ale crinilor potire sunt ca urne de argint.

Printre luncile de raze şi de flori mândre dumbrave
Zbor gândaci ca pietre scumpe, zboară fluturi ca şi nave,
Zidite din nălucire, din colori şi din miros,
Curcubău sunt a lor aripi şi oglindă diamantină,
Ce reflectă-n ele lumea înfloritǎ din grădină,
A lor murmur împle lumea de-un cutremur voluptos.

Într-un loc crăpată-i bolta, cu-a ei streşin-arboroasă
Şi printr-însa-n cer vezi luna trecând albă şi frumoasă,
O regină, junǎ, blondă şi cu braţe de argint,
Ce unesc încrucişate a ei mantie-nstelată
Şi albastră peste pieptu-i alb, ca virgină zăpadă.
Ochii ei cei mari albaştri peste nori aruncă blând,

Cari se-ntind albi ca zăpăda şi ca straturi argintoase,
Oferindu-i flori de aur şi viole-ntunecoase;
Ea din când în când pliveşte câte una, aruncând
Flori de neauă peste ape ce alerg fulgerătoare,
Raze albe peste lumea văilor celor în floare,
Dungi de-argint în verzii codri, duioşie pe pământ,

Dar un nor pe ceruri negru se înalţă şi se-ncheagă,
Se formează, -ncremeneşte şi devine-o domă-ntreagă,

Plin de umbra de columne ce-l înconjură-mprejur;
Prin columnele-i măreţe trece câte-o rază mată,
A lui cupolă boltită e cu-argint înconjurată,
Pe arcatele-i ferestre sunt perdele de azur.

Luna înspre ea îndreaptă pasuri luminoase, -ncete,
Diadem de topiţi aştri arde-n blondele ei plete,
Încălzind aerul serei, strălucindu-i fruntea ei;
Ale domei scări negrite se-nsenin – ca neaua sara –
Intră-n domă. Ard columne sub lumina ei cea clară
Şi-şi aruncă unu-ntr-altul umbra neagră dintre ei.

Stelele în cârduri blonde pe regină o urmează,
Aerul, în unde-albastre, pe-a lor cale scânteiază
Şi rămân întunecate nalte-a cerurilor bolţi;
Doma străluceşte-n noapte ca din marmură zidită,
Prin o mreajă argintoasă ca prin vis o vezi ivită,
A ei scări ajung din ceriuri a stâncimei negri colţi.

Iară fluviul care taie infinit-acea grădină
Desfăşoară-n largi oglinde a lui apă cristalină,
Insulele, ce le poartă, în adâncu-i nasc şi pier;
Pe oglinzile-i măreţe, ale stelelor icoane
Umede se nasc în fundu-i printre ape diafane,

Când uitându-te în fluviu pari a te uita în ceri.

Şi cu scorburi de tămâie şi cu prund de ambră de-aur,
Insulele se înalţă cu dumbrăvile de laur,
Zugrăvindu-se în fundul râului celui profund,
Cât se pare că din una şi aceeaşi rădăcină
Un rai dulce se înalţă, sub a stelelor lumină,
Alt rai s-adânceşte mândru într-al fluviului fund.

Pulbere de-argint pe drumuri, pe-a lor plaiuri verzi – o ploaie –
Snopi de flori cireşii poartă pe-a lor ramuri ce se-ndoaie
Şi de vânt scutură grele òmătul trandafiriu
A-nfloririi lor bogate, ce mânat se grămădeşte
În troiene de ninsoare, care roză străluceşte,
Pe când sălcii argintoase tremur sânte peste râu.

Aeru-i văratic, moale, stele izvorăsc pe ceruri,
Florile-izvorăsc pe plaiuri a lor viaţă de misteruri,
Vântu-ngreunând cu miros, cu lumini aerul cald;
Dintr-un arbore într-altul mreje lungi diamantine
Vioriu sclipesc suspin se într-a lunei dulci lumine,
Rar şi diafan ţesute de painjeni de smarald.

Pe când greieri, ca orlogii, răguşit prin iarbă sună,
De pe-un vârf de arbor mândru ţes în nopţile cu lună
Pod de pânză diamantină peste argintosul râu,
Şi cât ţine podul mândru, printre pânza-i diafană,
Luna râul îl ajunge şi oglinda lui cea plană
Ca-ntr-o mândră feerie străluceşte vioriu.

Peste podul cel uşure, zâna Dochia frumoasă
Trece împletindu-şi părul cel de-auree mătasă,
Albă-i ca zăpadă noaptea, corpu-i nalt e mlădiet,
Aurul pletelor strecoară prin mânuţele-i de ceară
Şi prin haine argintoase străbat membrele-i uşoare,
Abia podul îl atinge mici picioarele-i de-omăt.

Trece râul şi uşoară nalte scări de stânci ea suie;
La ivirea-i zi se face în spelunci de cetăţuie,
Ca o zi ea intră mândră în palatul ei de stânci;
Luna e plină de raze – sub căldura-i – argintoase,
Orice stea e-o piatră scumpă – iară florile focoase,
Giuvaeruri umezite cu luminile adânci.

Umede tremur lumine pe boltirea cea albastră
Zâna Dochia cu glasu-i cheam-o pasăre măiastră,
Ce zburând prin aer vine cu-a ei pene de păun;

Când acea pasăre cântă, lumea râde-n bucurie,
Pe-umărul cel alb o-aşează şi coboară-n văi aurie,
Unde-a râului lungi unde printre papură răsun.

Într-o luntre – lemn de cedru – ce uşor juca pe valuri,
Zâna Dochia se suie dezlegând-o de la maluri
Şi pe-a fluviului spate ea la vale îi dă drum;
Repede luntrea aleargă spintecând argintul apei,
Culcată pe jumătate, Dochia visa, frumoasă
Şi la luntrea ei bogată lebede se-nham-acum.

Dar din ce în ce coboară râul lat, el se-adânceşte
În păduri întunecate, unde apa-abia sclipeşte,
Mai agiunsă de a lunei raze doar din când în când;
Tot mai nalţi trunchii pădurii ca stâlpi mari şi suri se urcă,
Pân-ajunge de-a lor ramuri în bolţi mândre se încurcă,
Pân-acopăr cu-aste arcuri fluviul lat şi profund.

Ca prin bolţile crăpate unei gotice ruine,
Mai străbat prin bolţi de frunze razele lunei senine,
Împlând p-ici, pe colo râul cu fulgerătoare dungi;
Pe-umărul Dochiei mândre cântă pasărea măiastră,
Valuri râd şi-ntunecoasă mână lumea lor albastră,
Repezind luntrea bogată pe şiroiurile lungi.

Prin pădurile de basme trece fluviul cântării.
Câteodată între codri el s-adună, ca a mărei
Mare-oglindă, de stânci negre şi de munţi împiedecat
Şi-un gigantic lac formează, într-a cărui sân din soare
Curge aurul tot al zilei şi îl împle de splendoare,
De poţi număra în fundu-i tot argintul adunat.

Apoi iar se pierde-n codrii cu trunchi groşi, cu frunza deasă,
Unde-n arborul din mijloc e vrăjita-mpărătească,
Unde-n sălcii mlădioase sunt copile de-mpărat;
Codrul – înaintea vrajei – o cetate fu frumoasă
A ei arcuri azi îs ramuri, a ei stâlpi sunt trunchiuri groase,
A ei bolţi streşini de frunze arcuite-ntunecat.

Sara sună glas de bucium şi cerboaice albe-n turme
Prin cărările de codru, pe de frunze-uscate urme,
Vin rupând verzile crenge cu talangele de gât,
Şi în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare
Pân’ din el o-mpărătească iese albă, zâmbitoare,
Pe-umăr gol doniţă albă – stemă-n părul aurit.

Din copaci ies zâne mândre, de-mpărat frumoase fete,
Ţinând doniţe pe umeri, gingaşe, nalt-mlădiete,

Albe trec prin umbra verde, la cerboaice se înclin,
Ce sub dulcile lor mâne îşi oferă răbdătoare
Ugerele lor împlute, şi în doniţi sunătoare
Laptele-n cadenţă curge, codru-mplând c-un murmur lin.

Luntrea cea de lebezi trasă mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei ce se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint –
Şi din ce în ce mai mândre, mai înalte, mai frumoase
Sunt pădurile antice – ele-ngroapă-ntunecoase
Cu-a lor vârfuri munţii mândri, stâncile ce-n cer se-ntind.

Cât de lat să mişte-un fluviu ale apei lui revolte,
Arbori de pe mal deasupră-i se ajung în mândre bolte,
Ramurile se-ntreţese, crengile se împletesc,
Frunza deasă smălţuieşte nalta, verdea boltitură,
Râu-n vecinica lui umbră în adânc suspină, cură...
Pe-a lui maluri înflorite cai în umbră rătăcesc.

Soarele trecând pe codri a lui roată de-aur moale,
Vârfurile verzi de codri le îndoaie-n a lui cale,
Şi sosind la vreo luncă însuşi el vede mirat
Cum departe e pământul şi ce nalţi trunchii pădurii,
Şi deşi călătoreşte pe a lor vârfuri, totuşi murii

Bolţile groase de frunze – a lui raze nu străbat.

Lâng-izvoarele-nflorite pasc cai albi c-a mării spume
Zi ori noapte nu văzură de când sunt pe-această lume,
Luna sântă, stele de-aur soare alb şi zâmbitor,
Pentru ei necunoscute-s. Umbra verde claroscură
Şi mirositorul aer, fluvii ce sclipinde cură
În adâncile dumbrave printre ţărmii plini de flori –

Astea numai le cunosc ei. — Coarnele flutur c-argintul,
Ca la lebede se-ndoaie gâtul lor, iară pământul
Abia-atins e de picioare potcovite cu-aur roş;
Colo-n umbra îndulcită de miroase-mbătătoare,
Capul mic ei şi-l ridică, nări îmflând spre depărtare
Şi urechea ascuţind-o glas de-aud prin arbori groşi.

Luntrea cea de lebezi trasă, mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei şi se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint;
Şi deodată zi se face – un ocèan de lumină –
Fluviul a ieşit din codri în câmpii fără de fine,
Cari verzi şi înflorite, mândre-n soare se întind.

De cât ţine răsăritul se-nalţ-un munte mare –

El de două ori mai nalt e decât depărtarea-n soare
Stâncă urcată pe stâncă, pas cu pas în infinit
Pare-a se urca – iar fruntea-i, cufundată-n înălţime,
Abia marginile-arată în albastra-ntunecime:
Munte jumătate-n lume – jumătate-n infinit.

Iar în pieptu-acestui munte se arat-o poartă mare
Ea: înalt este boltită şi-ntr-adânc în piatra tare,
Iar de pragu-i sunt unite nalte scări de negre stânci,
Cari duc adânc în valea cea de-acol-abia văzută
Şi-n pădurile umbroase cu-adâncimi necunoscute
Şi-n câmpii unde mii râuri s-argintesc plane ş-adânci.

Pe acea poartă din munte iese zori în coruri dalbe,
Ridicându-se în cerul dimineţii dulci, rozalbe,
Pe-acolo soarele-şi mână car cu caii arzători,
Pe-acolo noaptea răsare blonda lună argintoasă
Şi popoarele de stele iese-n roiuri luminoase,
Şi pe cer se împrăştie ca de aur sfinte flori.

Zeii Daciei acolo locuiau – poarta solară
În a oamenilor lume scările de stânci coboară –
Şi în verdea-ntunecime a pădurilor s-adun;
Şi pe negre stânci trunchiate stau ca-n tron în verdea lume

Şi din cupe beau auroră cu de neguri albe spume,
Pe când mii de fluvii albe nasc în umbră şi răsun.

Câteodată-un corn de aur ei răsună-n depărtare,
Trezind sufletul pădurii, codrilor adânci cântare,
Cheamă caii lor ce-aleargă cu-a lor coame-mflate-n vânt:
Vin în herghelii de neauă, pe cărări demult bătute
Şi pe ei zeii încalic străbătând pe întrecute
[– Al] codrilor nalt întuneric, făr’ de capăt pe pământ.

Dar adesea pe când caii dorm în neagră depărtare,
Luna, zâna Daciei, vine la a zeilor serbare:
Soarele, copil de aur al albastrei sfintei mări,
Vine ostenit de drumuri şi la masă se aşează,
Aerul se aureşte de-a lui faţă luminoasă,
Sala verde din pădure străluceşte în cântări.

Şi ca zugrăviţi stau zeii în lumina cea de soare.
Părul lor cel alb luceşte, barba-n brâu li curge mare,
Creţii buzei lor să numeri poţi în aerul cel clar;
Hainele întunecate albe par în strălucire
Şi ei râd cu veselie l-a păharelor ciocnire,
Iară luna ruşinoasă pe sub gene s-uită rar.

Haina lungă şi albastră e cusută numa-n stele.
Iară albii sâni de neauă, strălucesc, cu de mărgele
Şi mărgăritare salbă, pe un fir de aur prins;
Păru-i lung de aur galbăn e-mpletit în cozi pe spate,
Ochii ei căprii se uită la cerescu-i mândru frate
Şi de melancolici gânduri al ei suflet e cuprins.

Înainte de plecare – ea, doinind din frunză, cheamă
Zimbrii codrilor cei vecinici, li dezmiardă sura coamă,
Li îndoaie a lor coarne, pe grumaz îi bate lin
Şi pe frunţi ea îi sărută, de rămân steme pe ele,
Apoi urcă negrul munte, pe şivoaiele de stele,
Lin alunecă ş-alene drumul cerului senin.

Îndărătu-acelui munte, infinita întinsoare
E frumoasa-mpărăţie mândră a sântului soare
Şi pe coaste sunt palate, ce din verzile grădini
Strălucesc marmora albă şi senină ca zăpada,
Cu intrări în veci deschise, cu scări netezi, colonade
Lungi de marmure ca ceara în lungi bolte se îmbin.

Pe-a ferestrelor mari laturi sunt lăsate largi perdele,
Mreje lungi de aur rumăn – au ţesut ani mulţi la ele
Mânile surorei albe. Aeru-i de diamant,

El pluteşte-n unde grele de miroase-mbătătoare
Peste văile ca râuri desfăşurate sub soare,
Pe dumbrăvi cu rodii de-aur, peste fluvii de briliant.

Şi oştiri de flori pe straturi par a fi stele topite,
Fluturi ard, sclipesc în soare, orbind ochii ce îi vede,
Ca idei scăldate-n aur şi-n colori de curcubău;
Pe grădinile-nflorite, peste mândrele dumbrave
Norii mişcă sus în ceruri înfoiatele lor nave –
Rostre de jeratec ş-aur, vele lungi de curcubău.

A-mpăratului de soare bolţi albastre şi cu stele
Se ridică-n caturi nalte tot castele pe castele.
Cu fereşti de aur d-Ofir, cu oglinzi de diamant,
Cu scosuri de albe marmuri, cu covoare de purpură;
Printre mândrele coloane o cântare blând murmură
E un vânt cu suflet dulce într-un aer de briliant.

Şi nici umbra nu se prinde d-atmosfera radioasă
Ca prin apă cristalină trec cu frunţile frumoase,
Trec a soarelui copile printre aerul cel cald;
A lor păr e ca şi ambra, ca şi crinul a lor faţă,
Abia-atinse-s a lor umbre de o tainică roşaţă
Auroră trandafirie prin ferestre de smarald.

Într-o lume fără umbră e a soarelui cetate,
Totul e lumină clară, radioasă voluptate,
Florile stau ca topite, râurile limpezi sunt;
Numai colo în departe şi-n albastră depărtare
Ale zorilor grădine clar se văd strălucitoare,
Cu boschetele de roze şi cu crinii de argint.

Acolo sunt lacuri limpezi, rumene în a lor fire,
De-a grădinilor de roze tăinuită oglindire,
Şi din curtea argintie zorile râzânde ies;
Haine verzi şi transparente coprind membrele rozalbe
Şi în lac ele aruncă roze cu mânuţe albe,
Netezind a lor sprâncene, dând din frunte părul des.

Într-o dulce şi umbroasă, viorie atmosferă,
Se ridică dintre lunce, cu-a ei cupole de ceară
Închegate ca din umbră verde şi argint topit,
Transparând prin diamantoasă fină de paingăn pânză,
Monastirea alb-a lunei ce prin lumi va să s-ascunză,
Cu coloane-nconjurate de a viţei-ncolăciri.

Ai grădinei arbori mândri cu întunecatul verde
Conjuraţi ş-acoperiţi-s cu-iederă ce-n vârf se pierde

Mişcând florile ei albe – flamuri cu-nfloriţii creţi –
Şi în muri de frunzi lucinde, şi în scări de flori pendente
Şi în poduri legănate de zefire somnolente –
Dintr-un arbore într-altul iedera trece măreţ.

Spânzură din ramuri nalte viţele cele de vie,
Struguri vineţi şi cu brumă poamă albă aurie,
Şi albine roitoare luminoasă miere sug;
Caii lunei albi ca neaua storc cu gura must din struguri
Şi la vinul ce-i îmbată pasc mirositorii ruguri
Şi în sara cea eternă veseli nechezând ei fug.

Şi în monastirea lunei cu-argintoasă colonadă,
Vezi cum trece ea frumoasă – corpu-i dulce de zăpadă,
Umerii, cu-a lor lumine, par de aur moale blond,
Abia corpul coperit e de-un gaz moale ce transpare
Astfel trece ea frumoasă, cu-a ei braţe sclipitoare,
Reflectată-n mii oglinde de pe muri şi din plafond.

Şi-n odăile înalte din frumoasa monastire
Sunt pe muri tablouri mândre, nimerită zugrăvire
Ale miturilor dace, a credinţei din bătrâni;
Prin grădini cu albe-izvoare sunt a lunei dulci amoruri,
Sau palate argintoase unde zori trăiesc în coruri,

Sau pădurea cea vrăjită cu frumoasele-i regini.

Asta-i raiul Daciei veche-a zeilor împărăţie;
Într-un loc e zi eternă – sara-n altu-n vecinicie,
Iar în altul, zori eterne cu-aer răcoros de mai;
Sufletele mari viteze ale-eroilor Daciei
După moarte vin în şiruri luminoase ce învie
Vin prin poarta răsăririi care-i poarta de la rai.

*

Colo Dunărea bătrână, liberă-ndrăzneaţă, mare,
Cu-n murmur rostogoleşte a ei valuri gânditoare
Ce mişcându-se-adormite merg în marea de amar;
Astfel miile de secoli cu vieţi, gândiri o mie,
Adormite şi bătrâne s-adâncesc în vecinicie
Şi în urmă din izvoare timpi răcori şi clari răsar.

Dar pe-arcade negre-nalte, ce molatec se-nmormântă
În a Dunării dulci valuri ce vuiesc şi se frământă,
Trece-un pod, un gând de piatră repezit din arc în arc;
Valurile-nfuriate ridic frunţile răstite,
Şi izbind cu repejune arcurile neclintite,
Gem, picioarele le scaldă la stâncosul lor monare.

Peste pod cu mii de coifuri trece-a Romei grea mărire.
Soarele orbeşte-n ceruri de a armelor lucire,
Scuturi ard, carăle treier şi vuiesc asurzitor;
Iar Saturn, cu fruntea ninsă stând pe steaua-i alburie
Şi-aruncând ochii lui turburi peste-a vremii-mpărăţie,
Aiurind întreabă lumea: – Şi aceia-s muritori?

Colo unde stau Carpaţii cu de stânci înalte coaste,
Unde paltinii pe dealuri se înşir ca mândră oaste,
Munţii ţeapăna lor frunte o suiau-n-albastre bolţi;
Stau tăcuţi ostaşii Romei, ridicând fruntea lor lată,
Strălucitele lor coifuri, la stâncimea detunată,
Unde ultima cetate ridica-n nori a ei colţi.

Nori ca de bazalt de aspri se zidesc pe-albastra boltă,
Parc-auzi a Mării Negre şi a Dunării revoltă
Şi a lumii-ncheieture parcă le auzi trăsnind;
Răsculatu-s-a-Universul contra globului din aer?
Stelele-n oştiri se mişcă? împăraţii sori se-ncaier?
Moare lumea? Cade Roma? Surpă cerul pe pământ?

Nu. Din fundul Mării Negre, din înalte-adânce hale,
Dintre stânce arcuite în gigantice portale

Oastea zeilor Daciei în lungi şiruri au ieşit –
Şi Zamolx, cu uraganul cel bătrân, prin drum de nouri,
Mişcă caii lui de fulger şi-a lui car. Călări pe bouri,
A lui oaste luminoasă îl urma din răsărit.

Ca o negur-argintie barba lui flutură-n soare,
Pletele-n furtună-nflate albe ard ca o ninsoare,
Colţuroasa lui coroană e ca fulger împietrit,
Împletit cu stele-albastre. Răsturnat în car cu rune,
Cu-a lui mân-arată drumul la oştirile-i bătrâne
Şi de dor de bătălie crunt e ochiul strălucit.

Astfel arcul nalt din ceruri el îl urcă cu grandoare.
Munţii lungi îşi clatin codrii cei antici, şi-n răsunare
Prăvălesc de stânci căciule, salutând întunecat;
Iar hlamida lui cea albă zvârle falduri de zăpadă,
Când el braţul îşi ridică strigând stâncelor să cadă,
Mişcând codrii de răsună în imperiul lor urcat.

Şi-n zenit opri oştirea-i peste armia romană
— Decebal! el strigă-n nouri – îi detun, îi iau în goană
Şi Danubiul o să beie a lor sacre legiuni.
Decebal s-arată palid în fereasta naltă-ngustă
Şi coroana şi-o ridică către-imaginea augustă

Şi se uită cu durere la divinii săi strămoşi.

Iar pe plaiuri verzi de munte oştile-urbei risipite
Privesc cerul, zeii dacici, armiile lor pornite –
Rupt e şirul lor pe-alocuri de al soarelui foc roş.
Pe un trunchi înalt de stâncă chiar cezarul stă-n uimire:
— Ridicaţi semnale urbei înspre-a cerului oştire
Şi strigaţi: Cu noi e Roma! — Codri-adânci şi-ntunecoşi

Clocotesc de lungul freamăt şi de-a armelor sunare.
Armia: „Cu noi e Roma!” Acvilele-i ard în soare
Van din Sarmisegetuza vin săgeţi în roşii ploi,
Scuturi se îndrept spre dânsa, oprind grindina de-aramă,
Zeii urlă – stânci se clatin, norii-n fâşii se distramă
Şi pe fulgeri lungi şiroaie curg în munţii rupţi şi goi.

Din apus vin zeii Romei. Pe o stea de vulturi trasă,
Zeus de nori-adunătorul urcă bolta maiestoasă,
Mart încoardă arcul falnic spre Zamolxe aţintit;
Ca să scape neamul nobil răsărit din a lui coaste,
Însuşi el a urbei semne le ridică înspre oaste,
Şi de-antica lui turbare tremur norii de granit.

Lumea pare răsculată din caotic-adâncime.

Nori se suie-n stâlpi şi-n globuri. Din eternă-ntunecime
Ca să lupte-acuma Joe pe titani i-a liberat;
Şi tunând ei urcă cerul, surpând scările de nouri,
De sub scuturi de fier negru arcurile-ntind în bouri,
De se năruie văzduhul de-al săgeţilor vărsat.

Negurile-n stâlpi se-ncheagă, suind vârful lor în soare
Par un codru sur şi vecinic. Lunci albastre lucitoare
Se deschid ca loc de luptă în păduri de nori ş-argint;
Printre stâlpii suri s-arată coifuri mândru aşezate
Pe pletoase frunţi divine – pavezi de-aur ridicate,
Lănci ce fulgeră în soare, arcuri ce se-ntind în vânt

Joe-ncruntă-a lui sprincenă şi ca un copil tresare
Vechiul glob – munţii se clatin, ceruri tremur, marea moare.
E semnalul cel de luptă între-armiile de zei;
Şi Zamolx frânele lasă cailor lui de jeratic,
Coama lor se îmflă-n limbe de-aur – tremur nebunatic,
Bouri daci răstindu-şi fruntea surpă norii toţi cu ei.

Lupta-i crudă, lungă, aspră. Lumin pavezele dave,
Sori şi lune repezite printr-a norilor dumbrave
Ard albastrele armure ale zeilor romani;
Paşii lor amestec cerul – caii tropotă, iar bouri

Ca de tunete un secol împlu halele de nouri
Şi se frâng crâşnind în scuturi spadele-albe-a lui Vulcan.

În zădar, căci neînvinse şiruri lungi de bătălie
Îşi zdrobesc armele-n scuturi pe a cerului câmpie:
Neînvinşi ş-unii şi alţii – ş-unii ş-alţi nemuritori.
În zădar Marte s-aruncă spre a sparge şiruri dace
Şi în van fulgeră Joe supra coifelor audace,
Neclintiţi stau ş-unii ş-alţii în măreaţă lupta lor.

Pe un arc de cer albastru în senină depărtare,
Rezimaţi pe lănci şi scuturi, zeii nordici stau în soare,
O eternă aurora răcoreşte lumea lor;
Iar în fruntea-acelei bolte, pe un tron cu spata mare,
Odin adâncit în gânduri vede-a luptei lungi grandoare
Şi coroana-i de-aur luce pe-a lui frunte arzător.

Pletele-albe cad c-argintul pe-umere-n fir îmbrăcate.
Lin îşi netezeşte barba şi priviri întunecate
Ochii lui cei mari albaştri spre luptaşi au îndreptat;
Freea albă ca zăpada, zveltă, în albastră haină,
Capul ei muiat în aurul pletelor, c-o dulce taină,
Razimă de-umerii asprii l-al Valhalei împărat.

Cântăreţ e uraganul pentru lupta care arde,
Bolta lirei lui e cerul, stâlpi de nori sunt a lui coarde.
Vânturând stelele roşii prin argintul neguros,
Ele lunecă frumoase prin îmflarea sântă-a strunii,
Gânduri d-aur presărate în cântările furtunii,
Codri-antici de vânt se-ndoaie şi răspund întunecos.

Joe vulturilor lasă frânele. Cu-a lor aripe
Lungi şi negre ei întunec soarele. Iară în râpe
Goale şi adânci de nouri e Zamolxe-n a lui car –
El văzu capul lui Joe, cum l-apus de soare-n vale
Vezi un vârf de munte negru scris cu raze triumfale,
Pe când el cu întuneric peste văi stă temerar.

Ochii-olimpicului negri aţintesc carul. Cu frică,
Spre-a opri acea privire, dacul manta şi-o ridică
Caii speriaţi nechează, tremurând ei se înalţă;
C-o strigare rece Joe fulgerul i-nfige-n coaste
Şi a zeilor Daciei cruntă şi măreaţă oaste
Orbită aude glasul părintelui lor rănit

Şi-o întorc la fugă; caii, carul rupt în nori răstoarnă,
Din titanicele arcuri ploaie de săgeţi se toarnă,
Nimerind în spate goale pe fugarii cei divini;

Şi răniţi, urlând ei bolta o coboară, ş-o coloră
Cu-a lor sânge care-n râuri ude, roşii, de-auroră,
Împle-a norilor spărture cu mari lacuri de rubin.

Norii fug şi se desfăşur – bolta limpede se-ndoaie.
În zenit stau zeii Romei în auritele lor straie,
Lăncile şi-ncrucişează privind armia din văi;
A lor chipuri luminoase strălucesc frumoase-n soare,
Ei şi-ntorc caii cei falnici şi-auritele lor care
Spre apus – iar roşul soare îi urmează-ncet pe ei.

Zeii daci ajung la marea, ce deschide-a ei portale,
Se reped pe trepte nalte şi cobor în sure hale.
Cu lumina, ei îngroapă a lor trai întunecos;
Dară ea, înfiorată de adânca ei durere,
În imagini de talazuri cânt-a Daciei cădere
Şi cu-albastrele ei braţe ţărmii-i mângâie duios.

Se constelă sara. Ziua a fugit în lumea mării
Şi pe culmile de munte focuri au aprins străjerii
Ca şi pete mari de aur n-umbra văilor adânci,
Ele par suspinse-n nouri. Lângă foc străjerii-aruncă
Pe pereţii suri de piatră umbra lor fantastic-lungă
Armia doarme pe pajişti ridicate şi sub stânci.

Sub o stâncă lângă focul ce pereţii îi afumă,
Cezaru-i culcat pe paie, singur, cu-a lui grije numa;
Sub el, văile adânce pline de neguri şi somn.
El privea la focuri roşii şi la stânci de umbră pline;
Ca un clopot clar albastru şi stropit cu mii lumine
Cerul lumea o cuprinde cu sinistru-i mândru domn.

Amorţit el mişcă limba lui de tunet printre nouri,
Trezea, scăpărând printr-înşii, ale văilor ecouri,
Iar în cârduri cuvioase stelele se mişcă-ncet,
Intră-n domele de neguri argintii, multicoloane;
De-a lor rugă plină-i noaptea. A lor dulci şi moi icoane
Împlu văile de lacrimi, de-un sclipit împrăştiet.

Ale focurilor raze cearcă neguri să străbată
Şi de dunge de lumină umbra văii e tăiată,
Cari trec prin întuneric râuri şi izvoare-albind;
Luminând în ochi de codri, scăpărând pe repezi unde,
Vântul c-o suflare plânsă codrii negri îi pătrunde–
Şi vrăjeşte lin din frunze, şi vorbeşte aiurind.

Pe un vârf de munte negru rari în lună stau stejarii,
Iar Traian pare că vede răsărind prin ei cezarii,

Salutând a Romei semne cu-a lor mort, adânc surâs;
Şi încet ei trec prin aer, privind lung cetatea dacă,
Binecuvântând oştirea spre apus ei iarăşi pleacă,
A lor şiruri luminoase împlu aerul de vis.

Înrădăcinată-n munte cu trunchi lungi de neagră stâncă,
Repezită nalt în aer din prăpastia adâncă,
Sarmisegetuza-ajunge norii cu-a murilor colţi;
Şi prin arcurile-nguste, făclii roşii de răşină
Negrul nopţii îl părează cu bolnava lor lumină,
Rănind asprul întuneric din a halelor lungi bolţi.

Şi prin arcuri îndoite la lumini de roşii torţii,
Adunaţi văzu cezarul la cumplita mas-a morţii:
Ducii daci. Făclii de smoală sunt înfipte-n stâlpi şi-n muri,
Luminând halele negre, armuri albe şi curate,
Atârnate de columne, lănci şi arcuri răzimate
De păreţi – pavezi albastre strălucind pe stâlpii suri.

Ducii-s nalţi ca brazi de munte, tari ca şi săpaţi din stâncă.
Crunt e ochiul lor cel mare, tristă-i raza lor adâncă,
Pe-a lor umeri spânzur roşii piei de tigru şi de leu,
Tari la braţ şi drepţi la suflet şi pieptoşi, cu spete late,
Coifuri ca granit de negre au pe frunte aşezate

Şi-a lor plete lungi şi negre pe-umeri cad de semizeu.

Cupele – ţeste de duşman – albe, netede, uscate,
În argint, cu toate de-aur prea maestru cizelate –
Şi cu ele-n mână-nconjur lunga masă de granit;
Vor mai bine-o moarte crudă decât o viaţă sclavă
Toarnă-n ţestele măreţe vin şi peste el otravă,
Şi-n tăcerea sânt-a nopţii ei ciocnesc, vorbesc şi râd.

Râd şi râsul însenină adâncita lor paloare.
Se sting una câte una faclele mirositoare,
Se sting una câte una vieţile ducilor daci;
De pe scaune cad pe piatra rece, sură, ce podeşte
Sala. — Toţi, toţi pân-la unul. Unul încă tot trăieşte,
Arde sânta lui coroană, fulger ochii lui audaci.

Luna-n oceàn albastru scaldă corpul ei de aur
Luminând culmile sure şi adâncul colcântaur,
Dintru care-ieşit se vârâ-n nouri anticul castel;
Decebal (palid ca murul văruit în nopţi cu lună)
Se arată în fereastă şi-şi întinde alba mână
Moartă din flamida neagră ce-l acopere pe el.

El vorbeşte. Şi profetic glasu-i secolii pătrunde:

Sufletu-i naintea morţii lumineaz-a vremii unde;
Gândul lui – o prorocie, vorba lui – mărgăritar;
Şi l-aude valea-adâncă şi l-aud stelele multe.
De pe stânca lui cezarul stă-n uimire să-l asculte,
Vorbele-una câte una lunecă-n ureche-i clar:

— Vai vouă, romani puternici! Umbră, pulbere şi spuză
Din mărirea-vă s-alege! Limba va muri pe buză,
Vremi veni-vor când nepoţii n-or pricepe pe părinţi –
Cât de naltă vi-i mărirea tot aşa de-adânc-căderea.
Pic cu pic secând păharul cu a degradării fiere,
Îmbăta-se-vor nebunii – despera-vor cei cuminţi.

Pe-a istoriei mari pânze, umbre-a sclavelor popoare
Prizărite, tremurânde trec – o lungă acuzare –
Târând sufletul lor veşted pe-al corupţiei noroi.
Voi nu i-aţi lăsat în voia sorţii lor. Cu putrezirea
Sufletului vostru propriu aţi împlut juna lor fire,
Soarta lor vă e pe suflet – ce-aţi făcut cu ele? Voi!

Nu vedeţi că în furtune vă blăstamă oceàne?
Prin a craterelor gure răzbunare strig vulcane,
Lava de evi grămădită o reped adânc în cer,
Prin a evului nori negri – de jeratic cruntă rugă

Către zei – ca neamul vostru cel căzut, ei să-l distrugă
Moartea voastră: firea-ntreagă şi popoarele o cer.

Va veni. Stârniţi din pace de-a prorocilor cântare.
Din păduri eterne, hale verzi, vor curge mari popoare
Şi gândiri de predomnire vor purta pe fruntea lor;
Constelaţii sângeroase ale boltelor albastre
Zugrăvi-vor a lor cale spre imperiile voastre,
Fluvii cu de pavezi valuri înspre Roma curgători.

De pe Alpi ce stau deasupra norilor cu fruntea ninsă,
De prin bolţi de codru verde, de prin stâncile suspinse,
Pe a pavezelor sănii coborî-vor în şivoi;
Cu cenuşa pocăinţei şi-a împlea pământul fruntea,
Cu cenuşa Romei voastre – moarte legioane – punte
Peste râuri. Şi nimica nu se v-alege din voi.

Veţi ajunge ca-n tâmpire, în sclavie, degradare.
Pas cu pas cade-n ruşine neamul vostru sunt şi mare:
Ca-n iloţi se va preface gintea de-nţelepţi şi crai,
Când barbarii vor aduce delta sântelor lor vise,
Îmbrâncind în întunerec toate cele de voi zise.
Vai vouă, romani puternici, vai vouă, de trei ori vai!

Astfel zise. În blăstămu-i mâna-i albă şi uscată
El o scoate pe fereastă şi coroana-ntunecată
De pe frunte o aruncă în abisul văii-adânci;
Palid, adâncit ca moartea, ca o umbră stă în lună,
Părul lui de vânt se îmflă, iară vorbele-i răsună
Şi blestemu-i se repetă repezit din stânci în stânci!

Şi uimit stătea Cezarul... Cugeţi tu, pământ? — el zise
Avem noi în mâni a lumei soarte sau cortegi de vise?
Hotărâţi de-a ta gândire urmăm azi ziua de ieri?...
Şi în ordinele-eterne mişc-asupra-i universul
Oceànele-i de stele. Ce ironic li e mersul!
Cezare! cât pai de mare – şi ce mic în adevăr!

Sâmburele crud al morţii e-n viaţă... Şi-n mărire
Afli germenii căderei. Astfel toate sunt în fire,
Astfel au căzut romanii, mari în bine, mari în rău.
Da-i cumplit să vezi un popol osândit să fie mare
Chiar în rău, că mereu creşte ruşinoasa-i degradare
Şi nici moartea nu-i trimite nenduratul Dumnezeu.

Căci a morţii braţ puternic, când stă viaţa s-o despartă,
Nu se-ndură să ridice sângeroasa-i lungă bardă,
Cum călăul greu se-ndeamnă la un cap d-imperator:

Zeii pregetă să-şi deie-a lor sentinţă... Şi-n uimire
Cugetă – de au fost popol destinat spre nemurire,
Au fost ei – şi dacă mor ei – suntem noi nemuritori?...

Strănepoţii?... Rupţi din trunchiul ce ni da viaţă fertilă,
Pe noi singuri ne uitarăm printre secoli făr' de milă
Ei purtau coroane de-aur, noi duceam juguri de lemn...
Exilaţi în stânci bătrâne au umplut ei cu noi lumea,
Am uitat mărirea veche, cu ruşine chiar de nume,
Multe semne de pieire şi de viaţă niciun semn.

Au fost vremi când pe pământul lor n-aveau loc să-nmormânte
Morţii lor... P-inimi regale şi pe membrele lor sfinte
Spânzura zdrenţe umilice de sclavi, de cerşitori –
Căci simţiră-n ei scânteia care secolii aprinde.
Întronaţi au fost în tronuri arse-n foc... Şi pe-a lor frunte
Pusu-ş-au de fier coroane arse-n foc sfăşiitor.

Şi deşi-n inima noastră sunt seminţe de mărire,
Noi nu vrem a le cunoaşte; căci străina-ne gândire
Au zdrobit a vieţii veche uriaş, puternic lanţ;
Secoli lungi ce-au rămas văduvi de a Romei spirit mare
L-au creat... în noi el este; noi îl stingem. Dacă moare,

Noi murim... ramul din urmă din trupina de giganţi.

Când îi cugeţi, cugetarea sufletu-ţi divinizează
În trecut mergem, cum zeii trec în cer pe căi de raze.
Peste adâncimi de secoli ne ridică curcubei;
Un popor de zei le trecem, căci prin evi de vecinicie
Auzim cetatea sfântă cu-nmiita-i armonie...
Şi ne simţim mari, puternici, numai de-i gândim pe ei...

*

Miazănoaptea-n visuri d-iarnă îşi petrece a ei viaţă
Doarme-n valurile-i sfinte şi-n ruinele-i de gheaţă,
Însoţită de-ani o mie cu bătrânul rege Nord,
Ce, superb în haina-i albă, barba-n vânturi, fruntea ninsă,
Rece suflă-n nori aruncă vocea-i turbure şi plânsă,
Îmbătat de mândre stele şi cântat de-al mării-acord.

Reci şi trişti petreceau soţii; iarna-n zilele-i eterne
Văl de-argint peste pustiuri ca linţoliu îl aşterne.
Vânturi reci îs respirarea undelor ce-au amorţit;
Arfa lui prin nouri strigă – inima-i e ger şi gheaţă –
Marea, ca să delireze, vânturi să mugească-nvaţă –
Stelele s-oglindă-n neauă pe pustiul nesfârşit.

Dar atuncea când soseşte blânda miezenopţii oră,
Ceru-albastru ca safirul mândre raze îl coloră
Şi din a Nordului frunte plin se nalţă-astrul polar
Atunci marea nu răsare printre stânci de vânt gonită,
Vântul pe-aripi nu mai duce pulberea iernei-aurită,
Toate tac când raza-i albă cade-n marea de amar.

Şi când steaua se înalţă de pe fruntea lui de rege,
Nordu-atunci cu visuri mândre noaptea lungă şi-o petrece.
De pe stânca-n care tronă, el picioare de granit
Le întinde-n fundul mării cel amar şi fără fine.
Păru-i alb flutură-n vânturi, stuf de raze lungi, senine,
Umerii, dealuri de neauă se înalţă-n infinit.

Iară fruntea lui uscată stă prin viscole rebele,
Surpând nourii cei aspri şi amestecaţi cu stele –
Jos e-nmormântat de mare, sus e-ncununat de cer;
Atunci luciul mării turburi se aplană, se-nsenină
Şi din fundul ei sălbatec auzi cântec, vezi lumină
Visul unei nopţi de vară s-a amestecat în ger.

Şi în fundul mării aspre, de safir mândre palate
Ridic bolţile lor splendizi, s-a lor hale luminate,

Stele de-aur ard în facle, pomi în floare se înşir;
Şi prin aerul cel moale, cald şi clar, prin dulci lumine
Vezi plutind copile albe ca şi florile vergine,
Îmbrăcate-n haine-albastre, blonde ca-auritul fir.

Albe sunt ca neaua noaptea, faţa înecată-n raze
Priiveşte însuşi cerul dintre nouri să le vază:
Despletit flutură pe-umeri, moale, dulce, părul blond
Noaptea-n nori visează stele şi se uită-n fund de mare,
Luna lin roşeşte-n faţă de amor şi de mirare,
Se aplană de uimire valu-albastu vagabond.

Dară una-i fiica mării ca o lacrimă de aur.
Păru-i curge la călcâie ca un lung şi scump tezaur:
E a stelelor regină, e al nopţii meteor.
Ades albă dintre valuri de-a înot marea despică
Şi albastrul blând al mării albul sânilor ridică,
Valurile-n cânt salută sântul apelor odor.

Acolo în fundul mării, în înalte-albastre hale,
Şed la mese lungi de piatră zeii falnicei Valhale;
Odin stă-n frunte – cu părul de ninsoare încărcat;
Acolo decid ei moartea Romei şi o scriu în rune,
Presun de argint şi zale pun pe caii ca furtune –

Astfel se gătesc de ducă pentru drumu-ndelungat.

Şi atunci furtuna mândră dezrădăcinat-a marea.
Ea zvârlea frunţi de talazuri către stelele-arzătoare.
Ridica sloiuri de gheaţă, le-arunca în şanţ de nori,
Vrând să spargă cu ei cerul. — Într-un colţ de cer e vară
Şi pe scările de-ivoriu unii dintre zei coboară –
Străluceа-n noaptea bătrână feţele ca palizi sori.

Prin a valurilor vaiet, prin a norilor strigare,
Deschidea portale-albastre mândra şi bătrâna mare.
Desfăcu apele-n două dumnezeilor călări
Şi la ţărm cu stânce rupte de a undelor bătaie
S-adun toţi. Aurul din plete lucea-n luna cea bălaie,
Coifuri străluceau albastre ca lumina sfintei mări.

Şi pornesc. Odin ş-aruncă suliţa prin nori de-aramă,
Care trece-un ac de aur într-a cerului maramă,
Arătând pe neauă drumul l-al Italiei pământ.
Ei se duc, se duc prin câmpii aşternuţi cu-albă ninsoare,
Străluceа albastru-oţelul de pe membrele barbare,
Pletele le-îmfla furtuna, bărbile sclipeau în vânt.

Ei apar pe-un dâmb al Romei – ea dormea sfântă ş-antică.

Peste lumea-i adormită câte-o stea din ceruri pică,
Secoli grămădiţi într-însa dorm ca şi când n-ar fi fost.
Cugetat-aţi vreodată noaptea ce-i lumea întinsă?
Visurile Omenirei, dorurile ei nenvinse
Dorm... dacă ar dormi vecinic – cine-ar şti că ele-au fost?

Ţara pare-a fi a lunei mândră, veselă grădină.
Lumina un gând de aur, sus prin nori, luna cea plină,
Roma-n stele străluceşte pe-a ei dâmburi, lângă râu;
Ei privesc urbea eternă, ce pe dealuri lin străluce,
Suliţa pe loc s-opreşte, se preface-n d-aur cruce.
Odin moare – Tibrul este a Credinţei lui sicriu.

*

Cum sub stânci, în întuneric, măruntăile de-aramă
A pământului, în lanţuri ţin legat şi fără teamă
Sufletul muiat în flăcări a vulcanului grozav.
Astfel secoli de-ntuneric ţin în lanţuri d-umilire
Spiritul, ce-adânc se zbate într-a populilor fire,
Spiritul, ce-a vremei fapte, de-ar ieşi, le-ar face prav.

Dar de secoli fierbe lumea din adâncuri să se scoale.
Cum vulcanul, ce irumpe, printre nori îşi face cale

Şi îngroapă sub cenuşă creaţiunea unei ţări,
Astfel fiii tari şi tineri unor secole bătrâne
Lumea din încheieture vor s-o scoaţă, din ţâţâne
Să o smulgă, s-o arunce în zbucnirea noii eri.

Tricolorul plin de sânge e-mplântat în baricade,
Clopoţele url-alarmă pe Bastilia ce cade
Şi poporul muge falnic, ca un oceàn trezit;
Sfarmă tot şi pe-a lui valuri, ce le urcă cu mândrie,
El înalţă firi cumplite, cari-l duc, o vijelie,
Să îngroape sub ruine, ce-n picioare a strivit

Şi prin negrele icoane unor zile fără frâuri,
Unde viaţa e-o scânteie, unde sânge curge-n râuri,
Palid, adâncit, sinistru, trece tigrul Robespierre;
Şi privirea-i sângeroasă s-alintează ca spre pândă:
Căci ce scrie e-o sentinţă, ce gândeşte e-o osândă
Într-un cran săpat ca-n piatră fierb gândirile-i de fier.

Dar el cade – şi s-aşază ale mării nalte unde.
A dreptăţii aspră rază în popor adânc pătrunde,
Zilele de îngrozire s-a contras într-un fantom;
Dar puteri neliniştite, ce trăiesc în adâncime,
Ar vrea ţărmul să-l evadă, să înece cu mărime

Lumea. Ele se concentră în suflarea unui om,

Mare, că-i purtat pe umeri de adânci şi mândre vremuri:
Căci gândiri, cari ieşise dintr-a lumii lung cutremur,
El le poart-unite-n frunte şi le scrie pe stindard;
Când în lumea subjugată pentru drepturi ridic-arma,
Arătarea-i salutată de popoare... regi se sfarmă
Şi a gloriei mândre stele într-a lumei noapte ard.

Şi de-aceea a lui flamuri le-nsoţesc cu-nsufleţire.
El îi duce la învingeri, el îi duce la pieire.
Cine moare – moare-n cuget c-a rămas trăind în el;
Tot ce-i nobil şi puternic în ăst secol de mândrie
Îl urmează... Căci prin noaptea unei lumi în bătălie
Lin luceşte-eterna pace, luminos şi mândru ţel.

Cătră ţelul care-n noapte le luceşte ca un soare
Ei se duc prin zeci de lupte, urmărindu-l cu ardoare,
Zeci de mii cad, pe-a lor urme răsar alte zeci de mii,
Steaua-i duce, ei urmează printre veri şi printre ierne,
Până unde-eterna iarnă munţi de neauă-n câmpi aşterne,
Unde crivăţul visează uriaşe vijelii.

Ş-atunci Nordul se stârneşte din ruinele-i de gheaţă,

Munţii plutitori şi-i sfarmă şi pe-a câmpurilor faţă
El ridică visuri nalte... volburi mari de frig se văd
Şi trecând peste oştire o îngroapă... Şi cu fală
El ridică drept făclie aurora-i borealã
Peste-oştirea-ntroienită în pustiul... de omăt.

Nordul m-a învins – ideea m-a lăsat. Şi ca un soare
Vezi că-ncepe a apune într-a secolilor mare,
Aruncând ultima-i rază peste domul d-invalizi.
La apus priveşte lumea în duioasa ei uimire.
N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gândire
A trăit în el... Cu dânsul cartea lumii iar s-a-nchis.

Exilat în stânce sure şi-n titanica-i gândire,
Ca Prometeu ce-a-adus lumei a luminei fericire,
De pe-o piatră el priveşte linguşirea mării-adânci;
Acolo, gonit de soarte şi de gânduri el adoarme,
Cu durere adâncă marea vrea pământul să-l răstoarne
Şi izbea mugind de doliu în mormântul lui de stânci.

Sori se sting şi cad în caos mari sisteme planetare,
Dar a omului gândire să le măsure e-n stare...
Cine-mi măsur-adâncimea – dintr-un om?... nu – dintr-un gând

Neaprofundabil. Vană e-a-nvăţaţilor ghicire.
Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire.
Cât geniu, câtă putere – într-o mână de pământ.

Într-un cran uscat şi palid ce-l acoperi cu o mână,
Evi întregi de cugetare trăiesc pacinic împreună,
Univers, râuri de stele – fluvii cu mase de sori;
Viaţa turbure şi mare a popoarelor trecute,
A veciei văi deschise-s cu-adâncimi necunoscute,
Vezi icoana unui secol lângă chipul unei flori!

Tu, ce în câmpii de caos semeni stele – sfânt şi mare,
Din ruinele gândirii-mi, o, răsai, clar ca un soare,
Rupe vălur’le d-imagini, ce te-ascund ca pe-un fantom;
Tu, ce scrii mai dinainte a istoriei gândire,
Ce ţii bolţile tăriei să nu cadă-n risipire,
Cine eşti?... Să pot pricepe şi icoana ta... pe om.

Fulgeră-n norii de secoli unde-ngropi a ta mărime,
Printre bolţile surpate să mă uit în adâncime:
De-oi vedea a ta comoară, nu regret chiar de-oi muri.
Oare viaţa omenirei nu te caută pe tine?
Eu un om de te-aş cunoaşte, chiar să mor mi-ar părea bine,
Dar să ştiu – semeni furnicei ce cuteaz-a te gândi?

Cine-a pus aste seminţe, ce-arunc ramure de raze,
Într-a caosului câmpuri, printre veacuri numeroase,
Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om?
A pus gânduri uriaşe într-o ţeastă de furnică,
O voinţă-atât de mare-ntr-o putere-atât de mică,
Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom.

Vai! în van se luptă firea-mi să-nţeleagă a ta fire!
Tu cuprinzi întregul spaţiu cu a lui nemărginire
Şi icoana-ţi n-o inventă omul mic şi-n margini strâns.
Jucăria sclipitoare de gândiri şi de sentinţe,
Încurcatele sofisme nu explic a ta fiinţă
Şi asupra cugetării-ţi pe mulţi moartea i-a surprins.

Oamenii au făcut chipuri ce ziceau că-ţi seamăn ţie,
Te-au săpat în munţi de piatră, te-au sculptat într-o cutie,
Ici erai zidit din stânce, colo-n aşchii de lemn sfânt;
Ş-apoi vrură ca din chipu-ţi să explice toate. Mută
La rugare şi la hulă idola de ei făcută
Rămânea!... Un gând puternic, dar nimic – decât un gând.

În zădar trimit prin secoli de-ntrebări o vijelie,
Să te cate-n hieroglife din Arabia pustie,

Unde Samum îşi zideşte vise-n aer, din nisip.
Ele trec pustiul mândru ş-apoi se coboară-n mare,
Unde mitele cu-albastre valuri lungi, strălucitoare,
Înecând a mele gânduri de lungi maluri le risip.

Prefăcute-n vulturi ageri cu aripi fulgerătoare,
C-ochi adânci şi plini de mite, i-au trimis în cer să zboare,
Dar orbite, cu-aripi arse pe pământ cad îndărăt;
Prefăcute-n stele de-aur merg pân' l-a veciei uşă,
Dară arse cad din ceriuri şi-mi ning capul cu cenuşă
Şi când cred s-aflu-adevărul mă trezesc – c-am fost poet.

Ca s-explic a ta fiinţă, de gândiri am pus popoare,
Ce idee pe idee să clădească pân-în soare,
Cum popoarele antice în al Asiei pământ
Au unit stâncă pe stâncă, mur pe mur s-ajungă-n ceruri.
Un grăunte de-ndoială mestecat în adevăruri
Şi popoarele-mi de gânduri risipescu-se în vânt:

Cum eşti tu nimeni n-o ştie. Întrebările de tine,
Pe-a istoriei lungi unde, se ridică ca ruine
Şi prin valuri de gândire mitici stânce se sulev;
Niciun chip pe care lumea ţi-l atribuieşte ţie
Nu-i etern, ci cu mari cete d-îngeri, de fiinţi o mie,

Cu-n cer încărcat de mite asfinţeşti din ev în ev.

Timp, căci din izvoru-ţi curge a istoriei gândire,
Poţi răspunde la-ntrebarea ce pătrunde-a noastră fire,
La enigmele din cari ne simţim a fi compuşi?
Nu!... Tu măsuri intervalul de la leagăn pân' la groapă
În ăst spaţ nu-i adevărul. Orologiul eşti [ce sapă...]
Tu nedând vo dezlegare, duci l-a dezlegărei uşi.

Ş-astăzi punctul de solstiţiu a sosit în omenire.
Din mărire la cădere, din cădere la mărire
Astfel vezi roata istoriei întorcând schiţele ei;
În zădar palizi, siniştri, o privesc cugetătorii
Şi vor cursul să-l abată... Combinaţii iluzorii
E apus de Zeitate ş-asfinţire de idei.

Nimeni soarele n-opreşte să apuie-n murgul serei,
Nimeni Dumnezeu s-apuie de pe cerul cugetării,
Nimeni noaptea să se-ntindă pe-a istoriei mormânt;
Mulţi copii bătrâni crezut-au cum că ei guvernă lume,
Nesimţind că-s duşi ei singuri de un val fără de nume.
Că planetul ce îi poartă cugetă adânc şi sfânt.

Se-nmulţesc semnele vremei, iară cerul de-nserare

Roşu-i de războaie crunte, de-arderi mari, de disperare
Şi idei a zeci de secoli sunt reduse la nimic;
Soarele divin ce-apune varsă ultimile-i raze
Pe-a istoriei câmpie mult iubită şi se lasă
În oceanul de-ntuneric, ce s-arată inamic.

Spune-o veste cum că-n ţara unde fug a lumii zile
Să trăiască mai departe, strălucite şi copile,
Într-a nopţilor grădine stele cresc în loc de flori;
Unde-n codrii de aramă cântă-n crengi arfe-atârnate,
Zmeii-şi fac din câte-un munte uriaşele palate –
E un lac cu apă vie într-un şes încântător.

Cine bea din el nu moare... O, aş bea, să văd anume
C-a venit domnia morţii, sfărâmând bătrâna lume –
Stele cad şi în cădere alte lumi rup cu lovire;
Într-a cerurilor domă tunetele să vuiască
Ca mari clopote de jale, fulgere să strălucească
Ca făclii curate, sfinte pe pământu-nmormântat.

Marea valur’le să-şi mişte şi să tremure murindă,
Norii, vulturii mariùmbrii, a lor aripi să-şi aprindă,
Fulgeri rătăciţi s-alerge spintecând aerul mort;
În catapeteasma lumii soarele să-ngălbenească,

Ai pieirii palizi îngeri dintre flacăre să crească
Şi să rupă pânz-albastră pe-a cerimei întins cort.

Fulgerele să îngheţe sus în nori. Să amorţească
Tunetul şi-adânc să tacă. Soarele să pâlpâiască,
Să se stingă... Stele-n ceruri tremurând să cadă jos:
Râur’le să se-nfioare şi-n pământ să se ascunză
Şi să sece-a lumei faţă, să se facă neagră. Frunze
Galbene, uscate, cerul lumile să-şi cearnă jos.

Moartea-ntindă peste lume uriaşele-i aripe:
Întunericul e haina îngropatelor risipe.
Câte-o stea întârziată stinge izvorul ei mic.
Timpul mort şi-ntinde membrii şi devine veşnicie.
Când nimic se întâmpla-va pe întinderea pustie
Am să-ntreb: Ce-a rămas, oame, din puterea ta? — Nimic!!

Dar la ce să beau din lacul ce dă viaţă nesfârşită,
Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repeţită,
Cu aceleaşi lungi mizerii s-obosesc, sufletu-mi mut?
Şi să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor. Şi toate
Cu virtuţi, vicii aceleaşi, cu mizerii repetate...
Vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce, spre trecut.

Din agheazima din lacul, ce te-nchină nemurirei,
E o picătură-n vinul poeziei s-a gândirei,
Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor,
Ele ţin mai mult. Umane, vor pieri şi ele toate.
În zădar le scrii în piatră şi le crezi eternizate,
Căci eternă-i numai moartea, ce-i viaţă-i trecător.

Şi de-aceea beau păharul poeziei înfocate.
Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate
Să citesc din cartea lumii semne, ce noi nu le-am scris.
La nimic reduce moartea cifra vieţii cea obscură –
În zădar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură,
Căci gândirile-s fantome, când viaţa este vis.

[1872]

[1873]

ÎNGER ŞI DEMON

Noaptea-n Doma întristată, prin lumini îngălbenite
A făcliilor de ceară care ard lângă altare –
Pe când bolta-n fundul Domei stă întunecoasă, mare,

Nepătrunsă de-ochii roşii de pe mucuri ostenite,

În biserica pustie, lângă arcul în părete,
Genuncheată stă pe trepte o copilă ca un înger;
Pe-a altarului icoană în de raze roşii frângeri,
Palidă şi mohorâtă Maica Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într-un stâlp de piatră sură;
Lucii picături de smoală la pământ cad sfârâind
Şi cununi de flori uscate fâşâiesc amirosind
S-a copilei rugăciune tainic şopotit murmùră.

Cufundat în întuneric, lâng-o cruce mărmurită,
Într-o umbră neagră, deasă, ca un demon El veghează,
Coatele pe braţul crucii le destinde şi le-aşază,
Ochii cufundaţi în capu-i, fruntea tristă şi-ncreţită.

Şi bărbia lui s-apasă de al pietrei umăr rece,
Părul său negru ca noaptea peste-al marmurei braţ alb;
Abia candela cea tristă cu reflectul ei roz-alb
Blând o rază mai aruncă ce peste-a lui faţă trece.

Ea un înger ce se roagă – El un demon ce visează;
Ea o inimă de aur – El un suflet apostat;

El în umbra lui fatală, stă-ndărătnic rezemat –
La picioarele Madonei, tristă, sfântă, Ea veghează.

Pe un mur înalt şi rece de o marmură curată,
Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,
Se răsfrânge ca-n oglindă a copilei umbră plină –
Umbra ei, ce ca şi dânsa stă în rugă-ngenuncheată.

Ce-ţi lipseşte oare ţie, blond copil cu-a ta mărire,
Cu de marmur-albă faţă şi cu mâinile de ceară,
Văl – o negură diafană mestecată-n stele; clară
E privirea-ţi inocentă sub a genelor umbrire;

Ce-ţi lipseşte să fii înger – aripi lungi şi constelate.
Dar ce văd: Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde?
Două umbre de aripe ce se mişcă tremurânde,
Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea – este îngeru-i de pază;
Lângă marmura cea albă văd fiinţa-i aeriană.
Peste viaţa-i inocentă, viaţa lui cea sântă plană,
Lângă dânsa el se roagă, lângă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea – atunci Ea un înger este,

Însă aripile-i albe lumea-a le vedea nu poate;
Muri sfinţiţi de-a omenirii rugăciuni îndelungate
Văd aripele-i diafane şi de dânsele dau veste.

Te iubesc! — era să strige demonul în a lui noapte,
Dară umbra-naripată a lui buze le înmoaie;
Nu spre-amor, spre-nchinăciune el genunchii-şi încovoaie
Şi ascultă dus din lume a ei dulci şi timizi şoapte.

.....

Ea? — O fiică e de rege, blondă-n diadem de stele,
Trece-n lume fericită, înger, rege şi femeie;
El răscoală în popoare a distrugerii scânteie
Şi în inimi pustiite samănă gândiri rebele.

Despărţiţi de-a vieţii valuri, între el şi între dânsa
Veacuri sunt de cugetare, o istorie, un popor,
Câteodat' – deşi arare – se-ntâlnesc, şi ochii lor
Se privesc, par a se soarbe în dorinţa lor aprinsă.

Ochii ei cei mari, albaştri, de blândeţe dulci şi moi,
Ce adânc pătrund în ochii lui cei negri furtunoşi!
Şi pe faţa lui cea slabă trece-uşor un nour roş –

Se iubesc... şi ce departe sunt deolaltă amândoi!

A venit un rege palid, şi coroana sa antică,
Grea de glorii şi putere, l-a ei poale-ar fi depus,
Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus
Şi în mâna-i însceptrată, mâna ei îngustă, mică.

Dară nu – mute rămas-au buzele-i abia deschise,
Mută inima în pieptu-i, mâna ei trasă-ndărăt.
În a sufletului taină, ea iubea. Clar şi încet
Se ivea faţa de demon fecioreştilor ei vise.

Ea-l vedea mişcând poporul cu idei reci, îndrăzneţe;
Ce puternic e – gândi ea, cu-amoroasă dulce spaimă;
El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă
Contra tot ce grămădiră veacuri lungi şi frunţi măreţe.

El ades suit pe-o piatră cu turbare se-nfăşoară
În stindardul roş şi fruntea-i aspră-adâncă, încreţită,
Părea ca o noapte neagră de furtune-acoperită,
Ochii fulgerau şi vorba-i trezea furia vulgară.

.....

Pe un pat sărac asudă într-o lungă agonie

Tânărul. O lampă-ntinde limb-avară şi subţire,

Sfârâind în aer bolnav. — Nimeni nu-i ştie de ştire,

Nimeni soarta-i n-o-mblânzeşte, nimeni fruntea nu-i mângâie.

Ah! acele gânduri toate îndreptate contra lumei,

Contra legilor ce-s scrise, contra ordinii-mbrăcate

Cu-a lui Dumnezeu numire – astăzi toate-s îndreptate

Contra inimii murinde, sufletul vor să-i sugrume!

A muri fără speranţă! Cine ştie-amărăciunea

Ce-i ascunsă-n aste vorbe? — Să te simţi neliber, mic,

Să vezi marile-aspiraţii că-s reduse la nimic,

Că domnesc în lume rele căror nu te poţi opune,

C-opunându-te la ele, tu viaţa-ţi risipeşti –

Şi când mori să vezi că-n lume vieţuit-ai în zadar:

O astfel de moarte-i iadul. Alte lacrimi, alt amar

Mai crud nici e cu putinţă. Simţi că nimica nu eşti.

Şi acele gânduri negre mai nici a muri nu-l lasă.

Cum a intrat el în viaţă? Cât amor de drept şi bine,

Câtă sinceră frăţie adusese el cu sine!

Şi răsplata? — Amărârea, care sufletu-i apasă.

Dar prin negurile negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra nalt-a unui înger,
Se aşează lin pe patu-i; ochii lui orbiţi de plângeri
Ea-i sărută. De pe dânşii negurile se descopăr...

Este Ea. C-o mulţumire adâncă, nemaisimţită,
El în ochii ei se uită. — Mândră-i de înduioşere;
Ceasul ultim îi împacă toată viaţa-i de durere;
Ah! şopteşte el pe moarte – cine eşti ghicesc, iubită.

Am urmat pământul ista, vremea mea, viaţa, poporul
Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis;
El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pre un înger să mă-mpace, şi-mpăcarea-i... e amorul.

Convorbiri literare, VII, 1, 1 aprilie 1873 [1873]

FLOARE ALBASTRĂ

— Iar te-ai cufundat în stele
Şi în nori şi-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieţii mele.

În zadar râuri în soare

Grămădeşti-n a ta gândire
Şi câmpiile asire
Şi întunecata mare;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

— Hai în codrul cu verdeaţă,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreaţă.

Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Şi sub trestia cea lină
Vom şedea în foi de mure.

Şi mi-i spune-atunci poveşti
Şi minciuni cu-a ta guriţă,
Eu pe-un fir de romaniţă
Voi cerca de mă iubeşti.

Şi de-a soarelui căldură
Voi fi roşie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ţi astup cu dânsul gura.

De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o ştie,
Căci va fi sub pălărie –
Ş-apoi cine treabă are!

Când prin crengi s-a fi ivit
Luna-n noaptea cea de vară,
Mi-i ţinea de subsuoară,
Te-oi ţinea de după gât.

Pe cărare-n bolţi de frunze,
Apucând spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale,
Dulci ca florile ascunse.

Şi sosind l-al porţii prag,
Vom vorbi-n întunecime:
Grija noastră n-aib-o nime,
Cui ce-i pasă că-mi eşti drag?

Înc-o gură – şi dispare...
Ca un stâlp eu stam în lună!
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!

.....

Şi te-ai dus, dulce minune,
S-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuşi este trist în lume!

Convorbiri literare, VII, 1, 1 aprilie 1873 [1873]

DACĂ TRECI RÂUL SELENEI...

Dacă treci râul Selenei se face pare că sara
Deşi-ntr-a soarelui lume eternă noapte nu ţine.
E-o sară frumoasă – adormită deşi este ziuă

Aerul e vioriu, miroasele florilor mândre;

Adormitor se ridică din oştile florilor mândre;

Într-un codru măreţ, unde arbor legat e de arbor,

De liane ce spânzură-n aer snopii de flori,

Unde prin vechii copaci-şi fac albinele stupii sălbateci,

Plini de faguri de miere, ce curge ca auru-n soare,

Cu de ghirlănzi uriaşe copaci, din a lor rădăcine

Până la vârfii din nori cu liane încolăciţi-s,

Cari cu snopi de flori i-nconjoară, mărirea le-ngroapă.

Dacă prin codri pătrunzi dai de-o vale frumoasă şi verde

Pe-al căreia deal se întinde o mândră grădină.

Mari cireşi cu boabele negre, cu frunza lor verde,

Crengile-ndoaie de greul dulcilor, negrelor boabe,

Meri, cu merele roşii ca faţa cea dulce-a Aurorei,

Mişcă în vânt frumoasele, mari, odorantele roade;

Iară pe marginea mândrei grădini înălţată-i în huciuri

Viţa de vie cu frunza întoarsă ce umbră doreşte

Şi cu strugurii vineţi şi galbeni ce îmflaţi stau în soare.

Vineţi cu brumă sunt unii, iar alţii cu boabele galbene c-aurul,

Fluturii le-nconjoară ca dulci corăbioare de colori şi lumini.

Iară albine din bobiţe crăpate sorb lamura mierei;

Iar în mijloc de grădine, într-o luncă de verzi portocale

Nalţă-se ea într-un flor învălit palatul Selenei.
Mare-i, cu zece intrări, la care duc scări înălţate
Şi cerdacuri în aer – ţinut de-argintoase columne
Şi în trei caturi se-nalţă palatul cu mii de ferestre
Mari şi boltite prin care pătrunde-o lumină albastră;
Şi prin bolţi de ferestre se văd argintoase coloane,
Muri cu oglinzi de diamant, ce lucesc mai clare ca ziua,
Mândre icoane cu fete de crai îmbrăcate-n albastru,
Codri de basme cu arbori vrăjiţi şi cu albe cerboaice,
Iar prin coloane pare că vezi trecând o minune:
Luna cu părul ei blond desfăcut, care curge în valuri
Pe umeri în jos, îmflat cu dulce de miroase şi cântec,
Care tremură-n veci în aerul fin al serei.
D-umerii goi abia se ţine o mantie albastră,
Mâinile albe de ceară se joacă cu cozile blonde
Şi cu mărgeanul ce cade pe sâni şi cu creţii de mantă.

[1873]

ADÂNCA MARE...

Adânca mare sub a lunei faţă,
Înseninată de-a ei blondă rază,
O lume-ntreagă-n fundul ei visează

Şi stele poartă pe oglinda-i creaţă.

Dar mâni – ea falnică, cumplit turbează
Şi mişcă lumea ei negru-măreaţă,
Pe-ale ei mii şi mii de nalte braţe
Ducând pieire – ţări înmormântează.

Azi un diluviu, mâne-o murmuire,
O armonie, care capăt n-are –
Astfel e-a ei întunecată fire.

Astfel e sufletu-n antica mare.
Ce-i pasă – ce simţiri o să ni-nspire –
Indiferentă, solitară – mare!

[1873]

O ARFĂ PE-UN MORMÂNT

Prin gândurile-mi triste şi negre treci frumoasă,
Ca marmura de albă, în haine de argint,
Cu ochii mari albaştri în bolţi întunecoase
Şi desfăcut ţi-e părul în valuri de-aur moale...
Deasupra frunţei tale e-un mândru cerc de stele –
Astfel treci tu, copilă, făptura minţii mele,

Minune-a Creaţiunei, ş-o singură gândire
Te face ca să tremuri: o arfă pe-un mormânt

Da, da! în viaţa-mi tristă tu treci cu-a tale stele –
Albatre şi în zboru-ţi tu murmuri surâzând...
E-amor? copilărie?... Sunt versurile mele
Ce-ocupă a ta minte de murmurezi visând?
Surâzi!... Nu plânge numai la finele poemei
C-o arfă pe-un mormânt.

Ah! de-aş muri... tu, înger, fără să ştii vodată –
Că te-a iubit acela, ce zace în pământ,
C-un rai întreg de visuri, cerimea înstelată
De cugetări înalte cu dânsu-i îngropată,
Că acea lume-ntreagă ţie-a fost închinată –
Tu inocentă, albă, ai trece surâzând...
Doar luna-n cer atuncea s-ar îndoi în liră
S-ar suspina în noapte: o arfă pe-un mormânt!

[1873]

CARE-I AMORUL MEU ÎN ASTĂ LUME

Care-i amorul meu în astă lume:

Este-al bravurei coiful de aramă,
Sau al mărirei aspru rece nume?

Sau este claustrul cernit, ce cheamă
Cu-a lui icoane sânte-ngălbenite,
Cu clopotu-i vestind a morţii dramă?

Sau este chipul blând unei iubite,
Ce, dulce, pură, sântă şi frumoasă,
Să-mi facă zile albe, -ore-aurite?

O văd adesa steauă radioasă
’N-oglinda sufletului meu – o zeie –
S-a ei privire-asupra mea se lasă:

De înger suflet, chipul de femeie;
În visul vieţii ei ea sfânt surâde
Şi mă-namor de-oricare-a ei idee,

Când lumea-amar de visu-acesta râde:
Nu e femeia ce crezi tu, nebune,
Şi chipul care inima-ţi l-închide

Nu este-n lume. Cine-atunci mi-a spune
Unde e îngerul cu-aripi senine,

A sufletului meu scumpă minune?

Ea n-a fost niciodată... doar în tine
De-a fost vrodată ea, de mult e moartă,
Astfel de chip o dată-n lume vine.

Dar de nu e, mângâie-ţi a ta soartă
Crede: că ea dodată cu-a ta fire
Trecut-a-n lume-a ceriurilor poartă,

Dar înainte de-a-i-ntâlni privirea,
Ea a murit şi-a ei fiinţă bună
E colb în lume, umbră în gândire!

De-aceea-n înstelate nopţi cu lună,
Pasu-ţi îndreaptă, cată cimitirul
Şi un mormânt ţi-alege, ţi-ncunună,

Încoardă-ţi lira scumpă, iară mirul
Al vorbelor iubirei tu îl varsă
Pe-acel mormânt ce-l înverzeşte pirul

Şi zi: Dormi dusă, inima mea arsă.

[1873]

STAM ÎN FEREASTA SUSĂ

Stam în fereasta susă
Şi izvoreau în taină,
Cu-a lor de aur haină,
A nopţii stele mari.

Se îmflă dinainte-mi
De vânt deschisa carte
Şi literele-i moarte
În lună joacă clar.

Un râu, vezi, mişcă unda-i
Cea visător-bolnavă,
Un cântec în dumbravă,
O floare văd pe lan.

O stea în cer albastru,
Ce-aruncă-a ei icoană
Pe-oglinda albă, plană,
A lacului Meran.

Şi sună-n noaptea tristă
Un cântec de copilă

Şi vântu-ntoarce-o filă
Din cartea ce-am deschis.

De ce mi-a-ntors el foaia
Unde-nvăţatul zice
Că-n lume nu-i ferice,
Că viaţa este vis?

[1873]

PRIVESC ORAŞUL – FURNICAR

Privesc oraşul – furnicar –
Cu oameni mulţi şi muri bizari,
Pe strade largi cu multe bolţi,
Cu câte-un chip l-a stradei colţ.
Şi trec foind, râzând, vorbind,
Mulţime de-oameni paşi grăbind.
Dar numai p-ici şi pe colea
Merge unul de-a-nletelea,
Cu ochii-n cer, pe şuierate,
Ţiindu-şi mânile la spate.
S-aude clopot răsunând,
Cu prapuri, cruci, icoani, viind,

Preoţii lin şi în veştminte
Cântând a cărţilor cuvinte.
În urmă vin ca-ntr-un prohod;
Tineri, femei, copii, norod;
Dar nu-i prohod – sfinţire de-apă,
Pe uliţi lumea să nu-ncapă;
Se scurg încet – tarra bumbum –
Ostaşii vin în marş acum,
Naintea lor tambur-major,
Voinic el calcă din picior
Şi tobe tare-n tact ei bat
Şi paşii sună apăsat;
Lucesc şi armele în şir,
Frumos stindarde se deşir;
Ei trec mereu – tarra bumbum –
Şi dup-un colţ dispar acum...
O fată trece c-un profil
Rotund şi dulce de copil,
Un câne fuge spăriet,
Şuier-un lotru de băiet,
Într-o răspântie uzată
Şi-ntinde-un orb mâna uscată,

Hamalul trece încărcat,
Şi orologiile bat –
Dar nimeni mai nu le ascultă
De vorbă multă, lume multă.

[1873]

MURMURĂ GLASUL MĂRII

Murmură glasul mării stins şi molcom,
Înconjurând a Italiei insulă mândră –
O, luminaţi, a cerului stele albe,
Câmpilor noştri.

Vă vărsaţi icoanele voastre în Tibur,
Nori, zugrăviţi pe câmpie umbre fuginde,
Tu, măreţie a nopţii, a mării, a lumei,
Împle Italia.

Mare, poartă pe undele tale corăbii,
Unele grele ni-aducă aur din Ofir,
Altele înfoiate de roze d-Egipet,
Vinuri şi smirnă

Ah, trimiteţi popoare vulturii voştri

Cei de lemn să zboare pe marea măreaţă,
Căci a Romei eterne picioare marmorei
Daruri aşteaptă.

Numai singur asupra lumei în pace
Nepăsător tămâii şi laudei voastre,
Învăluit în maiestatea tăcerei
Stă-mperatorul.

Vezi-l atins de umbra gândirilor regii!
Vorba-i va să fie o rază-n lume;
Orele lui sunt izvoare la anii istoriei,
Salve-Imperator!

[1873]

MITOLOGICALE

Da! Din porţile mândre de munte, din stânci arcuite,
Iese-uraganul bătrân, mânând pe lungi umeri de nouri
Caii fulgerători şi carul ce-n fuga lui tună
Barba lui flutură-n vânturi ca negura cea argintie,
Părul îmflat e de vânt, şi prin el colţuroasa coroană,
Împletită din fulgerul roş şi din vinete stele.

Hohot-adânc bătrânul când vede că munţii îşi clatin
Şi-şi prăvălesc căciule de stânci când vor să-l salute...
Codrii bătrâni râd şi ei din adânc şi vuind îl salută
Paltenii nalţi şi bătrânii stejari şi brazii cei vecinici.
Numai marea-albastră murmură-n contra orgiei,
Care bătrânul rege-o făcea: -n beţia lui oarbă,
El mân-oştiri de nori contra mării... ş-armia-i neagră,
Ruptă pe-ici, pe coleà de-a soarelui roşă lumină
Şiruri lungi fug repede grei pe cerul cel verde.
Şi netezindu-şi barba, trece prin ei uraganul
Dus de fulgerătorii cai în bătrâna căruţă,
Care scârţie hodorogind, de-ai crede că lumea
Stă să-şi iasă din vechile-i vecinice încheieture.
— Groaznic s-a îmbătat bătrânul – soarele zice;
Nu-i minune – a băut jumătate d-Oceanul Pacific.
Rău îi mai îmblă prin pântece-acum băutura amară
Însă-s eu de vină... c-umplut-am de nouri păhare
Cu apele mării adânci, boite cu roşă lumină –
Cine dracu’-l ştia acum că de cap o să-şi facă!
Ah! moşneagul beţiv e-n stare-ntr-o zi să ruine
Toate societăţile de-asigurare din ţară.
Soarele-şi bagă capul prin nori şi limba şi-o scoate

Şi c-o rază gâdilă barba bătrânului rege.
— Hehe! zice bătrânul, râzând, ce faci tu, Pepeleo?
Tânăr, hai? De mii de ani tot tânăr te văd eu,
Pare-mi că dai pe obraz cu roş după moda de astăzi,
Altfel nu-nţeleg cum tânăr de-o mie de evi eşti.
— Taci, moşnege făr’ de obraz, te du, te trezeşte...
Vezi în ce stare te afli, coroana îţi stă pe-o ureche
Şi cu veselia ta proastă lumea ruini tu!
Însă-a popoarelor blonde de stele guverne-îndărătnici,
Vai! nu făcuse şosea cumsecade pe câmpii albaştri
Şi se răstoarnă carul şi rău se-nglodează bătrânul.
Mai că era să-i rămâie ciubotele-n glodul de nouri.
Hei, ce-i pasă! El norii frământă jucând mocăneasca
Şi pe-un vânt l-apucă de cap, făcându-i morişcă.
Se tăvălea peste cap şi, pişcat de-un purec de fulger,
Se scărpina de-un şir de păduri ca de-un gard de răchită
Norii roşesc de ruşine şi fug iar vântul se culcă
Între codri şi munţi... Uraganul mahmur poticneşte
Spre castelul de stânci, ce-şi deschide uriaşa lui poartă,
Spre-a-l primi pe bolnavul bătrân în surele hale.
El îşi ia coroana din cap şi în cui o atârnă,
De sclipeşte-n noapte frumoasă şi roşă – un fulger

Încremenit în nori. Cojocul l-anină
El de cuptor... ciubote descalţă şi negrele-obiele
Cât două lanuri arate le-ntinde la focul Gheenei
Să se usuce... Chimirul descinge şi varsă dintr-însul
Galbeni aprinşi într-un vechi căuş afumat de pe vatră,
Mare cât o pivniţă... —N patu-i de pâclă-nfoiată,
Regele-ntinde bătrânele-i membre şi horăieşte.
Până-n fundul pământului urlă: peştere negre
Şi rădăcinile munţilor mari se cutremură falnic
De horăitul bătrânului crai. Iară-afară
Vezi un ger bătrân şi avar cu faţa mâhnită,
Cărăbănind al zorilor aur în saci de-ntuneric
Ca să-l usuce-n rubine. Cu-ncetul, cu-ncetu-nserează...
Soarele, ca să împace marea, la ea se apleacă,
Lin netezeşte-a ei faţă albastră şi-adânc se uită
În luminoasele valuri a ei şi sânu-i dezmiardă
Cu tot aurul razelor lui. La pământ se mai uită...
Florile toate ridică la el cochetele capuri
Copilăroase şi ochii lor plini de zădarnice lacrimi...
Pe grădini se mai uită, pe-alei de vişini în floare
Şi de cireşi încărcaţi, de salcâmi cu mirosul dulce.
Pe-acolo se primblă o fată-n albastru-mbrăcată,

Părul cel blond împletit într-o coadă îi cade pe spate...
Ca Margareta din Faust ea ia o floare în mână
Şi şoptea: mă iubeşte... nu mă iube... mă iubeşte!
Ah! boboc... amabilă eşti... frumoasă şi – proastă,
Când aştepţi pe amant, scriitor la subprefectură,
Tânăr plin de speranţe, venind cu luleaua în gură...
Soarele-a apus, iar luna, o cloşcă rotundă şi grasă,
Merge pe-a cerului aer moale ş-albastru şi lasă
Urmele de-aur a labelor ei strălucinde ca stele,
Iar de a doua zi se scoală bătrânul şi urcă Rarăul
Numai în cămeşoi, desculţ şi fără căciulă
Şi se scarpină-n cap – somnoros – uitându-se-n soare.

[1873]

UN ROMAN

În van oglinzi frumoase şi florile-împlu sala
C-un aer plin de miros, molatec, de argint
În sufletu-unui tânăr e noapte şi răceală
Lumini până în gându-i cel negru nu se-ntind.

În van tineri d-o vârstă ciocnesc vesel păhare
Şi l-ale lor petreceri pre dânsul îl invit

Ei nu vor să-nţeleagă zâmbirile-i amare.
Dup-o perdea s-ascunde în versuri adâncit.

Unde petrece-n gându-i?... în valea lui natală
În codrii plini de umbră, pin râpe ce s-afund
Unde izvoarele-albe murmure dulci esală
Şi scapăr argintoase lovindu-se de prund.

Ar vrea ca să revadă colibele de paie
Dormind cuiburi de vultur pe stânci, ce se prăval
Când luna pintre nouri, regina cea bălaie,
Se ridică pin codrii din fruntea unui deal –

Să aib-ar vrea colibă de trestii mititică
În ea un pat de scânduri, muşchi verde drept covor
Din pragu-i să se uite la munte cum s-ardică
Cu fruntea lui cea stearpă vârându-se în nori.

Ar vrea să rătăcească câmpii înfloritoare
Unde ale lui zile din raze le-a ţesut.
Unde-nvăţa din râuri murmurul de-ncântare
Şi pricepea din codri misterul lor tăcut.

O babă, ce atâtea poveşti, pe câte fuse

De lână ce torsese, ştia – l-a învăţat
Să tâlcuiască graiul s-a păsărilor spuse
Şi murmura cuminte a râului curat.

În curgerea de ape, pe-a frunzelor sunare
În dulcile-nmiitul al păsărilor grai
În murmurul de viespii, ce-n mii de chilioare
Îşi zidesc monâstire de ceară pentru trai.

De spânzură pin ramuri de sălcii argintoase
O-mpărăţie-ntreagă-ntr-un cuib legănător
A firii dulce limbă, de el era-nţeleasă
Şi îl umplea de cântec, cum îl umplea de dor.

Visa copilul... Fruntea-i de-o stâncă rezimată
Privea uimit în râul ce spumegà amar
Şi asvârlea vo piatră în apa-nvolburată
Râdea, cânta degeaba – plângea chiar în zădar.

Vedea în zarea văii nuci mari cu frunza lată
Ş-o lume de flori albe pe şiruri de cireşi
Şi iarba de pe pajişti e moale-amestecată
Cu flori glabene ş-albe, p-ici colo de măcieşi

Pelinii suri c-argintul cu dulcile miroase
Împlu adormitoare tot aerul cel cald
Vişini-s cu crengi grele de boabe-ntunecoase
Lanul călătoreşte cu valuri de smarald.

A ierburilor spice stau sure-verzi în soare,
Crescute-ajung la brâul unei copile. Lin
Pin iarba mare trece, ş-aminte luătoare
Pliveşte firi de aur şi fire de pelin.

Cunună-şi împleteşte şi-o-ncaieră sălbatec
În pletele îmflate, în părul încâlcit
Şi ochi-i râd în capu-i, şi faţa-i jăratec –
A lanurilor zână cu chip frumos, răstit.

Ş-apoi în codru trece şi cântă doina dragă
Sălbatec este glasu-i, răstit, copilăros,
El sună-n codrul verde, în lumea lui întreagă
Albele ei picioare îndoaie flori pe jos.

Ah! de aş fi – ea strigă – o pasăre măiastră
Cu penele de aur, ca păsările-n rai
La sânta Joi m-aş duce ş-aş bate în fereastră
Cu ciocul – şi i-aş zice cu rugătorul grai

Să-mi deie un măr, în care închis să fie-o lume
Palat de-argint în lunci şi-n codrii înfundat
Ş-un făt-frumos de mire, înalt cu dulce nume
Din sânge şi din lapte – ficior de împărat.

Ea cântă şi pocneşte în crengi c-o vargă lungă
O ploaie de flori albe se scutură pe ea
Un flutur roş şi vânăt se-nalţă, ea-l alungă
De pasu-i crengi se-ndoaie şi glasu-i răsunà...

Apoi şi-aduse aminte – era o zi frumoasă,
El s-a trezit în luncă sub ochii ei de foc,
Ea păru-şi dă-ntr-o parte din faţa ruşinoasă
Îşi pleca ochii timizi, şi el a stat pe loc.

Ce s-a-ntâmplat de-atuncea nu vrea să ţie minte.
Destul că nu mai este – şi chipul ei cel blând,
Surâsul ei cel timid şi ochiul ei cuminte
Sunt duse fără urmă de pe acest pământ.

S-a stins. De-aceea însă el ar vrea înc-odată
Să vadă lunca verde, valea pierdută-n flori
Unde ades de braţu-i în noaptea înstelată

Şedea pe stânca stearpă spuindu-i ghicitori.

Da, ghicitori... enigme. Ah! ce ştia pe-atunce
De-a vieţii grea enigmă, de anii furtunoşi?
În lacu-adânc şi neted din mijlocu-unei lunce
El vedea zâne albe cu părul de-aur roş.

Şi trestia cea naltă de vuia-n vânt mai tare
El asculta la glasu-i ca nişte basme dulci
Când raţele sălbatice încreţeau apa clară
Scăldându-se prin papuri cu ciucălăi de fulgi.
.....
Trecură ani. E noapte. În camera bogată
Pe-un pat alb ca zăpada un înger sta măreţ
O candelă de aur c-un punct de foc arată
Pin luminoasa umbră tablouri pe păreţi.

Culcată jumătate copila cu tristeţă
Suride. Plete lunge şi blonde-cenuşii
Cad moale pe-albe perini. Iar buzele ei creţe
Surâd... trădând dinţi arginţii –

Ochi suri şi mari iar faţa-i de-acea albeaţă sură
Umedă ca surfaţa unui mărgăritar...

Pe braţe de zapadă, pe sini-i albi se fură
Câte o rază slabă din punctul cel avar.

Picioarele ei mice ating covorul moale
Chinuind papucei de-atlas cari stau jos...
L-a patului ei mărgini, cu fruntea n-a ei poale
E în genunche dânsul... Amar şi-ntunecos.

Sub umeri-unei-feţe, ca marmura de pală
Sunt umbrele-ntristării vinete şi adânci,
În ochii mari şi negri profunda-le-ndoiaLă
Abia pot s-o ascundă sub genele lor lungi.

Şi mâna-i tremurândă boţeşte involuntară
Gazu-argintos din haina, din creţi ce se deşir
În jurul gurei sale e o trăsură-amară
Şi o zâmbire crudă pe buzele-i subţiri.

Nu te iubesc? zici crudo – ce zici îţi pare-o şagă...
Nu te iubesc atâta cât ştiu ca să iubesc,
Să răscolesc cu braţul oceanele ce-aleargă,
Să storc avar din ele amărăciunea-ntreagă
Şi într-o picătură s-o beau... să nebunesc?

O vrei?... Spre-a crea unul din visurile tale
Aş trebui să fiu eu de trei ori Dumnezeu,
Aş trebui să turbur a firei lungă cale,
Şi-n clipa mea – ce secoli ai veciniciei sale
Abia putur-a face, aceea să fac eu.

Nisipul din pustie pot să-l arunc c-o mână
În cer – şi dânsul negru deşert să fie iar?
Ca sus pământ să fie întins fără lumină
Şi negru fără stele, ca globu-ne de tină
Şi ale lui întinderi, cu gându-mi să le ar.

Iar jos să cobor mândra a cerului grădină
Cu sori nălţaţi pe lugeri, cu lune-n crenge verzi
Iar tu să treci, un înger... încinsă cu lumină
Şi în a ta privire eu minţile să-mi pierz.

Putere-aş eu cu gându-mi s-ardic insule-n floare
A căror stânci să cânte plecându-se pe val
Din vânturi să fac nimfe cu sufletele clare
Ce-n aer legănate, albastre şi uşoare
Să treacă zâmbitoare cu arfe de cristal.

Şi tu când apărea-vei ziua să pară noapte

Astfel de strălucită să fie faţa ta
Încet numai pâraie să se uimească-n şoapte
Din crengi de arbori mândri să cadă rodii coapte
Şi pasul tău să calce pe un covor de neà,

Şi orce dulce idee ar trece-n fruntea-ţi albă
Aievea să se facă cu ochii chiar văzând
De ai dori de stele albastre tu o salbă
A dimineţii stele sub mâna ta cea albă
Să se înşire tainic şi ziua înviorând.

De ai dori în gându-ţi tu un palat de gheaţă...
Să se coboare Nordul cu munţi-i plutitori
Şi vânturi uriaşe cu lungile lor braţe
Să suie stânci pe stânce... ş-un munte să înhaţe
Cu codri-i să-l aşeze drept cupolă din nori.

De-ai vrea ca mări să sece, pustii să inundeze
Oceane să devie lungi şi-nstelate văi
Cu şir de stânci, cu codri, cu înflorite lese
Dumbrave şi grădine cu poamele alese
Şi-n locuri tăinuite cu calde şi dulci băi.

Şi de-ai muri, iubito, căci contra morţii n-are

Nici Dumnezeu putere... atuncea cu amar
Aş stinge c-o gândire sistemele solare
Aş grămădi din ele o piramidă mare
Puind în ea a vieţi-mi frumos mărgăritar:

Figura ta de marmur -. Şi-n noaptea cea pustie
În caos fără stele, în vecinicul nimic
M-aş arunca în doliu să cad o vecinicie
Îu viaţa mea sfărmată de-o lungă nebunie
Etern, etern cu doru-mi deşertul să-l despic.

Şi dacă vreodată lumea dezlănţuită
Ar reintra în viaţă şi-n vechile ei legi
Fiinţele ei nouă cu mintea lor uimită
Cometul urmărească în calea lui greşită
Neliniştind în zboru-i evii vecii-ntregi.

Ş-acel comet puternic cu coama lui zburlită,
Ce exilat din ceruri e prin blestemul său
Etern-anomalie în lumea liniştită
Zburând cu-a lui durere, adâncă-neghicită
Acela să fiu eu!

Nu-i asta... zise dânsa – nu mă-nţelegi, iubite.

Prin pletele lui negre ea-şi strecură adânc
Mânuţele-i de ceară – Sunt taine neghicite
Ce nu le pot pricepe, deşi le simt – şi plâng!

Nu este-aşa că-n ochi-ţi trăieşte o veche vină
Că e-o durere veche în vorbele-ţi ce-ascult?
În inima-ţi e-o parte cu totului străină,
Este ceva în tine – ce-i mort de mult, de mult.

[1873]

CUM UNIVERSU-N STELE...

Cum universu-n stele iubeşte noaptea clară,
Cu toate-a mele gânduri astfel eu te-am iubit,
Când am plecat eu fruntea cu-a gândului povară
Pe sânu-ţi să se-nchidă de lume ostenit.

Simţii atunci puternic cum lumea toată-n mine
Se mişcă, cum se-ndoaie a mării ape-ntregi
Şi-n fruntea mea oglindă a lumilor senine,
Aveam gândiri de preot şi-aveam puteri de regi.

Dar ca pe-un măr cu vierme mi-ai omorât simţirea
În goana lumei oarbe, pe strada în noroi.

De-atunci mă-ntreb cum oare de m-a-nşelat privirea,
Cum s-a putut ca-n lumea asta să ne iubim... noi?

Astăzi inima-mi este o rădăcin-uscată,
Gândirea mea o toamnă ca gândul unui mort,
Sunt ca un imperator cu fruntea devastată:
De mult nu ştiu nimic de imperiul ce-l port.

[1873]

DIN BERLIN LA POTSDAM

Din Berlin la Potsdam merge
Drum de fier, precum se ştie.
Dară nu se ştie încă
C-am luat bilet de-a trie,

C-am plecat de dimineaţă
Cu un taler şi doi groşi...
Şi de gât cu blonda Milly,
C-ochi albaştri, buze roşi.

Zice Brahma, tata Brahma,
Cum că lumea asta nu e
Decât arderea-unei jertfe

Într-o vecinică căţuie.

Am aprins şi eu luleaua
Şi jertfesc lui tata Brahma,
Lângă mine-un şip cu Kümmel!
Şi-o bucată de păstramă.

Zice Darwin, tata Darwin,
Cum că omul e-o maimuţă
Am picior de maimuţoi,
Milly-nsă de pisicuţă.

Şi mă urc în tren cu grabă
Cu o foame de balaur,
Între dinţi o pipă lungă,
Subsuori pe Schopenhauer.

Ş-acum şuieră maşina.
Fumul pipei lin miroasă,
Sticla Kümmel mă invită,
Milly-mi râde. — Ce-mi mai pasă!

[1873]

ÎMBĂTRÂNIT E SUFLETUL DIN MINE

Îmbătrânit e sufletul din mine
Ca un bordei pustiu în iarnă grea.
Unde te-ai dus, pe cari căi străine
O, tinereţă, tinereţa mea!
Suspine n-am – ah, de-aş avé suspine,
De-aş avea lacrimi, plânge de-aş putea!
Durerea cea mai crudă, cea mai mare,
Aflând o formă, află uşurare.

Nimic, nimic! Cântarea spăimântată,
Popoare ce-o ridic la Dumnezeu.
Imnuri de glorii pe mărimi ce-mbată,
Amorul blând şi dulce glasul său,
Ah! toată lumea este fermecată
De umbra unui dor... şi numai eu
Mă furişez o umbră şi nu pot
Să scap de ea... de mine... şi de tot!

Oricine-a plâns şi spune că ferice
În lume nu-i, acela e-un nebun.
Ce ştie el ce sunt dureri când zice
Că-ntr-al lui suflet armonii răsun –

Căci armonie-i orice plâns aice,
E-o împăcare plânsul... e un bun.
Cel ce nu poate plânge, acela ştie
Ce-i viaţa moartă, ce e moartea vie?

Acela are-ntr-însul grămădită
Vecia-ntreagă de dureri şi chin,
A ei mărime; ochiul nu s-a stins,
În lacrimi s-o traduci şi în venin.
Icoane nu-s şi vorbe nu-s; n-apară
Măcar aproape ce înseamnă... –
O, fericiţi acei ce pot de formă... –

V-aduceţi oare de-acei regi aminte,
Ce-n piramide, alţii în pustiu,
Morminte mari, urieşeşti morminte,
Un munte-ntreg le fu a lor sicriu?
Durerea care nu găsea cuvinte
Aflat-a semne mari, care o ştiu.
— Tu, taină mută, de zidiri mărime –
Vorbesc dureri, ce nu pot să suspine.

Ah, ce-i cuvântul, ce-i coloare, sunet,
Marmura ce-i, pentru ce noi simţim?

O coardă-adâncă imiteze-un tunet,
Un ah! să spuie cum ne chinuim.
Nu, nu... Şi fie forma cât de nudă,
N-ajunge-n veci durerea noastră crudă

De bate-o inimă sub alba haină,
Abia se mişcă creţii de omăt.
Un semn că sub ea se petrece-o taină,
C-un suflet e de groază sfâşiet.
Un semn abia ce poate, ce distainã
Din chinul nostru vorbe ce arăt?
Neputincioase sunt semnele-orcare...
Ce-arată faţa mărei ce-i în mare?
O foaie scrisă *** se cade
C-un ocean se mişcă, c-un imperiu arde.

Un cerc ce-i desemnat pe o hârtie
S-arate ceea ce se mişcă-n cer,
Încunjurând cu moartea ei pustie,
Pământul greu cu a lui hemisfer,
Care vuind se mişcă-n vecinicie
În jur de soare, -n ocean d-eter –
Şi toate astea într-un cerc pe-o coală:

Mărimea lumei şi a firei fală.
Pe ce domnim?... pe cifre şi pe semne...

[1873]

DE CE N-AFLĂM ÎN ÎMPLINIREA...

De ce n-aflăm în împlinirea dorinţelor din astă lume,
Acea sublimă fericire ce înainte-i am visat,
De ce în cruda voluptate, de ce într-un strălucit nume
N-afli nimic – nimic din ceea ce-n astă lume-ai căutat.

Bacanta-ţi dă corpul de neauă, ochirea desperată, clară.
Ce pătrunzând nervii din tine, de voluptate tremuri tu;
Sărutul ei poate fi dulce, cu toate-asta, gura-i e-amară,
Nu-i dulce gura ce la mie nainte-ţi fi se prea dădu!

Şi gloria te chinuieşte – e un supliciu ce apasă,
Mărirea e apăsătoare, insomnia e plata ta;
Şi vinu-n loc să lumineze a ta privire-ntunecoasă
Mai mult te face să vezi răul, micimile din lumea ta.

Nu împlinirea cea aievea acelor ce doreşti în lume,
Numai dorinţa după ceva e tot ce-i dulce pe pământ;
Dorinţa, iubirea de fală, ambiţia după un nume,

Îmbletul după mărire: te fac numai mai fericit.

[1873]

[1874]

ÎMPĂRAT ŞI PROLETAR

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorâtă,
Unde pătrunde ziua printre fereşti murdare,
Pe lângă mese lunge, stătea posomorâtă,
Cu feţe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci şi sceptici ai plebei proletare.

Ah! — zise unul – spuneţi că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri şi de chin?
Nicio scânteie-ntr-însul nu-i candidă şi plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dânsul domneşte pe deplin.

Spuneţi-mi ce-i dreptatea? — Cei tari se îngrădiră
Cu-averea şi mărirea în cercul lor de legi;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dânşii la lucru-i osândiră

Şi le subjugă munca vieţii lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viaţă,
Trec zilele voioase şi orele surâd.
În cupe vin de ambră – iarna grădini, verdeaţă,
Vara petreceri, Alpii cu frunţile de gheaţă –
Ei fac din noapte ziuă s-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dânşii ea nu există. Însă
V-o predică, căci trebui să fie braţe tari,
A statelor greoaie care trebuie-mpinse
Şi trebuiesc luptate războaiele aprinse,
Căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari.

Şi flotele puternice ş-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ş-acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Şi-s supte din sudoarea prostitului popor.

Religia – o frază de dânşii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranţa de răsplată,
După ce-amar muncirăţi mizeri viaţa toată,

Aţi mai purta osânda ca vita de la plug?

Cu umbre, care nu sunt, v-a-ntunecat vederea
Şi v-a făcut să credeţi că veţi fi răsplătiţi...
Nu! moartea cu viaţa a stins toată plăcerea –
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n-are dincolo, căci morţi sunt cei muriţi.

Minciuni şi fraze-i totul ce statele susţine,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susţin;
Averea să le aperi, mărirea s-a lor bine,
Ei braţul tău înarmă ca să loveşti în tine,
Şi pe voi contra voastră la luptă ei vă mân.

De ce să fiţi voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteţi trăi?
De ce boala şi moartea să fie partea voastră,
Când ei în bogăţia cea splendidă şi vastă
Petrec ca şi în ceruri, n-au timp nici de-a muri?

De ce uitaţi că-n voi e şi număr şi putere?
Când vreţi, puteţi prea lesne pământul să-mpărţiţi.
Nu le mai faceţi ziduri unde să-nchid-avere,
Pe voi unde să-nchidă, când împinşi de durere

Veţi crede c-aveţi dreptul şi voi ca să trăiţi.

Ei îngrădiţi de lege, plăcerilor se lasă,
Şi sucul cel mai dulce pământului i-l sug;
Ei cheamă-n voluptatea orgiei zgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase;
Frumseţile-ne tineri bătrânii lor distrug.

Şi de-ntrebaţi atuncea, vouă ce vă rămâne?
Munca, din care dânşii se-mbată în plăceri,
Robia viaţa toată, lacrimi pe-o neagră pâne,
Copilelor pătate mizeria-n ruşine...
Ei tot şi voi nimica; ei cerul, voi dureri!

De lege n-au nevoie – virtutea e uşoară
Când ai ce-ţi trebuieşte... Iar legi sunt pentru voi,
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară
Când mâna v-o întindeţi la bunuri zâmbitoare,
Căci nu-i iertat nici braţul teribilei nevoi.

Zdrobiţi orânduiala cea crudă şi nedreaptă,
Ce lumea o împarte în mizeri şi bogaţi!
Atunci când după moarte răsplată nu v-aşteaptă,
Faceţi ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,

Egală fiecare, şi să trăim ca fraţi!

Sfărmaţi statuia goală a Venerei antice,
Ardeţi acele pânze cu corpuri de ninsori;
Ele stârnesc în suflet ideea neferice
A perfecţiei umane şi ele fac să pice
În ghearele uzurei copile din popor!

Sfărmaţi tot ce aţâţă inima lor bolnavă,
Sfărmaţi palate, temple, ce crimele ascund,
Zvârliţi statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până şi urma sclavă
Celor ce le urmează pân’ la al lumii fund!

Sfărmaţi tot ce arată mândrie şi avere,
O! dezbrăcaţi viaţa de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urât –
Să fie un vis numai, să fie o părere,
Ce făr’ de patimi trece în timpul nesfârşit.

Ziditi din dărmături gigantici piramide
Ca un memento mori pe al istoriei plan;
Aceasta este arta ce sufletu-ţi deschide
Naintea veciniciei, nu corpul gol ce râde

Cu mutra de vândută, cu ochi vil şi viclean.

O! aduceţi potopul, destul voi aşteptarăţi
Ca să vedeţi ce bine prin bine o să ias’;
Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbareţ,
Locul cruzimii vechie, cel lins şi pizmătareţ,
Formele se schimbară, dar răul a rămas.

Atunci vă veţi întoarce la vremile-aurite,
Ce mitele albastre ni le şoptesc ades,
Plăcerile egale egal vor fi-mpărţite,
Chiar moartea când va stinge lampa vieţii finite
Vi s-a părea un înger cu părul blond şi des.

Atunci veţi muri lesne fără de-amar şi grijă,
Feciorii-or trăi-n lume cum voi aţi vieţuit,
Chiar clopotul n-a plânge cu limba lui de spijă
Pentru acel de care norocul avu grijă;
Nimeni de-a plânge n-are, el traiul şi-a trăit.

Şi boale ce mizeria ş-averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu-ncetul s-or topi;
Va creşte tot ce-n lume este menit să crească,
Va bea pân-în fund cupa, pân’ va vrea s-o zdrobească,

Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

.....

Pe malurile Senei, în faeton de gală,
Cezarul trece palid, în gânduri adâncit;
Al undelor greu vuiet, vuirea în granit
A sute d-echipajuri, gândirea-i n-o înşală;
Poporul loc îi face tăcut şi umilit.

Zâmbirea lui deşteaptă, adâncă şi tăcută,
Privirea-i ce citeşte în suflete-omeneşti,
Şi mâna-i care poartă destinele lumeşti,
Cea grupă zdrenţuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de aceşti.

Convins ca voi el este-n nălţimea-i solitară
Lipsită de iubire, cum că principiul rău,
Nedreptul şi minciuna al lumii duce frâu;
Istoria umană în veci se desfăşoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Şi el – el vârful mândru al celor ce apasă –
Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.

De aţi lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă
De răsturnări măreţe, mărirea-i radioasă,
Cezarul, chiar Cezarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate şi bine râzătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare,
La jugu-i el sileşte pe cei ce l-au urât.

.....

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facle negre trăsnesc arzând în vânt –
Prin limbile de flăcări, ce-n valuri se frământ,
Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru, Paris – al lui mormânt.

Pe stradele-ncruşite de flăcări orbitoare,
Suiţi pe baricade de bulgări de granit,
Se mişc batalioane a plebei proletare,
Cu cuşme frigiene şi arme lucitoare,
Şi clopote de-alarmă răsună răguşit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,
Prin aerul cel roşu, femei trec cu-arme-n braţ,
Cu păr bogat şi negru ce pe-umeri se coboară
Şi sânii lor acopăr – e ură şi turbare
În ochii lor cei negri, adânci şi desperaţi.

O! luptă-te-nvălită în pletele-ţi bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roşă cu umbra-i de dreptate
Sfinţeşte-a ta viaţă de tină şi păcate;
Nu! nu eşti tu de vină, ci cei ce te-au vândut!

.....

Scânteie marea lină, şi placele ei sure
Se mişc una pe alta ca pături de cristal
Prin lunce prăvălite; din tainica pădure
Apare luna mare câmpiilor azure,
Împlându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

Pe undele încete îşi mişcă legănate
Corăbii învechite scheletele de lemn;
Trecând încet ca umbre – ţin pânzele umflate
În faţa lunei, care prin ele-atunci străbate,

Şi-n roată de foc galben stă faţa-i ca un semn.

Pe maluri zdrumicate de aiurirea mării
Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase – şi-ntinse-a apei arii
În cercuri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopţii şi sună cadenţat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă – pe fruntea-ntunecată
Cununa cea de paie îi atârna uscată –
Moşneagul rege Lear.

Uimit privea Cezarul la umbra cea din nouri,
Prin creţi ai cărei stele lin tremurând transpar,
I se deschide-n minte tot sensul din tablouri
A vieţii sclipitoare... A popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar:

„În orice om o lume îşi face încercarea,
Bătrânul Demiurgos se opinteşte-n van;
În orice minte lumea îşi pune întrebarea
Din nou: de unde vine şi unde merge floarea

Dorinţelor obscure sădite în noian?

Al lumii-ntregul sâmbur, dorinţa-i şi mărirea,
În inima oricărui i-ascuns şi trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu-n înflorire
În orice floare-ncearcă întreagă a sa fire,
Ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei îngheaţă,
Se pietrifică unul în sclav, altu-mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viaţă
Şi arătând la soare-a mizeriei lui faţă –
Faţa – căci înţelesul i-acelaşi la toţi dat.

În veci aceleaşi doruri mascate cu-altă haină,
Şi-n toată omenirea în veci acelaşi om –
În multe forme-apare a vieţii crudă taină,
Pe toţi ea îi înşală, la nime se distainã,
Dorinţi nemărginite plantând într-un atom.

Când ştii că visu-acesta cu moarte se sfârşeşte,
Că-n urmă-ţi rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Oricât ai drege-n lume – atunci te oboseşte
Eterna alergare... ş-un gând te-ademeneşte:

Că vis al morţii-eterne e viaţa lumii-ntregi.”

Convorbiri literare, VIII, 9, 1 decembrie 1874 [1874]

CUM NEGUSTORII DIN CONSTANTINOPOL

Cum negustorii din Constantinopol
Întind în piaţă diferite mărfuri,
Să ieie ochii la efenzi şi popol,

Asfel la clăi de vorbe eu fac vârfuri
De rime splendizi, să le dau de trampe,
Sumut o lume ş-astfel ochii lor fur.

Dactilu-i cât, troheele sunt stambe,
Şi-i diamant peonul, îndrăzneţul.
Dar astăzi, cititori, eu vă vând iambe,

Şi mare n-o să vi se pară preţul:
Nu bani vă cer, ci vremea şi auzul.
Aprinde-ţi pipa şi aşază-ţi jeţul

La gura sobei, cum o cere uzul;
Citeşte cartea ce îţi cade-n mână
Şi vezi de nu-i mărgăritar hurmuzul,

Ce-n mână-l ai de-acum o săptămână.

[1874]

ÎN CĂUTAREA ŞEHERAZADEI

În mări de nord, în hale lungi şi sure
M-am coborât şi am ciocnit cu zeii,
Atârnând arfa-n vecinica pădure.

M-am îndulcit cu patima femeii,
În stele i-am topit aurul din plete,
În poale-am scuturat piatra cameii,

Din ochi i-am sărutat priviri şirete,
De umeri rezemat am râs cu dânsa
Ş-am potolit din gură-i lunga sete

De-amor. Apoi m-am dus – ea plâns-a.
Mi-a deschis marea porţile-i albastre
Şi Nordul frig durerea-mi caldă stins-a.

M-am dus spre Sud – und-insule ca glastre
Gigantici se ridic din sfânta mare,

C-oştiri de flori, semănături de astre.

Şi şi-a îmflat eterna mea cântare
Aripele de pară-n cer pornite,
Pân-am pierdut pământu-n depărtare,

De unde-albastre scândure-s umite.
De gânduri negre-i grea antica-mi navă:
Nu ştiu pe vane căi-s ori menite?

Viaţa mea-i ca lanul de otavă:
E şeasă făr-adânc şi înălţime.
Vulcanul mort şi-a stins eterna lavă.

Dar ah, ce văd? E vis? O-ntunecime
Ridică colţi înalţi din frânta mare.
Cine îmi spune ce minune-i? Nime?

Din ce în ce un rai în depărtare
Se desfăşoară dintre stânci trunchiete,
Plesnite lin de undele amare.

Munţii înalţi la cer străbat, se vede;
Văi cu izvoare s-adâncesc sub soare
Şi dealuri mari păduri înalţă-n spete:

E Orientul. Codrii cu grandoare,
Cu vârfii nalţi vor norii să-i disfeţe.
Cetăţi prin ei îşi pierd a lor splendoare.

Prin codrii lui, prin şesurile creţe,
De-a vântului suflare-mbălsămată,
Din munţii-n nori şi prin pustii măreţe,

Urbile-antice strălucind s-arată
Şi albe par şi mitice – cu basme
Urieşeşti e ţara presărată.

Şi norii spânzură pe cer, fantasme
De foc şi aur ce-n oştiri se-nşiră,
Codrii se plâng şi marea doarme-n spasme.

Ajung la ţărm – se-ndoaie ca o liră
Cu valuri înstrunită-n lunge rânduri,
Un mic liman, ce raze blând respiră.

Corabiei apusene grea de gânduri
Sinistre – eu pe valuri îi dau drumul,
Frântă de stânci se risipeşte-n scânduri.

Ce întâlnesc întâi pe ţărm e-un tùmul,
Proroc prea sigur al vieţei umane,
Tu eşti cenuşa iară viaţa-i fumul.

Nu crede însă că în doruri vane
Caut norocul spre-a te-afla pe tine,
Noroc lumesc – zâmbiri aeriane!

Las pe-alţii să zidească din ruine
Zidiri de-o zi pe răbdătoarea spată
A vechiului pământ, ce nu-i de mine.

În furnicarii din Apus ei toată
Viaţa-şi fac doruri nebune,
Nu ştiu că-n lume nu-i ceea ce cată.

Ei caut-adevăr – găsesc minciune.
Neam vine şi neam trece – toţi se-nşală
Eu adevăr nu cat – ci-nţelepciune.

Căci mintea cea de-nţelepciune goală,
Oricât de multe adevăruri ştire-ar,
Izvor de amărâre-i şi de boală.

În ladă aur oricât grămădire-ar,

Cu aur nu se stinge-n veci amarul
Şi Pace numa-n inimă-i găsire-ar.

Uşor trage prezentul la cântarul
Înţelepciunii... Şi ea-i fericirea.
Cu-a răsăritului averi samarul

Eu mi-l încarc, cu-a lui gândiri – gândirea.
Eu pasu-ndrept, colò înspre cărunţii,
Gigantici muri ce-n câmpi îi sădi firea.

Din codri-adânci, ce înmormântă munţii,
Ce-abia şi-arăt al lor cap în ninsoare,
Urcând în negre stânci diadema frunţii,

Prin şir de codri, palmi nălţaţi în soare,
Prin lunci de dafin, pe-unde cresc măslinii,
Smochini s-aţin pe verzi cărări în floare.

Din prund înalţă trunchii lor arinii
În lume risipiţi, sub stânci ce pică
Izvoare sar prin muşchii rădăcinii.

Prin mândrele grădini în cer ridică
Saraiuri albe cùpole de aur.

Cu sori pare plouată urbea-antică

Şi risipite prin dumbrăvi de laur
Stau casele-albe, azile liniştite.
Pe porţi sunt stihuri scrise-n limbi de maur

Iar căile-s cu marmură podite
Şi fără porţi sunt sfintele dumbrave.
Pe scări înalte flori de foc sădite.

Pe scări culcate fete albe, suave,
Părul cel negru-l piaptănă în soare,
Ori visătoare stau de-amor bolnave.

Ah, e cetatea cea strălucitoare
Unde-mpăratul Indiei reşade:
Un soare însuşi este el sub soare.

Nevasta lui e-acea Şeherezade,
De-nţelepciune plină şi de frumuseţe:
S-a o privi doar soarelui se cade.

*

Într-un sarai cu cùpola rotundă,

Pe scări de marmură îmi urc piciorul,
Pe stâlpi înalţi las umbra să pătrundă,

Sub bolta porţii calc de flori covorul,
Cărare-i el prin de-aur nalte glastre:
În ele crinii mari întrec ivorul.

Pe murii albi marmorei s-urc pilastre,
Ce netezi, roşi, oglinde de purpură,
Reflectă frunze verzi şi flori albastre.

Un miros răcoros simţirea-mi fură.
Deschisă lin e uşa unei sale
Şi noi minuni uimiţii ochi văzură.

Cu umbre moi a gândurilor sale
Un pictor a-nflorit plafondul, murii,
Cu chipuri zvelte, basme-orientale.

Pe perini lungi culcate-s hurii
Şi din căţui de-argint copăr miroase
Cu fum albastru formele picturii.

De roşă catifea cu fir pe margini trase
Se-nalţă într-un baldachin perdele,

Umbrind un pat cu perini de mătase.

Pe acel pat, un tron cusut cu stele,
Stă înşirând mărgăritare-n poale
Regina cea-nţeleaptă. — Dintre ele

Picioare de zăpadă, mici şi goale,
Ea-ntinde surâzând ca-n vis pe-un scaun
De vişinie catifea şi moale.

Dureri şi ani, şi toate îmi disdàun
Aceste vise-aievea la vedere:
Mă mir cum în Olimp se mir-un faun.

Frumoasă e în visu-i de plăcere,
Cu faţa albă ea lumină sala
Şi ochii ei izvoară de mistere,

Mari şi adânci tăiaţi-s ca migdala
Şi-n păru-i negru corpu-i de zăpadă
E cufundat – o virgină Itală

Cine-ar vedea făr– în genunchi să cadă?
Am genuncheat. — Eu am ştiut, străine,
Că ai să vii – a dorurilor pradă –

Ca să m-asculţi şi să duci de la mine
A-nţelepciunii s-a frumseţii floare,
Să luminezi gândirile din tine.

Eu am ştiut – profetă vrăjitoare –
S-atrag cu-a tainelor şi-a basmei rază
Poeţi cu inimi ceruri-doritoare.

Ridică-te şi vino de te-aşază
Ici, lângă mine, sui pe perna asta...
Cu braţu-i gol şi alb ea o-nfoiază.

Am ascultat... M-am răzimat cu coasta
De dulci gătite perini – iar genunchiul
Plecat... c-adoratori din vremea foastă.

[1874]

PREOT ŞI FILOSOF

Căci n-avem sfinţii voştri, voi ne mustraţi, preoţi,
Deşi de-a voastră tagmă suntem şi noi cu toţi...
Şi nouă vânătoarea de aur şi mărire
Ne-nsamnă-n astă lume a Răului domnire.

Şi nouă-nghesuirea pe drumul spre plăcere
În suflet naşte scârbă şi inimei durere.
Şi noi simţim că suntem copii nimicniciei,
Nefericiri zvârlite în brazdele veciei...
Şi sufletu-ne-n tremur ca marea se aşterne,
Tăiat fiind de nava durerilor eterne;
Ca unde trecătoare a mării cei albastre,
Dorinţa noastră, spuma nimicniciei noastre.
Şi noi avem o lege – deşi nu Dumnezeu –
Simţim că Universu-l purtăm şi prea ni-i greu:
Ştim a fi strănepoţii acelui vechi păcat,
Ce seminţia Cain în lume-o a creat.
De n-o-mbrăcăm în pilde, e semn c-am înţeles,
Că-n noi este credinţă, ce-n alţii e eres.
Căci eretic tiranul, ce Crucii se închină
Când oardele-i barbare duc moarte şi ruină.
În van cu mâni uscate se roagă, ţiind strana,
Deasupra lui cu aripi întinse stă Satana.
Degeaba lângă patu-i alături stă sicriul
Când gloatele-i pe lume au tot întins pustiul.
Ce Dumnezeu e-acela care-ar putea să-l ierte
Că ţări întregi schimbat-au în întinsori deşerte?

Şi eretic e-acela ce rasa v-o sărută
Când ura-n a lui suflet, de veche, e stătută?
În van cercaţi a-i drege căci răi rămân de-a valma
Şi trebuie ca soarta să-i spulbere cu palma,
Din visul să-i trezească, cu care-i înconjoară
Demonul lumii-aceştei – comedia-i bizară.
Nu ne mustraţi! Noi suntem de cei cu-auzul fin

Şi pricepurăm şoapta misterului divin.
Urmaţi în calea voastră mulţimii de absurzi
Şi compuneţi simfonii şi imnuri pentru surzi,
Ascuteţi adevărul în idoli, pietre, lemn,
Căci doar astfel pricepe tot neamul cel nedemn
Al oamenilor zilei sublimul adevăr –
Ce voi spuneţi în pilde, iar noi l-avem din cer.

[1874]

O, ADEVĂR SUBLIME...

O, adevăr sublime – o, tinichea şi paie!
O, poezie mândră – o, buiguit nerod!
Istorie spirată – minciună şi bătaie,
Amor ceresc şi dulce – a mùcoşilor plod.

O, om, oglind-a lumei cu capul şui şi sec,
Cu creierul ca ceaţa, cu coaste de berbec,
Stăpân pe-a ta gândire – cum eşti p-instinct stăpân –
Se vede când femeia goleşte al ei sân.

Când poala şi-o ardică, de pulpa-i vezi, stăpâne,
Tu nu surâzi cu râsul cel lacom şi murdar,
Tu nu eşti ca un taur şi nu eşti ca un câne,
Ce umil dă din coadă căţelei lui cu har.

Nu eşti gelos – ferit-a... cucoşii doar şi vierii
Au numai obiceiul de-a se lupta-n duel.
Tu nu ai patimi scumpe şi lacrima muierii
Nu mişcă al tău suflet, nu-ntunecă defel.

Eşti bun cu ai tăi semeni, nu c-alte animale.
Tu îi iubeşti atâta încât îi strângi de gât...
Şi-i faci s-admire geniul – sunarea unei oale –
Şi limba ta de flacări şi plină de urât.

Istoria omenirei cu regi de poezie,
Cu regii de războaie e ca şi un poem;
Dar totuşi rog divina ca depărcior rămâie

De corpul meu nevrednic – nu-mi vine la cherem.

Cugetători ai lumei! o, împuţiţi eterul
Cu sisteme înalte, puneţi-l în săltar.
O ladă este lumea cu vechi buclucuri – ceriul
De stele şi comèdii vă este un hămbar.

Preoţi cu crucea-n frunte, visternici de mistere,
Voi sunteţi sarea lumei, formaţi inima ei.
E rău numai că ziua staţi pe mâncat şi bere
Şi sara pe minciune şi noaptea pe femei.

O, drăngăniţi pe gânduri voi, muzici; voi, sculptor,
Îmi pipăiţi cu mâna un corp tremurător;
Şi, voi, artişti dramatici, strâmbaţi-vă la lună,
Pictori, eternitatea v-aşteaptă c-o cunună.

Tu, timp, nu poţi cununa în degete s-o sfermi,
Căci zugrăvir-atâta de bine saci de viermi.
O, regi, ce puşi pe tronuri de Dumnezeu sunteţi,
Să plătiţi balerine şi ţiitori s-aveţi,

O, diplomaţi cu graiul politicos şi sec,
Lumea cea pingelită o duceţi de urechi.

Îmi place axiomul cel tacit, fiinţi spurcate:
Popoarele există spre a fi înşelate.

[1874]

ADUCÂND CÂNTĂRI MULŢIME

Aducând cântări mulţime
Şi mai bune şi mai rele,
Mă întreb cu îndoială
Cine caută la ele?

Cată cei ce noaptea, ziua
Îşi muncesc sărmana minte
Plebea multe ştiutoare
Pentru pâne, pentru linte?

Sau cei ce păzesc cântarul
A dreptăţii, dragă Doamne,
Ce la domni sărută mâna
Ş-altceva încă la doamne?

Sau acei care-şi pun osul
Carul statului de-l mişcă?
Ah, prea ştii mai dinainte

Tot ce-i doare şi ce-i pişcă

Eu nu pot să le dau lefuri,
Nici onori, nici pensiune.
Nu-s în stare nici să judec
Merite pentru naţiune.

Toţi acei ce-n astă lume
Vor ceva... mă lese-n pace,
Eu nu voi nimic, nimica,
Decât pace, pace, pace.

Şi de-or trece pe-aste şiruri.
Ochii cei cuminţi de fată
Sau a junelui privire
De visare ingrecată,

De vor trece într-o viaţă
Doruri multe-ndefinite:
Or privi sub flori albastre
Aste pagine citite

Şi dureri scânteietoare
Şi tablouri înfocate

Vor pătrunde tremurânde
Aste suflete curate.

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,
La voi inimi cu arìpe.
Ah! lăsaţi ca să vă ducă
Pe-altă lume-n două clipe.

[1874]

CONFESIUNE

(Arătând un cran)

Aciea este lumea... de-o sfarăm – e sfărmată.
De sfărăm pe vecie acest idol de lut
Eterna pace-ntinde imperiul ei mut
Şi soarele pe ceruri se-nchide ca o rană
Ce arde-n universul bolnav de viaţă vană.
Şi marea tace-nceată; cântau strigoi; mişcare;
O noapte condensată, în veci nepieritoare,
Ca noaptea din sicriuri, din groapă, din caverne –
Povestea liniştită a morţii cei eterne...
Nu vezi că deşi chipu-mi arat-a fi de gheaţă,
Un vis al meu căldura-i, lumina şi viaţa?

V-am înşelat, nemernici, v-am închegat în vreme,
V-am aruncat în viaţă plecaţi sub anateme
Să vă urâţi din leagăn, să v-omorâţi în vain,
V-am semănat în spaţiu pe voi sământa Cain,
Să curăţ am vrut sânu-mi de tot ce-i crud, spurcat
Şi pentru voi anume creai al vieţii iad.
Şi să vă-nşele vecinic l-am îmbrăcat frumos
Cu nopţi senine-n stele, cu soare auros.
În sâmburii durerii eu pus-am fericire,
În vicii am pus miere şi în păcat zâmbire.
Tot ce-aspiraţi în lume, toate-au acelaşi fine.
În mantie de rege m-am îmbrăcat pe mine
Şi de vă-ntindeţi mâna dup-a mea umbra-avară,
Las mantia să-mi cadă şi mă revedeţi iară
Coroană, aur, glorii, cântare şi comori,
Istorie şi nume, iubire şi onori
Sunt basmele ce-nconjur, râzânde, chipul meu:
Atingeţi-le numai şi veţi vedea că-s... eu.
Din frazele istoriei mirosul meu v-atinge...
Am zugrăvit în ochii-ţi semănături de stele.
Moarte şi nemurire sunt numai umbre a mele.

Ca să vă-nşel privirea am născocit eu timpul.

El vă arată iadul, imperiul, Olimpul
Şi cu mândrie poartă a veciniciei mască
Când mama lui e-o clipă, care când stă să-l nască
Îl şi ucide. Totuşi, în clipa suspendată,
Dacă din noapte-eternă o fiinţă se arată,
El vede cer şi stele, oceanul, universul;
El nu-mi zăreşte ochii, el nu-mi aude mersul
Ce-l sperie – trecutul – gigant cu visuri sumbre.
Viitorul gol, nimica şi umbra unei umbre.
A clipelor cadavre din cărţi el stă s-adune,
În petice de vreme cătând înţelepciune.
Ce înţeles au ele... ce este a lor fire?
Nimicnicie, umbră, mizerie, pieire.

Nu vrei s-asculţi de mine. — Nu ştii s-asculţi. — Mi-e milă.
Nu este dat ca omul cel muritor, în silă
Să poarte-n a lui suflet confesia-mi cumplită,
Să ducă-n piept durerea – aceea ce menită
A fost ca să o poarte o omenire toată,
Prea grea pentru un om e... ea trebuie sfărmată
În mii bucăţi, ca astfel să o puteţi purta
Nefericite – iată confesiunea mea.

[1874]

LUNA IESE DINTRE CODRI

Luna iese dintre codri.
Noaptea toată stă s-o vadă.
Zugrăveşte umbre negre
Pe linţolii de zăpadă.

Şi mereu ea le lungeşte
Şi suind în cer le mută,
Parcă faţa-i cuvioasă
E cu ceară învăscută.

Ce gândeşte? — numai norii
Lin se-mbină, se dezbină
Ca făşii de gaz albastru,
Ca şi aburi cu lumină.

Lin pin iarbă scotoceşte
Apa-n prund şi-n pietricele.
Florile surâd în taină,
Oare ce-or surâde ele?

Şi-s cu neguri îmbrăcate

Lac, dumbravă şi pădure.
Stele palid tremurânde
Ard pin negurile sure.

Lumea-n rouă e scăldată,
Lucioli pe lacuri zboară.
Luna umbrei, umbra lunei
Se amestec, se-nfăşoară.

Lunecând pe ceruri, norii
Negri-acopăr tot seninul.
Se sting una după alta
Şi icoana şi suspinul.

Înfăşat în întuneric,
Eu nu văd, nu aud şoapte.
Ah, mă simt atât de singur!
Este noapte, noapte, noapte.

[1874]

[1876]

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopţii moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Şi în mormânt albastru şi-n pânze argintie,
În mausoleu-ţi mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat şi dulce al nopţilor monare!
Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate şi câmpie c-un luciu văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază şi ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Şi ţintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se aşează,
Clopotniţa trosneşte, în stâlpi izbeşte toaca,
Şi străveziul demon prin aer când să treacă,
Atinge-ncet arama cu zimţii-aripei sale
De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale.
Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână,
Şi prin ferestre sparte, prin uşi ţiuie vântul –
Se pare că vrăjeşte şi că-i auzi cuvântul –
Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreţi, iconostas,
Abia conture triste şi umbre au rămas;

Drept preot toarce-un greier un gând fin şi obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

.....

Credinţa zugrăveşte icoanele-n biserici –
Şi-n sufletu-mi pusese poveştile-i feerici,
Dar de-ale vieţii valuri, de al furtunii pas
Abia conture triste şi umbre-au mai rămas.
În van mai caut lumea-mi în obositul creier,
Căci răguşit, tomnatec, vrăjeşte trist un greier;
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi ţiu,
Ea bate ca şi cariul încet într-un sicriu.
Şi când gândesc la viaţa-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca şi când n-ar fi viaţa-mi, ca şi când n-aş fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi ţin la el urechea – şi râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

CRĂIASA DIN POVEŞTI

Neguri albe, strălucite
Naşte luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în şezătoare
De painjen tort să rumpă,
Şi anină-n haina nopţii
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mişcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-şi trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roşii
Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri.
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri;

Ca să iasă chipu-n faţă,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiţi sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... Păru-i galben,
Faţa ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaştri
Toate basmele s-adună.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

LACUL

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Şi eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult şi parc-aştept
Ea din trestii să răsară
Şi să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânaţi de glas de ape,
Şi să scap din mână cârma,
Şi lopeţile să-mi scape;

Să plutim cuprinşi de farmec
Sub lumina blândei lune –
Vântu-n trestii lin foşnească,
Unduioasa apă sune!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin şi sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

DORINŢA

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Şi în braţele-mi întinse

Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ţi desprind din creştet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei şedea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ţi cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braţ încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

CĂLIN

(file din poveste)

GAZEL

Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată?
Tu auzi păşind în tindă –
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă
Şi în faţa ta frumoasă
O să ţie o oglindă,
Să te vezi pe tine însăţi
Visătoare, surâzândă.

I

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,

Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic
Ş-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetăţuie,
Acăţat de pietre sure un voinic cu greu le suie;
Aşezând genunchi şi mână când pe-un colţ, când pe alt colţ,
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolţi
Şi pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit
Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întreţesute, printre gratii luna moale
Sfiicioasă şi smerită şi-au vărsat razele sale;
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.
Iar de sus pân-în podele un painjăn prins de vrajă
A ţesut subţire pânză străvezie ca o mreajă;
Tremurând ea licureşte şi se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
După pânza de painjăn doarme fata de-mpărat;
Înecată de lumină e întinsă în crivat.
Al ei chip se zugrăveşte plin şi alb: cu ochiu-l măsuri
Prin uşoara-nvineţire a subţirilor mătăsuri;
Ici şi colo a ei haină s-a desprins din sponci ş-arată

Trupul alb în goliciunea-i, curăţia ei de fată.
Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăştie,
Tâmpla bate liniştită ca o umbră viorie,
Şi sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Cu o singură trăsură măiestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Braţul ei atârnă leneş peste marginea de pat;
De a vârstei ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleştată de-a suflării sale foc,
Ea zâmbind îşi mişcă dulce a ei buze mici, subţiri;
Iar pe patu-i şi la capu-i presuraţi-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie şi cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe:
A frumseţii haruri goale ce simţirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în braţe prinde fata, peste faţă i se-nclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Şi inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –
Ş-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte,

Şi-n oglind-ale ei buze vede vinete şi supte –
Ea zâmbind şi trist se uită, şopoteşte blând din gură:
— Zburător cu negre plete, vin’ la noapte de mă fură.

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-şi –
Dar ea seamănă celora îndrăgiţi de singuri ei-şi.
Şi Narcis văzându-şi faţa în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Şi de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbateci se priveşte în oglindă,
Subţiindu-şi gura mică şi chemându-se pe nume
Şi fiindu-şi sie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
Idol tu! răpire minţii! cu ochi mari şi părul des,
Pentr-o inimă fecioară mândru idol ţi-ai ales!
Ce şopteşte ea în taină când priveşte cu mirare
Al ei chip gingaş şi tânăr, de la cap pân’ la picioare?
„Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Şi strângându-l tare-n braţe, era mai ca să-l omor...
Şi de-aceea când mă caut în peretele de-oglinzi,

Singurică-n cămăruţă braţe albe eu întinz
Şi mă-mbrac în părul galben, ca în strai uşor ţesut,
Şi zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Şi atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz –
Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.
Şi mi-s dragă mie însămi pentru că-i sunt dragă lui –
Gură tu! învaţă minte, nu mă spune nimărui,
Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie şi viclean ca un copil!”

IV

Astfel vine-n toată noatea zburător la al ei pat.
Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;
Şi atuncea când spre uşă el se-ntoarce ca să fugă,
Ea-l opreşte-n loc cu ochii şi c-o mult smerită rugă:
— O, rămâi, rămâi la mine, tu, cu viers duios de foc,
Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
Şi nu crede că în lume, singurel şi rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de ţine-i îngrădit.
O, tu umbră pieritoare, cu adâncii, triştii ochi,

Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!
El s-aşează lângă dânsa şi o prinde de mijloc,
Ea şopteşte vorbe arse de al buzelor ei foc:
— O, şopteşte-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres
Dulci cuvinte nenţelese, însă pline de-nţeles.
Al vieţii vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
Şi-l visez, când cu-a mea mână al tău braţ rotund îl pipăi,
Când pui capul tu pe pieptu-mi şi bătăile îi numeri,
Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi şi netezi umeri
Şi când sorb al tău răsuflet în suflarea vieţii mele
Şi când inima ne creşte de un dor, de-o dulce jele;
Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
Părul tău bălai şi moale de mi-l legi după grumaz,
Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,
Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
Tu!!... nu vezi... nu-ţi aflu nume... Limba-n gură mi se leagă
Şi nu pot să-ţi spun odată cât – ah! cât îmi eşti de dragă!
Ei şoptesc, multe şi-ar spune şi nu ştiu de-unde să-nceapă,
Căci pe rând şi-astupă gura când cu gura se adapă;
Unu-n braţele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbareţ, iară limba lor e mută,
Ea-şi acopere cu mâna faţa roşă de sfială,

Ochii-n lacrimi şi-i ascunde într-un păr ca de peteală.

V

S-au făcut ca ceara albă faţa roşă ca un măr,
Şi atâta de subţire, să o tai c-un fir de păr.
Şi cosiţa ta bălaie o aduni la ochi plângând,
Inimă făr’ de nădejde, suflete bătut de gând.
Toată ziua la fereastră, suspinând, nu spui nimică,
Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
Urmărind pe ceruri limpezi cum pluteşte-o ciocârlie,
Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,
Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor şi-ntunecos
Stai cu buze discleştate de un tremur dureros.
Nu-ţi mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaştri.
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaştri.
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
Şi seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist şi gol,
N-ai putea să faci cu ochii înălţimilor ocol –
Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu
Nu-i ca noaptea cea mocnită şi pustie din sicriu;
Şi din când în când vărsate, mândru lacrimile-ţi şed,

Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
Prin ei curge rumenirea, mândră, ca de trandafiri,
Şi zăpada viorie din obrajii tăi subţiri –
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce uşor se mistuieşte prin plânsorile pustie...
Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
S-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?
Tu-ţi arzi ochii şi frumseţa... Dulce noaptea lor se stinge,
Şi nici ştii ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca şi câlţii când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunţe, numai pleavă şi puzderii.
Bine-ţi pare să fii singur, crai bătrân fără de minţi,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinţi?
Să te primbli şi să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinţi
În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinţ.
În zadar ca s-o mai cate tu trimiţi în lume crainic,
Nimeni n-a afla locaşul unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda mişcarea-i creaţă între stuf la iezătură;
Iar pădurea lin suspină şi prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De când codrul, dragul codru, troienindu-şi frunza toată,
Îşi deschide-a lui adâncuri, faţa lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă –
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.
Şapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,
Ş-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!
Şi pe câmpul gol el vede un copil umblând desculţ
Şi cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulţi.
— Bună vreme, măi băiete! — Mulţumim, voinic străin!
— Cum te cheamă, măi copile? — Ca pe tată-meu – Călin;
Mama-mi spune câteodată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
„Zburătoru-ţi este tată şi pe el Călin îl cheamă.”
Când l-aude, numai dânsul îşi ştia inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă şi pe capătu-unei laiţi,
Lumina cu mucul negru într-un hârb un roş opaiţ;

Se coceau pe vatra sură două turte în cenuşă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după uşă;
Hârâită, noduroasă, stă în colb râşniţa veche,
În cotlon torcea motanul, pieptănându-şi o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac
Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară, busuioc şi mint-uscată
Umplu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;
Pe cuptiorul uns cu humă şi pe coşcovii pereţi
Zugrăvit-au c-un cărbune copilaşul cel isteţ
Purceluşi cu coada sfredel şi cu beţe-n loc de labă,
Cum mai bine i se şede unui purceluş de treabă.
O beşică-n loc de sticlă e întinsă-n ferestruie
Printre care trece-o dungă mohorâtă şi gălbuie.
Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric şi cu faţa spre fereastă.
El s-aşează lângă dânsa, fruntea ei o netezeşte,
O desmiardă cu durere, suspinând o drăgosteşte,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi şi nu se-ncrede, ar răcni şi nu cutează.

El din patu-i o ridică şi pe pieptul lui şi-o pune,
Inima-i zvâcneşte tare, viaţa-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ş-apoi îi suceşte părul pe-al ei deget alb, subţire,
Îşi ascunde faţa roşă l-a lui piept duios de mire.
El ştergarul i-l desprinde şi-l împinge lin la vale,
Drept în creştet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Şi bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii-i plini de apă,
Şi pe rând şi-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde şi suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpşanul prăvălatic,

Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic de mireasmă şi răcoare
A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare.
Lângă lacul care-n tremur somnoros şi lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese;
Feţi-frumoşi cu păr de aur, zmei cu solzii de oţele,
Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilţ cu spată,
El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată;
Ţapăn, drept, cu schiptru-n mână, şede-n perine de puf
Şi cu crengi îl apăr pagii de muscuţe şi zăduf...
Acum iată că din codru şi Călin mirele iese,
Care ţine-n a lui mână mâna gingaşei mirese.
Îi foşnea uscat pe frunze poala lungă-a albei rochii,
Faţa-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste braţe, peste umerele goale.

Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
Flori albastre are-n păru-i şi o stea în frunte poartă,
Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună.
Şi s-aşează toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul.
Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toţi se uită cu mirare şi nu ştiu de unde vine,
Până văd păinjenişul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulţime de norod.
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte, şi colaci;
Şi albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meşter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oţel;
În veşmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuieşte-ncet un cântec;
O cojiţă de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteaţa răsucită şede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ,
Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi.

Vin ţânţarii lăutarii, gândăceii, cărăbuşii,

Iar mireasa viorică i-aştepta-ndărătul uşii.

Şi pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,

Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;

El tuşeşte, îşi încheie haina plină de şireturi:

— Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături.

Convorbiri literare, X, 8, 1 noiembrie 1876 [1876]

STRIGOII

I

...că trece aceasta ca fumul de pre pământ.

Ca floarea au înflorit, ca iarba s-au tăiat, cu pânză se înfăşură, cu pământ se acopere.

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,

Între făclii de ceară, arzând în sfeşnici mari,

E-ntinsă-n haine albe, cu faţa spre altar,

Logodnica lui Arald, stăpân peste avari;

Încet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă

Şi păru-i de-aur curge din raclă la pământ,

Căzuţi în cap sunt ochii. C-un zâmbet trist şi sfânt
Pe buzele-i lipite, ce vinete îi sunt,
Iar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Şi lângă ea-n genunche e Arald, mândrul rege,
Scânteie desperarea în ochii-i crunţi de sânge,
Şi încâlcit e părul lui negru... gura-şi strânge;
El ar răcni ca leii, dar vai! nu poate plânge.
De zile trei îşi spune povestea vieţii-ntrege:

„Eram un copilandru. Din codri vechi de brad
Flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pământul,
Eu răzvrăteam imperii, popoarele cu gândul...
Visând că toată lumea îmi asculta cuvântul,
În valurile Volgăi cercam cu spada vad.

Domnind semeţ şi tânăr pe roinicele stoluri,
Căror a mea fiinţă un semizeu părea,
Simţeam că universul la pasu-mi tresărea,
Şi naţii călătoare, împinse de a mea,
Împlut-au sperioase pustiul pân’ la poluri.
Căci Odin părăsise de gheaţă nalta-i domă,
Pe zodii sângeroase porneau a lui popoară;
Cu creştetele albe, preoţi cu pleata rară

Trezeau din codrii vecinici, din pace seculară
Mii roiuri vorbitoare, curgând spre vechea Romă.

Pe Nistru tăbărâsem poporul tău să-mpil;
Cu sfetnici vechi de zile mă-ntâmpinaşi în cale,
Ca marmura de albă, cu păr de aur moale;
În jos plecat-am ochii-naintea feţei tale,
Stătând un îndărătnic – un sfiicios copil.

La blânda ta mustrare simt glasul cum îmi seacă...
Eu caut a răspunde, nu ştiu ce să răspund;
Mi-ar fi părut mai bine-n pământ să mă cufund,
Cu mânile-amândouă eu faţa îmi ascund
Şi-ntâia dată-n viaţă un plâns amar mă-neacă.

Zâmbiră între dânşii bătrânii tăi prieteni
Şi singuri ne lăsară... Te-ntreb într-un târziu,
Uitându-mă la tine, privind fără să ştiu:
«La ce-ai venit, regină, aicea în pustiu?
Ce cauţi la barbarul sub streşina-i de cetini?»

Cu glasul plin de lacrimi, de-nduioşare cald,
Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
Mi-ai zis: «Aştept din parte-ţi, o, rege cavaler,

Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit ţi-l cer...
Eu vreau să-mi dai copilul zburdalnic – pe Arald.»

Şi întorcându-mi faţa, eu spada ţi-am întins.
Pe plaiuri dunărene poporu-şi opri mersul,
Arald, copilul rege, uitat-a Universul,
Urechea-i fu menită ca să-ţi asculte viersul,
De-atunci, învingătoareo, iubit-ai pe învins.

De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,
Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
Şi-nlănţuindu-mi gâtul cu braţe de zăpadă,
Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă:
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald al meu.»

De-ai fi cerut pământul cu Roma lui antică,
Coroanele ce regii pe frunte le aşează
Şi stelele ce vecinic pe ceruri colindează,
Cu toate la picioare-ţi eu le puneam în vază,
Dar nu-l mai vrei pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

Ah! unde-i vremea ceea când eu cercam un vad
Să ies la lumea largă... şi fost-ar fi mai bine
Ca niciodată-n viaţă să nu te văd pe tine –

Să fumege nainte-mi oraşele-n ruine,
Să se-mplinească visu-mi din codrii cei de brad!”

Făcliile ridică, se mişc-în line pasuri,
Ducând la groapă trupul reginei dunărene,
Monahi, cunoscătorii vieţii pământene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stinşi sub gene,
Preoţi bătrâni ca iarna, cu gângavele glasuri.

O duc cântând prin tainiţi şi pe sub negre bolţi,
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub perete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete
Sub candela ce arde în umbra unui colţ.

II

În numele sfântului
Taci, s-auzi cum latră
Căţelul pământului
Sub crucea de piatră.

Arald pe un cal negru zbura, şi dealuri, vale
În juru-i fug ca visuri – prin nouri joacă lună –

La pieptu-i manta neagră în falduri şi-o adună,
Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru-n munţii vechi,
Izvoară vii murmură şi saltă de sub piatră,
Colo cenuşa sură în părăsita vatră,
În codri-adânci căţelul pământului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

Pe-un jilţ tăiat în stâncă stă ţapăn, palid, drept,
Cu cârja lui în mână, preotul cel păgân;
De-un veac el şede astfel – de moarte-uitat, bătrân,
În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge şi genele la piept...

Aşa fel zi şi noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra-mpreunate,
El numără în gându-i zile nenumărate,
Şi fâlfâie deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu-aripile-ostenite, un alb ş-un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C-o mână
El scutură din visu-i moşneagu-ncremenit:

— O, mag, de zile vecinic, la tine am venit,
Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
Şi de-astăzi a mea viaţă la zeii tăi se-nchină.

Bătrânul cu-a lui cârjă sus genele-şi ridică,
Se uită lung la dânsul, dar gura-nchisă-i tace;
Cu greu a lui picioare din piatră le desface
Din tronu-i se coboară, cu mâna semn îi face
Ca-n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbuşită ce duce-n fund de munte,
Cu cârja lui cea vechie el bate de trei ori,
Cu zgomot sare poarta din vechii ei uşori,
Bătrânul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gânduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră liniştiţi
Şi porţile în urmă în vechi ţâţâni s-aruncă.
O candelă bătrânul aprinde – para lungă
Se nalţă-n sus albastră, de flacăre o dungă,
Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiţi.

Şi în tăcere crudă ei nu ştiu ce aştept...
Cu mâna-ntinsă magul îi face semn să şadă,

Arald cu moartea-n suflet, a gândurilor pradă,
Pe jeţ tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt şi drept.

Fantastic pare-a creşte bătrânul alb şi blând;
În aer îşi ridică a farmecelor vargă
Şi o suflare rece prin dom atunci aleargă
Şi mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cânt frumos şi dulce – adormitor sunând.

Din ce în ce cântarea în valuri ea tot creşte,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că-n sufletu-i pământul se zbate cu necaz –
Că orice-i viu în lume acum încremeneşte.

Se zguduie tot domul, de pare-a fi de scânduri,
Şi stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâşietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem
Şi cresc tumultuoase în valuri, rânduri, rânduri...

— Din inimă-i pământul la morţi să deie viaţă,
În ochii-i să se scurgă scântei din steaua lină,

A părului lucire s-o deie luna plină,
Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânţă de lumină,
Din duhul gurii tale ce arde şi îngheaţă.

Stihii a lumei patru, supuse lui Arald,
Străbateţi voi pământul şi a lui măruntaie,
Faceţi din piatră aur şi din îngheţ văpaie,
Să-nchege apa-n sânge, din pietre foc să saie,
Dar inima-i fecioară hrăniţi cu sânge cald.

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere;
El vede toată firea amestecat-afară –
Ninsoare, fulger, gheaţă, vânt arzător de vară –
Departe vede-oraşul pe sub un arc de pară,
Şi lumea nebunise gemând din răsputere;

Biserica creştină, a ei catapeteasmă
De-un fulger drept în două e ruptă şi tresare;
Din tainiţă mormântul atuncea îi apare,
Şi piatra de pe groapă crăpând în două sare;
Încet plutind se-nalţă mireasa-i, o fantasmă...

O dulce întrupare de-omăt. Pe pieptu-i salbă
De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcâie,

Ochii căzuţi în capu-i şi buze viorie;
Cu mâinile-i de ceară ea tâmpla şi-o mângâie –
Dar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vânt, prin neguri vine – şi nourii s-aştern,
Fug fulgerele-n lături, lăsând-o ca să treacă,
Şi luna înnegreşte şi ceru-ncet se pleacă
Şi apele cu spaimă fug în pământ şi seacă –
Părea că-n somn un înger ar trece prin infern.

Priveliştea se stinge. În negrul zid s-arată,
Venind ca-n somn lunatec, în pasuri line, ea;
Arald nebun se uită – cu ochii o-nghiţea,
Puternicele braţe spre dânsa întindea
Şi-n nesimţire cade pe-a jilţului său spată.

Îşi simte gâtu-atuncea cuprins de braţe reci,
Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheaţă,
Părea un junghi că-i curmă suflare şi viaţă...
Din ce în ce mai vie o simte-n a lui braţe
Şi ştie că de-acuma a lui rămâne-n veci.

Şi sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...
Pe ea o ţine-acuma, ce fu a morţii pradă?

Ea-nlănţuieşte gâtu-i cu braţe de zăpadă,
Întinde a ei gură, deschisă pentru sfadă:
— Rege, -a venit Maria şi-ţi cere pe Arald!

— Arald, nu vrei tu fruntea pe sânul meu s-o culci?
Tu zeu cu ochii negri... o, ce frumoşi ochi ai!
Las’ să-ţi înlănţui gâtul cu părul meu bălai,
Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o-n rai,
Las’ să mă uit în ochii-ţi ucizător de dulci.

Şi blânde, triste glasuri din vuiet se desfac,
Acuşa la ureche-i un cântec vechi străbate,
Ca murmur de izvoare prin frunzele uscate,
Acuş o armonie de-amor şi voluptate
Ca molcoma cadenţă a undelor pe lac.

III

...cum de multe ori când mor oamenii, mulţi deîntr-acei morţi zic se scoală de se fac strigoi...

Îndereptarea legii, 1652

În salele pustie lumine roşi de torţii
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic;

Arald se primblă singur, râzând, vorbind sălbatic –
Arald, tânărul rege, e-un rege singuratic –
Palatu-i parc-aşteaptă în veci să-i vie morţii.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimitez,
A faclelor lucire răzbind prin pânza fină
Răsfrâng o dureroasă lumină din lumină;
Zidirea cea pustie de jale pare plină
Şi chipul morţii pare că-n orice colţ îl vezi.

De când căzu un trăsnet în dom... de-atunci în somn
Ca plumbul surd şi rece el doarme ziua toată,
Pe inimă-i de-atuncea s-a pus o neagră pată –
Dar noaptea se trezeşte şi ţine judecată
Şi-n negru-mbracă toate al nopţii palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,
Atât de albă faţa-i ş-atât de nemişcată,
Dar ochii-i ard în friguri şi buza-i sângerată,
Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,
Iară pe frunte poartă coroană de oţel.

De-atunci în haina morţii el şi-a-mbrăcat viaţa,
Îi plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună;

Ades călare pleacă în mândre nopţi cu lună,
Şi când se-ntoarce, ochii lucesc de voie bună,
Pân’ ce-un fior de moarte îl prinde dimineaţa.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port
Şi faţa ta cea albă ca ceara, neschimbată?
Ce ai, de când pe sânu-ţi tu porţi o neagră pată,
De-ţi plac făclii de moarte, cântare-ntunecată?
Arald! de nu mă-nşală privirea, tu eşti mort!

Şi azi el se avântă pe calul său arab,
Şi drumul, ca săgeţii, îi dă peste pustie,
Care sub luna plină luceşte argintie –
El vede de departe pe mândra lui Marie,
Şi vântu-n codri sună cu glas duios şi slab.

În părul ei de aur, rubine-nflăcărate,
Şi-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări –
S-ajung curând în cale, s-alătură călări,
Şi unul înspre altul se pleacă-n desmierdări –
Dar buzele ei roşii păreau că-s sângerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor aleargă alăturea-nspumaţi;

Vorbind de-a lor iubire – iubire fără saţ –
Ea se lăsase dulce şi greu pe al lui braţ
Şi-şi răzimase capul bălai de al lui umăr.

— Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s-o culci?
Tu zeu cu ochii negri... O! ce frumoşi ochi ai...
Las’ să-ţi înlănţui gâtul cu părul meu bălai...
Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o-n rai –
Las’ să mă uit în ochii-ţi ucizători de dulci!

Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun,
Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene,
Şi le aşterne-n calea reginei dunărene.
Prin frunze aiurează şoptirile-i alene,
Când gurile-nsetate în sărutări se-mprèun.

Cum ei mergând alături se ceartă şi se-ntreabă,
Nu văd în fundul nopţii o umbră de roşeaţă,
Dar simt că-n al lor suflet trecu fior de gheaţă,
De-a morţii gălbeneală pieriţi ei sunt la faţă...
Ei simt c-a lor vorbire-i mai slabă, tot mai slabă.

— Arald! strigă crăiasa – las’ faţa să-mi ascund,
N-auzi tu de departe cucoşul răguşit?

O zare de lumină s-arată-n răsărit,
Viaţa trecătoare din pieptu-mi a rănit...
A zilei raze roşii în inimă-mi pătrund.

Arald încremenise pe calu-i – un stejar –
Păinjenit e ochiu-i de-al morţii glas etern,
Fug caii duşi de spaimă şi vântului s-aştern,
Ca umbre străvezie ieşite din infern
Ei zboară... Vântul geme prin codri cu amar.

Ei zboar-o vijelie, trec ape făr’ de vad,
Naintea lor se nalţă puternic vechii munţi,
Ei trec în răpejune de râuri fără punţi,
Coroanele în fugă le fulgeră pe frunţi,
Naintea lor se mişcă pădurile de brad.

Din tronul lui de piatră bătrânul preot vede
Şi-n vânturi el ridică adâncul glas de-aramă,
Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,
Furtunelor dă zborul, pământul de-l distramă...
Târziu! căci faptul zilei în slavă se repede!

Porneşte vijelia adâncu-i cânt de jale,
Când ei soseau alături pe cai încremeniţi,

Cu genele lăsate pe ochi păinjeniţi –
Frumoşi erau şi astfel de moarte logodiţi –
Şi-n două laturi templul deschise-a lui portale.

Călări ei intră-nuntru şi porţile recad;
Pe veci pieriră-n noaptea măreţului mormânt.
În sunete din urmă pătrunde-n fire cânt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos şi sfânt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrânu-şi pleacă geana şi iar rămâne orb,
Picioarele lui vechie cu piatra se-mpreună,
El numără în gându-i şi anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Şi peste capu-i zboară un alb ş-un negru corb.

Pe jilţul lui de piatră înţepeneşte drept
Cu cârja lui cea veche preotul cel păgân,
Şi veacuri înainte el şede-uitat, bătrân,
În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge şi genele în piept.

Convorbiri literare, X, 9, 1 decembrie 1876 [1876]

EA-ŞI URMA CĂRAREA-N CODRU

Ea-şi urma cărarea-n codru.
Eu mă iau pe a ei urmă,
Când ajung cu ea alături
Răsuflarea-mi mi se curmă.

Mai răsuflu înc-o dată,
Zic o vorbă, ea tresare
Şi se uită-n altă parte
Şi răspuns de loc nu are.

Dar mereu de ea m-apropiu
Şi vorbesc şi îi dau sfaturi;
Ea se apără c-o mână
Şi se uită tot în laturi.

Când pe talie-i pun braţul,
Ea se frânge, va să scape,
Dar o trag mereu spre mine,
Mai aproape, mai aproape.

Mai nu vrea şi mai se lasă
Capul ei mi-l pun pe umăr,

Pun pe ochii-nchişi, pe gură,
Sărutări fără de număr.

Şi la piept o strâng mai tare.
Răsuflarea-mi se sfârşeşte;
O întreb de ce-i mâhnită,
O întreb de mă iubeşte.

Iar ea ochii şi-i deschide
Mari, puternici, plutitori:
— Îmi eşti drag din cale-afară,
Dar obraznic uneori.

[1876]

GÂNDIND LA TINE

Gândind la tine fruntea-acum mă doare.
Nu ştiu ce rost mai are-a mea viaţă
Când n-am avut o clipă de dulceaţă:
Amar etern şi visuri pieritoare!

De ce în noapte glasul tău îngheaţă!
Vedea-vor ochii-mi înc-o dată oare
Frumosul trup, – femeie zâmbitoare! –

Ce mi-a fost dat să-l strâng o clipă-n braţă?

Tu, blond noroc al unui vis deşert,
Tu, visul blond unui noroc ce nu e,
De-i mai veni, să ştii că nu te iert.

Căci dorul meu mustrări o să-ţi tot spuie
Şi sărutându-te am să te cert
Cu dezmierdări cum n-am spus nimăruie.

[1876]

CĂRŢILE

Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând şi le repet mereu.
Atât de crud eşti tu, ş-atât de moale,
Furtună-i azi şi linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăţi în mii de feţe
Şi-nveţi un ev cum poate să te-nveţe.

De-aş fi trăit când tu trăiai, pe tine
Te-aş fi iubit atât – cât te iubesc?

Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
— Destul că simt – tot ţie-ţi mulţumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învăţat ca lumea s-o citesc,
Greşind cu tine chiar, iubesc greşala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Cu tine da... căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg:
Cu-a ta zâmbire, dulce, lină, clară
A lumii visuri eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înţelept... cu-acela iară
Problema morţii lumii o dezleg;
Ş-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ţine...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e.
El e modest şi totuşi foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii – tot înţelept îmi pare.
Şi vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici el nu vrea să-l ştie orişicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n braţă

Şi decât tine mult mai mult mă-nvaţă!

[1876]

PE GÂNDURI ZIUA...

Pe gânduri ziua, noaptea în veghere,
Astfel viaţa-mi tot în chinuri trece –
Va vrea natura oare să se plece
La ruga mea – să-mi deie ce i-oi cere?

Nimic nu-i cer decât mormântul rece,
Repaos lung la lunga mea durere
Decât să port iubirea-mi în tăcere,
Mai bine ochiu-mi moartea să mi-l sece.

Căci lumea e locaşul pătimirei:
Un chin e valu-i, iară gândul spuma,
Dureri ascunse farmecele firei.

O dată te-am văzut – o clipă numa –
Şi am simţit amarul omenirei...
Ce-am folosit că-l ştiu şi eu acuma?

[1876]

DORMI!

De ce te temi? au nu eşti tu cu mine?
Las’ ploaia doar să bată în fereşti
Las’ vântul trist prin arbori să suspine,
Fii liniştită tu! Cu mine eşti.

Ce te-ai sculat şi te uiţi în podele?
Uimită pari şi pari a aştepta.
Nu poţi vedea cu ochii printre ele –
Vrei să-ţi aduci aminte de ceva?

Lasă-te-n perini – eu îţi voi da pace.
Dormi tu – şi lasă să rămân deştept.
Pe când citesc, întotdeuna-mi place,
Din când în când să cat la tine drept,

Să văd cum dormi... să te admir cu drag...
Cu gura-abia deschisă-ncet respiri,
De pe condei eu mân-atunci retrag.
Pătrunde pacea tristele-mi gândiri.

Frumoasă eşti... o prea frumoasă fată
Ca marmura de albă-i a ta faţă.

Îmi vine să alerg la tine-ndată
Ş-astfel cum dormi să te cuprind în braţă.

Dar te-ai trezit... păcat! şi nu mă-ndur.
Dormi liniştit c-un braţ pe după cap.
Din când în când cu ochiul eu te fur,
Din când în când din mână cartea scap.

Şi-s fericit... Pulsează lunga vreme
În orologi cu paşii uniformi...
De ce te temi? Cu mine nu te teme!
De nu te culci, te culc cu sila... Dormi!

[1876]

ÎN FEREASTA DESPRE MARE

În fereasta despre mare
Stă copila cea de crai –
Fundul mării, fundul mării
Fură chipul ei bălai.

Iar pescarul trece-n luntre
Şi în ape vecinic cată –
Fundul mării, fundul mării,

Ah! demult un chip i-arată.

„Spre castel vrodată ochii
N-am întors şi totuşi plâng –
Fundul mării, fundul mării
Mă atrage în adânc.”

[1876]

DE VORBIŢI MĂ FAC CĂ N-AUD...

De vorbiţi mă fac că n-aud,
Nu zic ba şi nu vă laud:
Dănţuiţi precum vă vine,
Nici vă şuier, nici v-aplaud;
Dară nime nu m-a face
Să mă ieu dup-a lui flaut;
E menirea-mi: adevărul
Numa-n inima-mi să-l caut.

[1876]

AI NOŞTRI TINERI...

Ai noştri tineri la Paris învaţă

La gât cravatei cum se leagă nodul,
Ş-apoi ni vin de fericesc norodul
Cu chipul lor isteţ de oaie creaţă.

La ei îşi cască ochii săi nerodul,
Că-i vede-n birje răsucind mustaţă,
Ducând în dinţi ţigara lungăreaţă...
Ei toată ziua bat de-a lungul Podul.

Vorbesc pe nas, ca saltimbanci se strâmbă:
Stâlpi de bordel, de crâşme, cafenele
Şi viaţa lor nu şi-o muncesc – şi-o plimbă.

Ş-aceste mărfuri fade, uşurele,
Ce au uitat pân' şi a noastră limbă,
Pretind a fi pe cerul ţării: stele.

[1876]

ÎN LIRĂ-MI GEME ŞI SUSPIN-UN CÂNT

În liră-mi geme şi suspin-un cânt,
Căci eu îmi vărs acum veninu-n vânt.
Prin minte-un stol de negre gânduri trec:
Spre casa cea din patru scânduri plec,

Gemând, plângând eu fruntea pun pe mâni,
Se rumpe suflet, mi se rupe sân,
Scăpare caut în zădar de chin...
Să stingi un dor ce-n sânu-mi arde – vin!

Când te doresc eu cânt încet-încet:
Plec capul la pământ încet-încet
Şi glasul meu răsună tânguios
Ca tristul glas de vânt încet-încet.
Şi orice vis, orice dorinţ-a mea
Eu singur le-am înfrânt încet-încet.
Săgeata doar a crudului amor
În suflet mi-a implânt încet-încet
Şi simt veninul pătrunzând adânc...
Cu sângele-l frământ încet-încet
Şi nu-mi rămâne decât să pornesc
Spre al meu trist mormânt încet-încet.

[1876]

AH, CERUT-AM DE LA ZODII

Ah, cerut-am de la zodii,
De l-al sorţii mele faur,

Dulcii sânului tău rodii
Ş-al tău cap scăldat în aur.

Ş-ale tale mâni de ceară,
Fruntea-mi rece să dezmierzi,
Faţa albă-n părul galbăn
Şi îndărătnici ochii verzi.

Ş-astăzi tu de bunăvoie
Fericită-n braţe cazi-mi;
Capul tău scăldat în aur
De-al meu umăr tu îl razimi.

Astăzi tu de bunăvoie
Îmi întinzi dulcea ta gură:
Soartea mi le-a dat pe toate
Cu asupra de măsură.

[1876]

CE ŞOPTEŞTI ATÂT DE TAINIC...

Ce şopteşti atât de tainic,
Tu, izvor de cânturi dulci?
Repezind bălaia undă,

Floarea ţărmului o smulgi.

Şi o duci, o duci cu tine,
Vâjâind încet pe prund;
Ale tale unde floarea
Cine ştii unde-o ascund?

Astfel trece şi viaţa-mi,
Dar o floare-n valuri nu e,
Nici nu spun ca tine doru-mi
Nimăruie, nimăruie.

Ci eu trec tăcut ca moartea,
Nu mă uit la vechii munţi;
Scrisă-i soarta mea în creţii
Întristatei mele frunţi.

Numai colo, unde teiul
Lasă floarea-i la pământ,
Eu încep să mişc din buze
Şi trimit cuvinte-n vânt.

Vis nebun, deşarte vorbe!
Floarea cade, rece cântu-i

Şi eu ştiu numai atâta
C-aş dori odat’ să mântui!

[1876]

CÂND TE-AM VĂZUT, VERENA...

Când te-am văzut, Verena, atunci am zis în sine-mi
Zăvor voi pune minţii-mi, simţirei mele lacăt,
Să nu pătrundă dulce zâmbirea ta din treacăt
Prin uşile gândirei, cămara tristei inemi.

Căci nu voiam să ardă pe-al patimilor rug
Al gândurilor sânge şi sufletu-n cântare-mi;
Şi nu voiam a vieţii iluzie s-o sfaremi
Cu ochii tăi de-un dulce, puternic vicleşug.

Te miri atunci, crăiasă, când tu zâmbeşti, că tac:
Eu idolului mândru scot ochii blânzi de şerpe,
La rodul gurii tale gândirile-mi sunt sterpe,
De cărnurile albe eu fălcile-ţi dizbrac.

Şi pielea de deasupra şi buzele le tai.
Hidoasa căpăţână de păru-i despoiată,
Din sânge şi din flegmă scârbos e închegată.

O, ce rămase-atuncea naintea minţii-mi? Vai!

Nu-mi mrejuiai gândirea cu perii tăi cei deşi,
Nu-mi pătrundeai, tu idol, în gând vrodinioară;
Pentru că porţi pe oase un obrăzar de ceară,
Păreai a fi-nceputul frumos al unui leş.

Oricât fii mlădioasă, oricum fie-al tău port,
Şi blândă ca un înger de-ai fi cântat în psalme,
Sau dacă o heteră jucând băteai din palme,
Priveam deopotrivă c-un rece ochi de mort.

De dulcea iscodire eu mă feream în laturi.
În veci cătam în suflet mânia s-o întărt,
Ca lumea s-a ei chipuri să-mi pară vis deşert
De muiereşti cuvinte şi lunecoase sfaturi.

Uşor te biruieşte poftirea frumuseţii,
Ziceam – şi o privire din arcul cel cu gene
Te-nvaţă crud durerea fiinţei pământene
Şi-n inimă îţi bagă el viermele vieţii.

Venin e sărutarea păgânei zâne Vineri,
Care aruncă-n inimi săgeţile-ndulcirii,

Dizbărbătează mintea cu vălul amăgirii –
Deci în zădar ţi-i gura frumoasă, ochii tineri.

Decât să-ntind privirea-mi, ca mâni fără de trup,
Să caut cu ei dulcea a ochilor tăi vrajă,
În porţile acestea mi-oi pune mâna strajă,
De nu – atunci din frunte-mi mai bine să mi-i rup.

[1876]

PIERDUT ÎN SUFERINŢA...

Pierdut în suferinţa nimicniciei mele,
Ca frunza de pe apă, ca fulgerul în haos,
M-am închinat ca magul la soare şi la stele
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos;
Nimic să nu s-audă de umbra vieţii mele,
Să trec ca o suflare, un sunet, o scânteie,
Ca lacrima ce-o varsă zadarnic o femeie...
Zadarnica mea minte de visuri e o schele.

Căci ce-i poetu-n lume şi astăzi ce-i poetul?
La glasu-i singuratec s-asculte cine vra.
Necunoscut strecoară prin lume cu încetul

Şi nimene nu-ntreabă ce este sau era...
O boabă e de spumă, un creţ de val, un nume,
Ce tìmid se cutează în veacul cel de fier.
Mai bine niciodată el n-ar fi fost pe lume
Şi-n loc să moară astăzi, mai bine murea ieri.

[1876]

M-AI CHINUIT ATÂTA CU VORBE DE IUBIRE

M-ai chinuit atâta cu vorbe de iubire,
Cu sărutări aprinse şi cu îmbrăţoşări!
Ştiai c-o măiestrie ce nu am cunoscut-o
Ca nervul cel din urmă în mine să-l trezeşti.
Demonic-dureroasă era acea simţire –
Dureri iar nu plăcere a tale sărutări...
Şi pân-acum îmi pare că tu eşti un băiat
Ce-n haine de femeie şiret s-a îmbrăcat.

Şi Dumnezeu te ştie... Tu ai un sân frumos,
Tu ai o gură plină şi roşă voluptoasă;
Şi părul tău cel negru în unde de-abanos
Ajunge pân’ la şale în unde luminoase;
Şi vorba ta e vie şi ochiul lănguros

Şi mâna ta cea fină e dulce, mângâioasă;
Şi totuşi mi se pare că-n fire-ţi e-o greşală
De împli al meu suflet c-o boare de răceală.

Şi ştii, nefericito, că ochiul tău m-atrage
Ca un magnet – şi totuşi în taină îl respinge.
Credeam întâia dată că te iubesc – şi-n urmă totuşi simt
Că sângele meu este duşman la al tău sânge.
Ah! cine m-a pus oare să-ţi spun într-un ceas rău
Că te iubesc... Iubirea de suflet nu te stinge
Cum stinge-astă simţire – ca şi o piază rea –
Suflarea, mintea, pieptul, singurătatea mea.

Dar am lăsat eu iute al fiinţei tale cerc.
Ca dintr-un somn magnetic eu m-am trezit îndată...
Prezenţa ta vrodată în viaţa-mi n-am să cerc –
Căci de o dureroasă beţie mă îmbată.
Nu ştiu nici ce gândiri am, nu ştiu nici unde merg
Şi simt că toată firea îmi e întunecată...
Ai fi ucis şi capul şi inima din mine
Dacă-n a tale laţuri eu m-aş fi prins mai bine.

Cuvântu-mi pentru tine nu avea înţeles,
Cuvântul tău pe mine mă înciuda adânc.

Cu cât-amărăciune îţi răspundeam ades,
Cum îmi plăcea în suflet ca să te fac să plângi
Şi printr-o nedreptate părea că mă răzbun
Dacă din a mea cauză plângeai tu vrèodată.
Ah! sufletele noastre nu sunt de fel armonici
Şi sunt ca două note cu totul discordante...

Cu tine numa-n lume putere-aş fără milă
Să fiu... Căci tu pe mine m-ai făcut slab şi moale,
Cu-a tale vorbe vane pierdut-am seri ori zile...
M-ai speriat adesea cu-a tale gânduri goale...
Dar nici nu eşti femeie... Un demon tu îmi pari,
Ce-ascunde foc din Tartar şi-o cùmplită recelă.
Făr' nicio armonie e toată viaţa ta;
Tu eşti cumplit de bună, cum eşti cumplit de rea.

Cum multămesc eu soartei că am scăpat de tine,
Făr-a comite, doamnă, păcatul moştenit.
Azi iarăşi mă văd singur şi fericit şi bine!
Azi muza mea mă cată cu ochiul liniştit.
Acele nopţi turbate de doruri şi suspine
S-au dus ca un vis negru, sălbatec şi urât!
Azi iarăşi capu-n visuri eu îl cufund prin cărţi

Şi în tăcere îmblu prin norii cei deşerţi.

Şi în fereastră vântul cu degetele pare
Că bate lin şi dulce şi vâjâie încet;
Urechea iar îmi sună în linişte şi iară
Simt inima că-mi bate de-un dor învăpăiet!
În minte mi se-adună mii visuri zâmbitoare,
Căci nu te văd pe tine, ce crud le-ai spăriet
Din tainica lor umbră... şi sufletu-ţi fierbinte
Abia-mi mai e o slabă aducere aminte...

[1876]

PIERDUTĂ PENTRU MINE, ZÂMBIND PRIN LUME TRECI!

Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci!
Şi eu să-mi ştiu osânda... să te iubesc în veci,
În veci dup-a ta umbră eu braţele să-ntind,
De-a genelor mişcare nădejdea să mi-o prind,
Zâmbirea gurei crude să-mi fie al meu crez –
Purtând în suflet moarte, tu vesel să mă vezi.

Fii binecuvântată şi fericită tu,
Copil cu păr de aur, ce mintea mi-o pierdu.

Veninu-amărăciunei şi ani-mi pustiiţi
În cumpănă uşori-s pe lâng-al tău capriţ;
Şi-n a mea socotinţă mă simt atât de mic
Tu eşti odorul lumii şi eu mă simt nimic.

Da, da... numai natura dreptate are-n veci,
Copil cu gură caldă, cu mici picioare reci,
Căci ea-n înţelepciune-i creează-astfel de chip
Pe lângă care toate sunt pleavă şi nisip.
Ironic pare-a zice: nemernici râmători,
Visat-aţi vreodată asemenea comori?

Pe tine-apoi te-arată în dreapta ei mândrie:
Turbând de-mpătimire, murind de gelozie,
Te văd cum al tău zâmbet voioasă multor dărui,
Că veselă şi dulce vorbeşti apoi oricărui
Şi risipeşti privirea-ţi – când eu pentr-un cuvânt
Din gura ta cea dulce, m-aş duce în mormânt.

Atâta de frumoasă... şi tot numai femeie?
Ah, am crezut o clipă că eşti poate o zeie,
Ca marmura de rece că treci pe lângă oameni,
Din fiinţe muritoare nici uneia nu-i sameni,
Ş-atuncea, ca în ceruri o steauă, să te-ador –

O, dulce chip de înger şi totuşi muritor!

Da, muritor... blestemul al lumei acesteia:
Crezi că te-nchini la soare ş-ai adorat scânteia –
Eu caut pe-nţeleptul cel mai nebun – arate-mi
O singură femeie lipsită ce-i de patemi
Şi eu... eu îl voi crede, în stare tot să cred:
— Numai a ei făptură de înger dac-o văd –

Că niciodată buza n-atinse-o altă buză,
Că niciodată-urechea de-amor nu vru s-auză,
Că niciodată ochii-i n-opri c-un blând repaos
Pe-o faţă bărbătească... că ea nu s-a adaos
În gându-i sau cu fapta în rândul altei vieţi...
Le cred, le cred pe toate... de ce nu mi-o spuneţi?

Spuneţi că-i ca omătul din proaspăt abia nins,
Colanu-i nicio mână, ca noi, i l-a descins,
Că gura i-i fecioară, că ochiu-i e virgin
Şi mâna asta dulce, ca floarea cea de crin,
Că nu a strâns-o nimeni, că n-a răspuns cu strâns –
Că setea de iubire pe ea n-o au atins.

Dar vai, e prea frumoasă! Putut-a sta-mprotivă

— Plăcerea-ademeneşte, dorinţa-i guralivă –
Acelor vorbe calde, şoptite cu durere,
Ce aerul îl umplu şi inima de miere?
Putut-a împotriva atâtora să steie
Când e aşa frumoasă, când nu-i decât femeie?

Ca toţi să fiu? ca dânşii să fiu viclean făţarnic?
Să cumpăr cu un zâmbet, un zâmbet iar zădarnic;
Viaţa adoratei şi gingaşei copile
Să o pătez cu umbra plăcerei unei zile
Şi să iubesc ca dânşii... când partea cea mai bună
Din inima-mi şi minte i-a ei pe totdeuna?

O, tu! tu dumnezeul şi viaţa vieţii mele,
Priveşte-amărăciunea-mi şi spune, nu ţi-i jele?
Nici astăzi al tău suflet de mine nu se-ndură?
Viaţa-mi se nutreşte din acea dulce gură,
De-un zâmbet, de o vorbă ce mi-o arunci de milă –
Să te iubesc atâta, nu e păcat, copilă?

Pe maică-mea sărmana atâta n-am iubit-o,
Şi totuşi când pe dânsa cu ţărnă-a coperit-o,
Părea că lumea-i neagră, că inima îmi crapă
Şi aş fi vrut cu dânsa ca să mă puie-n groapă...

Când clopotul sunat-au, plângea a lui aramă
Şi rătăcit la minte strigam: unde eşti, mamă?

Priveam în fundul gropii şi lacrimi curgeau râu
Din ochii mei nevrednici pe negrul ei sicriu;
Nu ştiam ce-i de mine şi cum pot să rămân
În lume-atât de singur şi-atâta de străin,
Şi inima-mi se strânse şi viaţa-mi sta în gât –
Dar ca de-a ta iubire tot nu am plâns atât.

O, demone! viaţa-mi şi sufletu-mi de vrei,
De ce mai stai pe gânduri, de ce nu mi le cei?
De ce mă-nşală ochiu-ţi cu zarea-i, cu seninu-i,
De ce cu uşurinţă, atât, atât mă chinui?
Ajungă-ţi... mă omoară mai bine... şi destul.
De vorbe şi de zâmbet să nu mai fiu sătul?

A mamei amintire eu unu-n stare-am fost
Să ţi-o sacrific ţie şi sunt atât de prost
Încât tot numai ţie viaţa-ţi multămesc,
În dar parcă mi-ai da-o... şi parcă o primesc
Ca orbul, ca un câne, căci vezi în stare sunt
Pe praful urmei tale cu fruntea la pământ.

Şi tu? îmi zâmbeşti mie, cum altora zâmbeşti,
Cum poate-ai spus-o altor tu-mi spui că mă iubeşti –
Şi eu? eu sunt ca alţii? Şi tu vezi şi în mine
Pe-amantul unei zile, pe-un Don Juan, pe-un câne
Ce-i dai şi cu piciorul şi după ce-l dezmierzi?
O, râde-mă, o, cască în faţă-mi... tu mă pierzi!

Cochetă, lunecoasă, linguşitoare, rece –
Cu viaţa-mi sfărâmată urâtul tău petrece;
Şi să te vezi privită cu patimă, cu jind,
Să vezi că cel mai tare se face om de rând,
Cu gura numai spumă se pleacă în genunchi,
Priveliştea aceasta te bucură-n rărunchi –

Să-l vezi că la picioare-ţi se târâie un vierme
Şi recea-ţi ironie mai mult încă să-l sferme.
O, cât de bine ştii tu natura ce a vrut
Când a făcut zăpadă şi diamant din lut,
Ştii ce voieşte dânsa cu ochi-ţi străluciţi
Ea vrea prin o zâmbire să fim nefericiţi.

Să văd a ta făptură să nu mai fi ajuns!
Ce demon oare-n cale-ţi m-a pus ca să pătrunz –
Şi de sub frunte ochii mai bine i-aş fi rupt

Decât că sorb din ochi-ţi veninul ce l-am supt,
Decât să fiu un preot la un astfel de cult,
Mai bine-mi rupeam capul ş-aş fi pierit de mult!

Şi totuşi, totuşi, scumpo... de nu te-aş fi văzut,
Au astă bogăţie de-amor aş fi avut?
Durerea-mi este dragă, căci de la ţine-mi vine
Şi îmi iubesc turbarea, căci te iubesc pe tine;
Urăşte-mă, priveşte la mine cu dispreţ,
Să te iubesc prin astea tu mai mult mă înveţi.

Spune-mi cum că faţa o mască e de ceară
Şi mai mult o să crească iubirea mea amară!
Că-n lupanar văzut-o-aţi jucând, bătând din palme,
Şi o să-mi par-un înger, în gândul lui cu psalme!
Spuneţi de ea tot răul de vreţi să-nnebunesc:
Că-i heteră, un monstru, că-i Satan – o iubesc!

[1876]

IAR FAŢA TA E STRĂVEZIE

Iar faţa ta e străvezie
Ca suprafaţa albei ceri

Şi numai ochii mari sunt turburi
De umbra negrelor dureri.

Tu, chip chinuitor de dulce,
Tu, ideal în ochii mei,
Tu, ce femeie între flori eşti
Ş-o dulce floare-ntre femei.

De-ai rămânea pe veci frumoasă,
Precum te simt, precum te văz,
Ca-n părul tău cel lung şi galben
Eu flori de-a verii să aşez!

Dar în curând şi nicio umbră
Din frumuseţea ta n-ai fi –
Trei zile numai vei fi astfel
Apoi... apoi vei putrezi.

Pământ nesimţitor şi rece,
De ce iluziile sfermi?
De ce ne-araţi că adorarăm
Un vas de lut, un sac de viermi?

[1876]

ZADARNIC ŞTERGE VREMEA...

Zadarnic şterge vremea a gândurilor urme!
În minte-mi eşti săpată ca-n marmura cea rece,
Uitarea mână-n noapte a visurilor turme
Şi toate trec ca vântul – dar chipul tău nu trece.

În veci noaptea şi ziua şoptesc în gând un nume,
În veci la pieptul bolnav eu braţele îmi strâng,
Te caut pretutindeni şi nu te aflu-n lume,
Tu, chip frumos cu capul întors spre umăr stâng.

Astfel în veci în minte-mi încremenişi frumoasă
Şi văd în veci aievea divinul tău profil.
O, cum nu pot în braţe să te omor plângând,
Tu, blond al vieţii mele ş-al dragostei copil!

Zadarnic cat repaos pe perina cea moale,
Îmi pare c-a mea tâmplă pe piatră o am pus
Şi noaptea-ntreagă ochi-mi în lacrimi se îneacă
Şi mintea mea în noaptea de veci va fi apus.

Pe cât mai am în pieptu-mi un pic măcar de sânge,
În inimă cât fibra din urmă va trăi,

Avare, ele-n sine icoana ta vor strânge,
Cu dânsa împreună şi ele vor muri!

O, rai al tinereţi-mi, din care stau gonit!
Privesc cu jind la tine, asemeni lui Adam,
Eu nu gândesc c-o clipă am fost şi fericit,
Ci mor, mor de durerea că-n braţe nu te am.

[1876]

De vrei ca toată lumea nebună să o faci,
În catifea, copilă, în negru să te-mbraci –
Ca marmura de albă cu faţa ta răsari,
În bolţile sub frunte lumină ochii mari
Şi părul blond în caier şi umeri de zăpadă
În negru, gură-dulce, frumos o să-ţi mai şadă!
De vrei să-mi placi tu mie, auzi? şi numai mie,
Atuncea tu îmbracă mătasă viorie.
Ea-nvineţeşte dulce, o umbr-abia uşor,
Un sân curat ca ceara, obrazul zâmbitor
Şi-ţi dă un aer timid, suferitor, plăpând,
Nemărginit de gingaş, nemărginit de blând.
Când îmbli, a ta haină de tine se lipeşte,
Ci gingaş-mlădioasă tu râzi copilăreşte.

De şezi cu capul mândru pe spate lin lăsat,
Tu pari sau fericită, sau parc-ai triumfat...
Ciudat... Stau melancolic, greoi ca şi un trunchi,
Când veselă ţi-ai pune chiar talpa pe genunchi.
Căci mă cunosc prea bine şi nu-mi vine să cred
Că mă iubeşti pe mine tu, tu! ce eu te văd
Atâta de frumoasă, atât de răpitoare,
Atât – cum nu mai este o alta pe sub soare;
Îţi baţi tu joc de mine, cu ochii mă provoci
Şi vrei cu al meu suflet tu numai să te joci...

Ş-apoi... Merit eu oare mai mult de la un înger
Decât de-a lui privire eu sufletu-mi să-mi sânger?
O, bate-ţi joc, copilă, ucide-mă de vrei,
Zâmbirea gurei tale, un vis din ochii tăi
Mai mult e pentru lume decât un trai deşert...
Şi încheierea vieţii-mi: pe tine să te iert.
Ce sunt? Un suflet moale unit c-o minte slabă,
De care nime-n lume, ah, nimeni nu întreabă.
Şi am visat odată să fiu poet... Un vis
Deşert şi fără noimă ce merit-un surâs
De crudă ironie... Şi ce-am mai vrut să fiu?
Voit-am a mea limbă să fie ca un râu

D-eternă mângâiere... şi blând să fie cântu-i.
Acum... acuma visul văd bine că mi-l mântui.
Căci toată poezia şi tot ce ştiu, ce pot,
Nu poate să descrie nici zâmbetu-ţi în tot.
Te-am îngropat în suflet şi totuşi slabii crieri
Nu pot să te ajungă în versuri şi descrieri.
Frumseţa ta divină, nemaigândită, sfântă
Ar fi cerut o arfă puternică, ce-ncântă;
Cu flori stereotipe, cu raze, diamante,
Nu pot să scriu frumseţa cea vrednică de Dante.
O, bate-ţi joc de mine, pigmeu deşert nedemn,
Ce am crezut o clipă de tine că sunt demn.
O, marmură curată, o, înger, o, femeie,
Eu să te-ating pe tine cu-a patimei scânteie,
Eu, eu să fiu în stare o clipă să-mi închipui
C-al meu e trupul dulce? c-a mele: faţa-i, chipu-i...?
Nebun ce sunt... Nu râzi tu? O, râzi de mine...
Râzi. Plângând cu-amărăciune, eu ochii să-mi închiz,
Să nu mai văd nainte-mi acea frumoasă zeie,
Cu capul ei de marmur pe umeri de femeie...
Astfel îmi trece viaţa, astfel etern mă chinui
Şi niciodată, Ana, nu m-a lăsat la sânu-i,

Căci ea nu vrea iubire... vrea numai adorare...
Tâmpit să-mi plec eu fruntea ca sclavul la picioare
Şi ea să-mi spuie rece: „Monsieur, ce ai mai scris?”
La glasu-i chiar ironic, să fiu în paradis,
Să fiu prea, prea ferice, de-a vrea să cate numa
Pe acest mizerabil, ce o priveşte-acuma.
Da, da! să fiu ferice de-un zâmbet, de-un cuvânt,
Căci zâmbetul mai mult e ca viaţa-mi pe pământ.
Să simţi cum că natura îşi bate joc de noi:
Ici-colo câte-un geniu – şi preste tot gunoi.
Şi eu simt acest farmec şi-n sufletu-mi admir
Cum admira cu ochii cei mari odat’ Shakespeare.
Şi eu, eu sunt copilul nefericitei secte
Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte;
Dar unde este dânsul cu geniu-i de foc
Şi eu, fire hibridă – copil făr’ de noroc!
Făr’ de noroc? De ce dar? Au nu sunt fericit
Că-n calea mea o umbră frumoasă s-au ivit?
Nu mi-e destul-avere un zâmbet trecător,
O vorbă aruncată ironic – de amor?
Comoară nu-i destulă privirea, un cuvânt,
Ce viaţa-mi însoţi-va de-acum pân-în mormânt?

Sunt vrednic eu a cere – sunt demn să am mai mult?
A lumei hulă oare în juru-mi n-o ascult?
Putut-am eu cu lira străbate sau trezi
Nu secolul, ca alţii – un ceas măcar, o zi?
Cuvinte prea frumoase le-am rânduit şirag
Şi-am spus şi eu la lume ce-mi este scump sau drag...
Aceasta e menirea unui poet în lume?
Pe valurile vremei, ca boabele de spume
Să-nşire-ale lui vorbe, să spuie verzi ş-uscate
Cum luna se iveşte, cum vântu-n codru bate?
Dar oricâte ar scrie şi oricâte ar spune...
Câmpii, pădure, lanuri fac asta de minune,
O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers.
Natura-alăturată cu-acel desemn prea şters
Din lirica modernă – e mult, mult mai presus.
O, tristă meserie, să n-ai nimic de spus
Decât poveşti pe care Homer şi alţi autori
Le spuseră mai bine de zeci de mii de ori.
Da, soarele bătrânu-i, bătrân pământu-acuma:
Pe gândurile noastre, pe suflet s-a aprins bruma
Şi tineri numa-n sânuri vedem, frumseţea vie,
Dar gândul nostru-n ceaţă n-o pune pe hârtie...

Suntem ca flori pripite, citim în colbul şcolii
Pe cărţi cu file unse, ce roase sunt de molii.
Astfel cu meşteşuguri din minte-ne – un pir –
Am vrea să iasă rodii sau flori de trandafir.
În capetele noastre de semne-s multe sume,
Din mii de mii de vorbe consist-a noastră lume,
Aceeaşi lume strâmbă, urâtă, într-un chip
Cu fraze-mpestriţată, suflată din nisip.
Nu-i acea altă lume, a geniului rod,
Căreia lumea noastră e numai un izvod...
Frumoasă, ea cuprinde pământ, ocèan, cer
În ochi la Calidasa, pe buza lui Omer?
O, salahori ai penei, cu rime şi descrieri
Noi abuzăm sărmanii de mâna-ne de crieri...
Căci plumbu-n veci nu-i aur... şi-n noi se simte izul
Acelei meserie ce-o-n-locuim cu scrisul...
În loc să mânui plugul, sau teasla şi ciocanul,
Cu aurul fals al vorbii spoiesc zădarnic banul
Cel rău al minţii mele... şi vremea este vama
Unde a mea viaţă şi-a arăta arama.

„Să reproduci frumosul în forme” ne înveţi:
De-aceea poezia-mi mă împle de dispreţ...

Dator e-omul să fie a veacului copil,
Altfel ca la nevolnici el merit-un azil
Într-un spital... Acolo cârpească cu minuni
Păreţii de chilie şi spună la minciuni...
Da! ticălos e omul născut în alte vremi...
Sincer, îţi vine soartea s-o sudui, s-o blestemi:
Blăstămurile însăşi poet te-arată iarăşi,
Al veacului de mijloc blestemul e tovarăş.
Între-un poet nemernic, ce vorbele înnoadă
Ca în cadenţă rară să sune trist din coadă
Şi-ntre-ofiţerul cu spada subsuoară
Alegere nu este, alegerea-i uşoară.
Pocnind în a lui haine, el place la neveste,
Fecioara-nfiorată îşi zice: acesta este...
Acesta da... Simţire tu ai şi este dreaptă.
Nebuni suntem cu toţii, natura-i înţeleaptă –
Un corp frumos şi neted te face să iubeşti,
În braţul lui puternic tu simţi că-ntinereşti.
Doar nu eşti tu nebună
S-alegi în locu-i, fată, pe un împuşcă-n lună,
Pe-un om care stă noaptea s-a minţii adâncime
În strofe o disface şi o aşază-n rime...

Soldatul spune glume uşoare – tu petreci...
Pe când poetul gingaş, cu mersul de culbeci,
E timid, abia ochii la tine şi-i ridică
El vorbe cumpăneşte, nu ştie ce să-ţi zică,
Privindu-te cu jale, oftează – un năuc...
Şi zile-ntregi stau astfel în jilţ, ş-apoi mă duc
Şi ani întregi putea-voi tot astfel ca să şez
Şi-n inima copilei defel nu-naintez.

Copil, copilul nu e? voieşte să petreacă.
Ce caut eu cu ochi-mi, cu-a lor privire seacă?
Ce-i zic dumnezeire, şi înger, stea şi zeie,
Când ea este femeie, şi vrea a fi femeie?
Şi totuşi... Ah, odată, mi-a spus cu vorbe dulci:
„Aş vrea pe braţ, aicea, tu capul tău să-l culci,
Să mângâi a ta frunte, nefericit copil!”
Acest cuvânt, divina, mai zi-l o dată, zi-l.
Vezi tu, închipuirea în veci îmi e tovarăş.
Un vis, ca o poveste, în veci revine iarăş:
S-ajung o zi în care, în strâmta mea chilie,
Tu să domneşti ca fiică, stăpână şi soţie
Şi-n ore de durere, când gândul mi-a fi veşted
Să simt cum dulcea-ţi mână se lasă pe-al meu creştet,

Ş-atunci ridicând capul, dând ochii-mi peste spate,
Să văd, ah, pământeasca-mi, duioasa-mi zeitate...
Fugi, fugi! Ce te aşteaptă cu mine într-un veac,
În care poezie şi visuri sunt un fleac:
Nu te îndemn eu însuşi ca să-mi urmezi în cale,
Să fiu nemernic martor nefericirii tale.
Decât să scriu la versuri, mai bine-aş bate toba:
Cu rime şi cu strofe nu se-ncălzeşte soba
Chiar inima-mi de-aş da-o să bei dintr-însa sânge:
Nevoia este gheaţa ce-amoru-n grabă-l stinge.
.....
Visând astfel ia sama cu mine că petreci,
Copil cu gură caldă, cu picioruşe reci.
Te-apropii, mă-ntrebi dulce: cum nu te curtenesc?
O vorbă-ai vrea în fine s-auzi cum o rostesc...
De-un ceas tu caşti în faţa-mi – acum-nsă doreşti,
Drept preţ, să-ţi spun amoru-mi în versuri franţuzeşti.
Idee! Şi de braţu-mi atârni dulcele-ţi braţ.
Întorc spre tine capul, privesc fără de saţ,
Cu gura de-al tău umăr încet şi trist şoptesc:
— Eşti prea frumoasă, Doamnă, şi prea mult te iubesc!

[1876]

CU GÂNDIRI ŞI CU IMAGINI

Cu gândiri şi cu imagini
Înnegrit-am multe pagini:
Ş-ale cărţii, ş-ale vieţii,
Chiar din zorii tinereţii.

Nu urmaţi gândirei mele:
Căci noianu-i de greşele,
Urmărind prin întuneric
Visul vieţii-mi cel himeric.

Neavând învăţ şi normă,
Fantezia fără formă
Rătăcit-a, vai! cu mersul:
Negru-i gândul, şchiop e viersul.

Şi idei, ce altfel împle,
Ard în frunte, bat sub tâmple:
Eu le-am dat îmbrăcăminte
Prea bogată, fără minte.

Ele samănă, hibride,
Egiptenei piramide:

Un mormânt de piatr-în munte
Cu icoanele cărunte,

Şi de sfinxuri lungi alee,
Monoliţi şi propilee,
Fac să crezi că după poartă
Zace-o-ntreagă ţară moartă.

Intri nuntru, sui pe treaptă,
Nici nu ştii ce te aşteaptă
Când acolo! sub o faclă
Doarme-un singur rege-n raclă.

[1876]

VIS

Ce vis ciudat avui, dar visuri
Sunt ale somnului făpturi:
A nopţii minte le scorneşte,
Le spun a nopţii negre guri.

Pluteam pe-un râu. Sclipiri bolnave
Fantastic trec din val în val,
În urmă-mi noaptea de dumbrave,

Nainte-mi domul cel regal.

Căci pe o insulă în farmec
Se nalţă negre, sfinte bolţi,
Şi luna murii lungi albeşte,
Cu umbră împle orice colţ.

Mă urc pe scări, intru-nlăuntru,
Tăcere-adâncă l-al meu pas.
Prin întuneric văd înalte
Chipuri de sfinţi p-iconostas.

Sub bolta mare doar străluce
Un singur sâmbure de foc;
În dreptul lui s-arat-o cruce
Şi-ntunecime-n orice loc.

Acum de sus din cor apasă
Un cântec trist pe murii reci
Ca o cerşire tânguioasă
Pentru repaosul de veci.

Prin tristul zgomot se arată,
Încet, sub văl, un chip ca-n somn,

Cu o făclie-n mâna-i slabă –
În albă mantie de domn.

Şi ochii mei în cap îngheaţă
Şi spaima-mi sacă glasul meu.
Eu îi rup vălul de pe faţă...
Tresar – încremenesc – sunt eu.
.....
De-atunci, ca-n somn eu îmblu ziua
Şi uit ce spun adeseori;
Şoptesc cuvinte nenţelese
Şi parc-aştept ceva – să mor?

[1876]

EU NU CRED NICI ÎN IEHOVA

Eu nu cred nici în Iehova,
Nici în Buddha-Sakya-Muni,
Nici în viaţă, nici în moarte,
Nici în stingere ca unii.

Visuri sunt şi unul ş-altul,
Şi tot una mi-este mie

De-oi trăi în veci pe lume,
De-oi muri în vecinicie.

Toate-aceste taine sfinte
— Pentru om frânturi de limbă –
În zădar gândeşti, căci gândul,
Zău, nimic în lume schimbă.

Şi fiindcă în nimica
Eu nu cred – o, daţi-mi pace!
Fac astfel cum mie-mi pare
Şi faceţi precum vă place.

Nu mă-ncântaţi nici cu clasici,
Nici cu stil curat şi antic
Toate-mi sunt de o potrivă,
Eu rămân ce-am fost: romantic.

[1876]

CÂNTEC VECHI

Vino, scumpă, de priveşte
Dorul tău cum mă munceşte.
Nici defel cum nu mă lasă

Nici să intru sara-n casă,
Ci din aşternut mă scoală,
Ca pe-un pătimaş de boală,
Şi mă face de alerg
Neştiind pe unde merg.
Când în zori de dimineaţă,
Mă visez cu ţine-n braţă,
Când te strâng să nu te pierd
Şi te chem şi te dezmierd.
Ars deodată sar din pat,
Singurel m-am deşteptat,
Suspinând şi ameţit,
Mă simt mai nenorocit.
Sunt de carne, nu-s de fier!
Ce să fac ca să nu pier.
Căci rănit sunt de amor,
De nici trăiesc, nici nu mor:
Somnul meu nu este somn,
Nici pe mine nu sunt domn.
A dormi de sunt pe cale,
Zăresc chipul dumitale:
O icoană zugrăvită

Cu mulţi nuri închipuită.

[1876]

CODRULE, MĂRIA-TA

Codrule, Măria-Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atârn armele-n ea.
Să le-atârn la capul meu,
Unde mi-oi aşterne eu,
Sub cel tei bătut de vânt
Cu floarea pân-în pământ,
Să mă culc cu faţa-n sus
Şi să dorm, dormire-aş dus;
Dar s-aud şi-n visul meu,
Dragă codri, glasul tău,
Din cea rarişte de fag,
Doina răsunând cu drag,
Cum jelind se tragănă,
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vântul molcomit

De-a vedea c-am adormit,
El pin tei va răscoli
Şi cu flori m-a coperi.

[1876]

[1877]

O, RĂMÂI, RĂMÂI CU BINE

O, rămâi, rămâi cu bine
Deşi-n sufletu-mi te port,
N-avuşi sânge tu în vine
Şi născut ai fost tu mort.

Da, amor fără de nume
Ce în veci am tăinuit,
Umbră-ai fost în astă lume
Şi o umbră ai pierit.

Ce m-apuci de gât, iubită,
De ce plângi şi de ce tremuri?
În cenuşa părăsită
Nu aprinzi tu alte vremuri.

În zădar mă ţii în braţe,
În zădar îmi plângi pe piept,
Pentru-a-ţi spune neadevărul
Al meu suflet e prea drept.

Am iubit în tine visul
Tinereţei mele scump,
Dar se duse tinereţea-mi
Şi din suflet eu te rump.

Astăzi trece tinereţea-mi,
Ea în ochii mei se stinge,
Eu te văd o umbră albă
Un cap alb fără de sânge.

Cu a vieţii mele flacări
Au trecut s-a ta viaţă
Şi asupra ta se lasă
Nenduraţii-mi ochi de gheaţă.

[1877]

E CEASUL CEL DE TAINĂ

E ceasul cel de taină, în care-inelul sorţii

Uneşte-al vieţii capăt cu începutul morţii:
Sub piedica aceasta bătrânii mor în pace
Şi se concep copiii acei ce se vor face;
Cei însuraţi desigur aceia că vor naşte;
Pe cel făr’ de soţie iubirea îl va paşte.

[1877]

[1878]

POVESTEA CODRULUI

Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare şi Luceferi
El le poartă-n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul Cerb.

Crainici, iepurii cei repezi
Purtători îi sunt de veşti,

Filomele-i ţin orchestrul
Şi izvoare spun poveşti.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape pe potici,
Vezi bejănii de albine,
Armii grele de furnici...

Hai şi noi la craiul, dragă,
Şi să fim din nou copii,
Ca norocul şi iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei şi-a pus,
Decât orişice păpuşă
Să te facă mai presus;

Amândoi vom merge-n lume
Rătăciţi şi singurei,
Ne-om culca lângă izvorul
Ce răsare sub un tei;

Adormi-vom, troieni-va

Teiul floarea-i peste noi,
Şi prin somn auzi-vom bucium
De la stânele de oi.

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strânge piept la piept...
O, auzi cum cheam-acuma
Craiul sfatu-i înţelept!

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Împrejuru-ne s-adună
Ale Curţii mândre neamuri:

Caii mării, albi ca spuma,
Bouri nalţi cu steme-n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase
Ciute sprintene de munte –

Şi pe teiul nostru-ntreabă:
Cine suntem, stau la sfaturi,
Iară gazda noastră zice,
Dându-şi ramurile-n laturi:

— O, priviţi-i cum visează
Visul codrului de fagi!
Amândoi ca-ntr-o poveste
Ei îşi sunt aşa de dragi!

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

POVESTEA TEIULUI

— Blanca, ştii că din iubire
Făr’ de lege te-ai născut;
Am jurat de la-nceput
Pe Hristos să-l iei de mire!

Îmbrăcându-te-n veşmântu-i,
Lepădând viaţa lumii,
Vei spăşi greşala mumii
Şi de-o crimă tu mă mântui.

— Traiul lumii, dragă tată,
Cine vor, aceia lese-l,
Dară sufletul mi-e vesel,
Tinereţea luminată;

Danţul, muzica, pădurea,

Pe acestea le-ndrăgii,
Nu chiliile pustii
Unde plângi, gândind aiurea!

— Ştiu mai bine ce-ţi prieşte,
Cum am spus, aşa rămâne;
Pentru drumul cel de mâine
De cu azi te pregăteşte!

Mâna Ea la ochi şi-o ţine,
Toate minţile-şi adună,
Să ia lumea-n cap, nebună,
Parc-atâta-i mai rămâne.

Calu-i alb, un bun tovarăş,
Înşeuat aşteapt-afară,
Ea picioru-l pune-n scară
Şi la codru pleacă iarăşi.

Sara vine din arinişti,
Cu miroase o îmbată,
Cerul stelele-şi arată,
Solii dulci ai lungii linişti.

Dar prin codri ea pătrunde
Lângă teiul vechi şi sfânt,
Ce cu flori pân-în pământ
Un izvor vrăjit ascunde.

Îngânat de glas de ape
Cânt-un corn cu-nduioşare
Tot mai tare şi mai tare,
Mai aproape, mai aproape;

Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea, sunând din valuri –
Sus în codri de pe dealuri
Luna blândă ţine strajă. –

Ca din farmec Ea tresare,
Şi privind uimită-n lături,
Vede-un tânăr chiar alături,
Pe-un cal negru e călare...

Oare ochii ei o mint,
Sau aievea-i, adevăru-i?
Flori de tei el are-n păru-i
Şi la şold un corn de-argint.

Ea privi atunci în jos,
Trece mâna pe la tâmple,
Iară inima-i se umple
De un farmec dureros.

El se da tot mai aproape
Şi cerşea copilăreşte;
Al ei suflet se răpeşte
De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,
Dar se simte prinsă-n braţe,
De-o durere, de-o dulceaţă
Pieptul, inima-i se strânge.

Ar striga... şi nu se-ndură,
Capu-i cade pe-a lui umăr,
Sărutări fără de număr
El îi soarbe de pe gură;

O desmiardă ş-o întreabă,
Iar ea faţa şi-o ascunde,
Şi aşa de-ncet răspunde

Cu o voce dulce, slabă.

Tot alături călăresc,
Nu au grija nimănuia,
Şi de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc;

Se tot duc, se duc mereu,
Trec în umbră, pier în vale,
Iară cornul plin de jale
Sună dulce, sună greu.

Blându-i sunet se împarte
Peste văi împrăştiet,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe... mai departe...

Sus în brazii de pe dealuri
Luna-n urmă ţine strajă,
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea sunând din valuri.

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

SINGURĂTATE

Cu perdelele lăsate,
Şed la masa mea de brad
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Ţârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângâioase
Şi se sfarmă-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere
S-a ţesut păinjeniş
Şi prin cărţile în vravuri
Umblă şoarecii furiş.

În această dulce pace
Îmi ridic privirea-n pod
Şi ascult cum învelişul

De la cărţi ei mi le rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spânzur lira-n cui
Şi un capăt poeziei
Şi pustiului să pui;

Dar atuncea greieri, şoareci,
Cu uşor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Câteodată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare
Când aud că sună cleampa...

Este Ea. Deşarta casă
Dintr-odată-mi pare plină,
În privazul negru-al vieţii-mi
E-o icoană de lumină.

Şi mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,

Când eu stau şoptind cu draga
Mână-n mână, gură-n gură

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

DEPARTE SUNT DE TINE...

Departe sunt de tine şi singur lângă foc,
Petrec în minte viaţa-mi lipsită de noroc.
Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,
Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit.
Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeşteptând în faţă-mi trecutele nimicuri;
Cu degetele-i vântul loveşte în fereşti,
Se toarce-n gându-mi firul duioaselor poveşti,
Ş-atuncea dinainte-mi prin ceaţă parcă treci,
Cu ochii mari în lacrimi, cu mâni subţiri şi reci;
Cu braţele-amândouă de gâtul meu te-anini
Şi parc-ai vrea a-mi spune ceva... apoi suspini...
Eu strâng la piept averea-mi de-amor şi frumuseţi,
În sărutări unim noi sărmanele vieţi...
O! glasul amintirii rămâie pururi mut,
Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,
Să uit cum dup-o clipă din braţele-mi te-ai smult...

Voi fi bătrân şi singur, vei fi murit de mult!

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

ORICÂTE STELE...

Oricâte stele ard în înălţime,
Oricâte unde-aruncă-n faţă-i marea,
Cu-a lor lumină şi cu scânteiarea
Ce-or fi-nsemnând, ce vor – nu ştie nime.

Deci cum voieşti tu poţi urma cărarea.
Fii bun şi mare, ori pătat de crime,
Acelaşi praf, aceeaşi adâncime,
Iar moştenirea ta şi-a tot: uitarea.

Parcă mă văd murind... în umbra porţii
Aşteaptă cei ce vor să mă îngroape...
Aud cântări şi văd lumini de torţii.

O, umbră dulce, vino mai aproape –
Să simt plutind deasupră-mi geniul morţii
Cu aripi negre, umede pleoape.

[1878]

AUZÌ PRIN FRUNZI USCATE

Auzì prin frunzi uscate
Trecând un rece vânt,
El duce vieţile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Auzì sub bolţi de piatră
Un trist, un rece cânt,
El duce vieţile noastre
În mormânt, în adâncul mormânt.

În gură port un singur
Şi dureros cuvânt,
Cu el pe buze m-or duce
În mormânt, în adâncul mormânt.

Deasupra-mi să şoptească
Iubitu-ţi nume sfânt,
Când m-or lăsa-n întuneric,
În mormânt, în adâncul mormânt.

Până nu te văzusem
Nici nu simţeam că sunt

Şi-acum doresc să dorm somnul
Adâncului mormânt.

Ca frunzele uscate
Căzând de-un rece vânt,
S-au dus nădejdile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Şi parcă sub bolţi de piatră
Aud un rece cânt,
Ce-atrage vieţile noastre
În mormânt, în rece mormânt.

[1878]

ATÂT DE DULCE...

Atât de dulce eşti, nebuno,
Că le eşti dragă tuturor,
Cunosc femei ce după ochii
Şi după zâmbetul tău mor.

Femei frumoase şi copile
Te-ar îndrăgi, te-ar săruta.
Tu ai iubirea tuturora –

Şi numai eu iubirea ta.

Un farmec blând de fericire
Tu răspândeşti oriunde-i sta –
Eşti fericirea tuturora
Şi eu sunt fericirea ta.

De râzi, se desprimăvărează,
Învie totul unde-i sta,
Căci tu eşti viaţa tuturora
Şi numai eu viaţa ta.

De dragul tău şi flori şi oameni
Şi stele să trăiască vor.
Pe mine mă iubeşti tu numai
Şi numai eu doresc să mor.

[1878]

FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM

Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam,
S-aud cum apa sună-ncetişor:

Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna, -mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceaţă,
Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochi-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,

Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar părul-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umeri-i vădea.
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

[1878]

IAMBUL

De mult mă lupt cătând în vers măsura,
Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,
Ca s-o aştern frumos în lungi şiraguri,
Ce fără piedeci trec sunând cezura.

Ce aspru mişcă pânza de la steaguri,
Trezind în suflet patima şi ura –
Dar iar cu dulce glas îţi umple gura
Atunci când Amor timid trece praguri!

De l-am aflat la noi a spune n-o pot;
De poţi s-auzi în el al undei şopot,

De e al lui cu drept acest preambul –

Aceste toate singur nu le judec...
Dar versul cel mai plin, mai blând şi pudic,
Puternic iar – de-o vrea – e pururi iambul.

[1878]

RUGĂCIUNE

Crăiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înalţă-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie:
Fii scut de întărire
Şi zid de mântuire,
Privirea-ţi adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată,
Şi pururea fecioară,
Marie!

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,

Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Şi pururea fecioară,
Marie!

[1878]

LUMINEZE STELELE

Lumineze stelele,
Plângă râurelele,
Nori-n cer călătorească,
Neamurile– mbătrânească
Şi pădurile să crească –
Numai eu voi rămânea,
Gândurile la o stea,
Ce au fost odat-a mea:
Căci a fost şi nu mai este.

Dulce gură de poveste
Ziua cine mi-o zâmbi,
Noaptea cine-o povesti?

[1878]

VRÈO ZGÂTIE DE FATĂ

Vrèo zgâtie de fată
Cărei gura nu-i mai tace,
Ca stigleţii-ntoarce capul
Când încolo, când încoace.

Sau o alta visătoare
Care lină şi măreaţă
Are-n ochii-i întuneric
Şi mândrie are-n faţă;

Sau mai mici şi mai plinuţe,
Sau mai zvelte şi mai slabe,
Toate peste-un sfert de secol,
Vai! vor fi aproape babe.

Şi zâmbesc atât de dulce
Ca şi când ar fi de-a pururi!

Toate graţiile de astăzi
Or să fie atunci cusururi.

[1878]

[1879]

PAJUL CUPIDON...

Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău şi alintat,
Cu copii se hârjoneşte,
Iar la dame doarme-n pat.

De lumină ca tâlharii
Se fereşte binişor,
Pe fereşti se suie noaptea
Dibuind încetişor;

Cordeluţe şi nimicuri,
Iată toate-a lui averi...
Darnic când nu vrei niciuna
Şi zgârcit dacă le ceri.

În volumul ros de molii
Cauţi noaptea adevăr
Şi-ntâlneşti lipită-n file
Viţa-i galbenă de păr.

El dă gânduri nenţelese
Vrâstei crude şi necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngână-ntreaga noapte.

Când de-o sete sufletească
E cuprinsă fata mică –
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.

E sfios ca şi copiii,
Dar zâmbirea-i e vicleană;
Dară galeşi îi sunt ochii
Ca şi ochii de vădană.

Gât şi umere frumoase,
Sânuri albe şi rotunde
El le ţine-mbrăţişate
Şi cu mâinile le-ascunde.

De te rogi frumos de dânsul,
Îndestul e de hain
Vălul alb de peste toate
Să-l înlăture puţin.

Convorbiri literare, XII, 11, 1 februarie 1879 [1879]

O, RĂMÂI

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinând;
Şuieram l-a ei chemare
Ş-am ieşit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Convorbiri literare, XII, 11, 1 februarie 1879 [1879]

PE ACEEAŞI ULICIOARĂ...

Pe aceeaşi ulicioară

Bate luna în fereşti,
Numai tu de după gratii
Vecinic nu te mai iveşti!

Şi aceiaşi pomi în floare
Crengi întind peste zaplaz,
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alţii ochii tăi acum,
Numai eu, rămas acelaşi,
Bat mereu acelaşi drum.

Ah, subţire şi gingaşă
Tu păşeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra
Tăinuitului boschet

Şi lăsându-te la pieptu-mi,
Nu ştiam ce-i pe pământ,
Ne spuneam atât de multe
Făr-a zice un cuvânt.

Sărutări erau răspunsul
La-ntrebări îndeosebi,
Şi de alte cele-n lume
N-aveai vreme să întrebi.

Şi în farmecul vieţii-mi
Nu ştiam că-i tot aceea
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia.

Vântul tremură-n perdele
Astăzi ca şi alte dăţi,
Numai tu de după ele
Vecinic nu te mai arăţi!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

DE CÂTE ORI, IUBITO...

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de gheaţă mi-apare înainte:
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departe doară luna cea galbenă – o pată;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite

O pasăre pluteşte cu aripi ostenite,
Pe când a ei pereche nainte tot s-a dus
C-un pâlc întreg de pasări, pierzându-se-n apus.
Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu-i pare-acum, nici bine nu... ea moare,
Visându-se-ntr-o clipă cu anii înapoi.
.....
Suntem tot mai departe deolaltă amândoi,
Din ce în ce mai singur mă-ntunec şi îngheţ,
Când tu te pierzi în zarea eternei dimineţi.

Convorbiri literare, XIII, 6, 1, septembrie 1879 [1879]

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viaţă dătător,
Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeuna,
Căci unul erau toate şi totul era una;
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă-ntreb în sine-mi:
Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii
Şi din noian de ape puteri au dat scânteii,
El zeilor dă suflet şi lumii fericire,
El este-al omenimei izvor de mântuire:
Sus inimile voastre! Cântare aduceţi-i,
El este moartea morţii şi învierea vieţii!

Şi el îmi dete ochii să văd lumina zilei,
Şi inima-mi umplut-au cu farmecele milei,
În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers
Şi-n glas purtat de cântec simţii duiosu-i viers,
Şi tot pe lângă-acestea cerşesc înc-un adaos:
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos!

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă,
S-asculte orice gură, ce-ar vrea ca să mă râdă,
Puteri să puie-n braţul ce-ar sta să mă ucidă,
Ş-acela între oameni devină cel întâi
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pân’ ce-oi simţi că ochiu-mi de lacrime e sec,
Că-n orice om din lume un duşman mi se naşte,

C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaşte,
Că chinul şi durerea simţirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o –
Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor...
Poate-oi uita durerea-mi şi voi putea să mor.

Străin şi făr' de lege de voi muri – atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-arunce,
Ş-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,
Ce-o să asmuţe câniі, ca inima-mi s-o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă,
Îndură-te, stăpâne, şi dă-i pe veci viaţă!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ţi mulţumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri, genunchi şi frunte nu plec,
Spre ură şi blestemuri aş vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ţi suflarea mea se curmă
Şi-n stingerea eternă dispar fără de urmă!

Convorbiri literare, XIII, 6, 1 septembrie 1879 [1879]

ATÂT DE FRAGEDĂ...

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireş,
Şi ca un înger dintre oameni
În calea vieţii mele ieşi.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Şi de la creştet pân-în poale
Pluteşti ca visul de uşor.

Din încreţirea lungii rochii
Răsai ca marmura în loc –
S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi şi noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din poveşti,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce eşti,

Cât poţi cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde şoapte,
Cu-mbrăţişări de braţe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un văl pe ochii tăi fierbinţi;
E-ntunecoasa renunţare,
E umbra dulcilor dorinţi.

Te duci, ş-am înţeles prea bine
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină
Şi vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăşi-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deşert.

Ş-o să-mi răsai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană –
Unde te duci? Când o să vii?

Convorbiri literare, XIII, 6, 1 septembrie 1879 [1879]

I

Afară-i toamnă, frunză-mprăştiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Şi tu citeşti scrisori din roase plicuri
Şi într-un ceas gândeşti la viaţa toată.

Pierzându-ţi timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n uşa ta să bată;
Dar şi mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri;

Deodat-aud foşnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâni subţiri şi reci mi-acopăr ochii.

II

Sunt ani la mijloc şi-ncă mulţi vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din liră-mi.

Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o linişteşte,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte.

III

Când însuşi glasul gândurilor tace,
Mă-ngână cântul unei dulci evlavii –
Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopţii blând însenina-vei
Cu ochii mari şi purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace,
Ca să te văd venind – ca-n vis, aşa vii!

Cobori încet... aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zâmbind peste-a mea faţă,
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape,
Să simt fiorii strângerii în braţe –
Pe veci pierduto, vecinic adorato!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scânteie lacul
Şi se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Şi ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare şi din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase

Se azvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri,
Cine ştie să le-asculte?
Ale păsărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Şi vorbesc cu-atât de multe
Înţelesuri.

Cucu-ntreabă: – Unde-i sora
Viselor noastre de vară?
Mlădioasă şi iubită,
Cu privirea ostenită,
Ca o zână să răsară
Tuturora.

Teiul vechi un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tânăr vânt să-şi deie
Şi de braţe-n sus s-o ieie,
Iară florile să ploaie
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul:

— Unde mi-i crăiasa oare?
Părul moale despletindu-şi,
Faţa-n apa mea privindu-şi,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul?

Am răspuns: – Pădure dragă,
Ea nu vine, nu mai vine!
Singuri, voi, stejari, rămâneţi
De visaţi la ochii vineţi,
Ce luciră pentru mine
Vara-ntreagă.

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m-am prins tovarăş!
O poveste încântată
Care azi e-ntunecată...
De-unde eşti revino iarăşi,
Să fim singuri!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

REVEDERE

— Codrule, codruţule,
Ce mai faci, drăguţule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
Şi de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Şi gonind cântările;
Şi mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-şi cofeile,
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum eşti

Tot mereu întinereşti.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Şi de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ţinem,
Cum am fost aşa rămânem:
Marea şi cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna şi cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

FOAIA VEŞTEDĂ

(după N. Lenau)

Vântu-o foaie vestejită
Mi-au adus mişcând fereasta –

Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voi păstra-o, voi întinde-o
Între foile acele,
Ce le am din alte timpuri
De la mâna dragei mele.

Cum copacu-şi uită foaia
Ce pe vânt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-au poate
Aste foi de dânsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de faţă,
Dovedite de minciună
Cer să sting a lor viaţă.

Dulcea lor zădărnicie
Nu mă-ndur s-o pun pe foc,
Deşi-mi stau atât de triste
Că nu pot muri pe loc.

Voi păstra întreg amarul

Şi norocul ăstor foi.
În durerea vechii pierderi
Recitindu-mă-napoi;

Numai vestea blând-a morţii,
Foaia tristă le-am adaos:
Moartea vindec-orice rană,
Dând la patime repaos.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

DESPĂRŢIRE

Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita?
Te-aş cere doar pe tine, dar nu mai eşti a ta;
Nu floarea vestejită din părul tău bălai,
Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai.

La ce simţirea crudă a stinsului noroc
Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc?
Tot alte unde-i sună aceluiaşi pârău:
La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre şi umbra unui vis?

La ce de-acu-nainte tu grija mea s-o porţi?
La ce să măsuri anii ce zboară peste morţi?
Totuna-i dacă astăzi sau mâine o să mor,
Când voi să-mi piară urma în mintea tuturor,
Când voi să uiţi norocul visat de amândoi.
Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,
Să fie neagră umbra în care-oi fi pierit,
Ca şi când niciodată noi nu ne-am fi găsit,
Ca şi când anii mândri de dor ar fi deşerţi –
Că te-am iubit atâta putea-vei tu să ierţi?
Cu faţa spre perete, mă lasă prin străini,
Să-ngheţe sub pleoape a ochilor lumini,
Şi când se va întoarce pământul în pământ,
Au cine o să ştie de unde-s, cine sunt?
Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Cerşi-vor pentru mine repaosul de veci;
Ci eu aş vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spuie al tău nume pe-nchisele-mi pleoape,
Apoi – de vor – m-arunce în margine de drum...
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar-un stol de corbi,
Să-ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,

Răsar-o vijelie din margini de pământ,
Dând pulberea-mi ţărânii şi inima-mi la vânt...

Ci tu rămâi în floare ca luna lui april,
Cu ochii mari şi umezi, cu zâmbet de copil,
Din cât eşti de copilă să-ntinereşti mereu,
Şi nu mai şti de mine, că nu m-oi şti nici eu.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

RĂSAI ASUPRA MEA...

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Speranţa mea tu n-o lăsa să moară
Deşi al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toţi, pierdut în suferinţa
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie.

Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa
Şi reapari din cerul tău de stele;
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

[1879]

Fiică gingaşă de rege, când în haina ta bogată
Treci în faeton de gală şi te mlădii zâmbitoare,
Cum din frunzele-nfoiate râde proaspătă o floare,
Toată lumea ce te vede e de tine-nseninată.

Zbori cu şase cai ca vântul şi răsai ca aurora.
Cu căciulele în mână şi cu gurile căscate,
Oamenii salută-n cale pământeasca zeitate.
Tu te-nchini. Te simţi născută spre norocul tuturora.

Dar deodată în mulţime tu fixezi ochiul tău mare.
De o umbră-nfiorată e gândirea ta cuprinsă...
O femeie de pe stradă şi-a-nălţat privirea-i stinsă
Înspre tine... fără ură, făr-amor, fără păsare.

Tu? Unde te-apropii codrul se preface în grădină,
Întristarea-n bucurie, bucuria-n fericire...
Secolii coroanei tale cu regală strălucire

Pot să scoată grâu din pietre şi palate din ruină.

Ea? născută-ntr-o cămară în mizerie obscură,
N-auzì nici glas de mumă, nici a preoţilor psalme...
S-a trezit cu comedianţii cum juca bătând din palme,
Pe-a pierzării căi părinţii o-ndreptară ş-o vândură.

Ea? De-o intra în templu, sub negre boltituri
Al morţii spirit doară îl simte în tăcere,
Căci nu-nţelege blândul cuvânt de mângâiere
Din paginele unse a sfintelor scripturi.

Ce-nseamn-acele candeli ce ard în orice colţ
Sub chipuri mohorâte cu-adânci şi slabe feţe?
Ce-nseamn-acea cântare pătrunsă de blândeţe,
Ce împle tânguioasă puternicile bolţi?
Rugămu-ne-ndurărilor,

Luceafărului mărilor!
Din valul ce ne bântuie
Înalţă-ne, ne mântuie!
Privirea adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată

Şi pururea fecioară,

Marie!

Răpită de duiosul organelor avânt,

Pe cartea cea de rugă alunec-a ta dreaptă,

Iar ochii tăi cei umezi la ceruri se îndreaptă.

Ea?... cade în mulţime cu faţa la pământ.

*

De-ai muri copil de rege de-ale florilor miroasă,

Ca de marmură un înger sub boltirile înalte,

Pe un catafalc depusă – un popor ar plânge-ncalte,

După sufletul tău dulce, după sfânta cea frumoasă.

Ea? Dacă va cădea moartă într-o noapte de beţie

Prin ciocnire de pahare şi prin danţuri desfrânate...

Vreun cioclu de pe uliţi va-ncărca-o-atunci-n spate,

Dară nici în moarte însăşi linişte nu va să-i fie.

Nu. Nici maiestatea morţii nu sfinţeşte pe sărac...

Căci scheletu-acela care a purtat ast-avuţie

De amar şi de durere, preparat de-anatomie

Va face-un pedant dintr-însul!... Iar în urmă, într-un sac,

Va fi aruncat în groapa cea comună. O scânteie
Ce-a pierit fără de urmă. Şi cu toate astea-i semeni
Ca şi lacrima cu roua. Parc-aţi fi surori de gemeni:
Două vieţi în două inimi, şi o singură femeie.

[1879]

VIAŢA

Când aud vreodată un rotund egumen,
Cu foalele-ncinse şi obrazul rumen,
Povestind că viaţa e calea durerii
Şi că pocăinţa urmează plăcerii,
Mă întreb: „Acesta poate ca să ştie
Cum este viaţa, cum cată să fie?”

Noaptea scânteiază cu-a ei mii de stele,
Varsă raze slabe pasurilor mele,
Ulicioara-i strâmtă şi, din ziduri vechi,
Vorbe, râs şi plânset sună în urechi;
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Şi prin uşi închise, prin zidiri deşarte.

Colo, lângă lampă, într-un mic ietac,

Vezi o fată care pune aţă-n ac;
Faţa ei e slabă de-o paloare crudă,
Ochii ei sunt turburi, pleoapele asudă,
Degetele repezi poartă acul fin:
Ea îşi coase ochii într-un tort de în;
Vânătă-i e buza, lipsită de sânge,
Ochiul ei cel turbur nu mai poate plânge.

La ce oare dânsa s-a născut pe lume,
O sărmană frunză pe oceanu-n spume,
O sărmană umbră, orfană şi slabă,
De care-n mulţime nimenea nu-ntreabă?
Din zori până-n noaptea neagră şi târzie
O vezi printr-o albă perdea străvezie
Cum mereu lucrează... ş-abia pâne goală,
Frig şi insomnie, lacrime şi boală.
Tot ce-n astă lume mai poate pricepe
E că de-ncetează lucru!... foamea-ncepe.

Negustoru-şi pune pânzele-nainte,
Lucrul scump şi harnic unor ceasuri sfinte,
El are briliante pe degete groase
Din nopţile celor care pânza-i coase;

Desface ducesei, c-o galantă grabă,
În cusut în lacrimi de o mână slabă:
Pânze moi în care se ţesură zile,
Vederea şi somnul sărmanei copile,
Albe ca zăpada ce cade în fulgi;
Dar, cum sunt cusute, sunt bune de giulgi.

Când îţi trec prin minte acestea, copilă,
Te uiţi în oglindă şi îţi plângi de milă:
Vrei s-o vezi chiar bine, s-o ţii bine minte
Pe nefericita, dulce şi cuminte,
Fără niciun reazem, care nu aşteaptă
Decât moartea care singură e dreaptă...

În această viaţă de mizerii plină
Singura-i amică este o albină,
Rătăcită – ce ştii cum – în strada veche.
Glasul îi pătrunse la a ei ureche,
Deschizând fereastra, să intre o lasă
Între flori să doarmă şi să-i stea în casă.
Se iubiră cele două proletare:
O insectă-umană, una zburătoare.

Fata stând pe gânduri, vesela albină

Cu galanterie de buze-i s-anină,
Ca şi când i-ar zice: „Au nu ştii tu oare
Cum că a ta gură-i cea mai dulce floare?
Căci tu eşti frumoasă, chiar ca şi o sfântă,
Ochiul tău cel dulce şi umbrit mă-ncântă”.

*

Într-o zi, copila moare: se-nţelege,
Moartea numai ştie mânile să lege.
În sicriu au pus-o. Faţa ei cea trasă
Era adâncită, însă tot frumoasă.
I-au pus flori pe frunte... Corpul ei cel fin
Ce nobil transpare din giulgiul de în!
Fereastra-i deschisă: primăvara plină
Pătrunde printr-însa; dar biata albină
În câmp nu mai fuge, ci-mprejur se poartă,
Încunjură capul şi guriţa moartă;
Ea zboară aproape şi tot mai aproape,
Şi vrea cu amica-i deodată s-o-ngroape...

Deci când se întâmplă s-aud vreun egumen,
Cu foalele-nchise şi obrazul rumen,
Povestind că viaţa e calea durerii

Şi că pocăinţa urmează plăcerii,
Mă întreb: „Acesta poate ca să ştie
Cum este viaţa, cum cată să fie?”

[1879]

DUPĂ CE ATÂTA VREME

După ce atâta vreme
Laolaltă n-am vorbit,
Mie-mi pare că uitarăm
Cât de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi
Dulce, palidă cum şezi
Lasă-mă ca altădată
Umilit să-ngenunchez,

Lasă-mă să-ţi plâng de milă,
Să-ţi sărut a tale mâni...
Mânuşiţe, ce făcurăţi
De atâtea săptămâni?

[1879]

NOI AMÂNDOI AVEM ACELAŞI DASCĂL

Noi amândoi avem acelaşi dascăl,
Şcolari suntem aceleiaşi păreri...
Unitul gând oricine recunoască-l.
Ce ştii tu azi, eu am ştiut de ieri.
De-aceleaşi lucruri plângem noi şi râdem...
Non idem est şi duo dicunt idem.

Tu zici că patria e-n decădere,
De râs şi de ocară c-au ajuns;
Când cineva opinia mi-ar cere,
El ar primi tot astfel de răspuns,
Ca de ruşine ochii să-i închidem:
Non idem est şi duo dicunt idem.

Căci din adâncul gândurilor tale
Răsare ură din al meu amor.
Tu ai vrea tot să meargă pe-a sa cale,
Eu celui slab îi sunt în ajutor.
Cu-acelaşi gând, noi totuşi ne desfidem:
Non idem est şi duo dicunt idem.

Pe mine răul, deşi râd, mă doare,

Mă ţine liniştea vieţii-ntregi;
Iar tu uiţi tot la raza de splendoare
Ce-o varsă-asupra ta a lumii regi...
Ş-ai vrea cu proprii mâni să ne ucidem:
Non idem est şi duo dicunt idem.

E greu a spune ce deosebire
Ne-a despărţit, de nu mergem de-a valma.
Şi s-ar vedea atunci fără-ndoială
.....
Când noi ne-am scoate sufletele-n palmă,
Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:
Non idem est şi duo dicunt idem.

[1879]

STELELE-N CER

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Până ce pier.

După un semn

Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn;

Nişte cetăţi
Plutind pe marile
Şi mişcătoarele
Pustietăţi.

Stol de cocori
Apucă-ntinsele
Şi necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot
Şi-a lor întrecere,
Vecinică trecere –
Asta e tot...

Floare de crâng,
Astfel vieţile
Şi tinereţile
Trec şi se sting.

Orice noroc
Şi-ntinde-aripele
Gonit de clipele
Stării pe loc.

Până nu mor,
Pleacă-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?

[1879]

STAU ÎN CERDACUL TĂU...

Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină.
Deasupra-mi crengi de arbori se întind,
Crengi mari în flori de umbră mă cuprind
Şi vântul mişcă arborii-n grădină.

Dar prin fereastra ta eu stau privind

Cum tu te uiţi cu ochii în lumină.
Ai obosit, cu mâna ta cea fină
În val de aur părul despletind.

L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,
Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-ardici şi sufli-n lumânare...

Deasupră-mi stele tremură prin ramuri
În întuneric ochii mei rămân,
Ş-alături luna bate trist în geamuri.

[1879]

DE PE OCHI RIDICI...

De pe ochi ridici închisă
Languroasa, lungă geană,
Rai de fericiri promise
Şi de tainică dojană.

Şi-ţi pui degetul pe gură,
Sfătuieşti şi ameninţi
Şi îmi dai învăţătură
Să ne facem mai cuminţi.

Atunci braţul meu cuprinde
Mlădiosul tău grumaz:
„Mâni vom fi cum vei pretinde,
Dar cum sunt mă lasă azi.”

Astfel lupt cu-a ta mustrare
Ceasuri, zile, săptămâni,
Şi mereu a mea-ndreptare
O amân de azi pe mâni.

[1879]

ŞI ERA PLOAIE CU SENIN

Şi era ploaie cu senin
Senin cu ploaie,
Salcâmii ramurile-nclin
Şi le îndoaie.

Acuma toţi ei înfloresc
De primăvară
Ş-un dulce miros răspândesc
În dalba sară.

Un mândru soare scânteind
Pe bolta-albastră
El bate ploaia şiroind
Pe-a ta fereastră.

Şi-n haină albă tu apari
Cu pasuri line
Şi numai ochii tăi cei mari
Privesc la mine.

Atât de dulce şi de plin
C-aşa văpaie
Ah, era ploaie cu senin
Senin cu ploaie.

[1879]

E TRIST CA NIMENI SĂ TE ŞTIE

E trist ca nimeni să te ştie,
Dar şi mai trist să-ţi zici mereu
Că te-a pătruns nimicnicie
Deşi ai fost ca Dumnezeu.

Unde sunteţi, iubiri deşarte,

Ochi mari ce nu-i mai pot uita?
O, fugi departe, fugi departe,
La ce mă-ngâni cu faţa ta?

În viţa lumii aceştie,
Ce-i fără capăt şi-nceput,
În toată neagra vecinicie
O clipă numai te-am avut.

De-atunci te chem din întuneric
Şi amintirea ta dezmierd
Pân-ce răsai un vis himeric,
Abia răsai şi iar te pierd.

Ca la un zvon ce lin adie
Urechea ţin, mereu ascult...
Tot mai puţină armonie...
Pustiu din ce în ce mai mult.

Şi din comoara-mi de suspine,
Cu amintiri, cu dor îmbrac
Acest amor bogat în chinuri
Şi-n mângâieri de tot sărac.

[1879]

ZBOAR-AL NOPŢII NEGRU FLUTUR

Zboar-al nopţii negru flutur
Cu-a lui aripi ostenite,
Pe când crengile se scutur
Pe cărări înţelenite.

Iară bolta cea senină
Printre ramuri, printre frunză,
Aruncând dungi de lumină
Cearcă tainic să pătrunză.

Prin a ramurilor mreajă,
Sună jalnic în urechi
Cântec dulce ca de vrajă,
De sub teiul nalt şi vechi.

Iară sunetele sfinte
Mişcă jalnic al tău piept:
Nu mai cugeţi înainte,
Nici nu cauţi îndărăpt,

Ci asculţi de păsărele

Ciripind în verde crâng,
Cum de-amoru-ne-ntre ele
Sfătuindu-se ne plâng.

[1879]

CA O FĂCLIE...

Prin tomuri prăfuite ce mesele-i încarcă,
Edgar trece cu gândul prin veacuri ca-ntr-o barcă.
Nimica nu opreşte a gândurilor grabă,
Din când în când în cale-i pe sine se întreabă:
La ce folos că timpul şi spaţiul străbate
Şi ce folos că vecinic râvnind singurătate,
El de nimic în lume viaţa-i n-o s-o lege,
Că-nţelegând deşertu-i, problema-i n-o-nţelege...
Ce caută talentu-i în şirele s-arate?
Cum luna se iveşte sau vântu-n codru bate?
Dar de-o va spune-aceasta sau dacă n-o va spune,
Pădurile şi luna vor face-o de minune.
Ba ele vor întrece de-a pururi pe-autori
Ce-au spus aceste lucruri de zeci de mii de ori.
O, capete pripite, în colbul trist al şcolii,
Cetiţi în foliante ce roase sunt de molii

Şi viaţa, frumuseţa, al patimei nesaţ
Nu din viaţa însăşi – din cărţi le învăţaţi.
În capetele voastre, de semne multe sume,
Din mii de mii de vorbe consist-a voastră lume.

Ca o făclie stinsă de ce mereu să fumegi,
De ce mereu aceleaşi gândiri să le tot rumegi
Şi sarcina de gânduri s-o porţi ca pe un gheb,
Astfel ades în taina durerii mă întreb...
Nu aflu unde capul în lume să mi-l pun:
Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,
Căci n-am avut metalul demonilor în vine,
Nici pacinica răbdare a omului de bine,
Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind –
Am fost un creier bolnav ş-o inimă de rând.

De mult de vorbe goale nici voi să mai ascult.
Nimic e pentru mine ce pentru lume-i mult.
Ce este viitorul? Trecutul cel întors
E şirul cel de patimi cel pururea retors.
Am azvârlit în laturi greoaie, veche cărţi,
Cari privesc viaţa din mii de mii de părţi
Şi scrise în credinţa că lumea tot se schimbă

Cu dezlegări ciudate şi cu frânturi de limbă
Nu-i foliant în lume din care să înveţi
Ca viaţa preţ să aibă şi moartea s-aibă preţ...
Şi de pe-o zi pe alta o târâi uniform
Şi nici să pot de somnul pământului s-adorm.

Pustie, sură, rece şi fără înţeles...
Nu apăr adevărul, nu apăr un eres,
Nu sunt la înălţime şi nu sunt dedesupt,
Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt
Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna,
În cumpenele vremii sunt amândouă una.
Să ţin numai la ceva oricât ar fi de mic...
Dar nu ţin la nimica, căci nu mai cred nimic.

În manta nepăsării mă-nfăşor dar şi tac
Şi zilele vieţi-mi în şiruri le desfac,
Iar visurilor mele le poruncesc să treacă
Iar ele ochii-albaştri asupra mea şi-i pleacă,
Cuprinse de amurgul cel fin al aurorii:
Văpaia-n ochi unită-i cu farmecul palorii.
Trec, pier în adâncimea iubirii s-a genunii,
Icoanele frumoase şi dulci a slăbiciunii

Ca flori cu veştejite şi triste frumuseţi:
Uitarea le usucă sărmanele vieţi...
Ş-apoi!? Ce-mi pasă!? Fost-am în lume poate unic
Ce fără să ştiu unde pe-a lumii valuri lunec?

Mulţimea nu se naşte decât spre a muri...
Ruşine-i al ei număr cu unul a spori?
Ferice de aceia ce n-au mai fost să fie,
Din leagănul cărora nu s-a durat sicrie,
Nici în nisip vro urmă lăsar-a lor picioare
Neatinşi de păsul lumii trecute, viitoare,
De-a pururi pe atâţia câţi fură cu putinţă:
Numele lor e nimeni, nimic a lor fiinţă.
Ei dorm cum doarme-un haos pătruns de sine însuşi,
Ca cel ce-n visu-i plânge, dar nu-şi aude plânsu-şi
S-a doua zi nu ştie nimic de acel vis.
Vai de acel ce ochii în lume i-a deschis!
Blestem mişcării prime, al vieţii primul colţ.
Deasupră-i se-ndoiră a cerurilor bolţi,
Iar de atunci prin haos o muzică de sfere,
A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere.

O, genii, ce cu umbra pământul îl sfinţiţi

Trecând atât de singuri prin secolii robiţi,
Sunteţi ca acei medici miloşi şi blânzi în viaţă
Ce parcă n-au alt bolnav decât pe cel de faţă.
Oricui sunteţi prieteni, dar orişicui îi pare
Că numai pentru dânsul aţi fost în lumea mare.
În orice veac trăirăţi neîncetăţeniţi,
Şi totuşi nici într-unul străini nu o să fiţi,
Căci lamura vieţii aţi strâns-o cu-ngrijire
Şi dându-i acea haină de neîmbătrânire,
Oricât se schimbe lumea, de cade ori de creşte,
În dreapta-vă oglindă de-a pururi se găseşte.
Căci lumea pare numai a curge trecătoare.
Toate sunt coji durerii celei nepieritoare,
Pe când tot ce aleargă şi-n şiruri se aşterne
Repaosă în raza gândirii cei eterne.
Iar adevărul, ca şi păcatul mumii Eve,
De faţă-i pretutindeni şi pururea aieve.

[1879]

O, STINGĂ-SE A VIEŢII...

O, stingă-se a vieţii fumegătoare faclă,
Să aflu căpătâiul cel mult dorit în raclă!

N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun,
Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,
Căci n-am avut metalul demonilor în vine,
Nici pacinica răbdare a omului de bine,
Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind...
Un creier plin de visuri ş-o inimă de rând...

De mult a lumii vorbe eu nu le mai ascult,
Nimic e pentru mine ce pentru ea e mult.
Viitorul un trecut e, pe care-l văd întors...
Acelaşi şir de patimi s-a tors şi s-a retors
De mânile uscate a vremii-mbătrânite.
Sunt limpezi pentru mine enigmele-ncâlcite:
Nu-ntreb de ce în lume nu ne e dat de soarte
Noroc fără durere, viaţă fără moarte.
Am pus demult deoparte acele roase cărţi
Ce spun c-a vieţii file au vecinic două părţi...
Cu-a lor înţelepciune nimica nu se schimbă
Cu dezlegări ciudate şi cu frânturi de limbă
Ocupe-se copiii... Eu pun o întrebare
Nu nouă, însă dreaptă... nu liberă, dar mare.

Viaţa, moartea noastră noi le ţinem în mâni,

Pe ele deopotrivă noi ne simţim stăpâni.
O cupă cu otravă, un glonte, un pumnar
Ne scapă deopotrivă de-o lume de amar.
De ce ţin toţi la dânsa, oricât de neagră fie?
Ea împlineşte oare în lume vo solie?
E scop în viaţa noastră – vun scop al mântuirii?
Nu junghiem fiinţa pe-altarul omenirii?
A gândului lucire, a inimei bătaie
Ridică un grăunte din sarcina greoaie
Mizeriei comune? Trăind cu moartea-n sân
Pe altu-n astă lume îl doare mai puţin?
O, eu nu cer norocul, dar cer să mă învăţ
Ca viaţa-mi preţ să aibă şi moartea s-aibă preţ
Să nu zic despre mine ce omului s-a zis:
Că-i visul unei umbre şi umbra unui vis.

O, Demiurg, solie când nu mi-ai scris în stele,
De ce mi-ai dat ştiinţa nimicniciei mele?
De ce-n al vieţii mijloc, de gânduri negre-un stol
Mă fac să simt în minte şi-n inimă un gol?
De ce de pe vedere-mi tu vălul ai răzit,
Să văd cum că în suflet nu am decât urât?
Viaţa mea comună s-o târâi uniform

Şi să nu pot de somnul pământului s-adorm?

Zadarnică, pustie şi fără înţeles
Viaţa-mi nu se leagă de-un rău sau de-un eres.
Eu nu mă simt deasupra şi nu sunt dedesupt,
Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt
Pentru-o minciună mare ori mare adevăr.
Totuna mi-ar fi mie, căci alta nu mai cer,
Decât să fiu în dreapta ori stânga hotărât,
S-omor şi eu pe altul sau să fiu omorât
Şi făr' de niciun titlu în lume să mă-nser...
Căci ce-i la urma urmei minciună, adevăr?...
Să ţin numai la ceva... oricât ar fi de mic...
Dar nu ţin la nimica, căci nu mai cred nimic.

[1879]

[1880]

O, MAMĂ...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;

Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă şi de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creştet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt şi dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simţi-o-voi odată umbrind mormântul meu...
Mereu va creşte umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de ţintirim,
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiaşi sicriu;
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Convorbiri literare, XIV, 1, 1 aprilie 1880 [1880]

DINTRE SUTE DE CATARGE

Dintre sute de catarge

Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre pasări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le-nece oare
Valurile, vânturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile.

Nenţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile,
Zboară vecinic, îngânându-l,
Valurile, vânturile.

[1880]

URSITORILE

Codru-i alb şi frunza-i neagră
A lui mii de rămurele

De zăpadă îi sunt grele,
Vântul trece doar prin ele,
Vântul rece şi vro ţarcă
Scuturând le mai descarcă...
Albă-i noaptea cea cu lună,
De-n departe codrul sună,
Lupi-n pâlcuri se adună.
Suflă vântul, suflă-într-una,
Câmp şi cer mi le-mpreună.
Te-apuc-o jale nebună,
Jale lungă şi întinsă,
Ca şi ţara toată ninsă,
Codri tremur ca o vargă
Cât îi zarea ta de largă,
Lupii peste culmi aleargă,
Străbătând ninsorile,
Pâlcuri zboară ciorile,
De mai zici cu zicătoarea:
Albă-i lumea, neagră-i cioara.

În temei de codri deşi
Nu e pârtie să ieşi,
Nu-i cărare, nici răzor,

Nici urmă de vânător.
Viscolind, troienele
Au umplut poienele,
S-au lăsat pe crengi uscate,
Peste frunze scuturate,
Peste ape, peste toate.
În pădurea nepătrunsă,
O căscioară e ascunsă,
Nu-i aproape sat, nici drum,
Singurică, nu ştii cum,
Doar din horn îi iese fum...
Cine-n casă o să-mi şadă,
De nu-i pasă de zăpadă,
Care cade ş-o să cadă
Tot grămadă pe grămadă,
De-ntrece gardu-n ogradă,
Pân' la streşină-o s-ajungă
De s-alege iarna lungă?
Văduvioară tinerică
Şade-acolo singurică;
Câte zile sunt lăsate
Nu mai merge pe la sate,

Câtă-i vremea unei ierne,
Cât zăpadă se aşterne,
Ea tot deapănă şi ţese
Fire albe, pânze-alese.
Părul ei cel negru, moale
Desfăcut cădea la vale,
Ochii tineri şi căprii
Strălucesc aşa de vii,
Iar de râde are haz,
Cu gropiţe în obraz.
Şi la unghiul dulcii guri,
Şi la alte-ncheieturi,
Şi la degete, la coate,
La-ncheieturile toate;
Ochii ard întunecoşi,
Faţa albă, buze roşi,
Iar când merge legănată,
Tremur sânii ei deodată,
Tremură frumseţa-i toată
Nu-i subţire, ci-mplinită,
Cum e bună de iubită,
Nici prea mică, nici prea mare,

Plinuţă la-ncingătoare,
Plinuţă la sâni, la faţă,
Încât ai ce strânge-n braţe.
Tot ce-ar zice i se cade,
Tot ce-ar face bine-i şade,
Şi la vorbă de s-o-ntinde,
Vorba dulce bine-o prinde,
Şi de tace iarăşi place,
Că are pe vino-ncoace;
Oacheşă şi sprâncenată
Şi la îmblet alintată –
Ar trebui sărutată.

Pe când arde focu-n vatră,
Lupii urlă, cânii latră,
Iar ea toarce din fuior,
Legănând cu un picior
Albia c-un copilaş,
Adormit şi drăgălaş,
Alb ca felia de caş.

Şi ea zice-ncetişor:
— Nani, nani, puişor,

Dormi, drăguţă, dormi în pace
Că la vară eu ţi-oi face
Sub cel tei bătut de vânt
Aşternutul la Pământ.
Vântul că va aromi.
Iară tu vei adormi,
Vor pătrunde stelele
Toate rămurelele,
Iară luna va străbate
A noastră singurătate,
Iar când vântul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile şi-a scutura,
Iarăşi te va deştepta
Sub plutirea norilor,
În căderea florilor,
Pe-a izvoarelor sunare,
Pe de-a pururi călătoare,
La glas de privighitoare.

Cum îngână şi visează,
Genele-i se-ngreuiază;
Adormind astfel cum şade,

Fusul din mână îi cade;
Doar prin somn mişcă piciorul,
Ca să-şi legene ficiorul.
Focu-n vatră se potoale,
E-o căldur-aşa de moale
Şi sub candela smerită
Ea adoarme zugrăvită;
Iar cămaşa stă să-i cadă
De pe umeri de zăpadă,
De pe munţii sânului,
Albi ca floarea crinului,
Aşa dulci şi plini şi dragi,
Pe-a lor culmi având doi fragi
Şi rotunzi şi dragi şi dulci,
Fruntea pe ei să ţi-o culci.
Adormise-aşa frumos
Cu-a ei mâni lăsate-n jos,
Sub o candelă smerită
Pare că e zugrăvită.

Cum dormea cu ochiu-nchis,
Ea visă un mândru vis:
Un părete-a stat să cadă,

Nu mai e defel zăpadă,
Codrul tremură-nfrunzind,
Izvoarele-ntinerind
Şi ea vede mândru tei
Ce umbreşte casa ei,
Că-nflorea bătut de vânt
Cu crengile la pământ;
O cântare sună lină,
Iar în zare lună plină,
Iar băiatu-n somn, el, râde.
Teiul mândru se deschide,
Ies trei zâne ca pe poartă,
Câte-o stea în frunte poartă:
Ele-s ursitorile
Rumene ca zorile,
Şi uşoare calcă, slabe,
Pietre scumpe-n mii de boabe
Pe-a lor văluri sunt podoabe.
Şi prin pânze străvezie,
A lor glezne argintie
Nu s-ating nici de pământ,
Ci se leagănă de vânt,

Căci uşor de mâni se prind,
Trag un danţ şi mi-l întind,
Leagănul încunjurând
Şi din gură cuvântând,
Cuvântând cuvinte rare
Ca nişte mărgăritare.

Una zise: – Drag băiat,
Vei fi mare împărat,
Căci aşa îţi este scris,
Cum ţi-o spun acum în vis.

Alta zise: – Vei fi tare
Fără vro asămănare,
Cum nu-i alt viteaz sub soare.

Iar a treia-i zise:
— Dragă,
Ai să aibi o minte-ntreagă,
Căci isteţ vei fi cu duhul
Ca şi luna şi văzduhul.
Iară muma cum visează,
Mâinile-şi împreunează
Şi se roagă către zâne:

— Luminatelor stăpâne,
Nicăieri nu-i copilaş
Aşa blând şi drăgălaş,
Nici în lume, nici în ţară,
Că-i frumos din cale-afară,
Drag îmi e ca o minune,
N-am cuvinte a o spune,
Geaba caut şi gândesc,
Nu ştiu să le potrivesc.
Nu-i daţi daruri trecătoare
Cum daţi altora sub soare,
Dăruiţi-i lui ceva
Ce în lume nimenea
N-a avut, nici n-o avea.

Atunci danţul se opreşte,
Zâna-a treia trist priveşte,
Către mumă zise-aşa:
— Ştii tu ce-ai cerut ori ba?
Nicio ştii, nicio vei şti,
Dară eu voi împlini
Ce-ai cerut în ceasul sfânt,
Sfânt în cer şi pe pământ.

Pe copil se pleacă zâna,
Peste el şi-ntinde mâna:
Numai tu vei mai avea
Ce nu are nimenea,
Că acum ţi-e dat de soarte
Viaţă fără moarte,
Şi ţi-e dată tinereţe
Fără bătrâneţe.
O cântare sună lină,
Arde-n zare luna plină,
Peste vârfuri trec scântei,
Intră zânele în tei.
Muma doarme, pruncul râde,
Copacul se reînchide.

[1880]

DOINĂ

Ce stă vântul să tot bată
Prin frunza de tei uscată,
Şi frângându-i ramurile
Să lovească geamurile?
Iară tu de ce suspini

Când priveşti peste grădini?
Nu mai sta de tot ofta
Şi în gând nu mă mustra:
Că atunci te voi uita
Când nu s-or mai arăta
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,
Luna şi cu soarele
Şi-n codru izvoarele.
Vei avea de suspinat,
Când vei şti că te-am uitat,
Când vei sta ca să mă-ngropi
Pe cărarea dintre plopi,
Ş-atunci vântul o să bată
Prin frunza de tei uscată,
Scuturând-o, risipind-o,
De ţi s-o urî privind-o.

[1880]

DE-ATÂTEA ORI...

De-atâtea ori am fost să mor,
De dragul dragii mele...

Ce s-au ales de-atât amor,
O, stele, eternelor stele?

Şi viaţa toată mi-am închis
Gonind la idealuri...
Ce s-au ales de-atâta vis,
O, valuri, eternelor valuri?

[1880]

[1881]

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte când le dai, şi în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simţim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci
Şi gândirilor dând viaţă, suferinţele întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,

Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate!
Câte ţărmuri înflorite, ce palate şi cetăţi,
Străbătute de-al tău farmec ţie singură-ţi arăţi!
Şi în câte mii de case lin pătruns-ai prin fereşti,
Câte frunţi pline de gânduri, gânditoare le priveşti!
Vezi pe-un rege ce-mpânzeşte globu-n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâine abia cuget-un sărac...
Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii,
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii;
La acelaşi şir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!
Unul caută-n oglindă de-şi buclează al său păr,
Altul caută în lume şi în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le însamnă pe răboj;
Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate şi socoate
Şi de frig la piept şi-ncheie tremurând halatul vechi,

Îşi înfundă gâtu-n guler şi bumbacul în urechi;
Uscăţiv aşa cum este, gârbovit şi de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub fruntea-i viitorul şi trecutul se încheagă,
Noaptea-adânc-a veciniciei el în şiruri o dezleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr
Aşa el sprijină lumea şi vecia într-un număr.

Pe când luna străluceşte peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,
La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă,
Pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă,
Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns...
Când pătruns de sine însuşi odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Şi în sine împăcată stăpânea eterna pace!...
Dar deodat-un punct se mişcă... cel întâi şi singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,

E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâşii,
De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii...
De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Şi în roiuri luminoase izvorând din infinit,
Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi, copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru muşunoaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oşteni şi învăţaţi
Ne succedem generaţii şi ne credem minunaţi;
Muşti de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvârtim uitând cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărătu-i şi-nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ţine încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al nefiinţei universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-şi opreşte a sa minte,

Ci-ntr-o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist şi roş
Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoşi,
Cum planeţii toţi îngheaţă şi s-azvârl rebeli în spaţ
Ei, din frânele luminii şi ai soarelui scăpaţi;
Iar catapeteasma lumii în adânc s-au înnegrit,
Ca şi frunzele de toamnă toate stelele-au pierit;
Timpul mort şi-ntinde trupul şi devine vecinicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Şi în noaptea nefiinţei totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...

.....

Începând la talpa însăşi a mulţimii omeneşti
Şi suind în susul scării pân' la frunţile crăieşti,
De a vieţii lor enigmă îi vedem pe toţi munciţi,
Făr-a şti să spunem care ar fi mai nenorociţi...
Unul e în toţi, tot astfel precum una e în toate,
De asupra tuturora se ridică cine poate,
Pe când alţii stând în umbră şi cu inima smerită
Neştiuţi se pierd în taină ca şi spuma nezărită –
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor ei sau ce gândesc?...

Ca şi vântu-n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru el, bătrânul dascăl?
Nemurire, se va zice. Este drept că viaţa-ntreagă,
Ca şi iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
„De-oi muri – îşi zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură şi l-or duce mai departe,
De a pururi, pretutindeni, în ungherul unor crieri
Şi-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!”
O, sărmane! ţii tu minte câte-n lume-ai auzit,
Ce-ţi trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?
Prea puţin. De ici, de colo de imagine-o fâşie,
Vrèo umbră de gândire, ori un petec de hârtie;
Şi când propria ta viaţă singur n-o ştii pe de rost,
O să-şi bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost?
Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite aşezat şi el, un brac,
Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte-ţi l-o sufla din ochelari
Şi te-o strânge-n două şiruri, aşezându-te la coadă,
În vro notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poţi zidi o lume-ntreagă, poţi s-o sfarămi... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de ţărână se depune.
Mâna care-au dorit sceptrul universului şi gânduri
Ce-au cuprins tot universul, încap bine-n patru scânduri...
Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormântare,
Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturora va vorbi vrun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te aşteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă şi mai dreaptă.
Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?
Ei vor aplauda desigur biografia subţire
Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare,
C-ai fost om cum sunt şi dânşii... Măgulit e fiecare
Că n-ai fost mai mult ca dânsul. Şi prostatecele nări
Şi le umflă orişicine în savante adunări
Când de tine se vorbeşte. S-a-nţeles de mai nainte
C-o ironică grimasă să te laude-n cuvinte.
Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înţelege...
Dar afară de acestea, vor căta vieţii tale
Să-i găsească pete multe, răutăţi şi mici scandale –

Astea toate te apropie de dânşii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele şi vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Într-un mod fatal legate de o mână de pământ;
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

.....

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniştita ei splendoare!
Şi din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate;
Amorţită li-i durerea, le simţim ca-n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta-ntrării
Şi ridică mii de umbre după stinsul lumânării...
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate,
Şi pe toţi ce-n astă lume sunt supuşi puterii sorţii
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii!

Convorbiri literare, XIV, 11, 1 februarie 1881 [1881]

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?
De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi?
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile?
Dacă tu ştiai problema astei vieţi cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt,
Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă
A turna în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă?
Acea tainică simţire, care doarme-n a ta harfă,
În cuplete de teatru s-o desfaci ca pe o marfă?
Când cu sete cauţi forma ce să poată să te-ncapă,
Să le scrii, cum cere lumea, vro istorie pe apă?
Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,
Să-mi atrag luare-aminte a bărbaţilor din ţară,
Să-mi dedic a mele versuri la cucoane, bunăoară,
Şi dezgustul meu din suflet să-l împac prin a mea minte.–
Dragul meu, cărarea asta s-a bătut de mai nainte;
Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi,
Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi,
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,

Sunt cântaţi în cafenele şi fac zgomot în saloane;
Iar cărările vieţii fiind grele şi înguste,
Ei încearcă să le treacă prin protecţie de fuste,
Dedicând broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră
C-ajungând cândva miniştri le-a deschide carieră. –

De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?
Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?
Azi, când patimilor proprii muritorii toţi sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beşică e de spumă într-un secol de nimic.

Încorda-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanţ
Ce se-mparte cu frăţie între doi şi trei amanţi.
Ce? să-ngâni pe coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos?
Azi adeseori femeia, ca şi lumea, e o şcoală,
Unde-nveţi numai durere, înjosire şi spoială;
La aceste acadèmii de ştiinţi a zânei Vineri
Tot mai des se perindează şi din tineri în mai tineri,
Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Până când din şcoala toată o ruină a rămas.

Vai! tot mai gândeşti la anii când visam în acadèmii,
Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stând s-adune
Şi-n a lucrurilor peteci căutând înţelepciune?
Cu murmurele lor blânde, un izvor de horum-harum
Câştigând cu clipoceală nervum rerum gerendarum;
Cu evlavie adâncă ne-nvârteau al minţii scripet,
Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egipet.

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,
Cum uşor, ca din cutie, scoate lumile din chaos
Şi cum neagra vecinicie ne-o întinde şi ne-nvaţă
Că epocele se-nşiră ca mărgelele pe aţă.
Atunci lumea-n căpăţână se-nvârtea ca o morişcă,
De simţeam, ca Galilei, că comèdia se mişcă. –

Ameţiţi de limbe moarte, de planeţi, de colbul şcolii,
Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii
Şi privind păinjenişul din tavan, de pe pilaştri,
Ascultam pe craiul Ramses şi visam la ochi albaştri
Şi pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă
Către vreo trandafirie şi sălbatecă Clotildă.

Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.
Scârţiirea de condeie dădea farmec astei linişti,
Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei inişti,
Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit;
Când suna, ştiam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gândită pentru noi avea fiinţă,
Şi, din contra, cea aievea ne părea cu neputinţă.
Azi abia vedem ce stearpă şi ce aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste;
Iar în lumea cea comună a visa e un pericul,
Căci de ai cumva iluzii, eşti pierdut şi eşti ridicul.

Şi de-aceea de-azi-nainte poţi să nu mă mai întrebi
De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,
De ce dorm îngrămădite între galbenele file
Iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile...
De-oi urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva
Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceap-a lăuda.
Dacă port cu uşurinţă şi cu zâmbet a lor ură,
Laudele lor desigur m-ar mâhni peste măsură.

Convorbiri literare, XV, 1, 1 aprilie 1881 [1881]

SCRISOAREA III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor păşune, a ei patrie ş-o schimbă,
La pământ dormea ţinându-şi căpătâi mâna cea dreaptă;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deşteaptă.
Vede cum din ceruri luna lunecă şi se coboară
Şi s-apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Înflorea cărarea ca de pasul blândei primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitelor dureri;
Codrii se înfiorează de atâta frumuseţe,
Apele-ncreţesc în tremur străveziile lor feţe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer şi pe toate din natură
Şi prin mândra fermecare sun-o muzică de şoapte,
Iar pe ceruri se înalţă curcubeele de noapte...
Ea, şezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru-n valuri de mătasă se desprinde:
— Las’ să leg a mea viaţă de a ta... În braţu-mi vino,
Şi durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...
Scris în cartea vieţii este şi de veacuri şi de stele
Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieţii mele.

Şi cum o privea sultanul, ea se-ntunecă... dispare;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care creşte într-o clipă ca în veacuri, mereu creşte,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lăţeşte;
Umbra lui cea uriaşă orizonul îl cuprinde
Şi sub dânsul universul într-o umbră se întinde;
Iar în patru părţi a lumii vede şiruri munţii mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul şi Balcanii seculari;
Vede Eufratul şi Tigris, Nilul, Dunărea bătrână –
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Şi corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâie legănându-se pe lanuri,
Mările ţărmuitoare şi cetăţi lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe-un uriaş covor,
Vede ţară lângă ţară şi popor lângă popor –
Ca prin neguri alburie se strevăd şi se prefac
În întinsă-mpărăţie sub o umbră de copac.

Vulturii porniţi la ceruri pân’ la ramuri nu ajung;
Dar un vânt de biruinţă se porneşte îndelung
Şi loveşte rânduri, rânduri în frunzişul sunător,

Strigăte de-Allah! Allahu! se aud pe sus prin nori,
Zgomotul creştea ca marea turburată şi înaltă,
Urlete de bătălie s-alungau dupăolaltă,
Însă frunzele-ascuţite se îndoaie după vânt
Şi deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură sultanul... se deşteaptă... şi pe cer
Vede luna cum pluteşte peste plaiul Eschişer.
Şi priveşte trist la casa şeihului Edebali;
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbeşte, mlădioasă ca o creangă de alun;
E a şeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se-nălţase chiar în rai la Mohamet,
Că din dragostea-i lumească un imperiu se va naşte,
Ai căruia ani şi margini numai cerul le cunoaşte.

Visul său se-nfiripează şi se-ntinde vultureşte,
An cu an împărăţia tot mai largă se sporeşte,
Iară flamura cea verde se înalţă an cu an,
Neam cu neam urmându-i zborul şi sultan după sultan.
Astfel ţară după ţară drum de glorie-i deschid...
Pân-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un ţărm de altul, legând vas de vas, se leagă
Şi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah şi spahii
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băţ.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreţ:
— Ce vrei tu?
— Noi? Bună pace! Şi de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
— Tu eşti Mircea?
— Da-mpărate!
— Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
— Orice gând ai, împărate, şi oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierţi;
Dar acu vei vrea cu oaste şi război ca să ne cerţi,

Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn şi nouă de mila măriei-tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris şi pentru noi,
Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război.

— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândeşti că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câţi în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împăraţi şi regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ şi mare.
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Şi Apusul îşi împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruinţă se mişcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mişcau îngrozitoare ca păduri de lănci şi săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...

La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns

Ca să steie înainte-mi ca şi zidul neînvins.

Când văzui a lor mulţime, câtă frunză, câtă iarbă,

Cu o ură nempăcată mi-am şoptit atunci în barbă,

Am jurat ca peste dânşii să trec falnic, fără păs,

Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...

Şi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?

Şi, purtat de biruinţă, să mă-mpiedec de-un moşneag?

— De-un moşneag, da, împărate, căci moşneagul ce priveşti

Nu e om de rând, el este domnul Ţării Româneşti.

Eu nu ţi-aş dori vrodată să ajungi să ne cunoşti,

Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti.

După vremuri mulţi veniră, începând cu acel oaspe,

Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu a lui Istaspe;

Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,

De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod;

Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă

Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă –

Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,

Cum veniră, se făcură toţi o apă ş-un pământ.

Te făleşti că înainte-ţi răsturnat-ai valvârtej

Oştile leite-n zale de-mpăraţi şi de viteji?

Tu te lauzi că Apusul înainte ţi s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinţei biruinţă căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul...
Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este,
Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Şi abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot şi de arme şi de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreţii împlu câmpul şi roiesc după un semn
Şi în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă faţa negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,
Orizonu-ntunecându-l, vin săgeţi de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie.

În zadar striga-mpăratul ca şi leul în turbare,
Umbra morţii se întinde tot mai mare şi mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire şi în faţă şi în coaste,
Căci se clatină rărite şiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca şi pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Când săgeţile în valuri, care şuieră, se toarnă
Şi, lovind în faţă, -n spate, ca şi crivăţul şi gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliţi,
Printre cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi;
Risipite se-mprăştie a duşmanilor şiraguri,
Şi gonind biruitoare tot veneau a ţării steaguri,
Ca potop ce prăpădeşte, ca o mare turburată –
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se aşează, iată soarele apune,
Voind creştetele nalte ale ţării să-ncunune

Cu un nimb de biruinţă; fulger lung încremenit
Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit,
Pân’ ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Şi din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:
Doamna mărilor s-a nopţii varsă linişte şi somn.
Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn
Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,
S-o trimiţă dragei sale, de la Argeş mai departe:
„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne eşti aşa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiţi prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienele,
Ochii cu sprâncenele;
Că şi eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flamurile,
Codrul şi cu ramurile,
Coiful nalt cu penele,

Ochii cu sprâncenele.
Şi să ştii că-s sănătos,
Că, multămind lui Cristos,
Te sărut, Doamnă, frumos.”
.....
De-aşa vremi se-nvredniciră cronicarii şi rapsozii;
Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi irozii...
În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Poţi să-ntâmpini patrioţii ce-au venit de-atunci încolo?
Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!
O, eroi! care-n trecutul de măriri vă adumbriseţi,
Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţ,
Şi cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii,
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.
Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi Muşatini,
Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,
Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră
De la munte pân’ la mare şi la Dunărea albastră.

Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?
N-o să aflu într-ai noştri vre un falnic juvaer?
Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoielii?

Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii,
N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliţi
În aplauzele grele a canaliei de uliţi,
Panglicari în ale ţării, care joacă ca pe funii,
Măşti cu toate de renume din comedia minciunii?
Au de patrie, virtute, nu vorbeşte liberalul,
De ai crede că viaţa-i e curată ca cristalul?
Nici visezi că înainte-ţi stă un stâlp de cafenele,
Ce îşi râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea-mpăroşată şi la fălci umflat şi buget,
Negru, cocoşat şi lacom, un izvor de şiretlicuri,
La tovarăşii săi spune veninoasele-i nimicuri;
Toţi pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,
Quintesenţă de mizerii de la creştet până-n talpă.
Şi deasupra tuturora, oastea să şi-o recunoască,
Îşi aruncă pocitura bulbucaţii ochi de broască...
Dintr-aceştia ţara noastră îşi alege astăzi solii!
Oameni vrednici ca să şază în zidirea sfintei Golii,
În cămeşi cu mâneci lunge şi pe capete scufie,
Ne fac legi şi ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioţii! Virtuoşii, ctitori de aşezăminte,

Unde spumegă desfrâul în mişcări şi în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, şed pe locuri
Şi aplaudă frenetic schime, cântece şi jocuri...
Şi apoi în sfatul ţării se adun să se admire
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subţire;
Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!
Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
Să ajung-a fi stăpână şi pe ţară şi pe noi!
Tot ce-n ţările vecine e smintit şi stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid şi lacom, tot Fanarul, toţi iloţii,
Toţi se scurseră aicea şi formează patrioţii,
Încât fonfii şi flecarii, găgăuţii şi guşaţii,
Bâlbâiţi cu gura strâmbă sunt stăpânii astei naţii!

Voi sunteţi urmaşii Romei? Nişte răi şi nişte fameni!
I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni!
Şi această ciumă-n lume şi aceste creaturi
Nici ruşine n-au să ieie în smintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Îndrăznesc ca să rostească pân' şi numele tău... ţară!

La Paris, în lupanare de cinismu şi de lene,
Cu femeile-i pierdute şi-n orgiile-i obscene,
Acolo v-aţi pus averea, tinereţele la stos...
Ce a scos din voi Apusul când nimic nu e de scos?

Ne-aţi venit apoi, drept minte o sticluţă de pomadă,
Cu monoclu-n ochi, drept armă beţişor de promenadă,
Veştejiţi fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept ştiinţ-având în minte vrèun vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...
O, te-admir, progenitură de origine romană!

Şi acum priviţi cu spaimă faţa noastră sceptic-rece.
Vă miraţi cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
Când vedem că toţi aceia care vorbe mari aruncă
Numai banul îl vânează şi câştigul fără muncă,
Azi, când fraza lustruită nu ne poate înşela,
Astăzi alţii sunt de vină, domnii mei, nu este-aşa?
Prea v-aţi arătat arama sfâşiind această ţară,
Prea făcurăţi neamul nostru de ruşine şi ocară,
Prea v-aţi bătut joc de limbă, de străbuni şi obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteţi – nişte mişei!
Da, câştigul fără muncă, iată singura pornire;

Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsaţi măcar strămoşii ca să doarmă-n colb de cronici;
Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.
Cum nu vii tu, Ţepeş doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarţi în două cete: în smintiţi şi în mişei,
Şi în două temniţi large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la puşcărie şi la casa de nebuni!

Convorbiri literare, XV, 2, 1 mai 1881 [1881]

SCRISOAREA IV

Stă castelul singuratec, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri;
Se înalţă în tăcere dintre rarişteа de brazi,
Dând atâta întunerec rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur numa
Lungi perdele încreţite, care scânteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se măreşte,
Muchi de stâncă, vârf de arbor, ea pe ceruri zugrăveşte,
Iar stejarii par o strajă de giganţi ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeţi liniştei acestei,
Cu aripele întinse se mai scutură şi-o taie,
Când în cercuri tremurânde, când în brazde de văpaie.
Papura se mişcă-n freamăt de al undelor cutrier,
Iar în iarba înflorită, somnoros suspin-un grier...
E atâta vară-n aer, e atât de dulce zvonul...

Singur numai cavalerul suspinând privea balconul
Ce-ncărcat era de frunze, de îi spânzur prin ostreţe
Roze roşie de Şiras şi liane-n fel de feţe.
Respirarea cea de ape îl îmbată, ca şi sara;
Peste farmecul naturii dulce-i picură ghitara:

„O, arată-mi-te iară-n haină lungă de mătasă,
Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă,
Te-aş privi o viaţă-ntreagă în cununa ta de raze,
Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.
Vino! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă
De la sânul tău cel dulce floarea veştedă de luncă,
Ca pe coardele ghitarei răsunând încet să cadă...
Ah! E-atât de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă,
Ori în umbra parfumată a buduarului să vin,

Să mă-mbete acel miros de la pânzele de în;
Cupido, un paj şăgalnic, va ascunde cu-a lui mână,
Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână!”

Şi uscat foşni mătasa pe podele, între glastre,
Între rozele de Şiras şi lianele albastre;
Dintre flori copila râde şi se-nclină peste gratii –
Ca un chip uşor de înger e-arătarea adoratei –
Din balcon i-aruncă-o roză şi cu mânile la gură,
Pare că îl dojeneşte când şopteşte cu căldură;
Apoi iar dispare-nluntru... auzi pasuri ce coboară...
Şi ieşind pe uşă iute, ei s-au prins de subsuoară.
Braţ de braţ păşesc alături... le stă bine laolaltă,
Ea frumoasă şi el tânăr, el înalt şi ea înaltă.
Iar în umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg
Şi încet înaintează în lovire de lopeţi,
Legănând atâta farmec şi atâtea frumuseţi...

Luna... luna iese-ntreagă, se înalţ-aşa bălaie
Şi din ţărm în ţărm durează o cărare de văpaie,
Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o aşterne
Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne;

Şi cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte,
Cu-atât valurile apei, cu-atât ţărmul parcă creşte,
Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.
Iară tei cu umbra lată şi cu flori până-n pământ
Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vânt;
Peste capul blond al fetei zboară florile ş-o plouă...
Ea se prinde de grumazu-i cu mânuţele-amândouă
Şi pe spate-şi lasă capul: – Mă uimeşti dacă nu mântui...
Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvântu-i!
Cât de sus ridici acuma în gândirea ta pe-o roabă.
Când durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.
Şi cu focul blând din glasu-ţi tu mă dori şi mă cutremuri,
De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri;
Visurile tale toate, ochiul tău atât de tristu-i,
Cu-a lui umed-adâncime toată mintea mea o mistui...
Dă-mi-i mie ochii negri... nu privi cu ei în laturi,
Căci de noaptea lor cea dulce vecinic n-o să mă mai saturi –
Aş orbi privind într-înşii... O, ascultă numa-ncoace,
Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace!
Codrii negri aiurează şi izvoarele-i albastre
Povestesc ele-nde ele numai dragostele noastre

Şi luceferii ce tremur aşa reci prin negre cetini,
Tot pământul, lacul, cerul... toate, toate ni-s prietini...
Ai putea să lepezi cârma şi lopeţile să lepezi,
După propria lor voie să ne ducă unde repezi,
Căci oriunde numai ele ar dori ca să ne poarte,
Pretutindeni fericire... de-i viaţă, de e moarte.

.....

Fantazie, fantazie, când suntem numai noi singuri,
Ce ades mă porţi pe lacuri şi pe mare şi prin crânguri!
Unde ai văzut vrodată aste ţări necunoscute?
Când se petrecur-aceste? La o mie patru sute?
Azi n-ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
Cum îţi vine, cum îţi place pe copilă s-o desmierzi,
După gât să-i aşezi braţul, gură-n gură, piept la piept,
S-o întrebi numai cu ochii: „Mă iubeşti tu? Spune drept!”

Aş! abia ţi-ai întins mâna, sare ivărul la uşă.
E-un congres de rubedenii, vrèun unchi, vrèo mătuşă...
Iute capul într-o parte şi te uiţi în jos smerit...
Oare nu-i în lumea asta vrun ungher pentru iubit?
Şi ca mumii egiptene stau cu toţii-n scaun ţepeni,
Tu cu mânile-ncleştate, mai cu degetele depeni,

Mai suceşti vrèo ţigară, numeri fire de musteţi
Şi-n probleme culinare te încerci a fi isteţ.

Sunt sătul de-aşa viaţă... nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară.
Să sfinţeşti cu mii de lacrimi un instinct atât de van
Ce le-abate şi la pasări de vreo două ori pe an?
Nu trăiţi voi, ci un altul vă inspiră – el trăieşte,
El cu gura voastră râde, el se-ncântă, el şopteşte,
Căci a voastre vieţi cu toate sunt ca undele ce curg,
Vecinic este numai râul: râul este Demiurg.
Nu simţiţi c-amorul vostru e-un amor străin? Nebuni!
Nu simţiţi că-n proaste lucruri voi vedeţi numai minuni?
Nu vedeţi c-acea iubire serv-o cauză din natură?
Că e leagăn unor vieţe ce seminţe sunt de ură?
Nu vedeţi că râsul vostru e în fiii voştri plâns,
Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stâns?
O, teatru de păpuşe... zvon de vorbe omeneşti,
Povestesc ca papagalii mii de glume şi poveşti
Fără ca să le priceapă... După ele un actor
Stă de vorbă cu el însuşi, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri dupolaltă, ce va spune veacuri încă,
Pân’ ce soarele s-o stinge în genunea cea adâncă.

Ce? Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii,
Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te aţii?
Să aluneci pe poleiul de pe uliţele ninse,
Să priveşti prin lucii geamuri la luminile aprinse
Şi s-o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zâmbeşte tuturora cu gândirea ei uşoară?
S-auzi zornetul de pinteni şi foşnirile de rochii,
Pe când ei sucesc musteaţa, iară ele fac cu ochii?
Când încheie cu-o privire amoroasele-nţelegeri,
Cu ridicula-ţi simţire tu la poarta ei să degeri?
Pătimaş şi îndărătnic s-o iubeşti ca un copil
Când ea-i rece şi cu toane ca şi luna lui april?
Încleştând a tale braţe toată mintea să ţi-o pierzi?
De la creştet la picioare s-o admiri şi s-o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Corregio,
Când ea-i rece şi cochetă? Eşti ridicul, înţelege-o...
Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi,
Când aş sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi-ar privi,
Aş simţi-o că-i aproape şi ar şti c-o înţeleg...
Din sărmana noastră viaţă, am dura roman întreg...
N-o mai caut... Ce să caut? E acelaşi cântec vechi,
Setea liniştei eterne care-mi sună în urechi;

Dar organele-s sfărmate şi-n strigări iregulare
Vechiul cântec mai străbate cum în nopţi izvorul sare.
P-ici, pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr-un Carmen Saeculare ce-l visai şi eu odată.
Altfel şuieră şi strigă, scapără şi rupt răsună,
Se împing tumultuoase şi sălbatice pe strună,
Şi în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...
Unde-s şirurile clare din viaţa-mi să le spun?
Ah! organele-s sfărmate şi maestrul e nebun!

Convorbiri literare, XV, 6, 1 septembrie 1881 [1881]

SCRISOAREA V

Biblia ne povesteşte de Samson, cum că muierea,
Când dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea
De l-au prins apoi duşmanii, l-au legat şi i-au scos ochii,
Ca dovadă de ce suflet stă în piepţii unei rochii...
Tinere, ce plin de visuri urmăreşti vrèo femeie,
Pe când luna, scut de aur, străluceşte prin alee
Şi părează umbra verde cu misterioase dungi,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeţi de feeria unui mândru vis de vară,

Care-n tine se petrece... Ia întreab-o bunăoară –
O să-ţi spuie de panglice, de volane şi de mode,
Pe când inima ta bate ritmul sfânt al unei ode...
Când cochetă de-al tău umăr ţi se razimă copila,
Dac-ai inimă şi minte, te gândeşte la Dalila.

E frumoasă, se-nţelege... Ca copiii are haz,
Şi când râde face încă şi gropiţe în obraz
Şi gropiţe face-n unghiul ucigaşei sale guri
Şi la degetele mânii şi la orice-ncheieturi.
Nu e mică, nu e mare, nu-i subţire, ci-mplinită,
Încât ai ce strânge-n braţe – numai bună de iubită.
Tot ce-ar zice i se cade, tot ce face-i şade bine
Şi o prinde orice lucru, căci aşa se şi cuvine.
Dacă vorba-i e plăcută, şi tăcerea-i încă place;
Vorba zice: „fugi încolo”, râsul zice: „vino-ncoace!”
Umblă parcă amintindu-şi vrèun cântec, alintată,
Pare că i-ar fi tot lene şi s-ar cere sărutată.
Şi se-nalţă din călcâie să-ţi ajungă pân’ la gură,
Dăruind c-o sărutare acea tainică căldură,
Ce n-o are decât numai sufletul unei femei...
Câtă fericire crezi tu c-ai găsi în braţul ei!
Te-ai însenina văzându-i rumenirea din obraji –

Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tânăr ca un paj –
Şi adânc privind în ochii-i, ţi-ar părea cum că înveţi
Cum viaţa preţ să aibă şi cum moartea s-aibă preţ.
Şi, înveninat de-o dulce şi fermecătoare jale,
Ai vedea în ea crăiasa lumii gândurilor tale,
Aşa că, închipuindu-ţi lăcrămoasele ei gene,
Ţi-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene,
Şi, în chaosul uitării, oricum orele alerge,
Ea, din ce în ce mai dragă, ţi-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii! Nu-nţelegi tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumuseţe e în lume de prisos,
Şi că sufletul ţi-l pierde fără de niciun folos?
În zadar boltita liră, ce din şapte coarde sună,
Tânguirea ta de moarte în cadenţele-i adună;
În zadar în ochi avea-vei umbre mândre din poveşti,
Precum iarna se aşează flori de gheaţă pe fereşti,
Când în inimă e vară...; în zadar o rogi: „Consacră-mi
Creştetul cu-ale lui gânduri, să-l sfinţesc cu-a mele lacrămi!”
Ea nici poate să-nţeleagă că nu tu o vrei... că-n tine
E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine,

C-acel demon plânge, râde, neputând s-auză plânsu-şi,
Că o vrea... spre-a se-nţelege în sfârşit pe sine însuşi,
Că se zbate ca un sculptor fără braţe şi că geme
Ca un maistru ce-asurzeşte în momentele supreme,
Pân-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere,
Ce-o aude cum se naşte din rotire şi cădere.
Ea nu ştie c-acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri şi cu glas de porumbel
Şi că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară
Precum în vechimea sfântă se junghiau odinioară
Virginile ce stătură sculptorilor de modele,
Când tăiau în marmor chipul unei zâne după ele.
S-ar pricepe pe el însuşi acel demon... s-ar renaşte,
Mistuit de focul propriu, el atunci s-ar recunoaşte
Şi, pătruns de-ale lui patimi şi amoru-i, cu nesaţiu
El ar frânge-n vers adonic limba lui ca şi Horaţiu;
Ar atrage-n visu-i mândru a izvoarelor murmururi,
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-a pururi,
Şi-n acel moment de taină, când s-ar crede că-i ferice,
Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cei antice
Şi cu patimă adâncă ar privi-o s-o adore,
De la ochii ei cei tineri mântuirea s-o implore;

Ar voi în a lui braţe să o ţină-n veci de veci,
Dezgheţând cu sărutarea-i raza ochilor ei reci.
Căci de piatră de-ar fi, încă s-a-ncălzi de-atât amor,
Când căzându-i în genunche, i-ar vorbi tânguitor,
Fericirea înecându-l, el ar sta să-nnebunească,
Ca-n furtuna lui de patimi şi mai mult să o iubească.
Ştie oare ea că poate ca să-ţi dea o lume-ntreagă,
C-aruncându-se în valuri şi cercând să te-nţeleagă
Ar umplea-a ta adâncime cu luceferi luminoşi?
Cu zâmbiri de curtezană şi cu ochi bisericoşi,
S-ar preface că pricepe. Măgulite toate sunt
De-a fi umbra frumuseţii cei eterne pe pământ.
O femeie între flori zi-i şi o floare-ntre femei –
Ş-o să-i placă. Dar o pune să aleagă între trei
Ce-o-nconjoară, toţi zicând că o iubesc – cât de naivă –
Vei vedea că de odată ea devine pozitivă.
Tu cu inima şi mintea poate eşti un paravan
După care ea atrage vrèun june curtezan,
Care intră ca actorii cu păsciorul mărunţel,
Lăsând val de mirodenii şi de vorbe după el,
O chioreşte cu lornionul, butonat cu o garofă,
Operă croitorească şi în spirit şi în stofă;

Poate că-i convin tuspatru craii cărţilor de joc
Şi-n cămara inimioarei i-aranjează la un loc...
Şi când dama cochetează cu privirile-i galante,
Împărţind ale ei vorbe între-un crai bătrân şi-un fante,
Nu-i minune ca simţirea-i să se poată înşela,
Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala...
Căci cu dorul tău demonic va vorbi călugăreşte,
Pe când craiul cel de pică de s-arată, pieptu-i creşte,
Ochiul îngheţat i-l umplu gânduri negre de amor
Şi deodată e vioaie, stă picior peste picior,
Ş-acel sec în judecata-i e cu duh şi e frumos...

A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr,
Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.

Aşadar, când plin de visuri, urmăreşti vrèo femeie,
Pe când luna, scut de aur, străluceşte prin alee
Şi părează umbra verde cu fantasticele-i dungi:
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeţi de feeria unui mândru vis de vară,
Care-n tine se petrece...
Ia întreab-o, bunăoară,

Ş-o să-ţi spuie de panglice, de volane şi de mode,
Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode...
Când vezi piatra ce nu simte nici durerea şi nici mila –
De ai inimă şi minte – feri în lături, e Dalila!

Convorbiri literare, XXIII, 11, 1 februarie 1890 [1881]

GELOZIE

Când te-am văzut, femeie, ştii ce mi-am zis în sine-mi?
N-ai să pătrunzi vreodată înluntrul astei inemi.
Voi pune uşii mele zăvoare grele, lacăt,
Să nu pătrunză-n casă-mi zâmbirea ta din treacăt.
Şi cum? dar înţelegi tu cum? Cu-acea gelozie,
Ce gândurile-ţi arde şi inima-ţi sfâşie.
Căci mă-ntrebam, se poate c-atât de-mpodobită
Cu inima şi mintea, să nu fie iubită?
Căci prea, prea e frumoasă... Dorinţa-i guralivă,
Ademenirea-i blândă, putut-a sta-mprotivă
Atâtor vorbe calde şoptite cu durere,
Ce aerul îl împle c-un val de mângâiere?
Putut-a împotriva atâtora să steie
Când e aşa de dulce şi nu-i decât femeie?
Ştiind că o săgeată din arcul cel cu gene

E chiar durerea însăşi a vieţii pământene,
Venin ştiind că este sărutul zânei Vineri,
Venin mi-era suflarea şi ochii tăi cei tineri
Şi nu voiam ca dânşii cu dulce vicleşug
S-aprinză al meu suflet pe-al patimilor rug;
Şi zborul cugetării-mi, mândria din cântare-mi,
Eu nu voiam c-un zâmbet al tău să mi le sfaremi...
Priveai la mine straniu şi te mirai că tac...
Tu nici visai că-n gându-mi eu fălcile-ţi dezbrac
De cărnurile albe şi gingaşe şi sterpe,
Că idolului mândru scot ochii blânzi de şerpe,
Tu nici visai că-n gându-mi eu faţa ta o tai,
Că ce rămase-atuncea naintea minţii-mi, vai!
Era doar începutul frumos al unui leş...
Ba mai treceai cu mâna prin perii tăi cei deşi,
Şi nici visai că gându-mi te face de ocară
Pentru că porţi pe oase un obrăzar de ceară
Şi că priviri grozave, ca mâni fără de trup,
Se întindeau asupră-ţi, cu ele să te rup,
Şi pe cât de frumoasă şi gingaşă la port
Eu te priveam atuncea c-un rece ochi de mort.

Dar m-ai învins... Pătruns-ai a inimei cămări

Ş-acum luceşti ca steaua fatală peste mări
Pe gândurile mele... şi treci aşa frumoasă
Ca marmura de albă, cu gene lăcrămoase,
Şi cum pluteşti n-atinge piciorul de pământ...
Atârni precum atârnă nădejdile... de vânt.
Mă mişc ca oceànul cu suferinţi adânci,
Ce braţele-i, de valuri le-atârnă trist de stânci.
Se nalţă şi recade şi murmură întruna
Când lunecă pe negre păduri de paltin luna:
Pătruns el e de jalea luminei celei reci...
În veci de el departe şi el iubind-o-n veci.
De s-ar lăsa pe sânu-i, din cer vrodinioară,
El ar simţi că-nluntru-i cu ceru-ntreg coboară
Şi-ar cadenţa durerea-i pe-al veacurilor mers
C-un univers deasupră-i şi-n el cu-n univers.

Astfel domneşti pe visu-mi şi pe singurătate-mi
Şi mişti în al meu suflet un oceàn de patemi.
Iar braţele-mi s-aruncă ca valurile mării
— Ah, în deşert nici nu pot ca să te dau uitării –
S-aruncă înspre cerul cel luminos, recad
Şi mistuit de chinuri ca Tantalus în iad.
Dar în zadar! căci astfel a fost voinţa sorţii

Ca tu să-mi dai durerea şi voluptatea morţii

Şi să-mi răsai din marea de suferinţi, înaltă

Ca marmura eternă ieşită de sub daltă.

[1881]

DIN CÂND ÎN CÂND...

Eu te-am iubit îmi pare-un veac, tu nici măcar din când în când,

Şi nici ai vrut să alinezi al meu amar din când în când.

Erai frumoasă cum nu e nimic în cer şi pe pământ;

Azi nu mai eşti precum ai fost, frumoasă doar din când în când

Şi ochii tăi ce străluceau mistuitor şi înfocat

Sunt osteniţi şi se aprind cu mult mai rar din când în când.

O, spune-mi, suflet dulce, tu, pe care-atâta l-am iubit,

Dac-ai aflat în calea ta vrun solitar din când în când.

Care de-adâncul meu amor atâta de nemărginit

Măcar ca-n vis să-ţi fi adus aminte iar din când în când

Nu! Ai trecut din mâni în mâni prin toţi acei oameni de rând,

Tu, trupul tău cel dulce plin le-ai dat în dar din când în când,

Cu al tău suflet aşa cald ş-adormitor nu i-ai atins,

O, şi niciunul n-a-nţeles atâta har din când în când.

Cu câtă inspirare eu, cu cât înalt ceresc avânt

Apropiam de gura mea acest păhar din când în când!

O, iubeam umbra ta şi tot ce e în tine, tot ce eşti

Şi astăzi dacă mă gândesc, nebunesc iar din când în când.

Dar vai! pierdută astăzi eşti, orice dorinţă a pierit;

Tot încă visu-l urmăresc şi, în zădar din când în când,

Tot te mai văz naintea mea plutind ca-n vis, pierdută da,

Cu buze supte, c-un obraz ca şi de var, din când în când.

Pasărea Phoenix, numai ea, răsare din cenuşa ei,

Dar oameni ce se mistuiesc nu mai răsar din când în când.

Că a mea viaţ-ai chinuit, iertai demult, ci-mi pare rău.

L-al tău trecut eu mă gândesc cu-atât amar din când în când.

[1881]

ÎN ZĂDAR ÎN COLBUL ŞCOLII...

În zădar în colbul şcolii,

Prin autori mâncaţi de molii,

Cauţi urma frumuseţii

Şi îndemnurile vieţii,

Şi pe foile lor unse

Cauţi taine nepătrunse
Şi cu slovele lor strâmbe
Ai vrea lumea să se schimbe.
Nu e carte să înveţi
Ca viaţa s-aibă preţ –
Ci trăieşte, chinuieşte
Şi de toate pătimeşte
Ş-ai s-auzi cum iarba creşte.

[1881]

[1882]

APARI SĂ DAI LUMINĂ

Apari să dai lumină arcatelor fereşti,
Să văz în templu-i zâna cu farmece cereşti.
Prin vremea trecătoare luceşte prea curat
Un chip tăiat de daltă, de-a pururi adorat.
Privi-te-voi cu ochii în lacrime fierbinţi...
O, marmură, aibi milă de-a mele rugăminţi!

Îndură-te şi lasă privirea-mi s-o consol

La alba strălucire a gâtului tău gol,
La dulcea rotunzime a sânilor ce cresc;
La noaptea cea adâncă din ochiul tău ceresc,
Să văd că de privirea-mi tăcând te înfiori...
O, marmură, aibi milă de ochii-mi rugători!

Aş vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ţi scald,
În dulcea-nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de-ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O, marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci!

Ca iarna cea eternă a Nordului polar
Se-ntinde amorţirea în sufletu-mi amar,
Nimic nu luminează astei pustietăţi,
Doar sloiurile par ca ruine de cetăţi,
Plutind de asprul viscol al morţii cei de veci...
Tu ramură-nflorită... pe visul meu te pleci!

Din lumea de mizerii şi fără de-nţeles
Cu ochii cei de gheaţă ai morţii m-am ales
Şi totu-mi pare veşted, căzut şi uniform.
Sunt însetat de somnul pământului s-adorm,

Încât numai de nume îmi pare că exist...
Tu doar răsai c-un zâmbet în visul meu cel trist!

Cu ochii tăi de înger mă mângâi şi mă minţi,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinţi,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,
Cum nu se află-n lumea aceasta nicăiri,
Căci este umbra blând-a iubirii cei de veci,
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci!

Nici luna plutitoare, nici stelele din cer
N-or să pătrunză-n lumea trecutelor dureri,
N-or să pătrunz-amarul pierdutei tinereţi,
Măcar să am de-acuma o sută de vieţi,
Căci sufletu-mi de-atuncea e-atât de-ntunecat...
Doar ochii tăi de înger în visul meu străbat!

Ca toamna cea târzie e viaţa mea, şi cad
Iluzii ca şi frunza pe undele de vad,
Şi nicio bucurie în cale-mi nu culeg,
Nimic de care-n lume iubirea să mi-o leg,
Pustiul şi urâtul de-a pururi mă cuprind...
Doar braţele-ţi de marmur în visul meu se-ntind!

Precum corăbii negre se leagănă de vânt
Cu pânzele-atârnate departe de pământ,
Cum între cer şi mare trec pasările stol,
Trec gândurile mele a sufletului gol,
Întind ale lor aripi spre negre depărtări...
Tu numai eşti în visu-mi luceafărul pe mări.

Cu aspra nepăsare tu sufletu-mi aduci
Pe cele două braţe întinse-a sfintei cruci
Şi buzele-nsetate cu fiere mi le uzi;
Când ruga mea fierbinte nu vrei să o auzi,
Mă faci părtaş în lume durerilor lui Crist...
O, marmură, aibi milă de sufletul meu trist!

Dar te cobori, divino, pătrunsă de-al meu glas,
Mai mândră, tot mai mândră la fiecare pas...
Visez, ori e aievea? Tu eşti în adevăr?
Tu treci cu mâna albă prin viţele de păr?
Dacă visez, mă ţine în vis, privindu-mi drept...
O, marmură, aibi milă să nu mă mai deştept!

[1882]

OCHIUL TĂU IUBIT

Ochiul tău iubit,
Plin de mângâieri,
Dulce mi-ai lucit
Până ieri.

Oare te pierdui
Pe acest pământ,
Fără ca să-mi spui
Un cuvânt?

Oare te înduri,
Tu, ca să mă laşi,
Geniu de păduri
Drăgălaş?

Luna în zădar
Bate în fereşti,
Şi mă-ntreabă iar
Unde eşti?

Ar luci pe zid
Până ce te culci,
Până ţi se-nchid

Ochii dulci.

Şi ar tremura
Tainic în frunziş
Şi te-ar săruta
Pe furiş.

Dar ea zi cu zi
E în orice loc
Şi te va găsi
Cu noroc.

Eu nu pot să plec
Peste nori şi vânt,
Şi să te petrec
De-unde sunt.

Cum nu sunt ca ea,
Ca să mă strecor,
Drept oglinda ta
Să cobor!

Chipul tău frumos
Să-l privesc întreg,

Cu atât folos
Să m-aleg.

Să apar ca-n vis
Acelei vederi
Care mi-au surâs
Până ieri.

[1882]

DACĂ IUBEŞTI FĂRĂ SĂ SPERI

Dacă iubeşti fără să speri
De-a fi iubit vrodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viaţa toată.

Şi-ţi lasă-n suflet un amar
Şi în gândiri asemeni,
Căci o iubire în zadar
Cu moartea-i sor’ de gemeni.

Dar vindecarea la dureri
În piept, în partea stângă-i,
De-acolo trebuie să ceri

Cuvinte să te mângăi.

Acolo afli adăpost
Oricâte se întâmple,
Ca ş-un amor care-ar fi fost
Viaţa ta o împle.

Căci un luceafăr răsărit
Din liniştea uitării
Dă orizon nemărginit
Singurătăţii mării.

Şi ochiul tău întunecat
Atunci îl împle plânsul,
Iar ale vieţii valuri bat
Călătorind spre dânsul.

Şi dau cadenţe de nespus
Durerii tale lunge,
Pe când luceafărul e sus
Ca să nu-l poţi ajunge.

Zâmbeşte trist cu raze reci
Speranţelor deşarte:

În veci iubi-o-vei, în veci
Va rămânea departe.

S-a tale zile-or fi cum sunt,
Pustii ca nişte stepe;
Iar nopţile de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai poţi pricepe.

[1882]

ŞI OARE TOT N-AŢI ÎNŢELES...

Şi oare tot n-aţi înţeles
Cum nu mi-i lumea dragă,
Când cu nimic nu m-am ales
Din viaţa mea întreagă.

Când al meu suflet mistuit
De chin şi de părere
A fost un trist, necontenit
Prilej pentru durere.

Când fu menit ca pe pământ
Dorinţa să-l alunge
Dup-un noroc atât de sfânt

Cum nu se poate-ajunge.

E un miraj de necrezut
Pe-un orizon de stepe:
De al lui farmec străbătut
Eu tot nu-l pot pricepe.

El stăpâneşte amorţit
Pustiile uitării
Ca şi o stea din răsărit
Singurătatea mării.

Şi-l rog încet, îl rog pe veci
Ca să-mi asculte plânsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc spre dânsul.

Atâtea blânde rugăminţi,
Atâtea calde şoapte,
Atâtea lacrime fierbinţi
Vărsate zi şi noapte.

Le-am îndreptat despre apus
Durerea să-mi alunge,

Dar el se nalţă tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge.

Va fi în veci necunoscut,
Va fi în veci departe...
E steaua negrului trecut:
Iubirea făr-de moarte,

Ce mărgineşte-n orizon
Şi oceàn şi stepe
Ş-al cărui farmec monoton
Te-a-nvins făr-a-l pricepe.

Căci a iubi fără să speri
De-a fi iubit vrodată:
E semnul vecinicei dureri
Ce cerul ţi-l arată.

[1882]

SĂ FIE SARA-N ASFINŢIT

Să fie sara-n asfinţit
Şi noaptea o să înceapă;
Răsaie luna liniştit

Şi tremurând din apă;

Şi să împrăştie scântei
Cărărilor din crânguri,
În ploaia florilor de tei
Să stăm în umbră singuri.

Şi capul meu de grije plin
De braţul tău se culce
Sub raza ochiului senin
Şi negrăit de dulce,

Ca iar cuminte să mă fac,
Căci tu îmi prinzi tot gândul,
Ca cerul ce priveşte-n lac
Adâncu-i cuprinzându-l.

Cu farmecul luminei reci
Simţirile străbate-mi:
Revarsă linişte de veci
Pe noaptea mea de patemi

Şi de asupra mea rămâi
Durerile de-mi curmă

Şi fii iubirea mea dentâi
Şi visul meu din urmă.

[1882]

UN FARMEC TRIST ŞI NENŢELES

Un farmec trist şi nenţeles
Puterea mea o leagă,
Şi cu nimic nu m-am ales
Din viaţa mea întreagă.

E un luceafăr răsărit
Din negura uitării,
Dând orizon nemărginit
Singurătăţii mării.

Îngălbenit rămâne-n veci
Şi-i e aproape stinsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc cu dânsul.

Cu-atâtea tainici rugăminţi,
Cu-atâtea calde şoapte,
Cu-atâtea lacrime fierbinţi,

Vărsate zi şi noapte,

I te-ai rugat: dorul nespus
Din suflet să-ţi alunge,
Dar el se-nalţă tot mai sus
Ca să nu-l poţi ajunge.

Va rămânea necunoscut
Şi va luci departe
Căci luminează din trecut
Iubirii celei moarte

Şi se aprinde pe-orizon
Pustiu de mări şi stepe
Şi a lui farmec monoton
M-a-nvins făr-a-l pricepe.

[1882]

[1883]

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n poveşti,

A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.

Din umbra falnicelor bolţi
Ea pasul şi-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colţ
Luceafărul aşteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorinţa-i gata;
El iar, privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-şi răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se împle.

Şi cât de viu s-aprinde el
În orişicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.

*

Şi pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Ţesând cu recile-i scântei
O mreajă de văpaie.

Şi când în pat se-ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mâinile pe piept,
I-nchide geana dulce;

Şi din oglindă luminiş
Pe trupu-i se revarsă,

Pe ochii mari, bătând închişi
Pe faţa ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urmă adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
— O, dulce-al nopţii mele domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă şi în gând
Şi viaţa-mi luminează!

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Şi s-arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Şi apa unde-au fost căzut

În cercuri se roteşte,
Şi din adânc necunoscut
Un mândru tânăr creşte.

Uşor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Şi ţine-n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr voievod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgi se-ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feţei străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie-n afară.

— Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ţi urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Şi mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Şi m-am născut din ape.

O, vin’! odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,
Şi toată lumea-n ocean
De tine o s-asculte.

— O, eşti frumos, cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată;

Străin la vorbă şi la port,
Luceşti fără de viaţă,
Căci eu sunt vie, tu eşti mort,
Şi ochiul tău mă-ngheaţă.

*

Trecu o zi, trecură trei
Şi iarăşi, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-şi aducă
Şi dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă:

— Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă şi în gând
Şi viaţa-mi luminează!

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere;

În aer rumene văpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă,

Şi din a chaosului văi
Un mândru chip se-ncheagă;

Pe negre viţele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfăşor
Marmoreele braţe,
El vine trist şi gânditor
Şi palid e la faţă;

Dar ochii mari şi minunaţi
Lucesc adânc himeric,
Ca două patimi fără saţ
Şi pline de-ntuneric.

— Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ş-acuma,
Şi soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma;

O, vin’, odorul meu nespus,

Şi lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin’, în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mândră decât ele.

— O, eşti frumos cum numa-n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată!

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Şi ochii mari şi grei mă dor,
Privirea ta mă arde.

— Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nţelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Şi tu eşti muritoare?

*

— Nu caut vorbe pe ales,
Nici ştiu cum aş începe –
Deşi vorbeşti pe înţeles,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.

— Tu-mi cei chiar nemurirea mea
În schimb pe-o sărutare,
Dar voi să ştii asemenea
Cât te iubesc de tare;

Da, mă voi naşte din păcat,
Primind o altă lege;
Cu vecinicia sunt legat,
Ci voi să mă dezlege.

Şi se tot duce... S-a tot dus.
De dragu-unei copile,

S-a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

*

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas,
Dar îndrăzneţ cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furişează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Şi mândră, arz-o focul;
Ei, Cătălin, acu-i acu
Ca să-ţi încerci norocul.

Şi-n treacăt o cuprinse lin
Într-un ungher degrabă.
— Da’ ce vrei, mări Cătălin?
Ia du-t’ de-ţi vezi de treabă.

— Ce voi? Aş vrea să nu mai stai
Pe gânduri totdeauna,
Să râzi mai bine şi să-mi dai
O gură, numai una.

— Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri,
Dă-mi pace, fugi departe –
O, de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte.

— Dacă nu ştii, ţi-aş arăta
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânia,
Ci stai cu binişorul.

Cum vânătoru-ntinde-n crâng
La păsărele laţul,
Când ţi-oi întinde braţul stâng
Să mă cuprinzi cu braţul;

Şi ochii tăi nemişcători
Sub ochii mei rămâie...
De te înalţ de subsuori
Te-nalţă din călcâie;

Când faţa mea se pleacă-n jos,
În sus rămâi cu faţa,
Să ne privim nesăţios
Şi dulce toată viaţa;

Şi ca să-ţi fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă-nclin,
Tu iarăşi mă sărută.

Ea-l asculta pe copilaş
Uimită şi distrasă,
Şi ruşinos şi drăgălaş,
Mai nu vrea, mai se lasă,

Şi-i zise-ncet: – Încă de mic
Te cunoşteam pe tine,
Şi guraliv şi de nimic,

Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, răsărit
Din liniştea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătăţii mării;

Şi tainic genele le plec,
Căci mi le împle plânsul
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul;

Luceşte c-un amor nespus,
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalţă tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
În veci îl voi iubi şi-n veci
Va rămânea departe...

De-aceea zilele îmi sunt
Pustii ca nişte stepe,

Dar nopţile-s de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai pot pricepe.

— Tu eşti copilă, asta e...
Hai ş-om fugi în lume,
Doar ni s-or pierde urmele
Şi nu ne-or şti de nume,

Căci amândoi vom fi cuminţi,
Vom fi voioşi şi teferi,
Vei pierde dorul de părinţi
Şi visul de luceferi.

*

Porni luceafărul. Creşteau
În cer a lui aripe,
Şi căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.

Şi din a chaosului văi
Jur-împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentâi,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjor
Ca nişte mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân’ piere totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaşte,
Şi vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.

Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

— De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă dezleagă
Şi lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preţ,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor eşti de vieţi
Şi dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Şi focul din privire,
Şi pentru toate dă-mi în schimb
O oară de iubire...

Din chaos, Doamne, -am apărut
Şi m-aş întoarce-n chaos...
Şi din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.

— Hyperion, ce din genuni
Răsai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne şi minuni
Care n-au chip şi nume;

Tu vrei un om să te socoţi,
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toţi,

S-ar naşte iarăşi oameni.

Ei numai doar durează-n vânt
Deşerte idealuri –
Când valuri află un mormânt,
Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Şi nu cunoaştem moarte.

Din sânul vecinicului ieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăşi soare;

Părând pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paşte,
Căci toţi se nasc spre a muri
Şi mor spre a se naşte.

Iar tu, Hyperion, rămâi
Oriunde ai apune...

Cere-mi cuvântul meu dentâi –
Să-ţi dau înţelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup-a ei cântare
Să se ia munţii cu păduri
Şi insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăţi
Dreptate şi tărie?
Ţi-aş da pământul în bucăţi
Să-l faci împărăţie.

Îţi dau catarg lângă catarg,
Oştiri spre a străbate
Pământu-n lung şi marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...

Şi pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Şi vezi ce te aşteaptă.

*

În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarse
Şi, ca şi-n ziua cea de ieri,
Lumina şi-o revarsă.

Căci este sara-n asfinţit
Şi noaptea o să-nceapă;
Răsare luna liniştit
Şi tremurând din apă

Şi împle cu-ale ei scântei
Cărările din crânguri.
Sub şirul lung de mândri tei
Şedeau doi tineri singuri:

— O, lasă-mi capul meu pe sân,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Şi negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gândirile străbate-mi,
Revarsă linişte de veci
Pe noaptea mea de patemi.

Şi de asupra mea rămâi
Durerea mea de-o curmă,
Căci eşti iubirea mea dentâi
Şi visul meu din urmă.

Hyperion vedea de sus
Uimirea-n a lor faţă:
Abia un braţ pe gât i-a pus
Şi ea l-a prins în braţe...

Miroase florile-argintii
Şi cad, o dulce ploaie,
Pe creştetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Şi-ncetişor
Dorinţele-i încrede:

— Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n codru şi în gând,

Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăţi –
În codri şi pe dealuri,
Călăuzind singurătăţi
De mişcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul:
— Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

Almanahul Societăţii Academice Social-Literare România
junǎ, Viena, aprilie 1883 [1883]

DOINA

De la Nistru pân’ la Tisa
Tot românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate,

De-atâta străinătate.
Din Hotin şi pân’ la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte
De nu te mai poţi cunoaşte;
Sus la munte, jos pe vale,
Şi-au făcut duşmanii cale,
Din Sătmar pân’ în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet român săracul,
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Şi-i străin în ţara lui.
De la Turnu-n Dorohoi
Curg duşmanii în puhoi
Şi s-aşează pe la noi;

Şi cum vin cu drum de fier,
Toate cântecele pier,
Zboară pasările toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La uşa creştinului.
Îşi desbracă ţara sânul,
Codrul – frate cu românul –
De săcure se tot pleacă
Şi izvoarele îi seacă –
Sărac în ţară săracă!

Cine-au îndrăgit străinii
Mâncă-i-ar inima cânii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia!

Ştefane, Maria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las’ arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţilor
În sama părinţilor,

Clopoţele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ţi mântui neamul tău!
Tu te-nalţă din mormânt
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-i suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori
Îţi vin codri-n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toţi duşmanii or să piară:
Din hotară în hotară –
Îndrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile!

Convorbiri literare, XVII, 4, 1 iulie 1883 [1883]

S-A DUS AMORUL...

S-a dus amorul, un amic
Supus amândurora,
Deci cânturilor mele zic

Adio tuturora.

Uitarea le închide-n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Şi nici pe buze nu-mi mai vin,
Şi nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
Atât senin de stele,
Şi un atât de trist amor
Am îngropat în ele!

Din ce noian îndepărtat
Au răsărit în mine!
Cu câte lacrimi le-am udat,
Iubito, pentru tine!

Cum străbăteau atât de greu
Din jalea mea adâncă,
Şi cât de mult îmi pare rău
Că nu mai sufăr încă!

Că nu mai vrei să te araţi
Lumină de-ndeparte,

Cu ochii tăi întunecaţi
Renăscători din moarte!

Şi cu acel smerit surâs,
Cu acea blândă faţă,
Să faci din viaţa mea un vis,
Din visul meu o viaţă.

Să mi se pară cum că creşti
De cum răsare luna,
În umbra dulcilor poveşti
Din nopţi o mie una.

Era un vis misterios
Şi blând din cale-afară,
Şi prea era de tot frumos
De-au trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
Şi prea puţin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
Să fi putut să steie.

Prea ne pierdusem tu şi eu

În al ei farmec poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu,
Precum uitarăm toate.

Şi poate că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentr-un atât de sfânt noroc
Străbătător durerii!

Familia, XIX, 17, 24 aprilie/ 6 mai 1883 [1883]

CÂND AMINTIRILE...

Când amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung şi cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele,
Ce-au luminat atât de des
Înduioşării mele.

Şi peste arbori răsfiraţi
Răsare blânda lună,

Ce ne găsea îmbrăţişaţi
Şoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi îşi jurau
Credinţă pe toţi vecii.
Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stingă,
Când valurile de izvor
N-au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-şi,
Când ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci şi galeşi?

Familia, XIX, 20, 15/ 27 mai 1883 [1883]

ADIO

De-acuma nu te-oi mai vedea,
Rămâi, rămâi, cu bine!
Mă voi feri în calea mea

De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei,
De astăzi nu-mi mai pasă
Că cea mai dulce-ntre femei
Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei
Ca-n zilele acele,
Să mă îmbăt şi de scântei
Din stele.

Când degerând atâtea dăţi,
Eu mă uitam prin ramuri
Şi aşteptam să te arăţi
La geamuri.

O, cât eram de fericit
Să mergem împreună,
Sub acel farmec liniştit
De lună!

Şi când în taină mă rugam
Ca noaptea-n loc să steie,

În veci alături să te am,
Femeie!

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Îmi pare-o veche, de demult
Poveste.

Şi dacă luna bate-n lunci
Şi tremură pe lacuri,
Totuşi îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serei cei dentâi
Eu n-o voi mai privi-o...
De-aceea-n urma mea rămâi –
Adio!

Familia, XIX, 23, 5/ 17 iulie 1883 [1883]

CE E AMORUL?

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Şi tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt de la ea
El sufletul ţi-l leagă,
Încât să n-o mai poţi uita
Viaţa ta întreagă.

Dar încă de te-aşteaptă-n prag
În umbră de unghere,
De se-ntâlneşte drag cu drag
Cum inima ta cere:

Dispar şi ceruri şi pământ
Şi pieptul tău se bate,
Şi totu-atârnă de-un cuvânt
Şoptit pe jumătate.

Te urmăreşte săptămâni
Un pas făcut alene,

O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene.

Te urmăresc luminători
Ca soarele şi luna,
Şi peste zi de-atâtea ori
Şi noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viaţa ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

Familia, XIX, 29, 17/ 19 iulie 1883 [1883]

PE LÂNGĂ PLOPII FĂRĂ SOŢ...

Pe lângă plopii fără soţ
Adesea am trecut;
Mă cunoşteau vecinii toţi –
Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
Privii atât de des;
O lume toată-nţelegea –

Tu nu m-ai înţeles.

De câte ori am aşteptat
O şoaptă de răspuns!
O zi din viaţă să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns;

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici
O oră, şi să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;

Ai fi trăit în veci de veci
Şi rânduri de vieţi,
Cu ale tale braţe reci
Înmărmureai măreţ.

Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi

Acele zâne ce străbat
Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Şi plini de suferinţi,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinţii din părinţi.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristeţă capul tău
Se-ntoarce în zadar,

Căci azi le semeni tuturor
La umblet şi la port,
Şi te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt,
Şi noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.

Familia, XIX, 35, 28 august/ 9 septembrie 1883 [1883]

ŞI DACĂ...

Şi dacă ramuri bat în geam
Şi se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Şi-ncet să te apropii.

Şi dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul.

Şi dacă norii deşi se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

Familia, XIX, 46, 13/ 25 noiembrie 1883 [1883]

GLOSSĂ

Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi şi nouă toate,
Ce e rău şi ce e bine
Tu te-ntreabă şi socoate;

Nu spera şi nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămâi la toate rece.

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ţine toate minte
Şi ar sta să le asculte?...
Tu aşează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Când cu zgomote deşarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naşte
Şi o clipă ţine poate;
Pentru cine o cunoaşte
Toate-s vechi şi nouă toate.

Privitor ca la teatru

Tu în lume să te-nchipui:
Joace unul şi pe patru,
Totuşi tu ghici-vei chipu-i,
Şi de plânge, de se ceartă,
Tu în colţ petreci în tine
Şi-nţelegi din a lor artă
Ce e rău şi ce e bine.

Viitorul şi trecutul
Sunt a filei două feţe,
Vede-n capăt începutul
Cine ştie să le-nveţe;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnicie
Te întreabă şi socoate.

Căci aceloraşi mijloace
Se supun câte există,
Şi de mii de ani încoace
Lumea-i veselă şi tristă;
Alte măşti, aceeaşi piesă,
Alte guri, aceeaşi gamă,

Amăgit atât de-adese
Nu spera şi nu ai teamă.

Nu spera când vezi mişeii
La izbândă făcând punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte;
Teamă n-ai, căta-vor iarăşi
Între dânşii să se plece,
Nu te prinde lor tovarăş:
Ce e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă,
Lumea-ntinde lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te momeşte în vârteje;
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băga nici chiar de seamă,
Din cărarea ta afară
De te-ndeamnă, de te cheamă.

De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,

Dacă ştii a lor măsură;
Zică toţi ce vor să zică,
Treacă-n lume cine-o trece;
Ca să nu-ndrăgeşti nimică,
Tu rămâi la toate rece.

Tu rămâi la toate rece,
De te-ndeamnă, de te cheamă;
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera şi nu ai teamă;
Te întreabă şi socoate
Ce e rău şi ce e bine;
Toate-s vechi şi nouă toate;
Vreme trece, vreme vine.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

ODĂ

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Când deodată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morţii
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus.
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă!

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

IUBIND ÎN TAINĂ...

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gândind că astfel o să-ţi placă ţie,
Căci în priviri citeam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere;
Vreau să mă-nec de dulcea-nvăpăiere
A celui suflet ce pe al meu ştie.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Şi-n ochii mei se vede-n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi şi blonde plete?

Cu o suflare răcoreşti suspinu-mi,
C-un zâmbet faci gândirea-mi să se-mbete.
Fă un sfârşit durerii... vin' la sânu-mi.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

TRECUT-AU ANII...

Trecut-au anii ca nouri lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară

Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nţelese, pline de-nţelesuri –
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfinţit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieţii,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereţii
Şi mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul creşte-n urma mea... mă-ntunec!

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

VENEŢIA

S-a stins viaţa falnicei Veneţii,
N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,
Pătrunde luna, înălbind păreţii.

Okeanos se plânge pe canaluri...

El numa-n veci e-n floarea tinereţii,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieţii,
Izbeşte-n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca-n ţintirim tăcere e-n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopţii bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rosteşte lin în clipe cadenţate:
„Nu-nvie morţii – e-n zadar, copile!”

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

SE BATE MIEZUL NOPŢII...

Se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă,
Şi somnul, vameş vieţii, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte,
S-asamăn între-oaltă viaţă şi cu moarte;
Ci cumpăna gândirii-mi şi azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CU MÂNE ZILELE-ŢI ADAOGI...

Cu mâne zilele-ţi adaogi,
Cu ieri viaţa ta o scazi
Şi ai cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum când soarele apune
El şi răsare undeva.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaşi vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleaşi frunze cad.

Naintea nopţii noastre îmblă
Crăiasa dulcii dimineţi;
Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi un visternic de vieţi.

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înţeleg,

Că sprijină vecia-ntreagă
Şi-nvârte universu-ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Şi se cufunde în trecut,
Tu ai ş-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ţi adaogi,
Cu ieri viaţa ta o scazi,
Având cu toate astea-n faţă
De-a pururea ziua de azi.

Priveliştile sclipitoare,
Ce-n repezi şiruri se dişteRn,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

PESTE VÂRFURI

Peste vârfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin

Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vrèodată?

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

SOMNOROASE PĂSĂRELE...

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele –
Noapte bună!

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm şi florile-n grădină –
Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce –
Fie-ţi îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopţii feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis şi armonie –
Noapte bună!

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

DE-OR TRECE ANII...

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcé,
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un „nu ştiu cum” ş-un „nu ştiu ce”.

M-a fermecat cu vro scânteie
Din clipa-n care ne văzum?
Deşi nu e decât femeie,
E totuşi altfel, „nu ştiu cum”.

De-aceea una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcé:
Dac-al ei glas e armonie,
E şi-n tăcerea-i „nu ştiu ce”.

Astfel robit de-aceeaşi jale
Petrec mereu acelaşi drum...
În taina farmecelor sale
E-un „nu ştiu ce” ş-un „nu ştiu cum”.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

LASĂ-ŢI LUMEA...

Lasă-ţi lumea ta uitată,
Mi te dă cu totul mie,
De ţi-ai da viaţa toată,
Nime-n lume nu ne ştie.

Vin’ cu mine, rătăceşte
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezeşte
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scânteie stele,

Farmec dând cărării strâmte,
Şi afară doar de ele
Nime-n lume nu ne simte.

Părul tău ţi se desprinde
Şi frumos ţi se mai şede,
Nu zi ba de te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.

Tânguiosul bucium sună,
L-ascultăm cu-atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr-o rarişte de fag.

Îi răspunde codrul verde
Fermecat şi dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c-o dulce silă,
Mai nu vrei şi mai te laşi,
Ochii tăi sunt plini de milă,
Chip de înger drăgălaş.

Iată lacul. Luna plină,
Poleindu-l, îl străbate;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

Tremurând cu unde-n spume,
Între trestie le farmă
Şi visând o-ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglinda îl alege –
Ce priveşti zâmbind în unde?
Eşti frumoasă, se-nţelege.

Înălţimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătând privirii noastre
Stele-n ceruri, stele-n valuri.

E-un miros de tei în crânguri,
Dulce-i umbra de răchiţi
Şi suntem atât de singuri
Şi atât de fericiţi!

Numai luna printre ceaţă
Varsă apelor văpaie,
Şi te află strânsă-n braţe,
Dulce dragoste bălaie.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

TE DUCI...

Te duci şi ani de suferinţă
N-or să te vază ochii-mi trişti,
Înamoraţi de-a ta fiinţă,
De cum zâmbeşti, de cum te mişti.

Şi nu e blând ca o poveste
Amorul meu cel dureros,
Un demon sufletul tău este
Cu chip de marmură frumos.

În faţă farmecul palorii
Şi ochi ce scânteie de vii,
Sunt umezi înfiorătorii
De linguşiri, de viclenii.

Când mă atingi, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău când treci,
De-al genei tale gingaş tremur
Atârnă viaţa mea de veci.

Te duci şi rău n-o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri.

C-auzu-mi n-o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinţi,
Pe frunte-mi mâna n-o s-o luneci
Ca să mă faci să-mi ies din minţi.

Puteam numiri defăimătoare
În gândul meu să-ţi iscodesc,
Şi te uram cu-nverşunare,
Te blestemam, căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămâne
Şi n-o să am ce blestema,
Ca azi va fi ziua de mâne,
Ca mâni toţi anii s-or urma –

O toamnă care întârzie
Pe-un istovit şi trist izvor;
Deasupra-i frunzele pustie –
A mele visuri care mor.

Viaţa-mi pare-o nebunie
Sfârşită făr-a fi-nceput.
În toată neagra vecinicie
O clipă-n braţe te-am ţinut.

De-atunci pornind a lui aripe
S-a dus pe veci norocul meu –
Redă-mi comoara unei clipe
Cu anii-i de păreri de rău!

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu braţele de marmur, cu părul lung, bălai –
Şi faţa străvezie ca faţa albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!
Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,

Femeie între stele şi stea între femei
Şi întorcându-ţi faţa spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uit pierdut şi plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Şi faţa mea în lacrimi pe faţa ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ţi-o-nec
Şi mâna friguroasă s-o încălzesc la sân,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o ţin.

Dar vai, un chip aievea nu eşti, astfel de treci
Şi umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu braţele în jos
În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CE TE LEGENI...

— Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,

Cu crengile la pământ?

— De ce nu m-aş legăna,

Dacă trece vremea mea!

Ziua scade, noaptea creşte

Şi frunzişul mi-l răreşte.

Bate vântul frunza-n dungă –

Cântăreţii mi-i alungă;

Bate vântul dintr-o parte –

Iarna-i ici, vara-i departe.

Şi de ce să nu mă plec,

Dacă păsările trec!

Peste vârf de rămurele

Trec în stoluri rândurele,

Ducând gândurile mele

Şi norocul meu cu ele.

Şi se duc pe rând, pe rând,

Zarea lumii-ntunecând,

Şi se duc ca clipele,

Scuturând aripele,

Şi mă lasă pustiit,

Vestejit şi amorţit

Şi cu doru-mi singurel,

De mă-ngân numai cu el!

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

LA MIJLOC DE CODRU...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş,
La voiosul luminiş,
Luminiş de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândurele
Şi de chipul dragei mele.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

MAI AM UN SINGUR DOR

Mai am un singur dor:

În liniştea serii
Să mă lăsaţi să mor
La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletiţi un pat
Din tinere ramuri.

Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Doar toamna glas să dea
Frunzişului veşted.
Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vânt,
Deasupră-mi teiul sfânt

Să-şi scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puţine
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieţii,
Dar se scutur multe moarte.

E uşor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spune,
Înşirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar când inima-ţi frământă
Doruri vii şi patimi multe,
S-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte.

Ca şi flori în poarta vieţii
Bat la porţile gândirii,
Toate cer intrare-n lume,
Cer veşmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ţi viaţă,
Unde ai judecătorii,
Nenduraţii ochi de gheaţă?

Ah! atuncea ţi se pare
Că pe cap îţi cade cerul:
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul?

Critici voi, cu flori deşerte,
Care roade n-aţi adus –
E uşor a scrie versuri
Când nimic nu ai de spus.

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

[1884]

DIANA

Ce cauţi unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Şi unde păsările-ntr-una
Se-ntrec cu glas ciripitor?
N-auzi cum frunzele-n poiană
Şoptesc cu zgomotul de guri
Ce se sărută, se hârjoană
În umbr-adâncă de păduri?

În cea oglindă mişcătoare
Vrei să priveşti un straniu joc,
O apă vecinic călătoare

Sub ochiul tău rămas pe loc?
S-a desprimăvărat pădurea,
E-o nouă viaţă-n orice zvon,
Şi numai tu gândeşti aiurea,
Ca tânărul Endymion.

De ce doreşti singurătate
Şi glasul tainic de izvor?
S-auzi cum codrul frunza-şi bate,
S-adormi pe verdele covor?
Iar prin lumina cea răritǎ,
Din valuri reci, din umbre moi,
S-apar-o zână liniştită
Cu ochii mari, cu umeri goi?

Ah! acum crengile le-ndoaie
Mânuţe albe de omăt,
O faţă dulce şi bălaie,
Un trup înalt şi mlădiet.
Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mândră la vânat
Şi peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

Convorbiri literare, XVII, 11, 1 februarie 1884 [1884]

DIN NOAPTEA...

Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieţii noastre desmierdări
Şi raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus –
Aş vrea odată-n viaţă tu
Să te înalţi în sus.

Şi dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă priveşte liniştit
Cu stinsele lumini.

Şi dacă glasul adorat
N-o spune un cuvânt,
Tot înţeleg că m-ai chemat
Dincolo de mormânt.

Familia, XX, 7, 12/ 24 februarie 1884 [1884]

[1885]

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-e plină.

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,
Streşine vechi casele-n lună ridică,
Scârţâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

Şi osteniţi oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi umple cu glasul lui sara,

Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuţeşte;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbeşte;
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ţi-voi cât îmi eşti dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Şi surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. — Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viaţa lui toată?

Convorbiri literare, XIX, 4, 1 iulie 1885 [1885]

[1886]

NU MĂ ÎNŢELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preţ
Ca taina ce ascunde a tale frumuseţi;
Căci pentru care altă minune decât tine
Mi-aş risipi o viaţă de cugetări senine
Pe basme şi nimicuri, cuvinte cumpănind,
Cu pieritorul sunet al lor să te cuprind,

În lanţuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să-mpiedec umbra-i dulce de-a merge-n întunerec.
.....
Şi azi când a mea minte, a farmecului roabă,
Din orişice durere îţi face o podoabă,
Şi când răsai nainte-mi ca marmura de clară,
Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,
Întunecând privirea-mi, de nu pot să văd încă
Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adâncă.
Azi când a mea iubire e-atâta de curată
Ca farmecul de care tu eşti împresurată,
Ca setea cea eternă ce-o au dupăolaltă
Lumina de-ntunerec şi marmura de daltă,
Când dorul meu e-atâta de-adânc şi-atât de sfânt
Cum nu mai e nimica în cer şi pe pământ,
Când e o-namorare de tot ce e al tău,
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine şi de rău,
Când eşti enigma însăşi a vieţii mele-ntregi...
Azi văd din a ta vorbă că nu mă înţelegi!

Album literar, 15 martie 1886 [1886]

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, şi nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Pieri în noaptea-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmăreşte încă.

Convorbiri literare, XX, 9, 1 decembrie 1886 [1886]

[1887]

DE CE NU-MI VII

Vezi, rândunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S-aşează bruma peste vii –
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

O, vino iar în al meu braţ,
Să te privesc cu mult nesaţ,
Să razim dulce capul meu
De sânul tău, de sânul tău!

Ţi-aduci aminte cum pe-atunci
Când ne primblam prin văi şi lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori?

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvorăsc scântei...
Dar, oricât ele sunt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu
Viaţa sufletului meu,

Mai mândră decât orice stea,
Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum,
Şi lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

Convorbiri literare, XX, 11, 1 februarie 1887 [1887]

KAMADEVA

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindec,
L-am chemat în somn pe Kama –
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul făţarnic
Pe-a lui buze de coral.

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează, ca săgeţi,
Numai flori înveninate

De la Gangele măreţ.

Puse-o floare-atunci-n arcu-i,

Mă lovi cu ea în piept,

Şi de-atunci în orice noapte

Plâng pe patul meu deştept...

Cu săgeata-i otrăvită

A sosit ca să mă certe

Fiul cerului albastru

Ş-al iluziei deşerte.

[1887]

Referinţe critice

Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi. Cu neobosita lui stăruinţă de a ceti, de a studia, de a cunoaşte, el îşi înzestra fără preget memoria cu operele însemnate din literatura antică şi modernă. Cunoscător al filosofiei, în special a lui Platon, Kant şi Schopenhauer, şi nu mai puţin al credinţelor religioase, mai ales al celei creştine şi buddhaiste, admirator al Vedelor, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând ştiinţa celor publicate până astăzi din istoria şi limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret de unde să-şi formeze înalta abstracţiune care în poeziile lui ne deschide aşa de des orizontul fără margini al gândirii omeneşti. Căci cum să ajungi la o privire generală dacă nu ai în

cunoştinţele tale treptele succesive care să te ridice până la ea? Tocmai ele dau lui Eminescu cuprinsul precis în acele versuri caracteristice în care se întrupează profunda lui emoţiune asupra începuturilor lumii, asupra vieţei omului, asupra soartei poporului român.

Poetul e din naştere, fără îndoială. Dar ceea ce e din naştere la adevăratul poet nu e dispoziţia pentru forma goală a ritmului şi a rimei, ci nemărginita iubire a tot ce este cugetare şi simţire omenească, pentru ca din perceperea lor acumulată să se desprindă ideea emoţională spre a se înfăţişa în forma frumosului.

Acel cuprins ideal al culturei omeneşti nu era la Eminescu un simplu material de erudiţie străină, ci era primit şi asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală. Deprins astfel cu cercetarea adevărului, sincer mai întâi de toate, poeziile lui sunt subiectiv adevărate nu numai atunci când exprimă o intuiţie a naturei sub formă descriptivă, o simţire de amor uneori veselă, adeseori melancolică, ci şi atunci când trec peste marginea lirismului individual şi îmbrăţişează şi reprezită un simţământ naţional sau umanitar.

De aici se explică în mare parte adânca impresie ce a produs-o opera lui asupra tuturor. Şi ei au simţit în felul lor ceea ce a simţit Eminescu, în emoţiunea lui îşi regăsesc emoţiunea lor; numai că el îi rezumă pe toţi şi are mai ales darul de a deschide mişcării sufleteşti cea mai clară expresie, aşa încât glasul lui, deşteptând răsunetul în inima lor, le dă totdeodată cuvântul ce singuri nu l-ar fi găsit. Această scăpare a suferinţei mute prin farmecul exprimării este binefacerea ce o revarsă poetul de geniu asupra oamenilor ce-l ascultă, poezia lui devine o parte integrantă a sufletului lor, şi el trăieşte de acum înainte în viaţa poporului său. [...]

Titu MAIORESCU, Eminescu şi poeziile lui [1889], în Titu Maiorescu, Opere, II, ediţie, note, comentarii, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, note şi comentarii de Alexandru George şi Al. Săndulescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, pp. 91-99

Genul literar, însă, care exprimă mai bine sentimentele şi suferinţele individuale e genul liric, un gen mai ales subiectivist şi individualist.

Acest gen literar, atât de individualist, e foarte potrivit pentru societatea burgheză, atât de egoistă şi de individualistă, al cărei principiu esenţial e atât de bine exprimat de economiştii burghezi în celebra formulă: „Fiecare pentru dânsul şi Dumnezeu pentru toţi.”

E deci foarte explicabil de ce în societatea modernă burgheză, în Europa occidentală, lirica a luat o dezvoltare atât de exagerată, a inundat chiar, în mod nejustificat, genurile literare cu care n-ar fi trebuit să aibă decât foarte puţin comun şi a căzut în exagerări ridicole la decadenţi. Lirica era deci acel gen literar care trebuia să exprime acest nou mod de a gândi şi a simţi al unor anumite pături sociale la noi în ţară. La noi chiar mai exclusiv decât în occidentul Europei, şi aceasta pentru două cauze. Prima, fiindcă acest torent de idei, impresii, simţăminte chinuitoare ne-a venit mai pe neaşteptate, mai brusc, şi a trebuit deci să zguduie şi mai mult sufletul nepregătit; a doua, fiindcă prin starea noastră înapoiată culturală n-am fost pregătiţi pentru un gen superior – romanul.

Era deci natural ca la noi un poet liric să fie acela care, exprimând propriile sale gânduri şi simţăminte zbuciumate, să exprime totodată starea de suflet (l’état d’âme) a epocei sale; şi am avut norocul ca ăst poet să fie nu numai liric, dar să fie şi un mare poet, să fie Mihail Eminescu.

Eminescu a fost oare un geniu, a fost numai un mare talent? Din nenorocire, aceste epitete sunt aşa de relative! Atâta e sigur, că în exprimarea sentimentelor erotice ajunge până la Musset, în exprimarea gândurilor înalte până la Lenau – şi aceasta nu e puţin.

Sunt şi alte merite cari îl pun pe Eminescu între cei aleşi, între marii artişti. Eminescu, ca toţi marii poeţi lirici care au făcut epocă într-o literatură, şi-a făurit singur instrumentul pentru creaţiunea lui, el a creat limba lirică necesară pentru exprimarea unor idei şi sentimente adânci, de care nici nu visa literatura trecută.

Al doilea, ca toţi marii artişti, Eminescu a fost profet prin arta lui, cu alte cuvinte el a exprimat idei, sentimente, stări sufleteşti care tocmai în urmă trebuiau să se dezvolte mai cu putere. [...]

Al treilea fapt care îl pune pe Eminescu în rândul marilor artişti şi care îi dă dreptul la o glorie pe care trebuie s-o împartă cu puţini artişti, chiar în literaturile mai vechi, e tocmai faptul de care acuză d. Panu curentul eminescian: lipsa de continuitate cu literatura trecută.

C. DOBROGEANU-GHEREA, D. Panu asupra criticei şi literaturii, III. Eminescu şi curentul eminescian [1896]; citat după C. Dobrogeanu-Gherea, Critice, postfaţă şi bibliografie de Mircea Iorgulescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, pp. 317-319

Eminescu este nu numai cel mai mare scriitor român. El este o apariţie aproape inexplicabilă în literatura noastră. El a căzut în sărmana noastră literatură de la 1870 ca un meteor din alte lumi. Întâmplarea a făcut ca unul din cei mai mari poeţi lirici ai secolului al XIX-lea, secol atât de bogat, cel mai bogat în lirici, să se nască la noi, într-un colţ din fundul Moldovei.

[...] Impresia, cu nimic comparabilă, pe care o face Eminescu asupra cetitorului se explică, credem noi, printr-un caracter special al poeziei lui, pe care ne vom încerca să-l definim în rândurile următoare.

Am observat altădată că poeziile lirice ale lui Eminescu sunt fără „subiect" şi că, ceea ce e aproape acelaşi lucru, Eminescu n-are poezii ocazionale.

Eminescu nu cântă incidentele unei iubiri, ci iubirea; nu cântă farmecele unei femei, ci femeia; nu ne dă crâmpeie separate din natură, colţuri de peisagii, ci ceea ce este mai general în natură. Că, pentru a reda generalul, utilizează culori ale particularului, aceasta se înţelege de la sine. Dar ceea ce vrea să ne dea e generalul, iubirea, femeia, natura.

Cercetarea manuscriselor sale, tipărite sub numele nedrept de „postume", dovedeşte în chip experimental adevărul acestei observaţii. În manuscrisele sale găsim uneori poezii ocazionale, în care omul şi-a notat sentimentele şi din care poetul a extras, în urmă, poezia definitivă cu caracter general, curăţită de tot accidentalul faptelor şi de tot particularul sentimentelor. Chiar când Eminescu, ca să pornească, începe cu un fapt mai particular, niciodată însă de la un incident, avem de observat în primul rând că faptul particular nu are caracterul curat personal şi excepţional şi, în al doilea rând, că Eminescu se ridică imediat la general şi universal. [...] Şi aceeaşi lipsă de ocazional şi în filosofia sa poetică pesimistă. Aproape nicio tânguire personală, nicio zugrăvire de mizerii particulare, ci, din toate suferinţele personale, din toate observaţiile şi experienţele particulare – sinteza, chintesenţa, generalizarea, aşadar aruncarea schelelor pe care s-a ridicat şi plutirea în sferele superioare ale contemplaţiei pure.

Din toate aceste rezultă că sentimentul din opera lui Eminescu, faţă cu sentimentele trăite, zilnice ale omului, este ca ideea generală faţă cu imaginile sau ideile particulare din care este abstrasă.

Şi, totuşi, aceste extracte de sentiment nu sunt stări de suflet abstracte. Ele au o intensitate şi o căldură mai mare decât toate sentimentele incidentale din care sunt extrase. Sunt sumă psihologică. Aceste sentimente sunt generale ca o idee şi totuşi concrete, vii şi tulburătoare, ca cea mai profundă emoţie.

Sentimentul acesta al lui Eminescu nu mai este legat cu un incident din viaţă. Cu incidentele din viaţă erau legate sentimentele incidentale, ocazionale, din care a rezultat sentimentul general din opera sa.

Acest sentiment este acuma o stare emoţională, un ton al sufletului. Din punctul de vedere al procesului de creaţiune, sentimentul este a priori. Textul este consecutiv, este exteriorizarea, „justificarea" sentimentului. Textul este libretul la muzica de sentimente din sufletul poetului.

[...] Eminescu a fost un organism complet. A avut totul, toată gama senzaţiilor, imaginaţia completă, inteligenţa înaltă. El a concentrat în sine vârstele omenirii şi vârstele omului. Emotiv şi imaginativ ca un primitiv, naiv şi curios ca un copil nou în faţa universului, el a fost în acelaşi timp înarmat de cunoştinţi ca un învăţat şi abstractor de idei ca un metafizician.

G. IBRĂILEANU, Mihai Eminescu, în Note şi impresii [1920]; citat după G. Ibrăileanu, Spiritul critic în cultura românească. Note şi impresii, postfaţă şi bibliografie de Ioan Holban, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, pp. 290-297

Pentru că sunt mai mulţi Eminescu, între cari unii mult inferiori acelui pe care mai ales îl cunoaştem. Chiar în înfăţişarea aceasta definitivă sunt mai multe suflete, care până la sfârşit se zbat într-însul. Încercarea de a face din el, chiar în afară de orişice influenţă, o singură mentalitate şi o singură sentimentalitate este cu desăvârşire greşită. [...]

Când, la Iaşi, V.G. Morţun, un diletant în materie literară, a pus, prin ediţia sa a lui Eminescu, în faţa celor şaizeci de poezii consacrate, materialele din Versuri în proză, în mare parte inedite, într-un volum elegant, a fost o surprindere pentru toată lumea; nu era Eminescu al nostru. Ne întrebam cu toţii: a putut vreodată Eminescu să fie aşa? Acestea sunt versurile lui? Nu numai cât versurile acestea corespund unui anumit stadiu al gustului său literar. E ceea ce primise el de la societatea românească înainte de a avea curajul, rar, de a înfrunta gustul public, de a fi el, cu riscul de a nu fi înţeles, cel mai dureros din toate riscurile pe care le poate lua cineva asupra lui.

Dar, când Eminescu a îndrăznit să fie cu desăvârşire altfel decât mediul din juru-i, Eminescu a existat.

Nicolae IORGA, Expresia integrală a sufletului românesc: Mihai Eminescu, în Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică [1929]; citat după Nicolae Iorga, Eminescu, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Nicolae Liu, Editura Junimea, Iaşi, 1981, pp. 186-188

Eminescu ne vorbeşte [...] cu glasul adâncimii. Sentimentele sale ne grăiesc apoi direct, în felul în care o face muzica, prin tiranică sugestie nemijlocită. Putem spune apoi că Eminescu este cel dintâi şi a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii româneşti. De aceea principala lui contribuţie nu trebuie căutată atât în tezaurul de idei şi sentimente pe care a izbutit să le exprime, cât în armonia proprie cântecului său. Impresia care stăruie în noi după lectura poeziilor sale, chiar atunci când niciuna din ideile sau imaginile lui nu mai este obiectul unei reprezentări clare, este o impresie muzicală.

Ne gândim la Eminescu aşa cum cugetăm la Schumann sau Chopin. Amintirea lui stăruie în noi ca aceea a unei răzleţe fraze muzicale în care s-a adunat toată puterea cântecului

unui mare compozitor. Muzica eminesciană este expresia unui torent de forţe lăuntrice care au rupt zăgazurile şi ne târăsc. De aceea nu este nevoie să ne deschidem poeziei eminesciene, s-o căutăm, să încercăm a ne adapta ei, aşa cum este cazul pentru atâţi poeţi al căror farmec se ascunde şi trebuie descoperit. Seducţia eminesciană este tiranică şi indiscutabilă. Cititorul eminescian are impresia că nu se poate sustrage farmecului care îl învinge. Poetul lucrează asupra lui cu puterile unui magician.

Tudor VIANU, Mihai Eminescu, în Tudor Vianu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Istoria literaturii române moderne [1944]; citat după Tudor Vianu, Opere, vol. Al II-lea, antologie şi note de Matei Călinescu şi Gelu Ionescu, postfaţă de Matei Călinescu, text stabilit de Cornelia Botez, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, pp. 252-257

Este greşit să se creadă că Eminescu îngrijea forma, fiindcă, în înţelesul acesta de combinaţie, forma nu-l interesa deloc. Sforţarea, cea mai mare sforţare artistică din literatura română, există la el, dar nu spre a face versuri sonore şi bine rimate, însă uneori găunoase, ca Alecsandri, ci a cristaliza ideea cât mai aproape de momentul genetic. Poetul care face versuri corecte e un renunţător, ca Alecsandri, Eminescu însă nu vrea să renunţe la poezie în folosul unei arte străine de literatură, aparţinând muzicii muzicale, şi care se numeşte versificaţie.

Poeziile lui Eminescu sunt pline, e adevărat, de incorectitudini gramaticale, dar contemporanii n-au înţeles că aveau de-a face cu un mare poet, care nu voia să sacrifice ideea. Citirea celor mai necultivate poezii eminesciene dă această încredinţare că, dacă am atinge câtuşi de puţin fraza poetică spre a o îndrepta, ea s-ar strânge şi-ar muri.

Dovadă că „şchiopenia” versului eminescian (care, lucru de seamă, se observă mai ales în poeziile nepublicate sau publicate de alţii) vine dintr-o voinţă de absolut poetic, din încordare şi nu din neîndemânare, o găsim în cercetarea chipului cum compune poetul. Eminescu arunca întâi versurile pe hârtie, dintr-o undă, fără nicio grijă de rimă sau de estetică verbală. El se exprimă aici ca omul de ştiinţă care vrea să fie înţeles şi apucă vorba ce-i iese în cale. În acest fel de stenogramă a momentului poetic nu întâlneşti, fireşte, niciun cuvânt de prisos, pentru umplutura unui gol, nicio expresie substituită spre a împlini o rimă. Fraza n-are nici versuri încheiate, nici rime, e cu desăvârşire slobodă, sciolta. Poezia se află aici în stare genuină, de unde şi impresia aceea de crud, de vegetaţie paradiziacă, suavă, incultă, pe care n-o mai dau compunerile revăzute, prea lăcuite, prea pline de marmuri [...].

Varianta lui Eminescu nu ţinteşte îmbunătăţirea formei, ci găsirea adevăratei mişcări a ideii. Poetul ia de la capăt ideea în alt ritm, nu repară amănuntele, încât se întâmpla ca la fiecare reluare să apară alte asprimi de turnătură. [...]

Rimele sunt într-adevăr palide şi dezordonate, dar ce are de-a face, ideea poetică e întreagă, muzica spiritului se aude.

G. Călinescu, Opera lui Mihai Eminescu [1936, ediţia a doua, 1970], vol. Al II-lea, ediţie îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002, pp. 415-419

Eminescu înfăţişează prin activitatea sa, dintre anii 1876–1883, un foarte curios proces involutiv: şi-a impus o serie de renunţări, pe planul năzuinţelor majore ale tinereţii, în folosul migălirii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un instrument verbal admirabil şi valori muzicale nedepăşite, dar strict naţionale. Prin creaţiile maturităţii, artistul a biruit dificultăţile stadiului evolutiv al

instrumentaţiei noastre lirice, dar şi-a înăbuşit marile avânturi ale adolescenţei şi tinereţei, care ar fi putut oferi liricei europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc (o „legendă a veacurilor” şi alte mituri lirice delirante). Că a murit prea tânăr, fără a-şi fi realizat destinul, este foarte adevărat. Numai că acea frângere de linie, în procesul său de creaţie, împiedicându-i elanurile iniţiale, i-a răpit putinţa de a-şi fulgera mesajul, de tipul precocităţii romantice, care a îngăduit unei serii de mari lirici europeni să se realizeze înaintea vârstei de treizeci de ani.

Şi mai este un considerent, la lumina căruia se lămureşte eşecul eminescian. Înlăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogăţească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nicio categorie nouă de sensibilitate romantismului european. Lirica lui Eminescu e un exemplu [...] de covârşitoare însemnătate naţională, dar de minimă semnificaţie universală, întrucât nu adaugă climatului romantic european niciun peisaj sufletesc inedit.

Şerban CIOCULESCU, „Universalism literar”, Lumea, nr. 3, 7 octombrie 1945

În poezia lui Eminescu sunt atât de pregnante tiparele maioresciene, sufletul autorităţii criticului, răceala olimpică, întunecată de umbra pesimismului schopenhauerian, ce îi imprima o tonalitate de „scepticism înalt” şi de „blazare” academică, pluteşte într-un strat atât de gros peste lumea poetică a marelui romantic, încât nu este de mirare că ceea ce s-a scris până acum despre Eminescu se resimte de pecetea pusă în celălalt veac. Şi analizele făcute lirismului eminescian s-au îndreptat, ca atrase de un pol magnetic, spre această faţă prea ideală, prea schopenhaueriană (în sensul filosofic şi nu poetic tributară lui Schopenhauer), prea clasică sau mărunt romantică, şi iată de ce chiar

gustarea poeziei lui Eminescu s-a făcut în acelaşi mod, iar dacă valorile plutonice au stat decenii şi decenii bine ascunse, proiecţia lor asupra tărâmului neptunic eminescian, şi care se manifestă doar odată cu abolirea clasicităţii de limpezimi filosofice, de perfecţiuni formale, înşelătoare, de impersonalitate şi scepticism academizant, a rămas şi ea pradă obscurităţii dimprejur.

Ion NEGOIŢESCU, Poezia lui Eminescu [1967], ediţia a IV-a revăzută, Editura Eminescu, Bucureşti, 1994, pp. 118-127

Opera lui Eminescu aparţine secolului al XIX-lea – acesta este un adevăr mai presus de orice îndoială. Secolul al XIX-lea, un secol proteic şi neaşteptat, un secol ce a durat parcă infinit, afişează o durată interioară mult superioară secolelor precedente. [...] Pe parcursul a o sută de ani omenirea a trăit mai multe transformări decât pe parcursul a secole întregi înainte de 1800. [...] pe parcursul unui secol, ţara a trecut de la arhaitate rurală la societatea capitalistă modernă.

Atunci când ne uimeşte extraordinara varietate a poeziei eminesciene, trebuie să nu uităm varietatea spirituală a secolului trecut, a cărui substanţă Eminescu a filtrat-o atent.

Secolul trecut a fost mai înainte de toate secolul romantismului, adică secolul în care a luat naştere un nou concept de individualitate umană. După trecerea a aproape o sută de ani, ne dăm seama că, existenţial, romantismul a însemnat afirmarea unei structuri individualiste de vieţuire în locul celei relativ socializabile a secolelor precedente. Niciodată universul întreg n-a mai fost în asemenea măsură redus la cel care-l percepe, ca pe timpul romantismului. La acest capitol, Eminescu rămâne unul dintre romanticii tipici pe scară universală: în conştiinţa sa, lumea întreagă se răsfrânge până la detaliu şi se concentrează într-un singur

punct, „ca pădurea într-un sâmbure de ghindă”; această comparaţie predilectă a lui Eminescu, revenind în texte disparate, defineşte mai clar decât orice raportul dintre conştiinţa individuală şi cea universală, aşa cum l-a conceput creatorul Luceafărului. Eminescu a propus un nou tip de raport individual – universal, cu avantajarea decisivă a celui dintâi termen; el a făcut-o fără ostentaţie, am spune chiar cu discreţie. Dar de o manieră radicală. [...]

Romantismul eminescian ne apare astfel extrem de pur; într-un fel, el este romantismul paradigmatic. Tocmai de aceea absoarbe substanţa unui întreg secol şi, paradoxal, unifică zone de cultură infinit mai largi decât o putuse face un romantic conjunctural. Puritatea romantismului eminescian îi asigură acestuia maxima receptivitate: poetul Eminescu se poate arăta relativ indiferent faţă de ceea ce numim „influenţe”, deoarece substanţa sa primordială permite orice asimilare de substanţă străină, prin supunere totală faţă de modelul receptor. Probabil că oricare mare romantic, de la Novalis şi Coleridge la Keats şi Puşkin, a refăcut pe cont propriu filogeneza curentului şi a întruchipat, într-o existenţă de obicei foarte scurtă, sâmburele ireductibil. Poetul român a asimilat nu numai ceea ce secolul a avut mai interesant (meditaţia asupra istoriei, descoperirea folclorului, idealismul german, presimţirea unei poezii pur eufonice), dar, prin semnele tipice ale secolului, s-a aflat în prezenţa punctelor esenţiale din istoria culturii, selectate după o viziune proprie. În această perspectivă, nu ştim în ce măsură Eminescu este „omul deplin al culturii româneşti”, ştim însă că el reprezintă „omul deplin” al veacului XIX, în tot ceea ce veacul a avut mai fascinant.

Mihai ZAMFIR, Din secolul romantic, Cartea Românească, Bucureşti, 1990, pp. 250-259

[...] în cazul lui Eminescu, opoziţia antum/postum este insubzistentă, nefuncţională şi chiar dăunătoare. [...]

Pentru a sistematiza lucrurile voi spune:

1. Eminescu nu conferea statutul de redactare definitivă textelor pe care, direct sau indirect, le destina tiparului.

2. În ipoteza unei ediţii personale, ar fi eliminat sau ar fi modificat o parte din poeziile tipărite cu asentimentul lui.

3. Cu una sau două excepţii [...] poeziile publicate între boală şi moarte nu pot fi considerate ca reprezentând ultima voinţă a unui autor pe deplin responsabil; ele sunt antume într-un sens pur biologic.

4. 26 de poezii de înaltă valoare, publicate în ediţia princeps Maiorescu, nu au apărut întâi în reviste trimise de autor, ci au rămas în posesia criticului, care le-a publicat fără girul final al poetului.

5. Cum pentru marea majoritate a poeziilor trimise la tipar textul manuscris trimis de poet în acest scop s-a pierdut, textul tipărit este suspect de erori de tipar şi chiar de intervenţii de editor, de care, de la un moment dat încolo, Eminescu se plânge lui Negruzzi, dar pe care nu le corectează în mod public.

Şi, pentru a trage o încheiere: din punctul de vedere al girului definitiv al autorului, nu putem afirma despre niciuna dintre poeziile antume ale lui Eminescu că n-ar mai fi intervenit asupra ei, fie şi în momentul, amânat în veşnicie, al alcătuirii unei ediţii de autor definitive. [...]

Petru CREŢIA, Testamentul unui eminescolog, Humanitas, Bucureşti, 1998, pp. 46-53

Este foarte greu de compartimentat o operă lirică atât de vastă, dar dacă acceptăm că orice împărţire este

imperfectă şi nu are alt rost decât acela de a facilita studiul, putem spune că poezia lui Eminescu se concentrează în jurul a opt mituri care vin şi dispar pentru a reapărea, în alte poeme, sub înfăţişări şi cu conotaţii schimbate. Ele comunică între ele şi adeseori fără de veste îşi schimbă locul într-un discurs în care amănuntul este observat din unghi cosmic:

a) Este, întâi, mitul naşterii şi morţii universului, acela din Memento mori, Andrei Mureşanu, Gemenii, Rugăciunea unui dac, Scrisoarea I etc. „Maşinăria lumii" este văzură de sus, filosofic, începând cu momentul genezei şi încheind cu stingerea imaginată de un poet al apocalipsului.

B) Al doilea mit, legat de cel dinainte, este mitul istoriei. „Maşinăria lumii" este judecată, acum, în perspectivă istorică şi cu criterii morale. De la Epigonii şi Împărat şi proletar până la Scrisoarea III, poemele explică mersul lumii şi sunt organizate pe ideea unei incompatibilităţi fundamentale: aceea dintre plenitudinea şi înţelepciunea trecutului şi căderea prezentului. Un Eminescu satiric, vizionar, poet al unei imense scârbe sau, dimpotrivă, înflăcărat apărător al valorilor tradiţionale, se manifestă în interiorul acestui vast spaţiu liric care adună un număr mare de teme şi fantasme.

C) În raport cu miturile anterioare este şi al treilea, mitul dascălului (înţeleptul, magul) care ştie să citească semnele întoarse din cartea lumii şi apără legea veche. El este urmaşul zeilor din timpurile mitice şi trăieşte într-o peşteră misterioasă sau în umbra zidurilor egipţiene. Aici îşi află loc (aici şi în vecinătatea miturilor citate mai înainte) metafizica negaţiei absolute din Rugăciunea unui dac, blestemul din Gemenii sau rugăciunea teribilă din Andrei Mureşanu, sub presiunea răului universal şi a corupţiei istorice.

D) Al patrulea mit eminescian este mitul erotic cu nuanţa idilizantă din micile poeme bucolice şi cu aceea filosofică

din Luceafărul. Expresia lui este variată, şi într-un loc sugerează voluptatea adormirii, în altul, melancolia incompatibilităţii dintre bărbat şi femeie, nostalgia neîmplinirii, chinul dulce, oximoronic.

E) Urmează mitul oniric (al cincilea, deci, în numărătoarea mea) şi el însufleţeşte poemele şi prozele care imaginează lumile posibile, spaţiile cosmice, tărâmurile în care stăpâneşte o altă ordine şi creşte o altă floră. Aici se desfăşoară existenţele paradisiace care scapă de maşinăria lumii istorice.

F) Un nume trebuie găsit pentru alt mit (al şaselea), acela care sugerează, la Eminescu, existenţa unui spaţiu de securitate pentru spiritul romantic bolnav de nemărginire, ostil faţă de limitele existenţei mărunte. Să-i spunem, poate, mitul întoarcerii la elemente, bazat pe ideea „recosmicizării" omului. Codrul este un element recurent în acest posibil spaţiu de securitate. Peisajul nu-i numai o stare de suflet, este şi locul în care spiritul romantic regăseşte ritmurile marelui univers.

G) Următorul mit (al şaptelea) exprimă poziţia şi rostul creatorului în raport cu toate celelalte experienţe ale spiritului. Mitul creatorului deci, şi filosofia lui de existenţă. Odă (în metru antic) şi Luceafărul sunt poeme tipice pentru această categorie, deşi formele lor lirice sunt atât de diferite.

H) Este, în fine, şi un mit al poeziei care se manifestă sub două înfăţişări: prima e directă, explicită (poezia ca temă de reflecţie în poem; poetul care pune „haine de imagini pe cadavrul trist şi gol"), iar a doua – şi aceasta este esenţială – este indirectă, ca expresie a unei muzicalităţi interioare profunde, un orfism generalizat, o muzică inconfundabilă care devine semnul de identitate al eminescianismului; ideile, stările de suflet, un mod de a fi în lume, viziunile, miturile de care am vorbit până acum, toate vin şi se pierd într-un discurs esenţialmente muzical. Obiectele materiale

trec, înainte de a ajunge în Poem, printr-o invizibilă cameră de muzică. Poezia este înainte de orice o muzică încorporată în limbaj. Universul există ca să justifice apariţia acestei Cărţi a Sunetelor care se armonizează.

Eugen SIMION, Prefaţă la M. Eminescu, Opere, I. Poezii, ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999, pp. XII-XIII

„Spaţiul privat” modelat de imaginaţia eminesciană, pus în general sub semnul erotismului (real sau doar evocat), odată asimilat în imaginarul claselor educate, a generat, pe termen lung, o evoluţie în sensul subtilităţii a gesturilor şi cuvintelor, o ştiinţă înţeleaptă a controlului pasiunilor prin joc şi prin estetizare. Versurile sale au exercitat o funcţie de civilizare, de îmblânzire a moravurilor, a junilor. Din acest punct de vedere, chiar şi filosofia sa pesimistă nu este incompatibilă cu poezia galantă. Tema schopenhaueriană a desprinderii de voinţa oarbă de a trăi poate însemna, odată reformulată poetic, a crea într-o societate posibilitatea experimentului mental al desprinderii de instinctul brut. Una dintre funcţiile culturale ale literaturii este şi aceea de a produce asemenea şocuri emoţionale cu caracter „purificator”. Deci, din perspectiva unei funcţii civilizatorii manifestate în durata lungă, registrul major şi cel minor al poeziei eminesciene au putut funcţiona coerent. Structura de semnificaţii difuzată odată cu imaginarul eminescian al intimităţii a avut impact asupra dezvoltării sensibilităţii faţă de o altă fiinţă umană, a atenţiei faţă de „celălalt”, a capacităţii generale de empatie. Aşadar, acţiunea operei eminesciene asupra mentalităţilor sociale româneşti este contradictorie: prin ceea ce spune explicit, ea a stimulat nu o dată predispoziţia pentru violenţă, radicalism nediscriminativ, intoleranţă – prin mesajul ei implicit, însă, a generat un efect contrar, de civilizare, de intelectualizare a comportamentelor, la acel nivel esenţial al evoluţiei

civilizaţiei reprezentat de microuniversurile comunicării interpersonale.

[…] Deşi în manifestările ei publice România epocii lui Eminescu, aflată la începutul unui complex proces de evoluţie democratică, era marcată de inadecvări şi stridenţe care se traduceau, nu o dată, prin manifestări de violenţă simbolică sau chiar fizică, dimensiunea privată a existenţei trebuie să fi fost mult diferită. În acest plan, întrepătrunderea dintre vechile obiceiuri şi cele noi, difuzate dinspre lumea europeană şi în care se insinua mesajul emancipării, reprezenta un proces lent şi extrem de nuanţat. Spre deosebire de spaţiul public, spaţiul privat nu se afla sub presiunea unei obsesii a progresului, nu era dominat de viziunea unui ţel pe care ar fi trebuit cu orice preţ să-l atingă. În mod paradoxal, sau numai aparent paradoxal, această libertate faţă de tensiunea generată de imperativele dezvoltării accelerate a făcut ca evoluţiile în domeniul moravurilor şi mentalităţilor private să fie, în fapt, mult mai spectaculoase şi mai profunde. O dovadă a acestui proces este chiar subtilitatea poeziei eminesciene, care păstrează, în ţesutul ei foarte complex, şi o preţioasă amprentă a sensibilităţii private a epocii. O epocă al cărei sofisticat şi subtil sistem de echilibre avea să dispară odată cu transformările profunde, de-a dreptul revoluţionare, ale societăţii româneşti de după Primul Război Mondial şi de după Unirea din 1918. O epocă al cărei rol, în ciclul evoluţiei moderne a societăţii româneşti, ar putea fi asemănat cu acela atribuit cândva de Eminescu însuşi, în economia destinului european, clasicităţii greco-latine: „Fixat o dată pentru totdeauna, nemaiputându-se schimba, spiritul Antichităţii e regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi izvorul simţului istoric.”

Caius DOBRESCU, Mihai Eminescu. Imaginarul spaţiului privat, imaginarul spaţiului public, Editura Aula, Braşov, 2004, pp. 128-133

Al cui este Eminescu? Spre deosebire de toţi ceilalţi poeţi însemnaţi ai literaturii române, de pe la 1900 încoace Eminescu nu captează exclusiv un segment (sau unele segmente) de public, ci toată suflarea cititoare. Oricând se poate opta între Blaga şi Arghezi, între Bacovia şi Ion Barbu, între Nichita Stănescu şi Marin Sorescu, între Mircea Cărtărescu şi Ion Mureşan, să zicem, dar sfera atracţiei eminesciene cuprinde toate categoriile sociale.

Există un Eminescu al manualelor şcolare, cu Ce-ţi doresc eu ţie... Călin, Revedere, Sara pe deal, Luceafărul ş.a.m.d.

Există unul romanţios, pentru feminitatea dăruitor-despletită, în aşteptarea Zburătorului, care cântă Pe lângă plopii fără soţ şi Somnoroase păsărele cu vocea tandru răguşită a Vetei din O noapte furtunoasă.

Un Eminescu al basarabenilor – Doina – care aduce lacrimi şi dor de răzbunare „de la Nistru pân'la Tisa", un altul al ardelenilor (Geniu pustiu), blăjenilor („te salut, Romă mică!"), orădenilor lui Iosif Vulcan, ca şi, mai ales, al bucovinenilor şcoliţi în tradiţia lui Aron Pumnul.

Există un Eminescu al iniţiaţilor, rafinaţilor, comparatiştilor şi variantiştilor, al tematismului şi istoriei motivelor, al structuralismului şi psihanalizei, al celor care adună în esenţa eminescianităţii firele marelui lirism dintotdeauna şi de pretutindeni, de la comorile sanskrite, Pindar, Shakespeare şi Dante, la romantismul de Jena, Hugo, „les poéts maudits", Lermontov etc., după cum există un Eminescu al liceenilor acneici, care hohotesc pronunţând deocheat „Kamadeva, zeul indic" şi descoperă cu ludică excitare cutare pasaje sexuale printre variantele prozei eminesciene, sau texte precum Antropomorfism, pe care le contrapun cu ludică obrăznicie eroticii hyperionice.

Există apoi un Eminescu al studenţilor filologi, dar şi al celor de la actorie, un „altul” al filosofilor hipnotizaţi de Constantin Noica, de traducerile kantiene ale poetului şi pasionaţi să găsească încă un nucleu schopenhauerian în poemele acestuia. Un Eminescu al indianiştilor şi germaniştilor, al sursologilor, al preoţimii putnene (şi nu numai), al antisemiţilor cu A. C. Cuza şi Nicolae Roşu în frunte, unul strict didactic, al profesorimii care caută cu precădere eticul, exemplaritatea morală, în dauna examenului estetic, un Eminescu folosit propagandistic de protocronismul şi „dacismul voievodal” al ceauşismului, dar şi unul exaltat de oamenii ştiinţelor exacte, fericiţi de apetitul eminescian faţă de fizică, matematică, astrologie, economie, chimie ş.a.

Oricine poate continua lista, cu ţăranul nonagenar care ştie „Tu eşti, Mircea, da-mpărate!”, cu cincagenarul care a prins în juneţe formaţia Mondial cântând Atât de fragedă (dar şi a rămas acolo), cu demitizanţii relativismului postmodern, care-l folosesc persiflant pe „vetustul”, „datatul” Eminescu spre a-i opune reveria sterilă a macedonskianismului sau lunedismul beatnic, cu socialismul în linie gheristă, care exaltă Împărat şi proletar, dar şi cu legionarismul îmbătat de reacţionarismul şi xenofobia publicisticii eminesciene... Asta, ca să nu mai punem la socoteală conspirativismul de ultimă oră, care fantazează uriaş împrejurul complotului iudeo-masonic-liberal, cu asasinarea „sigură” a poetului ş.a.m.d.

Tot aşa, există, un Eminescu al istoriei literare, dar şi unul al serbărilor şcolare, ca şi mai multe tipuri de evaluare a eminescianităţii, potrivit vârstelor receptării estetice, începând cu Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, continuând cu G. Călinescu, Tudor Vianu şi E. Lovinescu, ajungând la Ion Negoiţescu, Edgar Papu, Ioana Em. Petrescu, până recent, la Ilina Gregori şi Iulian Costache.

Aşa stând lucrurile, poziţionarea, atitudinea faţă de eminescianism a ajuns demult un soi de probă de turnesol

a intelectualului român, o provocare de neocolit, fie că e vorba de (în) corectitudinea politică sau de naţionalismul mai mult sau mai puţin moderat şi tolerant, fie de folosirea textului eminescian ca pretext pentru demonstraţii teoretico-literare, pentru butaforia lozincardă a programelor şi rostirii politice, ca subtil adjuvant al unor inginerii sociale, ori ca simplu decor mental-educativ în pedagogie şi gazetărie.

Dan C. MIHĂILESCU, Prefaţă la Poezii, Colecţia „Biblioteca pentru toţi”, Jurnalul Naţional, Editura Litera, Bucureşti, 2010, pp. 22-25